

Su ve Mimarlık

- SU DAĞITIMI
Cengiz BEKTAŞ
- SU YÖNETİMİNE MİMARİ DOKUNUŞ
Fatma ERKÖK
- ÇUKUROVA METROPOLÜNÜN
STRATEJİK ÖNCELİKLERİ
Erkan KARAKAYA
- TARİHSEL SÜREÇTE KORUMA KAVRAMLARI VE
ASPENDOS TİYATROSU RESTORASYONU
E. Füsun ALİOĞLU

koruma

rahatlık

hepsi için çözüm ortağınız : **tunatentesistemleri**

www.tunatente.com

İSTANBUL BÖLGE : Atatürk Bul. İ.M.Ç. Çarşısı 1.Blok
No:1531 34134 Unkapanı / İSTANBUL
Tel : +90.212.528 55 00 (Pbx)

GÜNEY BÖLGE : Ali Münif Caddesi No:154
01020 Seyhan / ADANA
Tel: +90.322.351 33 63 (Pbx)

FABRİKA : Tel: +90.322.351 35 09
e-posta : info@tunatente.com

konfor

gölgeleme

GÜNEY MİMARLIK DERGİSİ

ISSN 1309-9639 ARALIK 2015 SAYI: 20

Kapak: Barbara Cappochin Ödülü alan Grupo Aranea'nın "El Valle Trenzado" peyzaj tasarımı..

TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi tarafından 4 ayda bir yayımlanır. Yerel Süreli Yayın

SAHİBİ

TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi adına Bekir Kamışlı

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Kamuran Pekçetin

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

H. Bülend Tuna

YAYIN SEKRETERİ

Bahattin Şahin

YAYIN KOMİTESİ

Önem Cihangir, Demet Erke Yaptı, Onur Erman, Samet Karyaldız, Bahattin Şahin, Sabri Tunç, Cihan Can Türker, Rukiye Tüter, Mehmet Murat Ulaş, Sait Özkal Yüreğir

KONSEPT TASARIM

Ferhat Babacan

GRAFİK UYGULAMA

Ebru Laçın

YAPIM

Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi
Karaköy, Kemankuş Cad. No: 31 Beyoğlu 34425 İstanbul
Telefon: (0212) 244 86 87

BASKI

Doruk Grafik
100. Yıl Mahallesi Matbacılar Sitesi 5. Cadde No: 24
Bağcılar / İstanbul
Tel: (0212) 629 01 26

İLETİŞİM ADRESİ:

Güney Mimarlık Dergisi
TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi
Reşatbey Mah. 62009 Sokak No: 2
Baskın Ap. Zemin kat ADANA

Telefon: (0322) 454 17 95 - 457 77 17

Faks: (0322) 457 24 20

e-Posta: guneymimarlik@mo.org.tr

MAKALE YAZIM KURALLARI

Derginin yazım dili Türkçedir. Dergide yayımlanmak üzere gönderilecek çalışmalar daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olmalıdır.

Yazılar Adam Yayınları'nın Ana Yazım Kılavuzu kurallarına uymalıdır.

Yazılar, elektronik kopya (CD veya e-posta) olarak editöre iletilmelidir. CD üzerine yazarın ismi ve yazının kısaltılmış başlığı yazılmalıdır. Yazarlara ait bilgilerin tümü (isim, adres, kurum, unvan, telefon, faks, e-posta adresi) yazıyla birlikte iletilmelidir. Dergiyi teslim edilen yazılar yazarlarına iade edilmez. Yazının ilk sayfasında, yeterli bilgiyi içeren bir başlık altında tüm yazarların isimleri, çalıştıkları kurum ve adres bilgileri olmalıdır. Bu sayfada iletişimin sağlanacağı yazar belirtilmelidir. Metnin sonunda kaynakça yer almalı, tablo ve şekiller ise her biri ayrı bir sayfada ve metin içindeki akışlarına göre numaralandırılmış olarak yer almalıdır.

Makalede kullanılacak görsel malzemeler dijital ise, jpg veya tiff formatında olmalı, kısa kenarları 10 cm'den, çözünürlüğü ise 300 dpi'dan daha düşük olmamalıdır. Dijital görseller metnin içine veya başka bir word dosyasına kesinlikle yapııştırılmamalı, ayrı ayrı dosyalar olarak teslim edilmelidir. Tüm görsel malzemelerin varsa metin içindeki yerleri belirtilmeli ve açıklamaları mutlaka yer almalıdır. Dijital olmayan fotoğraflar dia pozitif veya orijinal baskı olarak, çizim ve şekiller ise temiz kâğıt çıktısı olarak teslim edilebilir.

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı, basım yılı olarak verilmelidir. Aynı yazının bir yıl içinde birden çok kaynağına referans veriliyorsa, bunlara a, b şeklinde ek yapılmalıdır. Aynı aktarılan yazılar için sayfa numarası verilmelidir. Kaynaklar metnin en sonunda soyadı sırasına ve aynı yazara ait yazılarda kronolojik sıraya göre listelenmelidir. Kitap ve dergilerin isimlerinin tümü yazılmalıdır. Kitap ve bildiriler kitaplarının basımevi ve basım yeri belirtilmelidir. Basılmamış bildiriler için sunulduğu yer ve bulunma koşulları belirtilmelidir.

- Köksal, A. (1998) "Aalto Bir Bağlam Mimarı mıydı?", *Arredamento Mimarlık*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, Sayı: 100+3, s. 52-67.- Schildt, G. (1995) *Alvar Aalto*, Phaidon Press Limited, London.

Teslim edilen yazılarda kaynak gösterilen, kullanılan, daha önce yayımlanmış malzeme, metin, tablo, şekil ve benzeri için yazılı izin almak yazarların sorumluluğundadır. Dergiyi yazı gönderen kişiler, yazılarının, aynı zamanda derginin web sitesinde görsel malzemeyle birlikte yayımlanmasını kabul etmiş sayılır.

Her Şeye Rağmen Barışa Bir Şans Vermeliyiz

Ne zaman ve nasıl biteceğini kestiremediğimiz bir savaşı üzüntüyle, dehşet içinde izliyoruz. İzlemek belki yanlış bir kelime, yaşıyoruz, tüm dünyayla birlikte.

7 Haziran seçimlerine doğru artan ve sonrasında iyice tırmandırılan terör ortamında tartışmalar, endişeler içinde 1 Kasım seçimleri yapıldı. 10 Ekim Cumartesi günü Ankara'da meslek örgütlerinin ve sendikaların gerçekleştireceği Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi ülke tarihindeki en kanlı terör saldırılarından birinin hedefi oldu. Yüzün üzerinde vatandaşımız hayatını kaybetti ve ne yazık ki böylesi bir acı bile bizi birleştiremedi, acımızı ortak bir duygudaşlıkla yaşayamadık.

Oysa 2015 yılına büyük umutlarla başlamıştık; her ne kadar farklı yorumlar olsa da yıllar süren savaşın siyasi olarak bitirilmesinin gündeme gelmesi, çatışmasızlık ortamının yarattığı olumlu bekleme geleceğe olan iyimserliğimizi besliyordu. Heyhat; yaşananlar iyimserliği boşa çıkarmaya yetti; terör, ülkemizde ve tüm dünyada neler yapabileceğini gösterdi ve hepimizi irkiltti.

Dünyamız, başta Ortadoğu aklın havsalanının almadığı cinnet günlerini yaşıyor. IŞİD vahşeti sadece Suriye ve Irak'ta değil her yerde kendini gösteriyor. Rus yolcu uçağının Mısır'da düşürülmesi, Beyrut'ta Şii mahallesinde onlarca insanın parçalanarak öldürülmesi ve Paris katliamı haberleriyle doruğa çıkan IŞİD terörünün aldığı yeni boyutlar gelecek öngörüsünü iyice karamsar hale getirdi. Batı kendisinden oldukça uzakta ve "öteki" mahallede gerçekleşen bu saldırıları çok da umursamamış, insanlık adına utanılacak bir tutum takınmıştı. Tıpkı Paris saldırısında ölenlerin anısına saygı duruşu yapılırken tekbir getiren, ısıklı çalan futbol seyircileri gibi...

Öncelikle bir noktanın altını kalınca çizelim: Terör bir insanlık suçudur. Sonuçları itibarıyla pek çok masum insanın etkilenmesinin yanı sıra, terörü oluşturan sebepleri ağırlaştırmasıyla da, kini ve nefreti artırması ve pekiştirmesiyle de, başvuranların bile önceden kestiremeyecekleri tehlikeli ve geri dönüşü de çok kolay olmayan bir süreci tırmandırması nedeniyle de yanlıştır. Terörün bu şekilde tırmandırılmasının, özellikle de intihar saldırılarına kadar işi vardiyecek bir toplumsal cinnet noktasına nasıl gelindiğinin iyice ve sakin bir şekilde düşünülmesi gerekir. Öncelikle de terörü kabul edilebilir bir mücadele yöntemi olarak benimseyenlerin bu değerlendirmeyi yapması yerinde olacaktır. Terörün önüne bazı sıfatlar ekleyerek bazılarının lanetlenmesi, bazılarının ise kabul edilebilir bulunması, gidecek desteklenmesi, kayırılması bugün geline açmazın, sıkıntının en önemli nedenlerinden birisidir.

Ekranlarda izleyicileri daha fazla irkiltmemek için ehlileştirilmiş savaş görüntülerini izliyoruz, bunlar bile dehşet verici. Ülkemizde on binlerce kişinin yaşadığı kentlerde günlerce sokağa çıkma yasağı uygulanıyor, hendekler kazılıyor, kapanması için ordu tanklarla kentlere giriyor, evler yıkılıyor, insanlar yine göç yollarına düşüyor. Güvenlik güçlerinin duvarlara yazdıkları yazılar ürkütücü; geleceğimizi zehirleyen nefret dolu sözler bunlar. Daha önce de dile getirilmişti, tekrarlayalım; "Terörün gücüne de, gücün terörüne de karşıyız!" Bu sözün anlamını, içerdiği derin kavramı duyumsamak gerekiyor.

Savaş savaştır ve kötüdür. Başta Fransa yönetimi olmak üzere egemenler kolay dinmeyeceğe benzeyen kızgınlığı yönlendirecek hedefler aramakla meşgul. Savaş ilan edildi; "terörün kökü kazınıncaya kadar" deniyor ve bu kadarı da ne yapacağını kestiremeyen kitleler için yetebiliyor. Oysa yıllardır yürütülen savaş, terörün devlet eliyle resmen yapılmasından başka bir şey değil. Terör, savaş, teröre karşı savaş, kirlenmiş, lanetli sözler bunlar.

Çocuklarımıza savaşırsız bir dünya vaat etmiştik, geçmişteki acıların yaşanmaması için çaba sarf edeceğimizi söylemiştik; şimdi bu çabayı ve bu duyarlılığı göstermenin zamanı. İnsanlık 21. yüzyılda savaşa yol açmadan terörü önleyebilecek birliğe sahiptir. Yeter ki istensin. Yeter ki barışa bir şans verilsin.

H. Bülend Tuna

İÇİNDEKİLER

- 3 GÖRÜŞ**
- 3 – Basın Açıklaması: Üzgünüz, Öfkeliyiz, Yastayız ve İsyandayız
- 4 – Bekir Kamışlı ile Söyleşi:
Oda'da Geçen Yılların Ardından /
Yapmak İstediklerim, Yapabildiklerim
- 12 – En Güzel Şiirdir Barış / *Bahattin Şahin*
- 15 – Çukurova Metropolünün Stratejik
Öncelikleri / *Erkan Karakaya*
- 17 – EXPO 2015 / Derleyen: *Cihan Can Türker*
- 23 – El Valle Trenzado Peyzaj Tasarımı
- 24 DOSYA**
- Su ve Mimarlık**
- 25 – Su Dağıtımı / *Cengiz Bektaş*
- 29 – Sessizliğin Vatanında Su,
Doğa ve Mimarlık / *Hüseyin Yanar*
- 33 – Su Yönetimine Mimari Dokunuş /
Fatma Erkök
- 37 – Kentsel Mekânda Su Tasarımı /
Müge Ünal - Berrin Sirel
- 42 – Dönüşen ve Yenilenen Bir Mekân Olarak
Su / *M. Ebru Erdönmez Dinçer - Tülin Görgülü*
- 46 – Su ile Bütünleşen Bir Yapı Olarak
"İkincil Konutlar" / *F. Pelin Cengizoglu*
- 48 – Sanayi Kentinden Turizm Kentine:
Baltimore Dönüşümü / *Rukiye Tüter*
- 50 – "Kamusal" Mimar Yurttaşlara Açık
Mektup - Sizlere de Gerek! / *Yücel Çağlar*
- 60 İNCELEME**
- 60 – Tarım ve Kırsal Alanların Geleceğinde
Büyükşehir Kanunu: Bir Tehdit mi,
Bir Fırsat mı? / *Bülent Gülçubuk*
- 64 TARİHÎ ÇEVRE KORUMA
VE RESTORASYON**
- 64 – Tarihsel Süreçte Koruma Kavramları ve
Aspendos Tiyatrosu Restorasyonu /
E. Füsün Alioğlu
- 71 HERKES İÇİN TASARIM**
- 71 – "Engelli olan insanımız değil Yapılarımız"
Fotoğraf Yarışması / *Can Şimşek*
- 76 MİMARLIK EĞİTİMİ-
ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI**
- 76 – Adana 5 Ocak Kent Meydanı
Düzenlemesi ve Balıkçılar Çarşısı Dönüşümü
- 84 KÜTÜPHANE**

13

23

28

44

67

73

73

Basın Açıklaması

ÜZGÜNÜZ, ÖFKELİYİZ, YASTAYIZ VE İSYANDAYIZ!

10 Ekim 2015

**ÖLEN ARKADAŞLARIMIZI ANMAK,
FAŞİST KATLİAMI PROTESTO ETMEK İÇİN YARINDAN İTİBAREN YASTAYIZ /
12-13 EKİM GÜNLERİ BÜTÜN TÜRKİYE'DE GREVDEYİZ!**

Bugün Ankara'da Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi için toplanmıştık. Türkiye'nin dört bir yanından gelmiştik. Emek, Barış, Demokrasi taleplerimizi haykırmak için gelmiştik. İşçilerin, kamu çalışanlarının, işsizlerin, yoksulların, mağdurların sesini duyurmak için gelmiştik. "Savaşa İnat Barış Hemen Şimdi!" demek için gelmiştik. Saray'ın saltanatı uğruna aylardır kan dökenlere "Dur!" demek için gelmiştik. Savaşa karşı barış; baskı, şiddet ve zora karşı özgürlükleri ve demokrasiyi; yolsuzluğa, hırsızlığa ve sömürüye karşı emeğin mücadelesini hep birlikte yükseltmek için gelmiştik. Başvurusu Ankara Valiliği'ne yapılmış (ve Valilikçe uygun görülmüş), bütünüyle barışçıl bir miting için gelmiştik. Türkülerimizle, halaylarımızla, pankartlarımızla, sloganlarımızla ve coşkuyla miting alanına yürüyüşümüz başlarken patlattılar bombaları. Türkiye'nin göbeğinde, Ankara Garı'nın, binlerce polisin gözü önünde patlattılar. Şu ana kadar belirlenebilen seksen altı kardeşimiz hayatını kaybetti, yüzlerce kardeşimiz yaralandı. Üzgünüz, Öfkeliyiz, Yastayız ve İsyandayız!

Hiç kimse bize bu katliamın faili meçhul olduğunu söylemesin.

Bombaları tanıyoruz.

18 Mayıs'ta Adana ve Mersin'deki, 5 Haziran'da Diyarbakır'daki, 20 Temmuz'da Suruç'taki patlamalardan tanıyoruz; "aynı seriden" olduğunu biliyoruz.

Katilleri tanıyoruz.

Katiller; diktatörlük hevesleri 7 Haziran seçimlerinde kursaklarında kalanlardır.

Katiller; 400 vekil alamadıkları için ülkeyi iç savaşa sürükleyenlerdir.

Katiller; yarattıkları terör ve dehşetin korkusuyla 1 Kasım seçimlerinden galip çıkmaya çalışanlardır.

Katiller; aylardır AKrep'lerle, TOMA'larla, tanklarla, toplarla ülkeyi kan gölüne çevirenlerdir.

Amaçlarını biliyoruz.

Amaçları; bizi korkutarak, bizi yıldırarak, bizi sindirerek on üç yıllık zulüm ve hırsızlık düzenlerini sürdürmeye çalışmaktır.

Amaçları; Gezi İsyanı'ndan bu yana diktatörlüğe karşı direnen milyonlarca yurttaşın iradesini kırmaktır.

Amaçları; halkın iradesine rağmen KaçAK Saray'daki iktidarlarını devam ettirmeye çalışmaktır.

Emek, Barış ve Demokrasi Mitingimiz kana bulayanlara sesleniyoruz:

**BÜTÜN VAHŞETİNİZE, BÜTÜN ŞİDDETİNİZE, BÜTÜN KATLİAMLARINIZA RAĞMEN EŞİT, ÖZGÜR,
DEMOKRATİK BİR ÜLKEDE BİR ARADA YAŞAMI VE BARIŞI SAVUNMAKTAN VAZGEÇMEYECEĞİZ!**

Bizi korkutmaya, bizi yıldırmaya, bizi sindirmeye çalışanlara sesleniyoruz:

**KORKMAYACAĞIZ, YILMAYACAĞIZ, UNUTMAYACAĞIZ VE AFFETMEYECEĞİZ!
DÖKTÜĞÜNÜZ KANDA BOĞULACAKSINIZ!**

**Ölen Arkadaşlarımızı Anmak, Faşist Katliamı Protesto Etmek İçin Yarından İtibaren Üç Gün
Yastayız/12-13 Ekim Pazartesi-Salı Günleri Bütün Türkiye'de Grevdeyiz!**

**Bütün Sendikaları, Bütün Meslek Örgütlerini, Bütün Siyasi Partileri, Örgütlü-Örgütsüz, Hangi
Sendikanın Üyesi Olursa Olsun Bütün İşçileri-Bütün Kamu Çalışanlarını, İnsanlığa Sahip Çıkan
Bütün Yurttaşlarımızı Katılmaya Çağırıyoruz!**

**Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
Türk Tabipleri Birliği**

Bekir Kamışlı ile Söyleşi:

ODA'DA GEÇEN YILLARIN ARDINDAN...

YAPMAK İSTEDİKLERİM, YAPABİLDİKLERİM...

Söyleşi: **Bahattin ŞAHİN**

Mimarlar Odası genel kurullar süreci başlamış bulunuyor. Adana Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Bekir Kamışlı 8 yıldır sürdürdüğü görevi bırakıyor. Önümüzdeki dönem görev alacak yönetim kurulunun belirleneceği genel kurulda aday olmayacağını belirten Bekir Kamışlı ile bir söyleşi gerçekleştirdik. Görevde bulunduğu süre içinde yapabildiklerini, yapmak istediklerini ve yapamadıklarını, Adana'nın yapılaşmasıyla ilgili gözlemlerini, yerel yönetimleri, yarışma süreçlerini anlattığı bu söyleşiyi meslektaşlarımızın ilgiyle izleyeceklerini düşünüyoruz. Oda'da kuşaktan kuşağa aktarılan bilginin, deneyimin paylaşılmasını önemsiyoruz.

Bahattin Şahin- Mimarlar Odası'nda dört dönemdir, 8 yıldır başkanlık yapıyorsunuz. Bu süre içerisinde ailenizden, işinizden ayırdığınız zamanla sorumlu olduğunuz bu görevi fedakârlıkla yaptınız. Bu görevi yaparken karşılaştığınız zorlukları, neler yaptınız, neleri yapamadınız anlatır mısınız?

Bekir Kamışlı- Son 8 yıldır Adana Şube Başkanlığı görevini yürütüyorum. Mimarlar Odası ile tanışmam 1991 yılında oldu. Mimarlar Odası'nda mesleki denetim görevlisi olarak işe başladım. İki yıl üç ay gibi bir süre çalıştıktan sonra ayrıldım ve serbest çalışmaya başladım. 1994-1996 döneminde iki yıl Mimarlar Odasının Genel Merkezinde Denetleme Kurulu üyesi olarak çalıştıktan sonra 1996 yılında Adana Şubesi Genel Kurulunda Yönetim Kuruluna girdim. O günden bu yana, yöneticilik görevim devam ediyor. 2001 yılında Türkiye'de hiçbir örgütte yaşanmamış bir olağanüstü genel kurul süreci yaşadık.

B.Ş.- Mimarlar Odası örgütlülüğü içinde yaşadığınız mı?

B.K.- Evet, Mimarlar Odası örgütlülüğünde, bir yıl geçmiş seçimden sonra, bir şekilde olağanüstü genel kurula gittik. 7 yönetim kurulu üyesinin 7'sini de bizim listemiz kazandı. Sevgili Başkanımız Samet Karyaldız'ın başkanlığı döneminde çalıştıktan sonra 2008 yılı Adana Şube Genel Kurulunda başkan olarak seçildim ve 8 yıldır bu görevi yapıyorum. 2016 16 Ocak'ta genel kurul yapacağız. Bir dahaki dönem için aday değilim. Oda'da bayrağı daha ileriye götürecek arkadaşlarımıza teslim etmek gibi bir kararım var.

B.Ş.- Bizim Oda'da farklı görüşler olabiliyor. Genel kurullar sırasında gerginlikler yaşanabiliyor, birlikte çalışmayı, ortak sinerji yaratabilmeyi becermek durumundayız ve beceriyoruz. Bu benim için önemli bir özelliktir ve bunu böyle yapmamız gerekiyor. Birbirimize rakip olabiliyoruz, ama birlikte davranabiliyoruz, ortak şeyler yapabiliyoruz. Seçimlerden sonra da karşınızda aday olanlarla birlikte ortak çalışma ortamını yaratabildiniz mi, bu konuda neler söyleyeceksiniz?

B.K.- Bu dört dönemin ilkinde yönetim kuruluna 6 kişi bizim listemizden, 1 kişi de diğer listeden aday olup, yönetime girdi. İkinci dönemde iki arkadaşımızı liste deldiler. Üçüncü dönemde, yani geçen dönem liste delen yoktu, ama bu dönem 4 bizim listeden, 3'de diğer listedeki arkadaşlarımızla birlikte yönetimi sürdürdük. Biz o ayrımı yapmadan, yani karşı liste, muhalefet düşünmeden dönem başında görev dağılımı yaparken sayman üyeliği diğer listeden gelen arkadaşımıza verdik. Ancak, o da işlerinin

1. 2. 3. Sınıf 1.si Elif Belce ASLANTAŞ.

Bekir Kamışlı Sergi Açılışında.

yoğunluğundan dolayısıyla 2-3 ay kadar önce istifa etti, ama en azından istifa ederken söylediği sözler bizim için sevindiriciydi.

B.Ş.- Birlikte hizmet üretebildik.

B.K.- Hep birlikte Adana Şube'yi bir yerlere getirmek için birlikte hizmet üretmeye çalıştık. Yeni dönem için yapılacak seçimlere gelirken de bu arkadaşlarımız en azından bir daha muhalefet olarak aday olmayacaklarını söylediler. Burada öyle bir ayrışmanın olmadığını gördüklerinden dolayı bu kararı verdiler.

B.Ş.- Mimarlar Odası Adana Şubesi'nde 759 üyemiz var. Bunun büyük çoğunluğu Adana'da yaşıyor, geri kalanı da temsilciliklerimizde. Bu meslektaşlarımızın daha doğrusu işlerinden dolayı Oda'ya ilgilerinin olmaması, yapılan etkinliklerde katılımın az olması, ilgi duymamaları ya da böyle eksikliklerden dolayı tespitleriniz neler olabilir; bunların aşılabilmesi için neler yapabiliriz? Odamızın oldukça önemli etkinlikleri oluyor; panel, seminer, sempozyum, mesleki film gösterimleri gibi etkinliklere baktığımızda üyelerimizden çok az katılım görüyoruz. Bu konuda neler yapılabilir, bunu nasıl aşabiliriz? Bu konuda görüşünüzü alabilir miyim?

B.K.- Tabii ki üye sayısını söylerken o bahsettiğim olağanüstü genel kurul süreçlerinde hinterlandımızda bugünkü Hatay Şubemiz, Kahramanmaraş Şubemiz de vardı ve onlar da bizimle birlikte olduğunda üye sayımız bugün sanırım 1.500 civarında olurdu. Biz son dönemlerde temsilciliklerin yapılanmasını önemseyerek, şube olmalarını sağlayacak bir yaklaşım içindeydik. Özellikle Kahramanmaraş Şubemizin olağanüstü genel kurulda şube olması benim Oda yaşantımda her zaman için övünülecek bir olaydır. İstanbul delegasyonunu ikna edebilmek için İstanbul yönetimiyle İstanbul'da bir toplantı yaptık, Kahramanmaraş temsilcilik yönetimi ile birlikte gittik. İlk dönemde Kahramanmaraş'a 24 aylık süreçte tam 25 kez gitmişim? Kahramanmaraş

Temsilciliği'ne bir bina kazandırdık. O binanın takibi için gitmek durumundaydık, ayrıca şube olabilmek için çalışmaları için gittik-geldik. Yani diyeceğim üye sayımızın azalması Kahramanmaraş ve Hatay'ın şube olmalarından kaynaklandı.

Çukurova Üniversitesi Mimarlık Bölümü ilk mezununu 1994 yılında verdi ve bugün 759 sayısının içinde 230 civarında yanılmıyorsam Çukurova Üniversitesi mezunları var, Çukurova Üniversitesi mezunları artarak şubemize kaydoluyorlar. Şöyle bir tespitim var: 2014 ve 2015 yılında son genel kurulumuzdan bugüne 62 meslektaşımız kaydolmuş şubeye, bunların 30'u Çukurova Üniversitesi'nden, 32'si de diğer üniversitelerden mezun olmuşlar. Yani üye sayısının artışında pek fazla sıkıntımız yok, ama Oda çalışmalarına ilgi duyan üye konusunda sıkıntımız maalesef var. 16 Ocak'ta görevi devredeceğim, ama bu kaygıyı sürekli hissedeceğiz. Bugün nasıl siz hissediyorsanız, biz de hissedeceğiz ve Oda'ya ilgiyi muhakkak çekmek isteyeceğiz.

2012 yılındaki adaylığım şöyle gelişti: 2012'de çıkan torba yasa, yani AKP hükümetinin başta TMMOB'yi ve odaları bitirmek üzere hazırladığı torba yasa çıktıktan sonra odaların bütçeleri neredeyse sıfıra düşecek denildi. 2014'teki adaylığım söz konusu olduğunda işte Oda bütçesi zafiyete uğradığında başkanlığı bıraktı dedirtmemek üzere 2014'te de adaylığım devam etti. Yine benzer yasalar çıkacaktır karşımıza, ama mücadelemize şube başkanlığında değil, başka platformlarda bir üye olarak, bir delege olarak devam ettirmek için çaba sarf edeceğim.

B.Ş.- Hatay ve Kahramanmaraş bizim temsilciliklerimizdi, şimdi şube oldular. Bizde şimdi Osmaniye Temsilciliği var, Kozan ve Kadırlı'da Mesleki Denetim Görevlisi var, ama bu bölgede bir bütünlük var. Ayrıldıktan sonra hem Hatay Şube'yle, hem Kahramanmaraş Şube'yle ortak etkinlikler yapma durumumuz nedir, hangi etkinlikleri birlikte yaptınız, bu konuda da bize bir bilgi verebilir misiniz?

B.K.- Hatırladığım kadarıyla Genel Merkez'in düzenlediği Kent Kültür Demokrasi Forumu Adana'da yapıldığında bir sergi hazırlandı. O sergiye bölgedeki diğer illerden de stantlar açılmıştı. Aynı zamanda Hatay'daki Kent Kültür ve Demokrasi Forumu'na da etkin bir katılım göstermiştik.

B.Ş.- Adana'nın sorunlarına baktığımız zaman Adana eski görkemli günlerinden hayli farklı bir gelişme içerisinde her kent gibi yoğun bir değişime sahne oluyor. Göç olgusu çok yoğun bir şekilde yaşanıyor. Birbirinden kopuk Adanalar var. Mimarlar Odası Adana Şubesi olarak kentin gelişimini izlerken, sorunlarını anlatıp çözüm önerileri yaparken bir yönetici olarak neler yaptınız, nereleri uyardınız, bu konuda hangi çalışmalarınız var?

B.K.- Adana'nın en büyük sorunu imar planları, 1/25.000'lik imar planımız yokken, yani master plan yokken son 5-6 yıl içerisinde, 6 yıl önceydi yanılmıyorsam, 1/25.000'lik imar planı yapıldı. 1/5.000'lik imar planı akabinde yapılırken 8 etaba ayırmıştık imar planlarını, 8 etaba ayrılmasının sebebi ne? Tek etapta yapılmadı 1/5.000'likler, eğer itirazlar olacaksa, dava açılacaksa, bu bütün Adana'nın imarı durdurulmasın diye 8'e bölündü, ama maalesef her bir bölgeye de itirazlar, davalar açıldı. Çünkü kimi insanın rant hesabı varken, kimi atasından, babasından arsası, tarlası kalmış insanların da kayıpları olduğu için bu süreçlerde 1/5.000'liklere bundan dolayı itirazlar oldu.

1/25.000'lik imar planı için biz mimar ve şehir plancısı Güven Birsal Hocamızı eşi Ayça Hanım'la birlikte Adana'ya davet ettik ve Büyükşehir Belediyesi Meclis Salonu'nda Meclis üyelerine bir sunum yaptılar. O zaman 35'di yanılmıyorsam Meclis üyesi sayısı, maalesef 7-8 Meclis üyesi katıldı, ilgi yoktu. Mimarlar Odası Adana Şube yöneticileri ve üyeleri ilgi gösterdik. 25.000'lik planın sakıncalarını, olumlu yanlarını meclis üyelerine anlatmak üzere böyle bir prog-

Cengiz Bektaş'la Kozan'da.

ram yaptık. Maalesef ilgi de görmedi, sonuçta olumsuz yönlerin kaldırılması için belediyemizin de bir çalışması olmadı. İmar planları öyle geçti. 2011 yılından itibaren Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği çalışmalarımız oldu. Şubemizde kurduğumuz yönetmelik komisyonu hummalı bir çalışmayla yeni bir yönetmelik hazırladı. Çünkü belediyenin hazırladığı yönetmelikler Adana'daki betonlaşmayı arttırıcı pek çok madde içeriyordu. Biz de onun yerine alternatif bir yönetmelik hazırladık. Bu süreçte Büyükşehir Belediyesi 2011 yılında bir yönetmeliği dayatma olarak önümüze sundu. Biz de 13 maddede hakkında dava açtık. Çünkü her maddeye ayrı ayrı dava açmak gerekiyormuş. Bu 13 maddenin tamamı önce yürütmeyi durdurma aldı, ondan sonra iptal edildi. Belediye tekrar yönetmelik hazırlıklarına girerken, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 2013 yılındaki Tip İmar Yönetmeliği ve daha sonra Eylül ayında ikinci Tip İmar Yönetmeliği dediğimiz bir çalışmayla bütün bunları, Büyükşehir Yönetmeliklerini ortadan kaldırdı. Fakat 2014 yılında bir genelge yayınlayarak, herhangi bir evrak almış olan arsa sahiplerinin ya da müteahhitlerin noter onaylı olmaksızın proje sözleşmesine dahil olmak üzere geçmişteki Büyükşehir Yönetmelikleri ve tip 1, tip 2 dediğimiz imar yönetmeliklerini 2016 yılı Ocak ayına kadar kullanma hakkı verildi. Geçtiğimiz günlerde 1 Kasım'dan önceki hükümette görevli Çevre ve Şehircilik Bakanı bu süreyi 01.01.2017'ye kadar uzattıklarını söyledi ve akabinde Resmî Gazete'de yayımladılar. Yani geçmişteki yönetmelikleri hâlâ 2017'ye kadar kullanma imkânı tanınıyor. Adana'daki betonlaşmanın, işte yoğunluk sistemi dediğimiz o 2,4 yoğunluğa kadar çıkan yoğunlaşmanın bu yönetmeliklerle 5 yoğunluğa kadar çıktığını gözlemliyoruz.

Bu süreçle ilgili bir de ilk dönemimizde Pozantı'da Adana Şube üyelerinin katıldığı bir Çalıştay yaptık ve 4 gruba ayırdık. Kent sorunları, imar sorunları, Oda işleyişi hakkında komiteler kurup güzel bir çalışma yaptık ve onun da ki-

tapçığını bastırarak, yayınladık, üyelerimize dağıttık; arşivimizde de var.

B.Ş.- Siz çocukluğunuzdan beri Adana'da yaşıyorsunuz. Eski Adana'yı, o görkemli Adana yıllarını, şimdi de yoğun göç olgusundan dolayı beton yığınları haline gelen yeni bir Adana olayını yaşamış bir mimarsınız. Mesela, geçmişte Reşatbey Mahallesi, Cemalpaşa Mahallesi, Tepebağ'ın olduğu bölgelerde daha keyifli, komşuluk ilişkileri yoğun olan, Adana'nın geleneksel kültürüne dayanan yaşam varken kuzeyde oluşan bir Adana'da bir başka yaşam biçimi var. O yaşam biçimiyle Konya'daki yaşam biçimi ya da Sinop'taki yaşam biçimi arasında hiçbir fark yok. Eski Adana'nın geleneksel komşuluk ilişkileri, insan ilişkileri, mahalle ilişkilerini bir anda yok olabiliyor. Bu konuda neler söylersiniz? Yeni Adana'nın oluşumundaki eksikliklere değinebilir misiniz? Orada imar rantından dolayı yağmurların sele çevrildiğiyle ilgili basın açıklamalarınız da var.

B.K.- Şimdi belediyelerde, kentlerde arsa rantı, imar rantından daha üstün bir şey yok. Belediyenin sivrisinek ilaçlama ihalesi örneğin 3 kuruşsa, imar lejantındaki rakamlar milyonlarla, milyarlarla konuşuluyordur. Biz duyamıyoruz tabii böyle şeyleri de. Altyapı hizmetleri yapılmadan maalesef parseller belirleniyor. Yoğunluk sistemi kentin betonlaşmasının en büyük sebeplerinden biri Aytaç Durak döneminde -isim de vereceğim çekinmeden- getirilmiştir. Bahsettiğiniz Reşatbey, Cemalpaşa bölgelerinde 3 katlı imarı olan güzelim 3 katlı 70'li yıllardan kalan, çok güzel yapılarımız varken, buralarda yine ismini bir kez daha zikredeceğim, Sayın Aytaç Durak'ın çıkarttığı kütleden yoğunluğa dönüşüm denilen sistemle maalesef yanı başımızda 3 katlı bina varken, onun bir yanında 15 katlı binalar türemeye başladı. Bahsettiğiniz o güzelim Adana'nın bu hale dönüşmesinin ilk adımı atılmış oldu. Bugün de artık yönetmelikleri kullanarak, imar planlarındaki tadilatları kullanarak, herkes bir şeyler yapıyor. Biz kentlerimize piyasacı

Çanakkale Ziyareti.

mimar gözüyle bakmıyoruz. Ticaret Odası'nın işte bu teminatlar, konutla ilgili birimiyle Emlakçiler Odası Başkanı bir gün beni ziyaret etti. Dediler ki bir bölgede imar değişiklik çalışması var; 0,40 olan yoğunluk 1,20'ye çıkartılacakmış. Mimarlar Odası olarak buna karşı çıkmazsanız bu yoğunluk artışının getirdiği artış proje fiyatlarınıza da yansıtacak, dolayısıyla bir parselde ya da o bölgede siz de rant elde edeceksiniz. Proje fiyatlarınız artacak gibi ahlâksız bir teklifti aslında, ama biz yine itirazımızı yaptık. Nereye kadar gittiyse, muhakkak ki çıkar grupları öyle ya da böyle istediklerini yapıyorlar.

Öyle bir kent ki, beşinci kez seçilmiş belediye başkanı bir arsadaki imar değişikliği sebebiyle para alındığına dair meclis üyelerini suçluyor ve o meclis üyeleri de başka suçlarla belediye başkanının üstüne giderek, başkanın görevden alınmasına kadar giden bir süreci başlatıyor. Geçen dönem o belediye başkanı bir yıl görev yaptı, 4 yılını vekil bir başkanla tamamladık. Sonunda 4 yıl vekâleten, bir belediye başkan vekilinin yönetiminde götürdük. Bu da Adana'nın kaybıdır, çünkü o belediye başkan vekili meslektaşımızdı.

B.Ş.- Mimar başkan mıydı?

B.K.- Evet, mimar Zihni Aldırmaz. Neden kayıptı diyorum? Çünkü meclis üyesi yoktu, yani kendisini destekleyecek meclis üyesi yoktu. Tek başına bir şeyler yapmaya çalıştı. Bana göre de olumlu şeyler yaptı.

B.Ş.- Dava süreçleriniz oldu mu bu ara? Meslektaşımızın başkan vekilliği yaptığı süre içerisinde imar rantıyla ilgili davalarınız oldu mu?

B.K.- Muhakkak ki oldu. Yani önce yönetmelikle başlar, 13 maddeye dava açtık. Bundan sonra bölgemizde bulunan Osmaniye'de yapılması planlanan bir çimento fabrikası projesi vardı. İlk davamızı orada açtık ve yürütmeyi durdurma aldık. Kastabala dediğimiz bölgede Osmaniye'ye

10 km uzaklıkta antik kent kalıntılarının 300 metre ötesinde bir çimento fabrikası yapılması söz konusuydu. Allah rahmet eylesin Halet Çambel oradaydı ve o davayı açmamıza sebep kendisidir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na karşı açtık ve yürütmeyi durdurma kararı aldık, iptal ettirdik. Yine Kahramanmaraş'ın şube olması gibi başkanlık dönemimde yaptığımız en güzel çalışmalarından biriydi. Tehditler aldık Koruma Kurulu'nun toplantılarına katıldığımızda, işte Kastabala'ya yakın üç köyün bütün sakinlerine 800-900 işçi istihdam edileceğini söylemişler ve bütün işçileri sizin köylerinizden alacağız diye böyle bir taahhütte bulunup insanları kandırmışlar. Bizi de onların istihdam olayına engel olan kişiler olarak göstermişler. Ciddi anlamda tehditler aldık, ama üstesinden geldik. Halet Hanım o sırada 91 yaşındaydı ve Koruma Kurulu'nun önünde değnekle gezerken, bastonla gezerken dengesini kaybedip düştü. O anı unutamam, yani 91 yaşında bir insan memleketin bir noktasındaki antik kent kalıntılarına sahip çıkmak adına çok hassas bir davranışta bulundu. Dediğim gibi nur içinde yatsın, kemikleri sızlamayacaktır. O çimento fabrikasını yaptırmadık.

B.Ş.- Adana'da D-400 karayolu üzerine yapılan karniyarık geçitle ilgili bir girişiminiz vardı. Bu konu neydi aydınlatılabilir misiniz? Karniyarık geçidi yapılmadan önce sanıyorum projelerine müdahil olmak istediniz. Bu konuda görüşünüzü alalım.

B.K.- Şubat ayında sömestr tatiline girdiğimizde, yılı hatırlamıyorum, bir baktık o bölge kapandı. D-400 karayolu eski Orduevi binasıyla Ziyapaşa Bulvarı arasında, Ziyapaşa Bulvarı Altıkata Köprüsüne kadar olan bölge kapatıldı. Dediler ki burada bir çalışma yapacağız. Karayollarımızın Bölge Müdürlüğü Mersin'de, o da bir handikabımız. Yani Hatay'a kadar olan bölge yanılmıyorsa Mersin'den idare edilmeye çalışılıyor ve biz Karayolları Bölge Müdürlüğü'nden burada yapılan çalışmaların projesini istedik, ama 3-4 ay geçti, elimize proje filan ulaşmadı. Tabii bu arada inşaatla başlandı ve Adana'nın kuzeyini, güneyini koparan ucube bir karniyarık projeyle karşılaştık.

B.Ş.- Siz projeyi görmediniz.

B.K.- Yapılırken görmedik.

B.Ş.- Üstü kapalı olarak yapılacağı dillendirildi.

B.K.- Dillendirdiler, ama projeyi görmedik. En ilginç bir şey, Şu anki Yüreğir Belediye Başkanı Mahmut Çelikcan başkan olmadan önce Karayolları Bölge Müdürlüğü yapmış, daha sonra Karayolları Genel Müdür yardımcısıymış ve bu proje de onun isteği doğrultusunda yapılmış.

İşte Ankara firması projeyi yapmış, Konya firması inşaatı yapıyor ya da tam tersi, Konyalı projeyi yapıyor, Ankaralı inşaatını yapıyor. Adana'dan bir müteahhit firma alsaydı bu işi herhalde yapmazdı diye düşünüyorum. Çünkü Adana'da yaşamayı istiyorsa, siz de, ben de oranın müteahhidini tanıyor olsaydık, Adana'da muhabitemiz olsaydı herhalde her gördüğümüzde böyle bir ucube yapıyı neden yaptınız diye hesabını sorardık diye düşünüyorum. Basın açıklamalarımız oldu. Bunun yanlış olduğu, üstünün kapalı olması gerektiğini söyledik. Bugünlerde bir meclis kararı alındığı söyleniyor üstünün kapatılacağı konusunda, bir peyzaj çalışması yapmışlar, basında izledik. İşte sanal âlemde izledik bir-iki fotoğraf var, ama Adana için yapılmış en kötü projelerden birisidir.

B.Ş.- Tam da bir mimar olarak Adana'da yaşamının kenti her alanını, her bölgesini, her mahallesini iç içe soluyarak yaşamak diye bu kenti yaşamının bir biçimi var. Tam da bu noktada Adana dörde bölünmüş durumda, bir metro yolunun geçtiği yer Adana'yı bir başka bölüyor, kenti koparıyor birbirinden, bu karniyarık geçidi bir başka şekilde koparıyor. Hatta Adana'nın en eski mahallesi olan Reşatbey'le Tepebağ, yani eski vilayetin olduğu yer ve eski adliye binasının olduğu yerleri, oradaki ortamı da koparıyor. Bu kent yaşamında bir mimar olarak nasıl zorluklar getiriyor?

B.K.- Şimdi konuşmamızın başında anlattığım süreçlerde, yani metro projesi yapılırken Büyükşehir Belediyesi'nden Mimarlar Odası olarak projeyi anlatan bir briefing istedik. Aylar sonra sevgili Belediye Başkanımız alt birimlerden bir yerden tanımadığımız bir arkadaşı getirdi bize ve bir şeyler anlattı, ama hiç kimse ne olduğunu anlamadı. O gün için söylenilen rakamlar 26 milyon dolar ve bugün dediğiniz gibi kenti ikiye bölen ve hafif raylı sistem mi, metro mu, ne olduğu belli olmayan bir sistem. Güzergâhta giderken bir bakıyorsunuz, yerin üstünde 5-6 metre yukarıda beton yığınlarıyla raylar konulmuş, bir bakıyorsunuz yerin altına giriyor, ama Adana gibi böyle bir coğrafyada, böyle bir topografyada eğim yok, bir şey yok, dümdüz bir yerde neden indirilip çıkartılıyor bu güzergâh? Herhalde ihale bedelini arttırmak için yapılmış bir şeydi. Yine şuradaki karniyarık projesi de görmediğimiz, bilmediğimiz projelerden ikisi ve Adana'yı böyle dörde bölüp, ulaşımımızı altüst etmiş bir sistemdir.

Son zamanlardaki projelerden bahsedeyim. 1980-1990'lı yıllarda Aytaç Durak o projeleri bize göstermediği gibi 2002'den bu yana AKP hükümeti de Adana için belli yatırımlar yapıyor. ama sadece Mimarlar Odası değil, TMMOB'ye bağlı tüm odalar, yani kente dair bir şeyler söyleyecek, o projeleri kendi ihtisaslarına göre ele-

tirebilecek odaların hiçbirinden görüş alınmadan Adana'ya dayatılan bir sürü proje var. Bunlardan birisi adliye binası, Yüreğir'de yapılan adliye binasının projesini görmedik.

B.Ş.- Hatta daha önce bildiğim kadarıyla şu andaki mevcut adliye binası, yapılan adliye binasıyla ilgili de bizim Mimarlar Odası'nın bir görüşü var, olumsuz görüşü var. Ondan da bahsedermisiniz?

B.K.- Tabii ki; dönemin Adalet Bakanı Şevket Kazan'dı. Adana'da eski adliye binasının hemen batisına yapıldı.

B.Ş.- İtfaiyenin yeri.

B.K.- Evet, 1/5.000'lik imar planında valiliğin hemen o civardaydı adliye binası. Evet, ama oraya yapmadılar, geldiler buraya yapmaya kalktılar. Biz de dava açtık, biz davayı kazanmamıza rağmen Adalet Bakanı geldi, temeli burada attı.

B.Ş.- Şimdi biz haklı çıktık.

B.K.- 13 yıl yaşayabildi. Dedik ki kentin göbeğinde altyapısı yok, otoparkı yok, yeri neresiye oraya yapılınsın dedik.

B.Ş.- Şu anda yapılan yerle ilgili?

B.K.- Şu anda yapılan yerin projesini yine görmedik. Baro'dan duyduk. Baro yönetimiyle konuştuğumuzda Ankara'da iki proje yaptırılmış. Burada işte başsavcı, şu bu, yani Adalet Bakanlığının Adana'daki temsilciliği...

B.Ş.- Jüri olmuş, beğenmişler.

B.K.- Baro projeleri incelemiş, buradan da eskiden Oda yöneticiliği yapan iki arkadaşımızı çağırmışlar. Bu projelerin hangisi güzel demişler. Neye karar verdilerse, 200 küsur bin metrekare bir yapı yapılıyor Adana'ya, belki de 50 yıl kullanılabilecek bir adliye binası.

B.Ş.- Kamu kurumu olarak odaların görüşü alınmıyor.

B.K.- Maalesef.

B.Ş.- Tam da bu noktada siz döneminizde pek çok yarışmalar da yaptınız. Bu mevcut adliye binası bir yarışma sonucu da çıkabilirdi, iyi de bir proje olabilirdi. En azından bilimsel yanı olabilirdi, sizin zamanınızda yarışmalarda elde edilmiş birkaç bina var. Hatta bunun üzerine 5 Ocak Stadı'yla da ilgili yarışma ve bu konuda mahkeme sonuçlarından dolayı yeni yapılacak stadın da ne gibi zorluklar getirebileceğini, stat yerinin, bu stadın yapılırsa ne olacağına dair de bir bilgi verirsiniz seviniriz.

Mimarlar Gününde Atatürk Anıtına Çelen Konuldu.

Mimarlar Günü.

B.K.- Az önce bahsettiğim adliye binasına bir örnek de Adana'da bir hastane kompleksi yapıyor. Onu da söyleyeyim, sonra stadyum yeriyi ilgili dayatmayı da anlatırız. Otoyolun hemen yanında perspektiflerini gördüğümüz bir şantiye binası kuruldu ve Adana'da milyarlarca liralık bir yatırımın yapıldığı söylendi...

B.Ş.- Şehir hastaneleri.

B.K.- Evet, 7 hastaneden oluşan bir kompleks. Orada da ne yapılıyor bilmiyoruz. Öncelikle yeri tartışılmalı, bir hastane ya da 7 hastane otoyolun gürültüsünün yanında mı olmalıydı?

B.Ş.- Yerleşim yerine uzaklığı, erişilebilirlik...

B.K.- Aynen öyle, zaten metro güzergâhı üniversiteye gitsin-gitmesin tartışması yapılıyor. Bu hastane de üniversite güzergâhında tasarlanmış. Dediğim gibi işte adliye binasında nasıl 13-14 yıl sonra haklı çıktysak, bunda da muhakkak ki haklı çıkacağız.

B.Ş.- Umarız haklı çıkmayız.

B.K.- Keşke, ama bugüne kadarki örnekler dediğimiz aksinde oldu.

B.Ş.- Başladığınızdan bugüne kadarki dönemde kaç yarışma yaptınız?

B.K.- Kadirli Belediye Hizmet Binasını yaptık ve inşa edildi. Kadirli'ye girerken zaten o inşaatın bir başka şey olduğunu görüyorsunuz. Yarışmayla yapıldı, iyi kalemlerden çıktı. Kimse kusura bakmasın burada bölgeselcilik yapamayacağım, yarışmalarımız hep ulusal olmuştur. Bir meslektaşım dedi ki bölgesel yapın da yarışmaya biz de katılalım. Bölgesel yarışma da yaptı bu şube, Seyhan Belediye Hizmet Binası'nı bölgesel yaptık, 5 proje katıldı. 5 projeden birisi de ismini açıkta bıraktığı için elendi, yani 4 projeyle bugünkü Seyhan Belediyesi Hizmet Binası yapıldı. Bizim yarışmalarımız nelerdir? Sonradan açtığımız

mız Kadirli ve Çukurova Belediyesi Hizmet Binası, Adana Ticaret Odası'nın Hizmet Binası o henüz inşaatına başlanmadı, ama yarışma geçen yıl sonuçlandırıldı. Bu yıl da ASKİ'yle, Adana Su Kanalizasyon İşleri Hizmet Binası için belediye karar verecek.

B.Ş.- Kadirli'yi anlattınız. Çukurova Belediye Hizmet Binası sürecini anlatabilirsiniz.

B.K.- Çukurova Belediyesi Hizmet Binası yarışmasında önce o zamanki Başkan Sayın Yıldırım Akan'a yarışmayla yapalım binamızı diye söylediğimizde, ikna olmadılar. Dubai'de bir proje çizildi denildi. Yarışma yapalım, çok güzel projeler çıkacaktır ve sizin belediye başkanlığı döneminden sonra örnek gösterilecek bir yapı çıkacağına teminat veriyoruz dedik. Sağ olsun ikna oldu. Hemen olmasa da bu iş için 5 ay uğraştık ve yanılmıyorsam 133 projenin katıldığı bir yarışmaydı. Çok güzel projeler vardı. Jürimiz Türkiye'de yarışmalar konusunda deneyimli, insanların duyduğu zaman yarışmaya katılabilecekleri isimlerdi. Bugün yapılan Çukurova Belediyesi Hizmet Binası İstanbul'dan bir arkadaşımızın projesi; yarışmayı kazandı ve inşa edildi. Bugün de belediyemize her gittiğimizde, ben kendi adıma söylüyorum, rahatlıkla Türkiye'deki belediye hizmet binaları içerisinde herhalde en iyilerinden biridir diye düşünüyorum. O keyifle belediyemizde işlerimizi takip ediyoruz.

B.Ş.- 5 Ocak Stadı'yla ilgili yarışmaya gelmeden önce öğrencilerle ilgili bir yarışmayı anımsıyorum, bir de mevsimlik işçilerle ilgili.

B.K.- Mevsimlik tarım işçileri Adana'da Şubat, Mart aylarında gelip, Eylül, Ekim aylarına kadar doğudan genellikle gelen insanların böyle kanal kenarlarında çadırlarda kötü şartlarda ikamet ettiklerini biliyoruz. Buralarda yapılacak bir yarışmayla elde edeceğimiz projelerle belediyelerimize, valiliğimize sunacağımız bir yarışma yapalım dedik. Yarışmayı öğrenciler arasında yapalım istedik. Çünkü küçük ölçekli bir proje ol-

duğu için, işte küçük konutlar, barınaklar elde edeceğimiz için öğrencilerimizle yapalım dedik.

B.Ş.- Çukurova Üniversitesinin öğrencilerine mi, yoksa ulusal düzeyde mi?

B.K.- Ulusal yaptık, ama Mersin ve Çukurova'dan katılım biraz fazlaydı. O yarışmayı da sonuçlandırdık, kitabını da çıkardık ve belediyelerimize sunduk. Henüz bir örnek çalışma gelmedi, yapın yok. Elbette bir pilot bölgeye uygulansa tüm Adana'ya, Çukurova'ya yaygınlaşacağına eminim, ama maalesef böyle bir uygulama olmadı şu ana kadar.

B.Ş.- Ve 5 Ocak Stadı.

B.K.- Geçen yıl elimize bir yazı geldi, Büyükşehir Belediyesi'nden 5 Ocak Stadyumunun yerine yapılaşma öngörülüyor. Bahsetmiştim, 2,40 yoğunluk var, ama yönetmeliklerle, alanlarda yoğunluklar 5'e kadar çıkıyor demiştik. 2,5 yoğunluk verilmiş her ne hikmetse.

B.Ş.- Kentin tam ortasına.

B.K.- Yine yerinin tartışılmadığı, Adanalının en ufak bir fikir vermediği yeni stadyum yeri bugün kabası çıkmış durumda, Çukurova Üniversitesi'nin arka taraflarında, yani şimdiki stadyuma, az önce bahsettiğimiz o karniyarık altgeçidi Adana'nın güneyinden stadyuma gelen insanların yürüyüş yolunu da kesti. Adalet Caddesi ve 5 Ocak Caddesi'nden dediğiniz Tepebağ'dan, Hürriyet Mahallesi'nden ya da güneydeki pek çok mahallemizden insanlar, bir Adana klasiği, terliklerini sürte sürte gelirlerdi 5 Ocak Stadyumuna, ama şimdiki stadyumun yerine gitmek ne mümkün. Zaten Adanaspor, Demirsport seyirci sıkıntısı çekiyor ve 10 yılı aşkındır 1. lig yüzü görmeyen kulüplerimizin seyircisi herhalde yarı yarıya düşecektir diye düşünüyorum. Çünkü stadyum yeri yanlış. Stadyum 110 milyon liraya ihale edilmiş. 3-5 eksi, artı olabilir. Yeni stadı TOKİ yapacak ve eski stadın yeri de

TOKİ'nin olacak 5 yoğunlukla. Burası da 44.000 m² bir alan, şehrin göbeğindeki 5 Ocak Stadı'nın yeri, mevcut yer 44.000 m², 2.500 m² dini tesis alanı ayrılmış. Dini tesis ve yeşil alana ayrılmış, gerisi 2,5 yoğunlukla yapılacak alışveriş merkezi veya konut olarak. Yani bugünkü rakamlarla hesap ettiğimizde oradaki rant TOKİ'nin yapacağı stadyumun herhalde 3-4 misli paralara denk gelir. Yani 110 milyona yapılırken belki 400, belki 500 milyonluk bir konut yapılsaydı bir rant söz konusuydu, ama biz TMMOB'ye bağlı diğer odalar da dava açtı.

B.Ş.- Dava süreci önce başlatıldı.

B.K.- Tabii önce davayı açtık. O dava sürecinde 2.500 m² dini tesis ve yeşil alanı 7.500'e çıkardılar. Yani bir sus payıymış gibi, bir de açılan davayı düşürmek adına, çünkü biz eski plana itiraz etmişiz, o planı değiştirerek devamının düşmesi hedefleniyordu. Biz tekrar dava açtık ve sonuçta yürütmeyi durdurma aldık. Yani bilirkişi raporu var, Adana'dan bilirkişi atanmadı, İzmir'den bilirkişiler gelmişler. Aramızda toplansaydık o davayı açan odalar ya da biz kendi içimizden 3-5 kişilik bilirkişi heyeti oluştursak, buna şöyle bir rapor yazın desek bu kadar bizim için uygun bir bilirkişi raporu çıkamazdı. Oradaki altyapı eksikliğinden, yetmezliğinden tutun da daha sonra oranın getireceği yoğunluktan dolayı, işte trafik sıkıntısının kente yükleyeceği yükleri... Bir de iki cadde, stadyumun kuzeyinden ve güneyinden geçen iki cadde var. Şimdi o cadde-ler 20'şer metrelik yollara dönüştürülüyor, ama hemen yanı başlarında yapılmış apartmanlar ve yüksek binalar var.

B.Ş.- Yoğun yapı düzeni var mevcut.

B.K.- O mevcudu yıkmak gerekiyor ki olumsuzdu o da. Sonuçta iptal edildi. Biz bu süreçte burada bir fikir yarışma yapalım diye düşündük. Adana'da 5 Ocak Stadyumu'nun yerine ne yapılmalı, hem öğrenci bazında, hem mimarlar bazında açtık. Niye o zaman yaptık bu yarışmayı? Fakat enteresan bir şey, az önce bahsettiğim bütün yarışmalarda belediyeler, yarışma açtığımız belediyeler masraflarını karşılamışlardır ortak yaptığımız için, Samet Bey'in döneminde yaptığımız kent meydanı yarışması ve Mimar Sinan Parkı'nı da içeren bölge, orada o zamanki jüri burası kent meydanı olmaz dedi. İsmi Ziya Paşa Mahallesi, bilmem işte şu bölgenin rekreasyon projeleri yarışması gibi bir isim koydular. Aytaç Durak o zaman Büyükşehir Belediye Başkanı ve 400 bin lira gibi masraf da etti, ama diğerlerinin de masrafları o boyutta olmuştur. Çukurova Belediyesi'nin de herhalde 300-400 bin lira gibi masrafı oldu, ama sonuçta bugünkü yapıyı elde ettik. 5 Ocak Stadyumu'nda sponsor bulamadık, ortak bulamadık. Hiç kimse, hiçbir belediye başkanı, Çevre ve Şehircilik

Bakanlığı'nın ya da TOKİ'nin hazırladığı bir projeye karşı bir proje üretmek üzere bizim yanımızda olmadı.

B.Ş.- Acı bir şey.

B.K.- Ve biz Mimarlar Odası'nın o dar bütçesiyle bu yarışmayı yaptık. Jüri üyelerine rica ettik ve jüri üyeleri bedel almadılar. 33 mimar, 30 öğrenciden projeler geldi.

B.Ş.- Hem mimarlık öğrencileri, hem de mimarlar arasında ayrı ayrı yarışma yapılmış. Yoğun katılım oldu.

B.K.- Evet, iki kategoride yaptık. Aynı dönemde ayrı ayrı değil, aynı dönemde iki kategoride yaptık. Şimdi mimarlık eğitimi 4 yılda ya da 5 yılda aldığınız lisans eğitimiyle bitmiyor. Ben bu yarışmalar sürecinde Türkiye'deki pek çok değerli hocalarımız da bu yarışmalarda birlikte çalışma fırsatı buldum. Mimarların o derin içeriğinde bir şeyler daha öğrendim. Okuldan sonra benim için en büyük kazanımlardan biri de odur. Niye anlatıyorum bunu? Bu 5 Ocak Stadyumu yarışmasında 63 projenin hemen hemen yarısından fazlasında herkes aynı şeyi çalışmış. Merkez var caminin hemen kuzeyindeki, stadyumun yeri ve Atatürk Parkı'nı bir yeşil bantla birbirlerine bağlamış.

B.Ş.- Aynı aksta?

B.K.- Aynı aksta, kazanan da öyle zaten ve yoğunluk yok. Böyle gezinti alanları, rekreasyon alanları, hatta trafiği bile kaldırmışlar. Mimar Sinan Parkı'na isim verilme döneminde Nusret Fişek Caddesi verilmişti hatırlarsanız, yani bir tıp doktoru Profesör Nusret Fişek'in ismi verildiğinde siz de Mimar Sinan'ın da adının bir yere verilmesini önermiştiniz hatırlarsanız, o Nusret Fişek Caddesi'ni de trafiğe kapamışlar. Bu üç yeşil alanımızı birbirine bağlayarak, 63 projeden 40'ında aşağı yukarı bu çizgi üzerinden gitmişlerdi. Ana fikir buydu. Demek ki Türkiye'deki mimar ve mimarlık öğrencileri Adana'da stadyum yerine böyle bir şey yapılmasını uygun görüyorlardı. Belki de çoğu gelip, burada yerini görmeden, işte bilgisayar sistemiyle izleyip de yapmışlardır. Belki birkaçı görmüştür.

B.Ş.- Yani odamızda 5 Ocak Stadı'nın yeriyle ilgili eğer yıkılırsa ne yapılması gerektiğiyle ilgili dolu bilgi ve belgeler mevcut.

B.K.- Arşivimizde var, ama bütün bu yarışmalar sürecinde üzücü bir nokta var: Adana'dan katılan yok yarışmalarımıza, ulusal yaptığımız için Ticaret Odası'nın yarışmasını yaptığımızda herhalde 2-3 arkadaşımız katıldı. Onlardan ilk elemeyi geçenler oldu, ama ikinci elemeye tamami gitti. Dereceye giren de yok. Gönül ister ki

Mimar Sinan'ı Anma Töreni.

Çukurova Üniversitesi'nden Mimarlar Odası'nın Adana Şubesi üyelerinden bu tür yarışmalara, en azından Adana'da açılan yarışmalara katılan yarışmacılar olmasını isteriz, ama olmuyor.

B.Ş.- Tam yarışmalar derken sizin döneminizde öteden beri gelen resim yarışmaları çocuk ağırlıklı, çocuk üzerine, yani çocuk ve mimarlık, kent ve mimarlık üzerine, kent yaşamı üzerine yoğun resim yarışmaları her sene düzenliyorsunuz. Bu konuyla ilgili de görüşlerinizi almak istiyoruz.

B.K.- Sayısı herhalde 23 diye hatırlıyorum ben, 23 yıldır ilkökul öğrencileri arası resim yarışması yapıyoruz. Önceden başladığımızda ilkökul 5 yıldır, o zaman da işte 1, 2, 3'ü bir kategoride yapardık, 4. ve 5. sınıfları farklı değerlendirirdik. Sonradan allak bullak edilen eğitim sistemimiz sonunda 4+4'ler, ne bileyim 5+3'ler, yani 8 yıl ilkökul eğitimi oldu, sonra 4+4 oldu filan, yine biz bir müddet sonra 8 yıllık eğitime göre yine iki kategoride düzenledik.

B.Ş.- Başta ilkökullar arası resim yarışmasıydı, sonra ilköğretim...

B.K.- Evet, ortaokulu da içine aldı. 6, 7, 8'i bir kategoride, 5'e kadar olanı bir kategoride yaptık. Geçen yıl da aynı yarışmayı yaptık, gelen resim sayısı herhalde 1000'i aştı diye biliyorum. Çok güzel resimler var, bu resimleri dergilerimizde, bültenlerimizde yayınladık. Resim yarışmasıyla birlikte bir de duvar boyama şenliğimiz vardı, duvar boyama şenliğini son birkaç yıldır yapmıyoruz artık. Biraz amacını aştı diyebilirim. Du-

Plaket Töreni.

Plaket Töreni.

var bulamadık, aynı duvarlarda yapmak gibi bir tekrar oluştu.

B.Ş.- Çocuklarla ilgili resim yarışmasındaki son dönemlerde konular oldukça kentin yaşam biçimiyle ilgili, kentin yeşil alanıyla ilgili olduğu için o konulara yönelik olarak belirliyorsunuz. Oldukça anlamlı mesajlar veren resimler geliyor ve her sene de daha çok ilgi görüyor.

B.K.- İlgi çok büyük, en azından bizim buradaki en büyük kazancımız onlarca ilkökul öğrencisini Mimarlar Odası'na getiriyoruz. Ödül töreni için geliyorlar, hocaları resimleri teslim için geliyorlar. Yani Mimarlar Odası nedir, ne değildir diye ta 5-6 yaşındaki çocuktan tutun da, 10-11 yaşındaki çocuğa kadar ve onların ailelerine Mimarlar Odası'nı tanıtmak gibi bir olay ortaya çıkıyor.

B.Ş.- Böyle bir misyon oluşuyor, ama bir de şu var: Çocuk yaşayabileceği kenti, hayalindeki kenti de kafasında canlandırıp, bir mesaj veriyor. Konu başlıkları hep öyle seçiyorsunuz. Bu konu başlıkları mesela, aklınıza gelenler nelerdir?

B.K.- Bu arada öğrencilerden bahsetmişken resim yarışmasının işte o ilkökul öğrencilerine olan faydaları, biz her yıl üniversite sınavı tercihleri yaklaşırken, sınav anında değil de, sınav olmuş ya da olacakken, işte Nisan, Mayıs ayları gibi bir tarihe denk getiriyoruz. Mimar Sinan'ı anma etkinlikleri her yıl Nisan ayının ikinci haftası düzenleriz. O haftada Yönetim Kurulu üyesi olan olmayan meslektaşlarımızla iki-üç liseye ziyaretlerde bulunuyoruz. Son sınıf öğrencilerine mimarlığı anlatıyoruz. Bu konuda da okullarda çok olumlu tepkiler alıyoruz. En son gittiğimiz okulda bugüne kadar bir de tanıtım sonrasında soru sorduk. Dedik ki mimarlık yazmak isteyen arkadaşımız var mı? 100 kişilik bir sınıf, tek sınıf değildi, 12. sınıflar bir araya toplanmışlar. 5 kişi mimarlık yazacağını söyledi. Sunumu, tanıtımı yaptıktan sonra, mesleğin tanıtımını yaptıktan sonra sorduğumuzda artık düşünen var mı mimarlığı dediğimizde o sayı 15'i bulmuştu. Mesleğimizi tanıtmak üzere

böyle çalışmalarımız son 4-5 yılda oldu. Bundan sonra da o da gelenek haline gelmiştir. Bundan sonraki arkadaşlar da bu çalışmayı da sürdürmektedir herhalde.

B.Ş.- Adana'nın kent ve mimarlık birikiminin değerlendirilmesi çabası üzerine ve bu röportajımızı da yayınlayacağımız Güney Mimarlık Dergisini sizin açınızdan anlatır mısınız? Güney Mimarlık Dergisinin hikâyesi nedir? Daha önce bültenler çıkıyordu, sizin döneminizde Güney Mimarlık Dergisi yayınlanmaya başladı.

B.K.- Evet. 19. sayımız çıktı, bu sohbetimizin yayınlanacağı 20. sayı olacak. İlk başladığımızda 3'er aylık aralıklarla dergimizi çıkartma kararı aldık. Dergi eski genel başkanlarımızdan Bülend Tuna'nın editörlüğünde hazırlanıyor.

B.Ş.- Her sayı farklı bir dosya konusuyla çıkıyor. O da anlamlı bir şey.

B.K.- Evet. İlk sayımızda rahmetli Emre Madran Hocamız benden özellikle 5-10 tane daha dergi istedi. Çok beğendiğini ve Türkiye'deki çıkan pek çok dergi arasında en iyilerinden biri olduğunu söyledi. Onu da rahmetle anıyorum. Bize ilk sayıdan itibaren o şevki daha da fazla vermiş insanlardan birisidir. Onun için anlatıyorum. Her sayıya ayrı bir özen gösterdik. Bu arada tabii Adana'daki meslektaşlarımızdan yayın komisyonuna katkı koyan arkadaşlarımızın da çok büyük emeği var. O dosya konularını her sayıda bir arkadaşımız alıp görevlerini yerine getirdi ve bu derginin oluşumunda çok büyük katkıları da oldu. Bu 8 yıllık sürede 20. sayıyı çıkartıyoruz ve meslek yaşantımızın bundan sonraki dönemlerinde her zaman iftihar edeceğim bir sonuç çıkarttığı için emeği geçenlere şükranlarımı sunuyorum. Yalnız geçen 2012'den sonra bu 3'er aylık arayla çıkardığımız dergimizi mali zorluklar nedeniyle bu dönemde 4'er aylık sürelerde çıkarabildik, yılda 4 sayı çıkarırken 3 sayıya düşürdük.

B.Ş.- Ama çıkarmazlık etmedik.

B.K.- Etmedik, etmeyeceğiz de. Hatta önümüzdeki dönem için konuşmak, karar vermek gerekiyor; devam edip etmeyeceği ya da edecekse periyotlarının ne olacağı belirlenmeli.

B.Ş.- Yani bu büyüyen çocuğa -artık büyümüş diyoruz- sahip çıkarak, bunu ileriye götürmek bundan sonraki yönetimlerin de mutlaka görevleri olması gerektiğini belirtiyorsunuz.

Başkan, son yapmak isteyip yapamadığımız ne var, onu sizden dinleyelim, bir de bundan sonraki gelecek yönetimdeki arkadaşlara neler tavsiye edersiniz?

B.K.- Şimdi torba yasalar vb. çıktığında Bakanlık dedi ki: "Projeler üzerinde hiçbir Oda'nın kaşesi olmayacak ve sicil belgesi istenmeyecek" O günden bugüne daha dün de Mimarlar Odası'nın Genel Merkezi'nde Danışma Kurulu toplantısında, hep bu konuşuluyor. Hükümetin mesleki denetimi kaldırmış olmasına ya da kaldırmak istemesine rağmen Adana Şube'de bütün meslektaşlarımız, Mimarlar Odası'nı canla başla ayakta tutabilmek için projelerini Oda'ya götürüyor demek isterdim, merkezde böyle bir toplantı yapıldığında hiçbir firemiz yok deyip meslektaşlarımızla gurur duymak isterdim. Yapamadıklarım işte özetle bu; Oda'ya üye ilgisini sözünü ettiğim o gerilimli toplantılar haricinde çekemedik.

B.Ş.- Bütün odaların sorunu.

B.K.- Evet, TMMOB'nin de sorunu, bütün odaların da sorunu.

B.Ş.- Başkan unuttunuz, ben hatırlatayım. Yapamayıp da üzüldüğünüz bir konu var. Şu anda bulunduğumuz mekân, Oda yerimizle ilgili sizin bir görüşünüz vardı.

B.K.- Tarihi, eski bir Adana yapısında Oda binamızın hizmetini orada gerçekleştirmesi için bir çabamız oldu, ama beceremedik.

B.Ş.- Hayriye Hanım Konağı.

B.K.- Hayriye Hanım Konağı, sonra da Temurağa Konağı eski bir otel yapısı olan bir yapı. Niye Hayriye Hanım'dan vazgeçip, Temurağa Konağı'na gittik? Hayriye Hanım Konağı oldukça küçük bir konak, fakat Temurağa Konağı yanılmıyorsa 462 m² iç avlulu, iki katlı.

B.Ş.- Hatta hamamlı.

B.K.- Zemin oturumu 462 m². Büyükşehir Belediyesi'nde Aytaç Durak yerine vekillik yapan meslektaşımız Zihni Aldırmaz encümen kararı da aldırdı. Orayı belediye olarak kamulaştırıp, daha sonra restorasyonunu yaparak, bizle bir protokol yapıp, 25 yılına Mimarlar Odası'nın kullanımına vereceklerdi. Tam bu girişimleri yaptığımızda, işte encümen kararı vb. İl Kültür Müdürü Osman Bey "biz burayı İl Kültür Müdürlüğü binası yapacağız" dedi. Neticede Kültür Müdürlüğüne vereceğiz dediler ve bizim o işi almamızı engellediler. Fakat onlar da yapamadı. Şu anda 2 milyon gibi bir rakamla sahibi satış yapmak üzere ilanlarını asmış, ama...

B.Ş.- Keşke bizim olsaydı.

B.K.- Keşke, bundan 5-6 yıl önce olsaydı böyle bir şey Genel Merkezimize başvurur, burayı alalım derdik, ama bugün bütçemiz yok maalesef. Bu da yapamadıklarımızdan... Önümüzdeki dönemlerde yeni gelecek yönetimlere destek olursak onun gibi binalardan birini Odamıza kazandırırız.

B.Ş.- Son söz, önümüzdeki dönem Yönetim Kurulu'na öneriniz, tavsiyeniz ve bundan sonraki mimarlık meslek yaşamında Oda örgütlülüğü içerisinde nerede durmak istediğinizi son söz olarak sizden alabilir miyiz?

B.K.- Bir kere Yönetim Kurulu asıllıyla, yedeğiyle hep birlikte çalışılmalı. Bugüne kadar ben 4 dönemde kimi zaman yalnız kaldım, kimi zaman bir-iki arkadaşım ile bu işi yürütmeye çalıştım, ama 7 kişi, artı yedekler olsa bu çalışmalar çok daha güzel sonuçlar elde edilir diye düşünüyorum.

Yönetim kurulu üyesi arkadaşşıma, muhalif listeden gelmiş ya da bizim listemizden gelmiş emek veren kim olursa bütün arkadaşlarıma tabii ki teşekkür ediyorum. Onlarla bundan sonra da beraber olacağız.

B.Ş.- Odaların diğer organlarında çalışmalar, komisyonlarda, kurullarda...

B.K.- Tabii ki, yani bugün belediyeye gidiyorum, bir şey duyuyorum: Carrefour arsasının imar değişikliğinde bütün çevresi 1,6 yoğunlukta

2,4 yoğunluğa çevrilmiş. Yarın, belki de ondan sonraki gün orayla ilgili dava sürecini başlatacağız, ama bundan 3-5 ay sonra, yani başkanlığı bıraktıktan sonra da böyle bir şey duyduğumda hemen Yönetim Kurulu'na gelip diyeceğim ki böyle bir plan geçti.

B.Ş.- Görev verilirse de?

B.K.- Yaparız, başımız gözümüz üstüne, ama onları en azından haberdar olduğumuz konularda bilgi sahibi yapıp, Oda'nın görevi olan şeyleri yapmalarına önayak olacağız. Belki de Güney Mimarlık'ın Yayın Komisyonunda görev alırım, elimden gelen her şeyi yaparım.

B.Ş.- Yani görevi bırakmak Oda'yı bırakmak, örgütü bırakmak demek değil. Bundan sonra da bir mimar üye olarak her yerde görev almakla ya da her yere hizmet vermekle ilgili yükünüzü yerine getireceksiniz demektir.

B.K.- Elbette, ama bu kararı verdiğim, yani bir daha yeniden başkan adayı olmama kararını verdiğim günden beri böyle zaman zaman hissileştirdiğim anlar oluyor. Elbette ki içindeyiz, her zaman Mimarlar Odası'nın emrinde çalışacağız, koşturacağız, ama sadece 8 yıl değil, 24 yıllık bir emek var. İlkokul arkadaşım derdi ki: Sevgi emektir. Niye söyledi bilmiyorum, ama insanın çocuğuna verdiği emekten dolayı ya da beslediği hayvan da olabilir, başka bir şey de olabilir.

B.Ş.- Çocuğunuz kaç yaşında?

B.K.- Çocuğum 22 yaşında.

B.Ş.- Oda'yla olan ilişkiniz 24 yaşında.

B.K.- Evet, yani biraz hissiyat var. 24 yıllık emek, umarım bundan sonra yine odamızın içerisinde olup, o hassas noktaları aşarız.

B.Ş.- Başkan, şöyle diyelim: Siz 22 yaşında çocuğunuz var, 24 yaşında bir çocuğunuz daha var. Şu anda çocuğunuz evlendiriyorsunuz, gelin ediyorsunuz demektir, ama hâlâ çocuğunuzun arkasında duracaksınız ve bundan sonra da TMMOB'ye bağlı Mimarlar Odası'nın her birimi sizden aynı hız ve aynı performansta görev ve hizmet beklemektedir.

B.K.- Ben son bir şey söyleyeceğim. Belirtmiştim, Kahramanmaraş Temsilciliği'nin şube olması, Çukurova Belediyesi Hizmet Binası, Kastabala'yı kurtarmamız, bunun gibi pek çok şeyi, işte Güney Mimarlık Dergisi, 5 Ocak Stadı, Ticaret Odası Yarışması, bunlar övündüğüm, bundan sonra da övüneceğim şeyler. Ayrıca Mimarlar Odası Adana Şubesi Genel Merkez ve TMMOB düzeyinde benim dönemimde bir dönem iki ki-

Soma Faciasını Anma.

şile, bir dönem tek kişiyle, bir dönem üç kişiyle temsil edildi. TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi olarak siz iki dönemdir görev yapıyorsunuz, Erkan Karakaya TMMOB Yüksek Onur Kurulu Üyesi ve Samet Karyaldız Mimarlar Odası Onur Kurulu Üyesi olarak merkezi görevlerde bulunuyorlar. Umarım bundan sonraki dönemlerde de devam ederler, benim övündüğüm şeylerden birisi de bu.

B.Ş.- Teşekkür ederiz. ■

EN GÜZEL ŞİİRDİR BARIŞ

Bahattin ŞAHİN

Mimar

TMMOB Yönetim Kurulu Saymanı

"Savaş mı / barış mı?" tarihî dönemecinde, savaş çılgınlıklarına karşı eşit yurttaşlık temellinde bir arada yaşamı ve barışı savunmanın zamanıdır. Irk/etnik köken, din/mezhep ayırımına dayalı çatışmaya karşı halkların kardeşliği anlayışı ile eşit, özgür, demokratik, laik ve bağımsız bir Türkiye için mücadelenin tam zamanıdır.

*"Birisi Barışı Başlatmalı,
Tıpkı savaşı başlattığı gibi..."*
Stefan Zweig

Değerli yazarımız Yaşar Kemal'den ilham alarak koydum yazının başlığını. "Dünya Barış Günü" olan 1 Eylül; Varşova Paketi üyesi ülkelerin barış içinde bir dünya mücadelesi görevini hatırlatmak amacıyla Hitler faşizminin 1939 yılında Polonya'yı işgal ederek İkinci Dünya Savaşı'nı başlattığı tarihtir...

Dünya Barış Günü, vahşetin ve acıların bir daha yaşanmaması, barışın bütün toplumları ortaklaştıran bir değer olarak kabul edilmesini sağlamak amacıyla yıllardan bu yana bütün dünyada kutlanmaktadır. İnsanlar bir yandan "Barış Günü"nü kutlarken diğer yandan emperyalist güçlerce savaş senaryoları sahneye konmaya devam etmiş, bölgesel savaşlarda milyonlarca insan can vermiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda öldürülen 50 milyon insan, ne yazık ki barışın öneminin kavranmasını sağlayamamış, tarihteki acı olaylardan çıkarılması gereken ders, emperyalist politikalara heba edilmiştir.

Son günlerde başta ülkemiz olmak üzere bütün Ortadoğu'da emperyalizm ve işbirlikçileri kana susamışçasına saldırmakta, büyük insanlığımız her geçen gün ağır darbeler almaktadır.

ABD emperyalizminin isteği ve yönlendirmesiyle, uzun süredir Suriye ve Irak'ta savaş sürüyor. Kadınlar, çocuklar, gençler ölüyor, sakat kalıyor, salgın hastalıklar, evsizler, sığınmacılar çoğalıyor. Çatışma cihatçı IŞİD vb. örgütler, Ortadoğu halklarına, en çok da kadınlara dünyayı dar ediyor. Milyonlarca savaş mağduru çok kötü koşul-

larda hayatlarını sürdürmeye çalışıyor. Binlercesi, "umuda yolculuk" adı altında çıktığı göç yollarında can veriyor...

Her gün farklı taktik ve stratejilerle saldırılarını sürdüren hegemonya, coğrafyamızda kan akıtmakta; dil, din, renk ve mezhepsel formlara girmektedir. Yapılan ayrımlar kurşun olarak insanlığımıza yağmakta, barış ise gelmemektedir.

Ülkemizin güzel çocukları tarafı olmadıkları savaşlarda ölmekte, emperyalist saldırganlık kandan ve savaştan beslenerek hayatı yok etmektedir. Türkiye tehlikeli bir çatışma ve savaş ortamına sürüklenerek, halklarımızın yıllarca unutamayacağı, büyük acılar yaşayacağı bir süreçte ilerlemektedir.

Kürt sorununun barış ve müzakereler yoluyla çözümüne dair, siyasi iktidarın tüm oyalamacı ve pragmatist yaklaşımına rağmen ağır aksak yürüyen süreç 7 Haziran seçimlerine birkaç ay kala bizzat Cumhurbaşkanı tarafından tümünden rafa kaldırılmıştır. Seçimlere yaklaştıkça gerilim tırmandırılmış, çatışma ortamı yaratılmaya çalışılmıştır. Diyarbakır, Mersin, Adana bombalamaları, çeşitli linç girişimleri ve benzer karanlık girişimlere rağmen istediklerini elde edemeyenler 7 Haziran'dan sonra bir kez daha düğmeye bastılar.

Oysa 7 Haziran seçimleri, toplumun barıştan, demokrasiden, uzlaşıdan yana mutabakat içinde olduğunu açıkça göstermiştir. Seçim sonuçlarını mutlak iktidarlarının devamı noktasında yeterli görmeyenlerin hamleleri ile başlayan süreç bir anda ülkeyi kan gölüne çevirdi. Ülkemiz yeniden yangın yerine döndü. Ölüm, çatışma, gözyaşı ve acı dört bir yanımızı sardı.

Suruç'ta 33 insanımızın öldürüldüğü katliamın ardından hükümetin attığı her adım ülkeyi uçurumun eşiğine getirmiştir. Suriye başta olmak üzere Ortadoğu'ya yönelik savaşı kışkırtan politikaları ile sorgulanan hükümet, bu politikaları daha da derinleştirmeyi, savaşı ülkemizin içine taşımayı tercih etti.

30 yıllık kazananı olmayan bir savaş sonrasında büyük umutlarla başlatılan "çözüm süreci"nin bitirilmesi; ölümler ve provokasyonların gündelik olaylar haline gelmesi; PKK'nin tekrar silah kullanma zeminine çekilmesi; Suruç'ta 33 sosyalist gencin katledilmesi; Dağlica saldırısı, Cizre ve Silvan başta olmak üzere yanıp yıkılmış ilçeler, kentler yaratılması, günlerce süren sokağa çıkma yasaklarıyla oluşan savaş ortamında çocukların da içerisinde yer aldığı onlarca sivilin katledilmesiyle ülkemiz karanlık bir tablonun içine sürüklenmektedir.

Uluslararası güçlerin çıkarları, bölgesel hassasiyetlerin gerekleri ve politik hedefler gençlerin hayatı üzerinden uygulamaya alınmakta, toplumsal düşmanlıklar uç vermekte, düşmanlıktan beslenenler ise iktidarlarını sürdürmektedirler.

Bu gidiş kaygı vericidir, halklarımız için tehlikelidir ve kirliliği bir oyundur. Yitip giden geleceğimizdir. Tarih uzun yıllar iktidarda kalanların iktidarlarının sonuna doğru geldiklerinde her tür çirkinliği yapabildiklerinin örnekleriyle doludur.

İktidar ve rant hırslarını gizleyip bizleri çatışmanın ve savaşın kaçınılmaz olduğuna inandırmak, kabullendirmek istiyorlar. Biliyorlar ki, bizler istemezsek ve karşı durursak başarılı olamazlar.

Artık yaşayarak gördüğümüz, Kürt sorununda; ölüm, kan ve gözyaşı dışında bir sonuç üretme-

yen bu gibi güvenlikçi (!) politikaların terk edilmesi, barışçıl ve demokratik yollarla çözüm için gerekli adımların atılması elzemdir.

Sürecin normalleştirilmesi için, Kürt sorununun şiddetten uzak, barışçı, eşitlikçi, demokratik koşullarda ve bir arada yaşam felsefesine uygun şekilde çözülmesi zorunludur. Tüm kesimlerin bu duyarlılıkla hareket etmesi gerekmektedir.

Kurşunun adres sormadığını bildiklerinden bu savaş için, askerlik bedelini parasıyla değil, canıyla verecek gençleri seçiyorlar. Ölümüne gönderdikleri gençlerin cenazelerin başında ise anaların acılarını çalarak, kendi evlatları üzerinden değil başkasının evladı üzerinden şehit edebiyatı yapıyorlar. Ölen her gençten sonra dönüp anket sonuçlarında oy oranlarının artıp artmadığına bakıyorlar. Artık çok iyi görülmektedir ki; kendi siyasi ihtiras ve gelecekleri için ülkeyi ateşe atarak gençlerimiz feda edilmektedir. Biliyoruz ki ülke kan gölüne dönerken, koltukları ve siyasi gelecekleri uğruna bu savaşı durdurmak yerine, savaş çıkartkanlığı yaparak bu savaşı körükleyenlerin, tarihin kirliliği sayfalarında yerlerini alacakları kaçınılmazdır.

Artık, ne için kimin için patladığı ortaya çıkan bu silahlar bir an önce susmalı, operasyonlara ve bombalamalara son verilmelidir.

Sıkılan her kurşun, patlayan her bomba bedenlerle birlikte yüreklerimizi ve kardeşliğimizi parçalıyor. Patlayan bombalar sadece yollarda, binaların duvarlarında ve kepenklerde çukurlar, delikler açmıyor. Yaşananlar ve yaşatılanlar yaralarımızı yeniden ve yeniden kanatırken evlatlarımızın bedenleriyle birlikte toplumsal barışı da parçalıyor. Yakılan her parti binası, her ev, her işyeri, örgütlü olduğu açık

olan her linç girişimi, her gazete baskını bizi Suriye'den bildiğimiz karanlık bir geleceğe taşıyor.

Asker, polis, genç, kadın, çocuk cenazelerinin sonu gelmiyor... Ülkenin dört bir yanındaki cenazelerde akan gözyaşlarına artık yürek dayanmıyor. Biz barış isteyenler; ölümleri "senden, benden" diye tasnif etmiyoruz. Daha fazla gözyaşı dökmek, daha fazla tabut taşımak istemiyoruz. Emperyalizmin kirliliği savaşında ölen tüm canlar için acımız ortak. Her ölümün ardından, binlerce yıldır birlikte yaşadığımız bu topraklarda toplumsal barış ve geleceğimiz adına kaygı duyuyoruz.

7 Haziran Genel Seçimleri sonrası AKP eli ile oluşturulan siyasi atmosfer içerisinde Suruç Katliamı ile başlayan ve ülkemizin savaş, şiddet, baskı ortamı içerisine sokulması ile devam eden, insanlarımızın öldüğü karanlık gidişata, ülkemizin içine sürüklendiği bu kaotik ve militarist ortama dur demek için ve inadına barış demek için, TMMOB Yönetim Kurulu, 1 Ağustos 2015 tarihinde yaptığı 20 No.lu toplantısında, şu kararı aldı:

(KARAR NO 307) "7 Haziran Genel Seçimleri sonrası AKP eli ile oluşturulan siyasi atmosfer içerisinde Suruç Katliamı ile başlayan ve ülkemizin savaş, şiddet, baskı ortamı içerisine sokulması ile devam eden, insanlarımızın öldürüldüğü karanlık gidişata dur demek için; savaşa karşı barışı; baskı, şiddet ve zora karşı demokrasiyi hâkim kılmak için; insanımızın kardeşçe bir arada yaşamasını savunmak için; eşit, özgür, demokratik, laik, bağımsız bir Türkiye mücadelesini yükseltmek için; bölgemizde emperyalist işgal ve savaş politikalarına karşı halkların kardeşliğini büyütmek için kapalı salon/açık hava toplantılarının düzenlenmesine, emek meslek örgütleri ve demokrasi güçleri

ile ortaklaşa eylem ve etkinliklerde bulunmak üzere görüşmelerde bulunulmasına; bunlara yönelik her türlü iş ve işlemi gerçekleştirmek konusunda Yürütme Kuruluna görev ve yetki verilmesine, ..."

Bu karar üzerine, ülkemizdeki savaş iklimini ve ortamını dağıtmak, kendi var oluş ortamımızı korumak, emeğin haklarıyla barış arasındaki dolaysız irtibatı kurmak için; DİSK, KESK, TMMOB ve TTB tarafından bir miting çağrısı yapıldı.

Bir sorumluluk üstlenildi...

Başka ne yapabiliirdik ki?

Yangın yerine dönen ülkemizi dışarıdan seyretmemiz beklenemezdi elbette...

10 Ekim 2015 anKARA

"...Hepimizin yolu o gar'a düşmüştü...

Ya erken gelmiştik, ya da geç...

Ortası ölüm oldu!

10.04'de hepimiz öldürüldük!..."

Baha ŞAHİN

Dört örgüt 30 Eylül'de düzenledikleri basın toplantısıyla duyurmuşlardı 10 Ekim mitingini. Baskıcı ortama, artan şiddet olaylarına, ülke içinde yaşanan kamplaşmaya karşı bir nefes olmak, ülkeye bir soluk alanı kazandırmak, barışın sesini Ankara'dan tüm Türkiye'ye duyurmak için düzenlenecekti "Emek, Barış, Demokrasi Mitingi". Ne yazık ki, Türkiye'nin dört bir yanından barış için, demokrasi için, emeğin gücü için gelenlerin toplandığı alanda patlatılan iki bombayla barış sesleri, kardeşlik türküleri kana bulandı.

10 Ekim 2015'te Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük katliamı başkent Ankara'da gerçekleştirildi. Ankara'da gür bir barış sesi çıkacak iken bu iradeye bomba konuldu.

Dört emek ve meslek örgütünün çağrısıyla düzenlenen Emek-Barış-Demokrasi mitingine yönelik bombalı saldırıda 100'den fazla arkadaşımızı, kardeşimizi, canımızı, dostumuzu, sevdi-

lerimizi kaybettik. Eşimizi, kızımızı, oğlumuzu, yitirdik. Onlarca arkadaşımızın da hastanelerdeki tedavisi sürüyor. Yüreğimiz yandı.

Bu ülkede barış sesinin daha gür, daha çoğalan, daha yankılanan bir biçimde çıkmasından "KİM" rahatsız olabilir? Fail mi arıyoruz? Kim saldırdı bize, fail kim? Onu mu arıyoruz? Fail bellidir. Failin kim olduğu sadece Türkiye'nin değil, dünya halklarının da malumudur! Katliamda kullanılan canilerin kimliklerinin ortaya çıkması ise, işte bu malumun ilanıdır!

Bizler, savaşın ortasında barış diyen bir taraf olarak inisiyatif üslendik. Böyle davrandığımız için bize bir bedel ödetildi.

10 Ekim 2015 Cumartesi günü 10.04'ten sonra, tesadüfen nefes aldığımız her dakika bu ülkeyi yönetenlerin nasıl bir ülke vaat ettiklerini apaçık göstermektedir.

Saraylarını, saltanatlarını kurtarmak için Türkiye'yi kanlı bir sürecin içine çekenlere karşı ülkenin dört bir yanından gelen Türk'üyle Kürt'üyle, Alevi'siyle Sünni'siyle, kadınıyla erkeğiyle, genciyle yaşlısıyla on binlerin buluştuğu, kucaklaştığı, aynı halaya aynı horona durarak "Emek-Barış-Demokrasi" dediği bir ortamda bu katliamı yapan saldırganların hedefi oldukça açıktır: Hedef emektir. Hedef barıştır. Hedef demokrasidir!

Amaçlarını biliyoruz. Amaçları; bizi korkutarak, yıldırarak, sindirerek on üç yıllık zulüm ve hırsızlık düzenlerini sürdürmeye çalışmaktır. Amaçları; Gezi İsyanı'ndan bu yana diktatörlüğe karşı direnen milyonlarca yurttaşın iradesini kırmaktır. Amaçları; halkın iradesine rağmen KaçAK Saray'daki iktidarlarını devam ettirmeye çalışmaktır.

Emek, Barış ve Demokrasi Mitingimiz kana bulanırlara sesleniyoruz: **Bütün vahşetinize, şiddetinize, katliamlarınıza rağmen eşit, özgür, demokratik bir ülkede bir arada yaşamı ve barışı savunmaktan vazgeçmeyeceğiz!**

Bizi korkutmaya, bizi yıldırmaya, bizi sindirmeye çalışanlara sesleniyoruz: **k o r k m a y a c a ğ ı z,**

y ı l m a y a c a ğ ı z, unutmayacağız ve affetmeyeceğiz! Döktüğünüz kanda boğulacaksınız!

Direneceğiz, sinmeyeceğiz, geri çekilmeyeceğiz. Savaşa karşı barış; baskı, şiddet ve zora karşı, özgürlükler ve demokrasi mücadelesini her zamankinden daha fazla yükseltecek ve yaygınlaştıracğız.

"Savaş mı / barış mı?" tarihî dönemecinde, savaş çılgınlıklarına karşı eşit yurttaşlık temellinde bir arada yaşamı ve barışı savunmanın zamanıdır. Irk/etnik köken, din/mezhep ayrımına dayalı çatışmaya karşı halkların kardeşliği anlayışı ile eşit, özgür, demokratik, laik ve bağışsız bir Türkiye için mücadelenin tam zamanıdır.

Acının ve gözyaşının olmadığı, barışın, kardeşliğin, eşitliğin, özgürlüğün, demokrasi ve adaletin egemen olduğu bir Türkiye istiyoruz. Çünkü;

"Barış, insanların sınıksız kenetlenmiş elleridir.

Sıcacık bir ekmektir, dünya üzerinde...

Barış, bir annenin gülümseyişinden başka bir şey değildir."

Ülkemizdeki savaş ikliminden, barışa sıkı sıkıya sahip çıkarak ve savaştan beslenenleri toplum önünde mahkûm ederek kurtulabiliriz. Çatışmaları sonlandırmak toplumsal ve insani sorumluluktur, aksi davrananları ise ne tarih ne de annelerin gözyaşları affedecektir. ■

ÇUKUROVA METROPOLÜNÜN STRATEJİK ÖNCELİKLERİ

Erkan KARAKAYA

Mimar

TMMOB Yüksek Onur Kurulu Üyesi

"Bölgesel yatırımlardan nasibini alamamış yörelerin başında gelen Çukurova'mızda Kalkınma Bakanlığı'nın bu stratejik plan raporu bir fırsat olarak değerlendirilmeli. Öncelikle yerel yöneticilerden başlayarak, yetki kullanan tüm kesimlerin, planda yer alan hedeflerin gerçekleşebilmesi için çaba sarf etmeleri, kamuoyunun bir talebi olarak önlerine konulmalı ve süreç takip edilerek, baskı unsuru olunabilmelidir. Bir stratejik planı hazırlamaktan çok, bu hazırlanan stratejik planı hayata geçirmek daha önemlidir. Bu noktada görev, uygulamayı talep ve takip edecek olan halka düşmektedir."

Devlet Planlama Teşkilatı'nca, geçmişte beşer yıllık periyotlarla "5 Yıllık Kalkınma Planı" adıyla, ülkenin dengeli kalkınmasını sağlamak amacıyla planlar yapılır idi. Son zamanlarda artık ne Beş Yıllık Kalkınma Planlarından ne de, planlamanın öneminden bahseden kalmadığı gibi, çevremizde artık planlama fikrine inanan yöneticiler de kalmadı.

Bir dostum vasıtası ile Aralık 2014 tarihinde, Kalkınma Bakanlığı'nca "Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi" başlıklı bir stratejik plan raporu hazırlanmış olduğunu öğrendim. Önce, son zamanlarda pek çok kurumun, yasa ve yönetmeliklerinin hükümleri içerisinde yer alan stratejik plan yapma hükmü çerçevesinde hazırlanmış, iş olsun tarzındaki raporlardan biridir diye düşündüm.

Ancak Kalkınma Bakanlığı'nca hazırlanmış olan bu rapora şöyle bir bakıldığında bile, ciddi veriler ışığında, ciddi uzmanların katkısı ile hazırlanmış olduğunu hemen görebiliyoruz. Geçmişte değişik kurumlarca hazırlanan stratejik plan raporları hakkındaki olumsuz şartlanmışlıklardan arınıp, raporun içeriğine bakınca, ciddiyet hemen mencecik dikkati çekiyor.

Hazırlanmış stratejik raporun kapağında, 2014'ten 2023'e "Daha Dengeli, Topyekün Kalkınma" başlığı yer alıyor. Bu başlık bize yıllar önce çokça tartıştığımız "Milli fiziki plan" fikrini çağırıştırıyor.

Rapor tüm ülkeyi bir bütün olarak ele almış ve bölgeler arası gelişmişlik adaletsizliğini de gözeterek yeni bölgesel politikalar ve ulusal kalkınma hedefleri ortaya koymuştur. İçerisinde yaşadığımız Doğu Akdeniz bölgesinin verileri ayrıntılı olarak değerlendirilmiş, yeni hedefler ve yeni öncelikler öngörülmüş.

Plan raporunda hemen hemen pek çok konuya değinilmiş ve bu konular değerlendirilerek hedefler konulmuş olup bunların arasında ilk dikkat çeken konuların başında, yeni metropollerin gelişmesi ve kentsel kararlar öne çıkmakta. 2023 hedefli hazırlanmış bu stratejik planda yer alanlar hakkında kısaca bilgi vermek isterim.

İmar Alanları İçin Yeni Kriterler

Strateji doğrultusunda, İstanbul, Ankara, İzmir'e ilave olarak Bursa ile Adana-Mersin'in metropol

özellikleri desteklenecek. Türkiye'nin Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi doğrultusunda, imara açılmış alanlarda belli bir yoğunlukta yerleşim sağlanmadan yeni alanların imara açılmaması teşvik edilecek.

Kalkınma Bakanlığının koordinasyonunda hazırlanan ve 2014-2023 dönemini kapsayan Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi doğrultusunda metropollerin küresel rekabet gücü artırılacak.

Türkiye'de İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana-Mersin metropol ve metropol potansiyeli olan şehirler olarak değerlendiriliyor.

Metropol alanlara yönelik politikanın temel amacını, "metropollerin nitelikli mal ve ihtisaslaşmış hizmet üretme, Ar-Ge ve yenilikçilik, yüksek kalitede yaşam ve çalışma imkânları sunma kapasiteleri ile verimlilik düzeyinin yükseltilmesi suretiyle küresel rekabet gücünü artırmak" oluşturuyor.

Strateji doğrultusunda, İstanbul, Ankara, İzmir'e ilave olarak Bursa ile Adana-Mersin'in metropol özellikleri desteklenecek. Adana-Mersin'in, Gaziantep ve Iskenderun gibi önemli merkezlerle bütünleşmesi, Doğu Akdeniz Havzası'nda yeni

bir çekim alanı oluşturarak ülke genelinde yerleşim sisteminin daha dengeli hale gelmesine çalışılacak.

Metropollerin Gelişeceği Yönler

Metropollere ilişkin planlama ve programlama çalışmaları, İstanbul metropoliten alanının Doğu Marmara-Bursa ve Trakya yönlerinde gelişmesi, İzmir metropoliten alanının ise başta Manisa üzerindeki etkisi gözetilerek, diğer ilgili şehirleri kapsayan planlama ve programlama çalışmalarıyla eşgüdüm içinde katılımcı bir yaklaşımla yürütülecek. Benzer şekilde, Adana-Mersin (Doğu Akdeniz), çevresindeki Gaziantep ve İskenderun gibi sanayi ve liman şehirlerini de kapsayacak şekilde etki alanlarıyla birlikte ele alınacak.

Uluslararası rekabet gücünün artırılmasına yönelik politikalar, metropoller için belirlenecek öncü sektörler için uygun ekonomik, sosyal, kültürel ve mekânsal ortamı bir bütün olarak sağlamaya yönelik tedbirlerle birlikte değerlendirilecek.

Metropoller İçin Yeni Hedefler

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi kapsamındaki politikalar, gelişmeler değerlendirilerek sürdürülecek, diğer ilgili sektörleri de kapsayacak şekilde dünya çapında yaratıcı şehir olma yönündeki çabalar yoğunlaştırılacak.

Ankara'nın etkili bir uluslararası siyaset ve yönetim merkezi olması yönünde strateji ve eylem planı oluşturulacak, kamu hizmet ve politikaları konusunda uluslararası hizmet sunma yeteneği güçlendirilecek. Şehirde ileri teknolojiyi savunma sanayi, sağlık endüstrisi ve bilişim sektörlerinin uluslararası rekabet gücü arttıracak, Ankara'nın bilgi ekonomisi ve kültürel işlevleri üniversitelerle işbirliği içinde geliştirilecek.

İzmir'in, Akdeniz'in önemli üretim, ticaret, turizm, lojistik ve kültür merkezleri arasındaki konumu güçlendirilecek, kaliteli yaşam koşullarının sağladığı avantaj, yenilikçi ve yüksek teknoloji sektörlerinin geliştirilmesi yönünde değerlendirilecek.

İstanbul'un yanında, Ankara ve İzmir'in kültür endüstrilerinin ve sosyal hayatın gelişmesi konusundaki potansiyeli, bu metropollerin gelişme politikaları kapsamında öncelikle değerlendirilecek. Metropol merkezler, sağladıkları çeşitlilikle iş-kültür ve turizm olanaklarını uluslararası standartta bir arada sunabilecek altyapı ve yeteneğe kavuşturulacak.

Adana-Mersin için politikalar, sanayi ve hizmet sektörlerinin canlandırılması, yenilikçi-

lik ve Ar-Ge kapasitesi ile lojistik altyapısının gelişmesi, tarımsal gelişmeyi destekleyici hizmetlerin iyileştirilmesi ile özel kesim, üreticiler ve kalkınma işbirliklerinin örgütlenmesine yönelecek. Büyük ölçekli sanayi ve lojistik yatırımlarının, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanacak.

Küresel ve bölgesel düzeyde etkinliğin artırılması yönünde, uluslararası şirketlerin operasyon merkezlerinin Ankara ve İzmir'e çekilmesi öncelik verilecek.

İmar Planları ve Kentsel Kararlar İçin Yeni Kriterler

Metropollere yönelik programlarda, öncelikle tarım ve su havzaları olmak üzere çevreye duyarlılık gözetilecek, gereksiz kentsel arsa üretimine gidilmeyecek. Belediyeler, planlama ve hizmet sunumunda şehirlerin özelliklerine uygun olarak "yoğun şehir" yaklaşımının ilkelerini gözeterek, sağladığı imkânları değerlendirecek. İşyeri-konut-kentsel hizmetler ilişkileri gözetilerek çok merkezli gelişme imkânları araştırılacak, bu yaklaşım daha etkili, çevreye duyarlı ve bütünleşik ulaşım sistemleriyle desteklenecek. Kentsel işlevlerin, büyük ölçekli altyapının, yapılaşmanın ve ulaştırma sistemlerinin olumsuz çevresel etkileri azaltıcı şekilde planlaması ve uygulanmasına özen gösterilecek.

Metropollere ve nüfusu 1 milyon kişinin üzerinde bulunan kentlere öncelik verilerek, belediyelerin detaylı yoğunluk, yayılma alanı çalışması yapması ve bununla ilişkili ulaştırma düzenlemeleri gerçekleştirmesi özendirilecek. Kentlerin alansal olarak kontrolsüz ve ihtiyaç dışında gelişmesi sonucunda oluşan ya da oluşabilecek olumsuz çevresel etkiler azaltılacak, imara açılmış alanlarda belli bir yoğunlukta yerleşim sağlanmadan yeni alanların imara açılmaması teşvik edilecek.

Metropoller Ulaşım Ağlarıyla Örülecek

Güncel Ulaşım Ana Planları çerçevesinde metropoliten alanların yurtiçi ve yurtdışı bağlantıları, tesis ve ulaştırma hizmetleri, etkin ve hızlı bir ulaşım, nitelikli hizmet sunumuna imkân sağlayacak şekilde yapılandırılacak. Şehir içi ulaşım (deniz-kara-raylı sistem) projeleri, farklı ulaşım sistemlerini bütünleştirecek, yaya dostu ulaşım ve toplu taşımaya daha fazla yer verecek, çevreye duyarlılığı azami düzeyde gözetilecek şekilde programlanacak.

İstanbul-Ankara hızlı tren ve otoyol hatlarına ilave olarak, İzmir'in diğer iki metropole hızlı tren ve otoyol bağlantısı gerçekleştirilecek.

Ankara'nın yük taşımacılığında kuzeyde Filyos Limanı'na, güneyde Mersin Limanı'na bağlantıları güçlendirilecek.

Raporda bu konular ayrıntıları ile işlenmektedir.

Kamuoyunun Görevi

Sonuç itibarıyla yukarıda önemli bazı başlıklarını saydığım, bakanlıkça hazırlanmış olan bu stratejik plan raporuna, plansız büyüme ve plansız kalkınmanın marifet sayıldığı günümüzde bir birey olarak, planda belirlenmiş hedeflere sıkı sıkıya sarılıp, takipçisi olmak, bu yönde kamuoyu yaratmak vatandaşlık görevimiz olmalıdır.

Bölgesel yatırımlardan nasibini alamamış yörelerin başında gelen Çukurova'mızda Kalkınma Bakanlığı'nın bu stratejik plan raporu bir fırsat olarak değerlendirilmeli. Öncelikle yerel yöneticilerden başlayarak, yetki kullanan tüm kesimlerin, planda yer alan hedeflerin gerçekleştirilmesi için çaba sarf etmeleri, kamuoyunun bir talebi olarak önlerine konulmalı ve süreç takip edilerek, baskı unsuru olunabilmelidir.

Bir stratejik planı hazırlamaktan çok, bu hazırlanan stratejik planı hayata geçirmek daha önemlidir. Bu noktada görev, uygulamayı talep ve takip edecek olan halka düşmektedir. ■

EXPO 2015

Derleyen: **Cihan Can TÜRKER**

MILANO 2015

Milano EXPO Fuarı'nın ana teması "Dünyayı Beslemek, Yaşam için Enerji" olarak açıklandı. 1 Mayıs 2015'ten 31 Ekim'e kadar devam eden fuar 145 civarında katılımcı ülkeye, birçok uluslararası organizasyona ve sivil toplum kuruluşuna ev sahipliği yaptı. Sergide, insanlığın ve gıdanın tarihine, geleceğin beslenme biçimlerine, sürdürülebilir gıda konularına, gıdanın üretim, tüketim ve yeniden dönüşüm konularına değinen farklı alt temalarda pavyonlar yer aldı. Ülke pavyonları belirledikleri tema çerçevesinde kendi kültür ve geleneklerini, özgün üretimlerini ve tüketim felsefelerini yansıttılar. EXPO yadsınamaz önemiyle birlikte eleştirel bir değerlendirmeyi de hak ediyor. Ülke pavyonları kendi gelenek ve kültürlerini yansıtmak dışında, entelektüel yorumlarını ve gelecek için önerilerini sergileyebilecekleri etkili bir ortam yaratma çabası gösteriyor. Bu önemli etkinliğin yer aldığı kaynaklardan bir derlemeyi yorumlayarak sunmayı ve sizlerle paylaşmayı uygun gördük.

Günümüzde artık internetin yardımıyla neredeyse her türlü bilgiye ulaşmamız mümkün. Durum böyle olunca fuar ve sergi gibi organizasyonlar gereksiz görülür ve eskisi kadar ziyaretçi bulamaz hale geldi. Peki, 164 yıllık EXPO fuarı için de durum aynı mıdır dersiniz, fuarda ufak tefek radikal değişiklikler olmasına rağmen organizasyon eskisi gibi devam etmekte. Bu yıl Milano'da gerçekleştirilen ayağındaki bu ufak tefek radikal değişiklikler; medyanın yer alması ya da yerleşim planı ve bu planlama çerçevesinde felsefesinin bir miktar değişmiş olması olarak görülebilir. Tabii fuar öncesinde ve sonrasında "EXPO kendi kendini bitiriyor mu?" ya da "EXPO gerçekten başarılı mı?" soruları, insanların aklını fazlaca kurcalamakta.

Yerleşim planının tasarımını hazırlayan ekipte bulunan Jacques Herzog projeyi kabul etme sebebini "Birbiriyle yarışan pavyonların bulunduğu etkinlikler ilginizi çekmiyor. Bunu bir yarış ya da gösteriş olarak görmektense verilmek istenen mesaj ya da ulaşılmak istenen nokta daha önemlidir. Bu nedenle ana fikri gezegeni besle (Feed The Planet) olmasının da etkisiyle, Stefano Boeri'nin tasarım davetini kabul ettik" diye belirtiyor.

Beşikten beşiğe (cradle to cradle) anlayışı ile tanınmış Amerikalı mimar William McDonough, Stefano Boeri, Beşikten beşiğe (cradle to cradle) anlayışı ile İngiliz sosyolog Rick Burdett ve Jacques Herzog'dan oluşan ekip zengin ülkelerin boy göstereceği ve birbiriyle yarışacağı bir düzenleme yerine ülkelerin global büyüklükteki problemlere ürettikleri çözümleri, tema ile ilgili olarak mesajlarını ve gelecek için neler yapabileceklerini anlatabilecekleri bir platform düzenlemeyi tercih etmişler.

Cradle to Cradle Anlayışı

Üretilen her türlü ürünün "beşikten beşiğe" olacak şekilde tasarlanmasını savunan çevreci bir anlayış. 1986 yılında Dr. Michael Braungart bu konu üzerinde çalışmalara başlamış, 1990'ların başında ise Dr. Braungart ve Mimar William McDonough cradle to cradle sisteminin prensiplerini açıklamışlardır.

Beşikten beşiğe denilince özüksenmediği açık, öyleyse belki de şöyle söylenmeli; üretilen her

ürün üretildiği hammaddeye ya da üretilmeden önceki haline kısmen ya da tamamen geri dönebilecek öyle de olamıyorsa başka bir endüstri alanında kullanılabilecek bir malzemeye dönüşebilmesini sağlayacak şekilde üretilmesini öngören bir üretim şekli. Bu sayede tamamen sağlıklı, ekonomik, ekolojik ürünler tasarlamak mümkün. Buna mısır liflerinden bardak yapımının yanında, portakal kabuğundan gemiler yapmak çok uzak bir örnek olmasa gerek. Mısır lifinden yapılan bu bardak -tabii ki camsı yapıda değil- tamamen sağlıklı, geri dönüşebilir ve dönüşüm esnasında çevreye kesinlikle zarar vermemektedir.

Cradle to cradle aslında bir anlayış idi ama somutlaşmış kurallarla donatılarak bir olgu haline gelmiştir. Yeterli özelliklere/kurallara sahip üreticiler sertifika kazanmaya hak kazanırlar. Örnek vermek gerekirse, insan sağlığı kriterleri -ki daha bir çok kriter var- kansorejenlik (kansere yol açtığından), iç salgı bozunumu (hormonlara etki), mutasyonlanabilme (!?) (DNA üzerinde hasara sebep olduğundan), teratogenicity (fetüs oluşumuna zarar verdiğinden), üretken zehir (üretken sistemlerde negatif etki yarattığından) olarak belirlenmiştir. Bu kriterler, öncelikli, olmazsa olmazlar.

Başka kriterler de mevcut; çevresel kriterler, enerji verimliliği, su ile ilişkisi, malzeme kullanımı vb... Bu kriterlere sahip olma yeteneklerine göre üreticilere sertifikalar, basic, silver, gold ve platinum olarak veriliyor.

Tema Üzerine Sorgulamalar

Gezegenin besin problemini konu alan bu EXPO'da ele alınan sorular; "İnsanlar nasıl daha sağlıklı beslenebilir? Tek türlü tarımın (monokültür) ve tarıma zarar veren global tekellerin hakimiyetinin olduğu bu ortamda bölge-

Bahrein Pavyonu.

sel üretim geleneklerini ve üretimdeki çeşitliliği nasıl sağlayabiliriz? Dünyanın birçok yerinde insanlar açlıkla boğuşurken yine aynı dünyada korkunç ölçeklerdeki besin israfını nasıl önleyebiliriz? Dünya hızla büyüyen nüfusu beslemeye yetecek kadar güce sahip mi?

Fakat insan sormadan edemiyor; İnsanlık için bu kadar ciddi problemler varken 6 ay sonra yok edilecek olan bu alana yapılan bu kadar harcama ve emek gerçekten faydalı mı? Bilen gerçeklerden birisi ekonomik olarak sıkıntı yaşayan veya gelişmekte olan ülke/şehirlerin EXPO için seçiliyor oluşu. Global anlamda tek el olabilmış ya da çeşitli sektörlerde söz sahibi olan ülkelerde yapılıyor oluşu şiddetle eleştirilmekte.

1851 yılında gücünün zirvesinde olan İngiltere, 1939 yılında Büyük Buhran'dan çıkan ABD, İkinci Dünya Savaşı kapitülasyonlarının sona ermesinden sonra Japonya ve 2010'da ekonomisini çöküşten zirveye taşıyan Çin bu konuya birer örnek olabilir. Etkinliğin amacı ve başarısı ciddi tartışmalara sebep olmaktadır. Takındığı sorumluluğun sadece bir reklam olup olmadığı kafaları karıştırmaktadır. Bu tartışmaların ışığı altında başka bir paradoks ise gerçekten ekolojik ve sürdürülebilir bir yapıya sahip olan, gelecek için çok önemli olan Seville ve Hannover Fuarlarının çeşitli boykotlar nedeniyle iptal edilmesidir.

Bu sorular ve tartışmalar bir kenara bırakılırsa, bu yıl İtalya ve Milano çok istediği EXPO'ya sonunda kavuştu. Finansal açıdan sıkıntıda olan ancak dünya çapında ünlü birçok firmaya (en çok kazananlarına) sahip olan Milano için iyi bir adım olacağına kesin gözüyle bakılıyor.

Fuarın yerleşim alanına baktığımızda tren yollarıyla ve hapishane duvarıyla çevrili olduğunu, birkaç önemli bağlantı dışında şehirden kopuk bir halde olduğunu görebiliyoruz. EXPO'larda genellikle yapılan grid düzen-

Slow Food Pavyonu, Herzog & de Meuron.

leme yerine biraz sıra dışı bir tasarım yapılmış. Herzog ve ekibi bu durumu basit ama orijinal bir biçimde açıklıyor. Roma şehrinin kolonatl yapısını baz olarak aldıklarını belirtiyorlar. Romalıların şehir düzenlemelerinde kullandıkları Decumanus (yani doğu batı hattında uzun bir aks) tasarımın en önemli kararlarından birisi. 148 ulusal pavillon bu uzun yol üzerine yerleştirilmiş. 1,3 km uzunluğundaki bu aks inişli çıkışlı yapısı ile edinilecek tecrübeyi hem fonksiyonel hem de keyifli hale getirmiş. Decumanus aksına dik olarak yerleştirilen ufak sokaklar da Romalıların Cardo tasarımından yola çıkmış.

Tasarımın mottolarından birisi olan "sadece parsel, pavillon değil" her katılımcıya eşit büyüklükte birer yerleşim alanı vermektedir, en azından teoride... Bütün katılımcı ülkelere kendilerine tahsis edilen alanda bahçe düzenlemeleri ve çeşitli sundurma tasarımları yapmalarına izin verilmiş, pavillon yapısı dışında. Ülkelerin yüzölçümü, nüfusu ve ekonomik durumu gibi özellikleri önemsenmeksizin eşit boyutta verilen bu parseller askeri bir düzen gibi görünmekte. Daha önce bahsetmiş olduğumuz Decumanus aksı üzerinde baştan sona tek tip bir sundurma tasarımı ziyaretçileri gü-

Şili Pavyonu, Christian Undurraga.

neşten ve yağmurdan korumaktadır. Ayrıca etrafındaki yapıları toparlayan bir tasarım unsuru haline gelmiştir. Fuar alanının etrafı ise derin bir hendek ile kuşatılmıştır. Alana sadece Rho Tren İstasyonu önündeki yoldan ve eski fuar alanından girilebilmektedir. Böylece bu ölçekteki bir organizasyon bir anlamda kontrol altında tutulabilmiştir.

Yine sorularla devam edecek olursak; Başarılı olup olmadığı tartışılabilir de pavillon yapıları yerine içeriğe dikkat çekmek Milano için başarılı bir karar mıdır? Gelecekteki fuarlar kişisel başarılarından çok daha büyük mesajlara mı dikkat çekecek?

Pavyonsuz EXPO anlayışı Rem Koolhaas'ın daha önceki "mimarsız bienaller" konsepti ile paralellik göstermekte. Bu anlayışa başka bir örnek ise kavramsal sanat anlayışını benimsemiş Okwui Enwezor'dur. Bu tarz sergi ve fuarlarda savunduğu "Bir kitabı satın alabilirsiniz, ancak onu okuyarak ve özümseyerek edineceğiniz tecrübeyi asla satın alamazsınız" görüşü ile dikkat çekmiştir. Açık arttırmada satılan sanat eserlerine de farklı bir eleştiri getirmiştir. Enwezor aynı zamanda eşitlik ilkesiyle ulusal sanat ortamına yeni standartlar getirmiştir. 2002 yılında sanat yönetmenliğini yaptığı Documenta 11'den sonra Milano'da kumaş güneşlikler ve cam bölmelerden oluşan, strüktür olarak sade ve gösterişsiz Lacaton Vassal isimli yapıda çalışmıştır. Yapı, batılı sanatçıların yapmış olduğu milyon dolarlık başyapıtların standartlarına ulaşmasa da onların yanında sergilenmektedir. Bu iş için çok az tanınan Afrika- lı bir tasarımcı ile birlikte çalışılmış olması da ince ve güzel bir mesaj vermektedir.

Fakat inşaat süreci tamamlanıp ziyaretçiler alınmaya başladıktan sonra, bu güzel ve radikal fikirlerden pek fazla bir şey kalmadığı görülmekte. Daha kısa bir deyişle "bildiğimiz EXPO". Yine de farklı yerleşim planı ziyaretçilerin ilgisini çekmeyi başarmıştır. Her köşesinde

Şili Pavyonu, iç mekân görünüşü. Christian Undurraga.

bir sürpriz barındıran ve kendini tekrar eden grid düzeninden vazgeçilmiş olması iyiye işarettir. Muazzam altyapı sisteminin klasik İtalyan cadde tasarımı ile birleşmesinin sonucu tartışılması güç bir başarı elde edilmişe benziyor. Fakat işlerin yine ters gitmeye başladığı nokta, cepleri fazlasıyla dolu ülkelerin fazladan ücret ödeyerek daha derin parseller kiralayabiliyor oluşu... Daha önce bahsetmiş olduğumuz her ulus için aynı büyüklükteki parsel anlayışı kendini kapitalizmin cazip kollarına bırakmışa benziyor. Decumanus yani ana aks üzerindeki genişlikleri aynı olsa da derinlemesine iki katına çıkabilen bu alanlar birer arka bahçe halini almış. Böylece Çin, Fransız ve Alman pavyonları bütün ihtişamıyla Ekvador gibi ülkelerin yanında bütün ihtişamıyla yer almıştır. İşlerin daha kötü hal aldığı kısım ise bu ana aksın üzerinde McDonalds, Coca-Cola gibi firmalara yer verilmiş olmasıdır. Hele de temanın dünyanın besin problemi olduğu bir fuarda gerçekten zekice bir davranış olarak nitelendirilebilir. Fuara bir de geçmişi karanlık olan firmaların kendini aklama çabası eklenmiş oluyor böylece. Hatta bu firmaların beslenme ile olan alakası nedeniyle bu-

rada bulunması bir süre sonra şaşkınlığımızı yok etse de çeşitli emlak firmalarının ne yaptığı anlaşılması güç bir durum. 2011 yılında bu tarz firmalara gereken özen gösterilmediği için (!) o yılki tasarımı yapan ekip ile tekrar çalışılmama kararı alınmıştır.

Bir EXPO tabii ki sanat yönetmenleri tarafından bir mesaj verilmek üzere organize edilen sanat bienali değildir. Hatta bu tarz etkinliklerin bile yeterli sayıda sponsora ihtiyacı vardır. Fakat sponsorlarınızın organizasyonunuzla çalışması pek iyi bir durum değil. Rem Koolhaas'ın daha önce Venedik'te inşaat firmalarının temsilcileriyle yapmış olduğu toplantıda takınmış olduğu küçümseyici ve aşağılayıcı tavır başarısız olmasına sebep olmuştur.

EXPO'da yer alabilmek için mimarların, tasarımcıların ve sanatçıların önünde hassas bir süreç bulunmakta. Tasarımlarını kendi hayal güçlerine ve felsefelerine göre yapsalar bile dışarıdan eklemeleri gereken verilerin yerlerini iyi seçmeleri gerekiyor. Bu duruma örnek vermek gerekirse Michelle de Lucchi büyük medya kuruluşları ve birleşmiş milletler için

yapmış olduğu silo benzeri pavyonlar ya da Norman Foster'ın Shanghai 2010'da kumu sadece birkaç basit bileşenle kullanarak Petra Antik Kenti'ne atıfta bulunan 12 metrelik kule benzeri yapılar Arap Emirlikleri'nin ilgisini çekmiştir.

Daniel Libeskind kurumlarla iyi geçinilmesinin herhangi bir tehlike teşkil etmediğini savunmakta. Libeskind Milano 2015'te Çinli emlak firması Vanke için bir pavyon tasarlamıştır. Durumu "Eğer insanların gezegeni besleme mesajının veriliş biçimiyle ilgili bir problemi varsa, önemli olanın mesajın veriliş biçimi değildir. EXPO bir bağış organizasyonu değil. Adı üzerinde bu bir EXPO'dur. Ben bir sanatçıyım ve amacım insanlara ilham vermek" diyerek kendince savunuyor. Tasarlamış olduğu Vanke Pavyonu kuşkusuz fuarın en göz alıcı yapılarından birisi.

Pavyonların tamamını incelemek mümkün olmasa da önce çıkan yapılarla ilgili bilgilere bu yazıda ulaşabilirsiniz. Diğer ülkelerin yapmış oldukları yapıları da internetten rahatlıkla bulabilirsiniz.

Vanke Pavyonu / Çin Halk Cumhuriyeti / Daniel Libeskind

Çinli Vanke firması için tasarlanan yapı fuarın temasından yola çıkılarak tasarlanmıştır. Konsepti oluşturan 3 ana unsur bulunmakta; Shi-Tang (Çin yemek salonu), Çin'e has topografi ve metaforik olarak Çin için tarımı ve besini (bolluk ve bereket) simgeleyen Ejderha.

800 metrekarelik alan üzerine yerleşen yapı dikine kıvrılan formu ile diğer pavyonların yanında kendisini hemen belli ediyor. Gri beton zemin üzerinde kıvrılarak yükselen kırmızı formu aynı zamanda kıvrımları içerisinde çatıya çıkan merdivenler içeriyor. Bitkilendirilmiş çatı hem

nehirin güzel bir manzarasını veriyor hem de en önemli pavyonlardan İtalyan pavyonunu net bir şekilde gösteriyor.

Tasarımın en dikkat çekici yanı ise ejderha pullarına benzeyen cephe. Libeskind cephe için İtalyan firması Casalgrande Padana ile çalışmış. Bu seramik malzeme yarattığı metaforun dışında kendini temizleyen ve hava sirkülasyonuna izin veren bir yapıya sahip. Düz olmayan materyal yüzeyi çeşitli açılardan binaya bakıldığında farklı renk ve ışık oyunları yaratmakta. Yapının içerisinde açılı bambu profillere yerleştirilmiş birçok

ekran bulunmakta. Ekranlarda Çin'in tema ile ilgili edildiği sorumluluğu anlatan çeşitli bilgilendirmeler ve görseller sunulmakta.

İtalyan Pavyonu / Nemesis & Partners

6 aylık fuar bittikten sonra yerinde kalacak olan tek yapı olma özelliğini taşıyan bu yapı 35 metrelik yüksekliğe sahip. 6 katlı yapının içerisinde bazıları geçici olmak üzere çeşitli birimler yer almakta.

Alanda, konumuyla öne çıkan yapı birbirine geçmiş şeritlerden oluşan cephesiyle hemen dikkat çekmekte. Cephenin tamamı biyodinamik panellerden bir yapıya sahip ve kirli havayı etkisiz tuzlara çevirerek kirli havayı bir miktar temizlemekte. Projelerin gelişmesini ve beslenme yoluyla fikirleri sembolize eden pavyonda doğa metaforları tercih edilmiş. Üretim, teknoloji ve bilim alanlarında mükemmelliği teşvik eden konular etrafında şekillenen pavyon görülmeli.

Karmaşık cephe tasarımı ile ilgili olarak "aynen Berlusconi'nin karmaşık ve talihsiz macerasına" benziyor esprisi de bol bol yapılıyor.

Yapının çatısı ise ormanda bir kanopiyi andırıyor. Fotovoltaik cam ve eğimli geometrik formlar çatıyı oluşturan elemanlar. Bu farklı çatının en yüksek olduğu noktada klasik İtalyan meydanlarına atıfta bulunan bir meydancık bulunmakta. Meydanın üzerindeki çatıda bulunan ışıklıklar doğal ışığı içeri zarıfçe alıyor. Meydanın başka bir esprisi ise fuar gezi rotasının başlangıç noktası olması. Pavyonun bulunduğu Cardo, yani enine olan aks ise ufak bir İtalyan mahallesine benzetilmiş.

Almanya Pavyonu / Schmidhuber, Milla & Partner

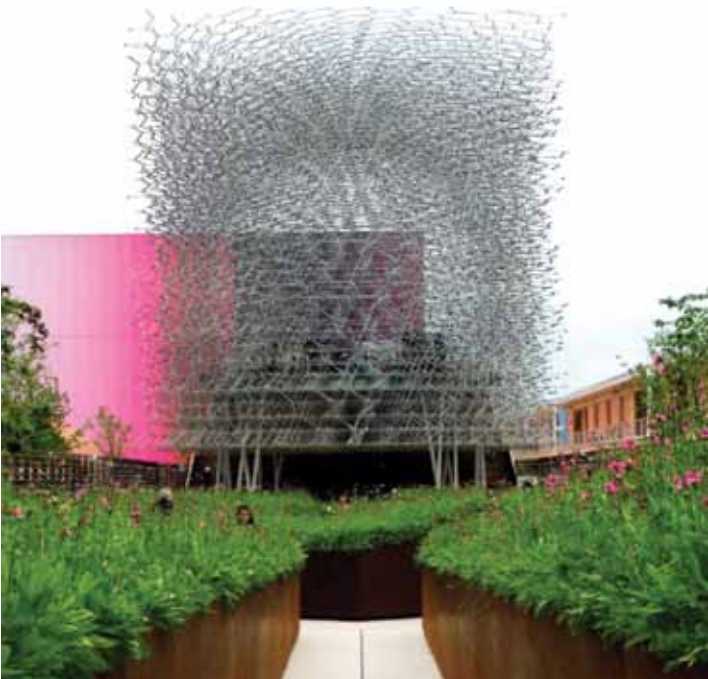
Bu geçici yapı ülkesinin çevresel bilince ve beslenme farkındalığına olan bağlılığını ifade etmek için tasarlanmıştır. Fikirlerin serbest alanı olarak adlandırılan yapı gerçekten serbest bir plan şemasına sahip. Yapının etrafında uzun bir merdiven ve merdivenin bina ile buluştuğu noktada hafifçe yükselen rampaya dönüşen ahşap deck bulunmaktadır. Yapıyı saran bu form birçok farklı ahşap malzemeye sahip. Farklı ahşaplardan oluşan dokusuyla ufak meydanıklar Alman tarlalarını ifade ederken, ziyaretçiler için de asma germe gölgelikleriyle bir dinlenme alanı haline geliyor. Yapının güney köşesinde ise çeşitli etkinlikleri kaldırabilecek bir Alman Meydanı bulunmaktadır. Amfi tiyatroyu andıran yapısı ve meydana hizmet eden restoranıyla 350 kişiyi barındırabilen bir kapasiteye sahip.

Binanın çeşitli yerlerinde ise ekolojik bilinci anlatan çeşitli sunumlar bulunmaktadır. Farklı sert zemin malzemeleri bu sunumlara ve ziyaretçilerin yönlendirilmesine yardımcı oluyor.

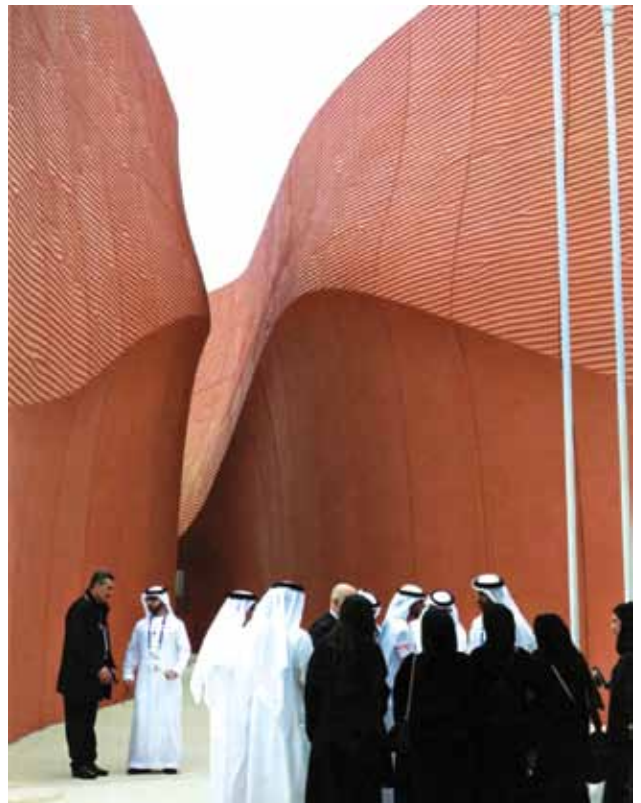
Birleşik Krallık Pavyonu / Wolfgang Buttress

"İngiltere ve Kuzey İrlanda'da yetişen her şey" temasıyla hazırlanan yapı ekosistemin temel taşı olan arı kovanından ilham almıştır. Yapı beş adet mekândan oluşmaktadır. Bunlar; meyve bahçesi, çimenlik, teras, mimari program ve kovan olarak adlandırılmıştır. Yapının en göz alıcı elemanı olan kovan kompleks bir çelik strüktürden oluşuyor. Kafesin içerisine yerleştirilen ve harekete duyarlı ışık ve sesler bir arı kovanında olduğunuzu bütün duyu organlarınıza hitap ederek başarıyor. İngiltere'deki Nottingham şehrinin ürettiği bal özellikle vurgulanıyor. Ayrıca araştırma ve teknolojinin biyoçeşitliliğe ve gıda güvenliğine olan faydaları ile ilgili sunumlar gerçekleştiriliyor. İngiltere'nin yatırım ve ziyaret amaçlı eşsiz bir yer olduğu vurgulanarak küresel algının artırılması amaçlanıyor.

Birleşik Arap Emirlikleri / Foster and Partners

"Düşündürücü Şey: Geleceği Şekillendirmek ve Paylaşmak" temasıyla EXPO Milano'da yerini alan Birleşik Arap Emirlikleri pavyonunun son derece iddialı ve çarpıcı olduğunu söyleyebiliriz. Geleneksel çöl kentinin planlama prensiplerini Milano'da gösteren pavyonun gölgeli sokakları kentsel formuyla doğal enerji verimliliğini işaret ederken Birleşik Arap Emirlikleri'nin eski topluluklarının deneyimlerini çağrıştırmayı hedefliyor. Pavyonda, Emirliklerin hikâyeleri de anlatıyor. Ayrıca, dijital etkinliklerin yapıldığı alana geldiğinizde EXPO 2020'ye ev sahipliği yapacak olan Dubai'nin özel sergisini görüyorsunuz.

Türkiye Pavyonu / Ura Stüdyo

Mimarlık dergisinin Eylül-Ekim 2015 tarihli 385. sayısında Prof. Dr. Zeynep Uludağ'ın EXPO 2015 üzerine kapsamlı bir değerlendirmesi yer alıyor. Türkiye Pavyonu'nun Zeynep Uludağ'ın satırlarından aktarıyoruz.

Türkiye Pavyonu "geleceğin gıdası için tarihin irdelenmesi" temasını vurguluyor. Ura Stüdyo tasarımı olan pavyon Anadolu'nun tarihî ve coğrafi önemini, kültürel çeşitliliğini ve zengin mirasını gözler önüne sermekte haklı bir çabaya sahip. Ancak bu sergileme biçimi Anadolu'nun derin tarihî birikiminin, kültürünün, geleneğinin ve felsefesinin güçlü öğretisinden uzak ve yüzeysel kalmış görünüyor. Zamansız ve yersiz çok çeşitli tarihsel ve kül-

türel değer; "Selçuklu Yıldızı"ndan, "Çeşm-i Bülbül'e, şadırvandan, Türk evine, Anadolu sofrasından "Göbekli Tepe"ye, belli bir söylem çerçevesinde değil de adeta etnografik bir sergi ya da bir dekor niteliğinde bir araya geldiğini görüyoruz. Aslında metaforik bir imge olarak seçilen "nar" bunca çeşitliliği, farklılığı ve değeri mükemmel bir bütün içinde bir araya getiren güçlü bir sembol olarak çok doğru seçilmiş. Ancak sergilemedeki çeşitliliğin kavramsal altyapısı, düşüncenin mimari olarak söylemsel inşası bu süreçte ne yazık ki izlenmiyor. Dolayısıyla ortaya çıkan tasarım "nar" gibi kendine özgün, biricik ve mükemmel değil, nar taneleri gibi farklılıkları seçilemeyen, değerleri birbirinden ayırt edilemeyen, öz-

günlükleri göz ardı edilmiş imgeler yığınına dönmüş. Tabii ki bu süreçte gelecek için nasıl bir entelektüel önerme olduğunu da anlamak çok zor. Sergilemedeki anlam bütünlüğünün ve süreklilik eksiliğinin yanı sıra serginin adeta serpiştirildiği pavyonda açık ve örtülü olmayan alanın çok fazla olmasının, aşırı sıcakta ya da yağışlı günlerde ziyaretçiler için rahatsız edici olması da kaçınılmaz. Sonuçta Türkiye Pavyonu farklı etkinlik ve sergilere, zengin Türk mutfağını tanıtan restoran ve kahvehane, değerli bir kütüphaneye ev sahipliği yapıyor, Türkiye'ye özgü doğal yapı malzemelelerini, geleneksel sanat eserlerini sergiliyor, ancak farklı ve özgün bir tasarım, yeni bir keşif ve deneyim mekânı sunmuyor.

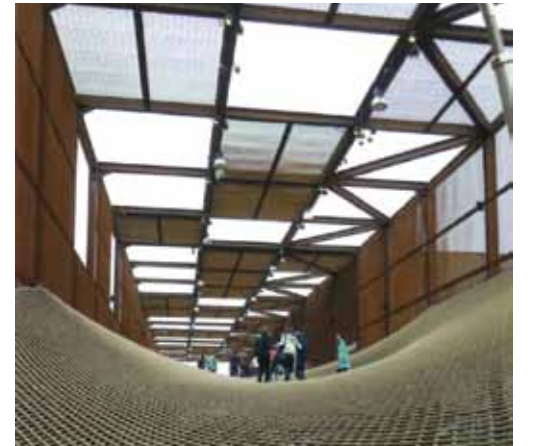
Çin Pavyonu / Yichen Lu, Studio Link-Arc ve Tsingua Üniversitesi İşbirliği

"Umutlar Ülkesi, Yaşam İçin Yemek" temasıyla yola çıkan Çin Pavyonu, uçan bir buluta benzeyen çatısıyla ilgi uyandırıcı. "Umut" fikrinin kent ve doğanın uyum içinde varlığıyla mümkün olacağını savunan pavyonda hem modern teknolojiler hem de Çin'in geleneksel mimarisi bir araya getirilmiş. İnsanların yaşadıkları yeri düşündüklerinde şükran duymasını, Çin'in felsefesi olan "insan, doğanın bir parçasıdır" görüşüyle vurguluyor.

Brezilya Pavyonu / Studio Arthur Casas, Atelier Marko Brajović

EXPO Milano'ya "Çözümlerle Dünyayı Beslemek" temasıyla katılan Brezilya, pavyon mimarisi ve temasıyla fuara katılan diğer ülkeler kadar iddialı. Tüm insanları ve mekânları birbirine bağlama üzerine tasarlanan pavyonda bu yaklaşımı, dinlenmek ve sosyalleşmek için oluşturulan salonlarla sağlıyor. Açık alanı, geniş file yürüyüş yolları ile bütünleştirilmiş. Küresel gıda kalkınma sorunlarına teknolojik çözümler sunmak, sağlıklı gıdalara ulaşmak ve Brezilya'nın bu teknolojilerde ön planda olduğunu göstermek, ülke pavyonunun asıl amacı.

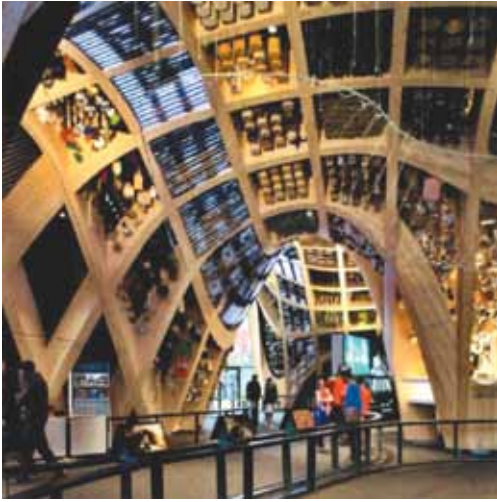
Rusya / Sergei Choban, Aleksey Ilyin and Marina Kuznetskaya

"Dünya İçin Büyümek. Gelecek İçin Yetiştirmek/İşlemek" temasıyla EXPO 2015'deki pavyonunu yaratan Rusya'nın çok fonksiyonlu mekânının tavan aynalı girişi, yeşillendirilen terası ve şık ahşap cephesiyle doğa ve teknolojiyi bir arada mümkün kılıyor. Aynalı gölgelik ziyaretçiler için tasarlanmış. Nuh'un Gemisi'ni andıran pavyonda tarımı geliştirmek üzerine çalışan Rus bilim insanlarının hikâyeleri anlatılıyor ve gıda güvenliği konusunda ülke konumunun lider pozisyonu savunuluyor.

Fransa / XTU

"Gıda Üretimi ve Temin Edilmesinin Farklı Yolları" ile yola çıkan Fransa Pavyonu'na girdiğinizde kendinizi kalabalık bir kapalı çarşıya girmiş gibi hissediyorsunuz. Zaten mimarinin amacı da bu duyguyu verebilmekmiş. Lamine ahşabın verdiği hafiflik duygusuyla Fransız mutfak kültürü ön plana çıkarılıyor, ama nasıl? Gelişmekte olan ülkelerin kendi kendilerine yeterliliğin iyileştirilmesi ve yeni gıda modelleri dahil olmak üzere açlığa uzun vadeli çözümler getirmek Fransa'nın odak noktası.

Vietnam / H & P Architects

"Su ve Nilüfer" teması üzerine EXPO 2015'de ülke yaklaşımını temsil eden Vietnam Pavyonu'nda, Vietnam'ın akıllarda uyanan dokusu ve mimarisi birebir hissediliyor. Pavyonun bambu mimarisi nilüfer çiçeğini andırıyor, bu konudaki hassasiyet ise Vietnam'ın ulusal çiçeğinin nilüfer olması ve saflığı temsil ediyor olması. Pavyonun içerisinde düzenlenen sığ havuz pavyondaki havayı doğal yolla serinletmiş oluyor ve ayrıca güzel bir mikro klima ortamı sağlıyor. Su kaynaklarının ve çevrenin korunmasında aktif bir davranış üstlenen Vietnam'da ayrıca en çok ihraç edilen gıda ürünleri sergileniyor.

Avusturya / Klaus K. Loenhardt

"Nefes Almak. Avusturya" teması üzerine kurulan ve geliştirilen Avusturya Pavyonu, EXPO 2015'in en başarılı mekânlarından biri. Doğal yolla oksijen üreten ve 1800 kişi için yeterli olacak bir iklim yaratan küçük bir orman tasarımıyla fuarda yer alan Avusturya kendi peyzaj ve sürdürülebilir kaynaklarının kullanımını sergileyerek ülkenin hem ziyaret hem de yaşamak için cazip olduğunu göstermek istiyor.

Sonuç Yerine...

Peki günümüzde genleriyle oynanmış sebze ve meyveleri ya da büyük ölçekte antibiyotiklerle yetiştirilen hayvan çiftliklerini konu alan yapılar var mı dersanız boş bakışlarla karşılaşılabilirsiniz.

Daha net sorulara soracak olursak; Milano Fuarı'nda tema ve dünya için faydalı bir şey var mı? Birçok havalı yapının gölgesinde sonlara doğru gelişmemiş ve gelişmeye çalışan ülkelerin yardım projeleri ve bir şeyleri düzeltmek için başlattıkları hareketler gözlemlenebiliyor. Bütün Birleşmiş Milletler yapıları adeta birer reklam gibi.

"Geleceğin besinleri" olarak adlandırılan sokakta ise (ki yine sonlara doğru) ortalama ve alçak gönüllü bir market bulunmakta. İçerisinde fabrikasyon veya topluca üretilen herhangi bir besin bulunmuyor. Başarılı sayılabilecek bir diğer uygulamaları ise dokunduğunuz besin hakkında ekranda çeşitli bilgilerin çıkması (orijini, besin değerleri gibi). Ayrıca organik şarap servislerinin de epeyce ilgi çektiği söyleniyor.

Fuarın olumlu sayılabilecek başka bir özelliği ise Decumanus hattı üzerinde birçok ülkenin lezzetlerinin ve kültürlerinin tecrübe edilebiliyor oluşu. Ayrıca fuarın mimarlık için çok iyi tasarımlar içerdiği de göz ardı edilemez. Fuarın sıkıntısını son olarak çok fazla iş başarmaya çalışması olarak tanımlayabiliriz. Tasarımcının iyi niyeti, söz sahibi firmaların ve ülkelerin bu tasarımı istediği gibi şekillendirmesi, güzel bir mesaj verilmesi istenmesi ve bu mesaj için çözümler üretilmesi istenmesi, fakat bu mesajın ya unutulması ya da çok başarısız aktarılması gibi birçok durum söz konusu. ■

EL VALLE TRENZADO PEYZAJ TASARIMI

2015 Barbara Cappochin Ödülü "Grupo Aranea"ya Verildi

2005 yılından beri iki yılda bir düzenlenen Barbara Cappochin Ödülü'nün bu seneki sahibi İspanyol ekip Grupo Aranea oldu. Francisco Leiva Ivorra, Marta Garcia Chico, Antoni Baile Jiménez ve Prócoro del Real Baeza'dan oluşan Grupo Aranea, İspanya'da gerçekleştirdikleri "El Valle Trenzado" isimli peyzaj tasarımı / planlama projeleriyle ödüle layık görüldüler.

Dik topografyayı erişilebilir eğimli rampalara dönüştüren, peyzajla bütünleşik olarak tasarla-

nan yaya üst geçitleri ulaşılabilir kamusal alanlar yaratmanın yanı sıra nehir ve şehir parkını birbirine bağlayan bir yapıya sahip. Jüri, projenin günümüz şehirlerinin çevresel problemlerini cesur bir çizim ile çözdüğü görüşünde hemfikir.

2005 yılından beri her iki yılda bir verilen Barbara Cappochin ödülleri çevre düzeni ve peyzajımızın gelişiminde mimarının oynadığı hayati role vurgu yapıyor. Kent çeperlerine odaklanarak, biyo-mimarlık, enerji verimliliği ve sürdürülebilir kentsel tasarımı ön plana çıkarıyor.

Barbara Cappochin Vakfı bilindiği gibi bu ödülleri Mimarlar Odası, kent plancıları, peyzaj mimarları ve Padua Bölgesi koruma Kurulu ile birlikte düzenliyor. Kuruluşundan bu yana Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) tarafından da destekleniyor. UIA bu sene jüride başkan yardımcısı Yolanda Davis Reyes tarafından temsil edildi.

Tasarım hakkındaki raporunda jüri görüşlerini şöyle dile getirmiştir: "Proje cesur bir çizim ve bütünleşik bir yaklaşımla günümüz kentlerinin tipik çevre sorunlarına çözüm getirmektedir. Vinapolò nehrinin hidro-jeolojik riskleri ile beraber, kenti ikiye bölen derin yarığının mevcudiyeti, doğa, peyzaj ve mimari proje arasındaki ilişkiler, kent topluluklarının kentsel yaşamı dönüştürme yönünde kamusal eyleme dahil oluşu değerlendirilmiştir. Bunun yanında Trenzado Vadisi projesi yeni konstrüksiyon tekniklerinin de uygulandığı bir çizimdir. Projenin malzeme seçimiyle birlikte yüksek tasarım kalitesi zor problemlerin çözümünde rol oynamıştır." ■

SU VE MİMARLIK

Editör: **Demet ERKE YAPTI**

Y. Mimar

Su yaşam boyu hayatın, sürekliliğin, yerleşimlerin ve doğanın vazgeçilmez bir elemanı olmuştur. Tarihsel döngü içerisinde su ilk başlarda bir gereklilik olarak hayatın içinde yer alırken içme, ısınma, ibadet etme, yıkanma gibi işlevler ve nüfusun artmasıyla beraber suyun önemi ve gerekliliği artmış; giderek daha büyük sosyal değerler taşımaya başlamıştır. Zamanla insanlar suyun hayatı kolaylaştırıcı her türlü fonksiyonlarından faydalanabilmek istemişlerdir. Bu sebeple yerleşim alanı olarak su kenarları ya da suya yakın noktalar seçilmiştir.

Su ile insanlar arasında kurulan bu bağ bir süre sonra mimari tasarımda bazen bir tasarım aracı, bazen konsepti oluşturan ana kriterlerden biri, bazen de ortaya çıkarılacak ürünün anlamını bir şekilde etkileme özelliğine sahip olmuştur. İşlevsel amaçlarla hamam, liman ve köprüler gibi su yapıları oluşturulurken bir yandan da tasarımcılar suyu fonksiyonel amaçlarının dışında; görsel, işitsel, psikolojik ve iklimsel gibi farklı estetik amaçlarla da kullanmışlardır. Suyu gerek dış, gerekse iç mekânlara taşımışlar; ona havuz kanal, çağlayan, fıskiye, çeşme, sebil gibi çeşitli biçimler vermişlerdir.

Biz bu sayımızda su ve mimarlık konusunu işleyerek suyun mimari tasarımdaki rollerini, suyun farklı kültürlerdeki anlamlarını, Adana gibi içinden su geçen ya da deniz (su) kenarındaki kentlerde suyun kente ve kent mimarisine katkısını, yeni yaşam koşullarında ve dünya örnekleri eşliğinde suyun önemini irdelemek istedik.

SU DAĞITIMI

Cengiz BEKTAŞ

Mimar - Ozan

Değerli meslektaşımız Cengiz Bektaş'ın "Su ve Mimarlık" dosyası için hazırladığı yazıyı sizlerle paylaşıyoruz. Doğaya, Anadolu insanının doğayla ilişkisine önem veren, yılların içinden süzülen bu kültür birikimini eserlerinde yeniden yorumlayan, kimi yapıtlarına "Su İnsan", "Can Suyu", "Su Belleği", "Su Gölgesi" gibi adlar veren Cengiz Bektaş'ın su ve mimari konusunda geçmişten bugüne gözlemlerini, arayışlarını yansıttığı bu çalışmasını önemli bir katkı olarak değerlendiriyoruz.

Denizli'de bebelerin ninnilerine karıştırdı su sesi...

Başpınar'dan çıkan arıklar (Denizli'liler "ark"a arık derler.) bütün evlerden geçirdi. Okullu çocuklar erkenden bu sularla ellerini, yüzlerini yıkarlar, büyükler abdest alırlardı.

Arıklar bahçelerden geçerken bir küçük kol ayrılır domatesleri, patlıcanları, biberleri sular... Mutfaktan geçenlerden soğutucu olarak da yararlanılırdı.

Çocuklar bilmeden tükürürlerse ya da burunlarını temizlemeğe kalkıştırlarsa paparayı yerlerdi... Kutsaldı su...

Evden eve geçen arığın, ara duvarı geçmesi için bırakılan ya da açılan delikten, komşular konuşturlardı da...

Hepimizin ağabeyi, eğitimcimiz, öğretmenimiz olan bir büyüğümüz emekli olmuştu. (Babası askerdi... Çocukluğunun bir ya da birkaç yılını bu nedenle Denizli'de geçirmişti.) Dingin bir yere çekilip kitap üretmesi için eşi yer ararken, benden yardım istemişti.

Bulduğumu söyledim...

Daha sonra kendisi telefonla aradı:

"Sen benim için bir yer bulmuşsun. Ne özelliği var?"

Yanıtladım:

"Su sesi var!"

Bir süre sessizlikten sonra,

"Deme yahu!"

Dedi.

Çocukluğumuzda hepimizin yüreğine, beynine işlemiştir su sesi Denizli'de...

Pınardan çıkıp, bütün evlerden geçip, Çürüksu ovasına iner sular. Çürüksu çayına sonra da Menderese karışırlar. Hepimizin özenle kullandığımızdan ötürü kirlenmeyen sular Çürüksu'yu da kirletmezlerdi.

Büyüdüm.

Denizli'nin 6 km kuzeyindeki Eski Denizli'yi, Ladik'i, ya da daha eski, eskil çağdaki adıyla Laodikya'yı gördüm. Şaşırmadım desem yalan olur. Daha o çağda bileşik kaplar yöntemini uygulamışlardı.

8 km güneyden iki ayrı boruyla su getirmişlerdi. (Birinde bir bozukluk olursa, ötekiyle gelen su, kesintiyi önlesin diye düşünmüşlerdi besbelli...)

Erkekli, dişili, çıkıntılı-girintili traverten oyulmuş koskoca taşlarla da su getirmişlerdi. Kentin içindeki su terazisinden bütün evlere eş dağılıyordu su...

Laodikya'da Su Terazisi.

Daha sonra, Antalya'da çalışırken, bir başka düzeni gördüm.

Antalya Atatürk Bulvarı'nın ortasında kanal.

Kentin yanından geçen bir ırmaktan ayrılan yedi kanalla tüm evlere su dağıtılıyordu Denizli'deki gibi.

İnşaat mühendisi Sayın Büyükyıldırım tüm düzeni tanıttı bize. Ayrıca yaptığı tasarımla yedi kanalı canlandırmayı öneriyordu. (Yalnızca kanalların temizlenmesi yeterli olabilirdi bu önerinin büyük bölümünü gerçekleştirmek için. Ancak söz dinleyeni nereden bulacaktık?) Oysa su uygarlığımız için yakın çağlardan bir örnekti.

Antalya'nın eskil çağ Perge'sinde, anayolun ortasında bütün ayrıntıları dura duran havuzlar dizisi vardı. Bütün kente yaşam veriyordu. Hem görsel bir şölendi hem de kentin yaşamına üçüncü, dördüncü boyutu getiriyordu.

Perge'nin anayolunun ortasındaki kanal.

Antalya'daki suyu göstermeyen kanal.

Bugünün Antalya'sında Atatürk Bulvarında da benzeri yapılmak istenmişti. Ne yazık ki başırlanamamıştı. Bir bilene de sorulmamıştı... Su görülmüyordu...

Bundan on beş yıl önce Akdeniz Üniversitesi'nin Sosyal Kültürel özeğini tasarlarken bana da esin verdi Perge'deki havuzlar dizisi. Ağa Han ödülünü alan tasarımın omurgası böyle bir sudur.

Olbia Durum Planı.

Dönersu.

Çınarı çevreleyen su.

Olbiya'da ana damar havuz dizisi.

Olbiya'da ana damar havuz dizisi.

Bu türlü açık-kapalı su yollarından sonra İstanbul'da, Şehzadebaşı'nda, ilkokulundan görülen Bizans döneminin Bozdoğan Kemerı, düşüncelemeye yeni bir boyut getiriyordu. Bozdoğan Kemerı üzerinde yol alan su, eğimini yitirmeden koyakları aşıyordu. Roma'yı, Bizans'ı, Osmanlı'yı birlikte düşündürüyordu. Çağları bağlıyordu...

Bozdoğan Kemerı.

Osmanlı'nın İstanbul'da, Edirne'de gerçekleştirdiği su getirme düzenekleri önemli düzeneklerdir.

Ancak Sinan'ın Mağlova Kemerı bütün bu çağları en yetkin biçimde özetliyordu. Kilometrelerce yol alan suyu, binde 3 eğimle kente getirebilmişti. Mimarlıkla, inşaat mühendisliğini altın kesitte böylece bağdaştıran bir işi ancak Sinan başarabilirdi desem abartmış olmam sanırım.

Mağlova Kemerı.

Beni etkileyen örneklerden birini de İran'da gördüm.

Bundan beş yıl önce Yazd kentinde gördüğüm yeraltından su düzeneği, dağlardan gelen suyu bütün kente dağıtıyordu. Her evde, yeraltında, bu kanal üzerinde yaratılmış gerçekten çok güzel, serin oylumlar (negatif mimarlık) vardı.

Bu düzenin bir de müzesi vardı. Çok da başarılıydı bu müze...

Dağdan getirilen su (maket).

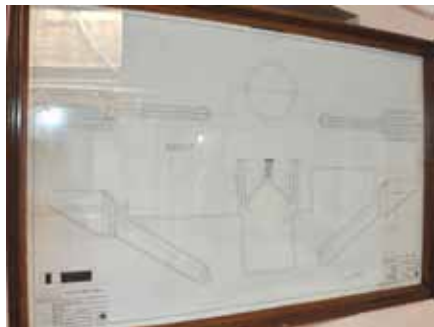
Suyun eve ulaşması (maket).

Yerin altında havuza iniş.

Kesit.

Kesit.

Kanalları bacadan inerek kazanlar.

Yer altındaki kanallar.

Serinlikte oturanlar.

Burada düşlere daldığımı düşünebilirsiniz. Bizde de kimi yerlerde su müzeleri kuruyordum düşümde.

İran'dan döndükten beş yıl sonra, bir "bildiri" isteği ile Gaziantep'e çağırıldım.

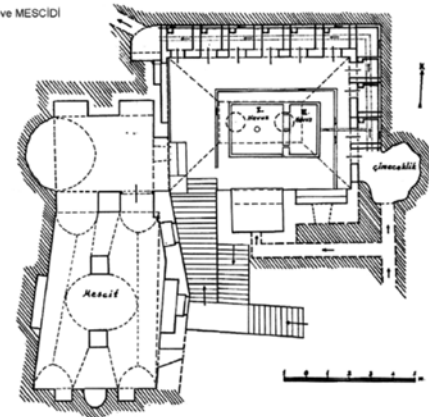
Gittim.

Önceki Mimarlar Odası başkanlarından sevgili Zafer Okuducu bir ara "Kastel"leri görmek isteyip istemediğimi sordu.

Şunca kez gitmiştim Gaziantep'e... Hiç söz edilmemişti "Kastel"lerden, "Livas"lardan, "Kuyu"lardan... Belki de bildiğimi sanıyorlardı. Böyle önemli bir şey nasıl bilinmezdi ki?

Zafer bizi bu Kastellerden bir ikisine götürdüğünde öğrenecek daha çok şey var diye düşünmekten kendimi alamadım. Böylesi bir su uygarlığını bütün Türkiye tanımalıydı. İstanbul'a döndükten sonra bu konuda işte böyle bir yazı yazmayı izlenceme almıştım. Benim çektiğim saydamların ötesinde kimi bilgiler almak için Zafer'i yeniden aradım. O da bana yapılmış çalışmayı yolladı. Bu çalışmayı gerçekleştirenlere "teşekkür"le doldum.

PIŞIRICI KASTEL ve MESCİDİ
GAZİANTEP
Çizim: Nusret Çam

Bir kastel planı.

Kastel.

Kasteller...

Yer altı kanalları, "Livas"lar...

Kanal.

Benim adım çıkmıştı, su ile en çok uğraşmış mimar olarak... Oysa daha kim bilir ne eksiklerim vardı...

Anadolu'yu bu yönden tanımamakla kalmıyorduk. Su yapılarımızın değerini de bilmiyorduk. Bu da gelecek kuşaklara kalıyordu... Geç kalmamış olursak, ne yazık ki!

Ora Dinlence Köyü'nde yaptıklarım. Dönersu, kanal...

Amerika'da yaptığım Prof. Dr. Sümer Pek'in evinde su öğeleri.

Oysa mimarlıkla suyun ilişkisine yıllar önce "SU-İNSAN" yapıtında değinmiştim. Yazı yazmak, betik yayınlamak bir yana, yaptığım mimarlıkta da kültürümüzün sürekliliği adına kimi örnekler vermiştim.

Yaşamım el verirse sürdüreceğim böyle örnekler vermeyi. Ama asıl düşünüm her bölgemizde, kentimizde, yerleşmemizde mimar dostlarımın hepimizi aydınlatacak bu tür çalışmalar yapması, yayınlamalarıdır.

Buna ilk örneği Gaziantep'de verilebilir. ■

SESSİZLİĞİN VATANINDA SU, DOĞA VE MİMARLIK

Hüseyin YANAR

Y. Mimar
Dr.

Çok farklı coğrafyadan, Finlandiya'dan meslektaşımız Hüseyin Yanar'ın su, doğa ve mimarlık üzerine denemesini sizlerle paylaşmak istedik. Kuzeyin saklı köşelerindeki mimarlığı, doğa ile iç içe, doğayla birlikte hatta karşı karşıya olma halinin adeta resmedildiği, buna yönelik özelemlerin çok güzel aktarıldığı bu yazı "Su ve Mimarlık" temasının çok boyutluluğunu hissettiriyor.

Etrafı yüksek sazlıklarla dolu, sessiz bir kanal boyumuz vardı. Ön bahçenin kıyısından, bizim kesä mökki'ye (yaz evine) paralel geçip giderdi. Yan komşularımız Aarne ve Maisa'ların evinin önünden, biraz ileride sağa doğru köyün ahşap iskelesinin yanından, açık denize doğru dönerdi. Bir melodinin finalinde orkestranın bütün enstrümanları ile hep birlikte yükselmesi gibi denize açılırdı. Sonra hızla içine daldığı körfezi, önüne çıkan adaları, kıyıları, etrafını saran yeşil ağaçları ile kendisini bulduğunda dinginleşir, birinin uzaklardaki sevdiğine özlemle kavuşması gibi açık denize kavuşurdu. Yaz evinin önündeki bu kanal ve arkasındakilerin, bir baştan bir başa önümüze serilen bu manzarası neredeyse yüz seksen derece açıda ve tam karşımızda yer alırdı. Bu görüntünün tam merkezinde yemyeşil, sessiz bir ada vardı. Denizin ortasındaki bu adayı saran dev ağaç kümesinin içinde belli belirsiz bazı evler, barakalar görürdük. Adanın sol tarafında büyük bir kaya parçası da bu görüntüye girerdi. Oradaki baraka tipi evler yaz evine kışa doğru gittiğimizde uzaktan ağaçların yaprakları dökülünce daha bir net seçilirdi. Yazın ise bu öbek, içindeki her şeyi ile birlikte bambaşka bir havaya girer, daha gizemli, içinde ne olduğu bilinmez bir adaya dönüşürdü. İşte sözünü ettiğim ada, etrafındaki buralara özgü sazlıklarla dolu ve onları saran suyun arasındaki diyaloga tanık olan çok özel bir peyzajın vazgeçilmez bir heykeliydi. Peyzajın her yanı günün farklı zamanlarında, yılın farklı mevsimlerinde değişip dururdu. Tam eksendeki adanın bu panorama ile bütünleşen en güzel anlarından biri, mevsimine uygun zamanlarda sabahleyin çok erkenden kızılbaşan, ufuğun arkasından gelen her yanının adeta giderek kıpkırmızı olduğu ve o kızılığın önünde yer alan haliydi. Her yer yanardı önümüzde, yangın yerine dönmüş gibi. Ada bütün bu gürültünün ortasında kendini bulur, küllerinden yeniden doğar, alevler arasından yavaş yavaş tekrar ortaya çıkan mitolojik bir kahraman olurdu o esrarengiz görüntüsü ile. İnanılmazdı o anlar.

İşte böyle bir manzaraya doğru, yaz evinin önündeki kareye yakın geniş terasın bir kenarında otururken bazen bir rüzgâr doğru yerden,

adanın arkasından bize doğru estiğinde kulaklarımıza mahir bir saksafonun nağmelerini getirirdi, kısa aralıklarla. Sesler sonra kesilir, sonra tekrar başlardı ve onu yeniden duyardık. Dymak isterdik. Hatta beklerdik. Karşımızda türlü oyunlarını izlediğimiz böyle bir peyzajın önünde kulaklarımıza gelen saksafonun tınısı ise bu peyzaja çok yakışırdı.

Aradan kim bilir kaç mevsim geçti. Bir gün bir tesadüf eseri çıkan ani bir fırtınada kıyıda mahsur kalan ve adalarına gitmek için bizden yardım isteyen, kanal boyunda duran kayığı ve can yelekleri ödünç alan uzaktaki meçhul komşularımızın kim olduklarını nihayet öğrendik. Orada bizim gibi bu kıyılarda karşı karşıya yaz evleri olan Eero ve ailesi yaşıyordu. İşte Eero Koivisto ve eşi Titti Lehto ile böyle, her yerin sanki uçuştığı, fırtınalı, rüzgârlı bir havanın arkasından tanıştık. Eero Finlandiya'nın efsanevi ve tanınmış caz ustalarından biriydi. Bizi bir gün adalarına davet ettiklerinde Eero ve Titti'nin dünyasında dolaşmış, bazen bizim terasa ulaşan şiirsel seslerin usta bir müzisyenin saksafonundan geldiğini anlamıştık.

Finlandiya'da ülkenin bir kentinden diğerine yolculuk yaparsanız, yollarda karşınıza çıkan bazen sağda solda boşlukların bir yerlerine serpilmiş, yabancılar için pek de umulma-

dık ağaç yığınları ile karşılaşırsınız. Bunlar ovaların ortasında yeşil adalara benzerler ve belki de sessizliğin vatanında dışarıdan pek hissedilmeyen, ama orada yerleşenlerin hem bir arada hem de diğer komşulardan genellikle oldukça uzakta yaşayan yakın aile ve akrabalarına ait yerleşmelere özgü prototiplerdir. Bu yeşil yığınlar bazen fondaki ormanların yatay çizgileri arasındaki peyzajın sanki nirengi noktaları olurlar. Birbirlerinden uzak ağaç kümelerinin içlerine girdiğinizde oralarda ahşapla inşa edilmiş evler, kulübeler, saunalar ve diğer eklentileri ile bambaşka dünyalar bulursunuz. Her bir yığının etrafını saran bu ağaçlar da içinde yer alan dünyaları çevreleyen adeta onları dışarıya kapatan ama içeride de olan biteni dallar ve yeşillikler arasında belli belirsiz gösteren bir tür doğal duvar oluştururlar. İşte tam karşımızdaki Eero'ların adasına önümüzdeki kanalı takip edip büyük kayanın hemen yanı başındaki her yanı akzambaklarla kaplı iskelelerinden çıkıp, ilk ayak bastığımızda da böyle bir dünya ile karşılaştık. Yollarda gördüklerimizden tek farkı ise bu yeşil yığının etrafı sazlıklarla çevrili körfezin tam ortasında yer alması ve suyun üzerinde gerçek bir ada olmasıydı. Kışın da eğer gelinirse, denizin donma ve çözülme halleri dışında birkaç hafta ulaşma zorluğu olan bu adada her şey, binalar dahil doğanın ayrılmaz parçasıydı ve atmosfer yaz aylarının özel hallerine özgüydü.

İşte şimdi Eero'nun suyun kenarlarına doğru inen kıyıları ile, organik formu bozulmuş uzunlamasına bir elips formundaki adasının ortasındaki bir köy meydanını andıran geniş açıklığının bir yanındaydık. Her yerde şimdi olduğumuz boş mekânı ve adayı baştanbaşa çevreleyen ağaçlar, kavaklar, kayınlar ve diğerler vardı. Bu ağaçlar, bu gövdeler ve bu gövdelerin üzerinde fişkıran irili ufaklı yapraklar, adanın etrafını mahir bir tül perdeyle çevirmişti. Işık özellikle boş mekânın kıyıya doğru uzanan derin boşluklarında bu tül perdeden başka türlü geliyordu içeri. Dört beş ahşap kulübe uzantıları ile bu açıklığın bir yanını iskele tam elipsin orta ekseninde olmak üzere, at nalı gibi çevirmişti. Çevrelemenin

tam karşı eksenindeki ağaçlar arasındaki hafif aralama ise doğaya açılan, arkasında ne olduğu merak edilen, davetkâr bir kapı gibiydi. Hafif eğim boşluğun ortasından kenarlara doğru iniyordu. Bu kapının tam tersinde iskele ve yukarı adaya çıkış vardı. Hemen iskenin yanında şömineli oturma odası, yanında iskeleyi ve körfezin karşı yakasına kadar gören saunası ve diğer eklentileri ile önünde geniş bir manzarası olan hep birlikte oturduğumuz terasa açılan büyükçe bir ahşap konut yer alıyordu. Eero soldaki iki eğimli çatısı kesitten gözüken, bir yanı arkadaki denize diğer yanı açıklığa bakan kulübeyi denizci olan babasının elleriyle inşa ettiğini söyledi. Bu çatının altında kapısı açık bir oda da biraz sonra nağmelerini dinleyeceğimiz saksafonunu çalındığı yerd. Bu kulübenin bizim yaz evine doğru tarafında olan kıyısında başka tek odalı bir mütevazı bir yapı daha vardı. Orası da

Eero'nun eşiyle kaldıkları mekândı. Arada bazı küçük eklentiler ve Eero'ya sormadığım etraftaki kim bilir kaç sauna ile yarım çerçeve tamamlanıyordu. Körfezin tam orta yerinde gibiydik. Sanki su kentlerinin merkezindeki yüksekçe bir yerde sessizliğin her yanı sardığı etrafımızda ağaçların yarı geçirgen mevsimlerdeki halleriyle her nasılsa perdeleriyle açılıp kapanan bir meydanda, Titti'nin özenle yetiştirdiği bitkilerin, rengârenk çiçeklerin arasındaydık.

Birden bütün deniz kıyıları, Fin dünyasının su kentleri, suyun kenarlarında yer alan her şey buraya toplandı. Adeta tek tek sıraya girip bu meydanda sahne alıyorlardı. İşte şimdi yaşadığımız Helsinki merkezinin kuzey doğusuna doğru bir yerlerde, eski bir liman üzerine yeniden kurulmuş Herttoniemenranta (Herttoniemi kıyısı), hemen oraya yakın bir süre önce

taşındığımız, karşısında küçük bir adayı gören ve körfeze doğru uzanan, kışın adeta dalgaların donduğu yer olan dev kayamız, ilerisinde kışın bizim oradaki kulüpte "avanto" (soğukta, karda, buzda suya dalıp çıkma sporu) yaptığımız Roihuvuori sahili, daha önce oturduğumuz kentin doğu kıyısındaki yine eski bir liman olan Katajanokka (Kataja Burnu), başkent merkezinin yakını batı taraflarına doğru arkadaşlarla paylaştığım eski stüdyomun yer aldığı Munkkisaari (Munkki Adası), bütün bunları birbirine bağlayan dantel kıyıları ile Helsinki ve oradan ülkenin diğer yerlerine ulaşan hatta içerilere girip çıkan, binlerce gölün, binlerce adanın arasında onlara nazire yaparçasına su yolları oluşturan kıyıları gözümün önündeydi. Bu kıyılarda yer alan eski ve yeni binalar, ya da bütün parametrelerin altüst olduğu, her yerin bembeyaza döndüğü, buzun adım adım geldiği, kentin sınırlarının değiştirdiği, hatta yok olduğu kış ile uzun gölgelerin mevsimi bahar ve ötesi ve yine yok

olmalara doğru giden baharın, yazın sonu ve diğerleri sıraya girdi.

Aniden sahne değişti, sanki başlayan yağmurun sesi duyuluyordu. Ve doğa diyordu ki "Ben doğarım, yok olurum, tekrar doğarım, tekrar yok olurum. Yani kısacası hep yok olurum ve hep doğarım. Gecelerim gündüzlerim vardır her biri farklı. Gölgeleğim vardır her biri farklı. Hiç bir anı, diğer anına uymayan anlarım vardır. Hiç bir köşesi, hiç bir köşeme uymaz yerlerim vardır. Ama benim hiç sonum olmaz. Hep ama hep yeniden doğarım, tekrar tekrar yok olduktan sonra. Her gün doğarım..."

Doğa etrafımızda uçuşan yaprakları ile söyleyeceğini söylerken, mimarlık susmuş sanırken aslında biraz önce gördüğümüz mütevazı kulübelerin konuştuğunu, mimarlık adına, binalar, kentler adına haykırdığını fark ediyorduk. Ve bu arada doğa ile mimarlığın bazı tarafları ile birbirlerine benzediklerini de anlıyordum. Doğa yok olma ile tekrar var olmalara ve tekrar doğmalara kadar giden nüanslarla aslında kendisini tasarlıyordu. Yok olanlar, daha da güçlü bir şekilde doğuyor, dünyaya geliyordu. Belki yaşamın özü gibi. Sanki her şey doğumu bekliyordu. Doğanın bir köşesinde her şeyin bir seremonisi vardı. Doğa adeta seremonilerin dünyasıydı. Bu seremonilerin her biri, her anı ile, her ölçeği ile muhteşemdi. Böyle bir mimarlık yaratılabilir miydi? Yaratılmamıştı... Yaratılmamıştı... Doğa bir başkaydı... Kim bilir milyonlarca kez denemiş, doğa soyutlanmış ama en azından ondan, yani doğadan öğrenilmiş, detaylarından öğrenilmişti çoğu kişinin, çoğu tasarımcının yaptığı gibi. Doğa kuşkusuz en büyük bir tasarımdı. Ama bir şey de var ki, mimarlık da bu kulübelerin söylediği gibi tekrar tekrar doğuyordu. Ve yok oluyordu ve sonra binalar, kentler ya da kentlerin bazı yerleri tekrar tasarlanıyordu, kuruluyordu ve yüzyıllar, bin yıllar içinde bazıları kayboluyordu bu döngü içinde.

Akşama doğru Eero ile Titti iskelelerinden bizi uğurladılar. Dönüş yolunda bizim yaz evine giderken kanalın hâlâ gururla ayakta duran, sanki babadan oğula geçen sazları ve güçlerini kaybetmesi öncesi son showlarının provalarındaydı. Hepsisi iç içe girmişlerdi. Hala omuz omuzlardı. Karmaşık gibi gözükse ama bu karışıklıkta kendi kuralları da koyan çizgilerle bir anlamda bütün kıyı da çalınan bir caz melodisi vardı sanki, Eero'nun son albümündeki CD'ye adını veren Hati Hati ya da Relations (İlişkiler) melodileri gibi. Uzakta oraya buraya öbek öbek serpilmiş buraların sembolü akzambaklar Aarne ile Maisa'ların iskelesinin ilerisinde, belki de artık son anlarında müthiş estetik birliktelik içinde pozlarını veriyordu, bütün kanal boyunca olduğu gibi. Etrafımızdaki dünya sararmaya başlamıştı bile. Arkamızda her yana yayılan ıslanmış yaprakların hüznü gözükse ama parlak sarıların, kahverengilerin, bejleri her yanımızı sardı. Çok soğuklar öncesi yine doğa yok olma ile olmama arasında bir yerde kendi izlerini bırakıyordu. Karanlık yavaş yavaş bizim kanala çökmeye başlamıştı bile.

Doğada yeni bir dönem bitecekti, ya da önümüze yepyeni bir dönem açılacaktı. Yine çatırdamalar ve çözümler başlayacaktı. Ve devamı gelecekti. Kırılma sesleri arasında buz parçalarının körfezde oradan oraya giderek erimeleri, etrafı sakinleştikten sonra etrafımızda uyanan doğa, bütün gücünü toplayıp birkaç hafta içinde fıskırdığı anlar, ilkbaharın keskin ışıkları ile parlayan renkler, uzun uzun göl-

geler, önümüzde her yeri kaplayan sazlıkların düşey çizgileri, sanki hiç bir şey olmamış gibi geçen kış devrildikleri yerden tekrar gururla ayağa kalkışları, dikilişleri ve yavaş yavaş kendi mekânlarını yeniden omuz omuza yaratmaları, yeniden başlayan ışık ve gölge oyunları, bütün bunların arasında tam bir nüanslar zincirlemesi olan zaman, değişen renkleriyle denizin suyu, yaz evinin biraz ilerisinde açık denize bizi götüren kanal, kanalın labirentleri, hüznümlü renkleri ile sonunda yine kapımıza dayanan sonbahar, yine suyun üzerindeki artık sonu gelmiş akzambaklar, yine yükselecek, daha sonra taşkına dönüşecek ve ön bahçenin yarısını kaplayacak kanalın telaşı, yine hemen önündeki kanalı her türlü halleriyle bekleyen çizgileri, sazlar, boyun bükmeler, birbirlerine sarılmalar, soğuklar öncesi karmaşık telaşlar, yepyeni bir mekâna dönüşecek ön bahçede. Ve sonra yine kış, önce beyaz arkasın-

dan buz ve boydan boya bütün kıyılarda kalan sınırlar, gazetelerde yayınlanan buz haritaları, buzun üzerinde korkmadan güven içinde gezilen uçsuz bucaksız kıyılar, yükseltiller, alçaltılar, buzlarda yaşanan anlar ve yine çözülme anı ve yine tekrar birbiri ardına diğerleri sıraya girecekti... Özetle binalar, kentler ve doğa sohbetlerine, düetlerine devam edeceklerdi etrafımızda sanki hiç durmadan dönen bu çemberin içinde...

Not: Dünyada belki de kişi başına düşen en çok saunanın ve kesä mökki'nin olduğu yerlerden biri Finlandiya'dır. Kentlerde ya da başka yerleşme birimlerinde yaşayanlar zamanı geldiğinde özel köşelerdeki aileleri bir nesilden diğerine taşıyan bu kulübelere giderler. Hatta oraya gitme anlarını bekler dururlar. Ağaçlar arasındaki, göllere, denizlere yakın bu yerler aynen onların ormanları, saunaları gibi Fin-

liler için saklı köşeler ve adeta kutsal yerlerdir. Birçoğunda etrafta yakın komşu bile bulunmaz. Birçoğu da elektriği olmayan, suyun dışarıdan taşındığı hatta tuvaletin bile dışarıda olduğu yerlerdir. Orada insanlar başka bir ritüel içinde olurlar haftalarca. Doğayla birlikte ona direnen sessizlikte yaşanır gider. Aslında kentlerde yaşansa da bu özel mekânlar belki de gerçek özlenen yaşam ya da bazen herkesin karanlık zorlu kış günlerine doğru enerjilerini topladığı yerlerdir. İşte bu tasarım dünyasında o ilkel halleriyle kesä mökkiler belki de hayatın içinden olan tasarımın prototipleri, orijinal halleri olurlar. Bütün dergileri süsleyen evler, konutlar, binalar, tasarım şaheserleri, yapıtlar bir yanda, küçük bir kesitini gördüğümüz su kentlerinin kurgusu içinde kesa mökkiler kuzeyin saklı köşelerdeki mimarlığını sembolleştirir ve doğa ile birlikte, onunla iç içe, karşı karşıya belki de... ■

SU YÖNETİMİNE MİMARİ DOKUNUŞ

Fatma ERKÖK

Mimar

Doç. Dr.

İstanbul Teknik Üniversitesi

Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

"Türkiye'de sellerin oluşma nedenleri olarak yanlış kentleşme kararları, nüfus yoğunluğuna bağlı acil boşaltma problemleri, kentsel yerleşim alanlarında derelerin üzerinin kapatılması, dere yataklarının daraltılması şeklinde yanlış dere rehabilitasyon yöntemleri, derelerin kentin içinde akışlarının engellenmesi, kentte yüzeylerin kaplanması, suyun toprakla buluşmaması ve yağmur suyu için yetersiz altyapı, belirtilebilir. Türkiye'de su yönetimi konusuna baktığımızda ise, ne yazık ki konunun mimarlara/ tasarımcılara hiç değmeden, salt teknik bir meseleymişçesine ele alındığını görmekteyiz. Derelerin taşma sorunu ıslah adıyla salt standart bir teknik operasyon olarak ele alınmakta, yolların ani yağışlarda yeterli gelmeyen altyapıları için de durum değişmemekte, mekânsal bir tasarımın aktörleri hiç bir zaman konuyla ilişkilendirilmemektedir. Türkiye'de de mimarların, kent tasarımcılarının, endüstriyel tasarımcıların, peyzaj mimarlarının bu sorunlar için düşünce üretebilmeleri için fırsatlar yaratılmasının önemi olabilir."

Bu yazıda, suyun mimarlıkla ilişkisine alışılageleden farklı yönde bir bakış sunulacaktır. Suyun, mimari veya kentsel mekâna eşlik edici bir eleman olarak dahil olması çeşitli biçimlerde mümkündür. Farklı tasarım anlayışlarıyla suyun mekâna ve yaşama güçlü biçimde katılması sağlanabilir. Bu anlamda daha alışılagedik olarak tanımlanan ilişkide, suyun kendisinin fizikselliği ve matematiksel hesabı yapılabilecek yönü daha arka planda, mekânın yanı sıra kendi bütünlüğüyle katılan bir eleman olan yanı sıra ise daha ön planda olarak görülmektedir. Suyun katkı yapıcı değil, tehlike oluşturan yönüne odaklanarak tasarıma katılması yazının içeriğini oluşturmaktadır. Günümüz ajandasında önemli yer edinen küresel iklim değişimi gerçeğiyle, suyun insanların yaşam ortamları için risk oluşturma potansiyelleri de artmakta, bu konuda çeşitli disiplinlerden acil çözümler beklenmektedir.

NASA'ya göre¹, küresel iklim değişimi için şu temel göstergeler söz konusudur: küresel sıcaklık artışı (1880'den beri 1,4°F), deniz buzullarının azalması (her 10 yılda % 13,3), kara buzullarında azalma (yılda 287 milyar ton), deniz seviyesinde artış (yılda 3,24 mm) ve havadaki karbondioksit düzeyinde artış (milyonda 400,95 parça). Küresel iklim değişiminin dünya çapındaki sonuçları; dünyada yüzey sıcaklığının artışı, daha yoğun ve sık yağışlar, sel sıklıklarında artışlar, delta alanlarının daha hassas hale gelmeleri ve fırtına, sel, hortum gibi aşırı hava olaylarının yoğunlaşması olarak sıralanabilir. Amerikan Çevresel Koruma Ajansı'na göre², yüzey sıcaklıklarının artışı, daha fazla buharlaşma ve bulut oluşumuna ve sonuçta daha fazla yağışa yol açmaktadır. Diğer yandan, küresel iklim değişiminin çeşitlenen etkileri sonucunda bazı bölgeler de daha az yağış almaya başlayacaktır. 1901 yılından beri dünya çapında yağışlar yaklaşık % 2 artış göstermiştir. Ayrıca son yıllarda yağışların büyük oranı, bir günlük ani olaylar halinde gerçekleşmektedir. Isınan iklim şeklindeki değişimin sonuçlarından ve göstergelerinden biri olan daha yoğun ve sık yağışlar ve bu yağışların olumsuz etkilerine yönelik olarak üretilen ve mekânsal değerler üreten bir tasarım örneği bu yazının temelini oluşturacaktır.

1951-2004 yılları arasında Türkiye'de çeşitli istasyonlardan alınan bilgilere göre yağışların trendleri izlenmiştir. Karaca ve diğ.'ne göre³, yağışlarda özellikle kış ve sonbaharda önemli değişiklikler gözlenmektedir. Türkiye'nin batı illerindeki kış yağışları son elli yılda önemli ölçüde azalmıştır. Öte yandan, genellikle İç Anadolu'nun kuzey kısımlarında bulunan istasyonlarda sonbahar yağışları artış göstermiştir. İlkbahar ve yaz yağışlarındaki değişiklikler ise tutarlı değildir. Marmara ve Ege kıyılarında azalan, Karadeniz kıyılarındaki ise artan yağışlar söz konusudur. Yoğunlaşan yağışın olumsuz sonuçları arasında hasat zararları, toprak erozyonu, sel riski artışı, yüzey yıkamasında kirleticilerle su kalitesinde düşüş sayılabilir. Dünya çapında gerçekleşen sellerde artış görülmektedir. 1986-1995 yılları arasında BM verilerine göre doğal afetlerin % 34'ü sellerdir⁴. Bu afetler önemli ekonomik zararlar ve insan kayıplarına yol açmaktadır.

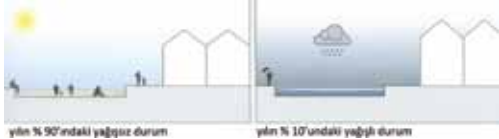
Bu noktada, su baskınından korunmayı salt teknik bir çözümden çıkarıp, onu kamusal kullanımla birleştirerek ele alan bir tasarım pratiği ufuk açıcı görünmektedir. Burada su yönetimi (güvenlik) ve kentin kamusal kullanımı (kentsel yaşam kalitesi) tasarımcı için çoklu tasarım problemlerini oluşturmuş; yaratıcı, esnek, ekonomik ve bütünleşik yaklaşımı gerektirmiştir. Bu türde bir yaklaşım örneği olarak, Hollanda bazlı iki mimarlık ofisinin, De Urbanisten⁵ ve Urban Affairs⁶ (şimdiki adı Studio Marco Vermeulen⁷) 2006-2010 yılları arasında birlikte ürettiği "su meydanları" başlıklı proje dikkate değerdir.

Bu projenin başlangıç noktası 2005 yılında ikincisi düzenlenen Rotterdam Mimarlık Bienali için değişik grupların katılımıyla üretilen "Rotterdam Su Kenti 2035" adlı bir plana dayanmaktadır. Bu plan şu iki soru üzerine yoğunlaşan ilham verici düşünceler içermektedir: "kentteki su bir problem değil, bir fırsat olarak düşünülseydi Rotterdam neye benzerdi? Kentte suyu bir başlangıç noktası olarak alırsak ne olur?" Bu sorular etrafında gelişen kavramsal model şu bileşenlerden oluşmaktaydı:

1. Rotterdam Atlantik duvarı şeklinde inşa edilecek yüksek duvar kenti yükselen deniz seviyesine karşı koruyacaktır.

Şekil 1. Rotterdam için farklı yönlere su tehditleri.

Şekil 3. Su toplama alanlarının yağmurlu ve yağmursuz günlerdeki durumları.

Şekil 5. Rotterdam su toplama alanının küçük alanlara bölünmesi.

2. Rotterdam'da yaşamak kıyıda kurulu konut yerleşimleriyle suyla ilişkili hale gelecektir.
3. Su kentin toplu ulaşımında daha aktif biçimde kullanılacaktır.
4. Yağmur bir sıkıntı olmaktan çıkıp, tekrar eden bir festival haline gelecektir.
5. Nehir kıyıları daha fazla özel girişim ve kamusal aktivite için kullanılacaktır.

İklim değişimi, Rotterdam kent yönetimini kentte su yönetimi sistemlerini tekrar düşünmeye ve su problemlerini önlemek için sistemler geliştirmeye zorlamıştır. Bu değişime adapte olmanın bir yolu olarak daha fazla yeşil çatı yaratmak ve ilham verici tasarımlar olan su meydanlarını inşa etmek hedeflenmiştir⁸. Su meydanları öz olarak, yağmur yağdığında geçici olarak suyu depolayan açık alanlardır. Yağmur yağmadığında da çeşitli aktiviteler için kullanılabilirler. Meydanlar boş zaman faaliyetleri ve spor aktiviteleri gibi işlevlerle (oyun alanları, spor alanları, oturma yerleri gibi) mahallelere yerleştirilecek, hem yağmurlu hem de yağmursuz günlerde kullanım sunacaktır. Bu yaratıcı tasarım çözümleriyle, yoğun yağış deşarjı ve temiz su sağlama sorunları da çözülmektedir.

Rotterdam'da suyla ilgili sorunlarda etken olarak 4 farklı yönden gelen su kaynağından söz edilebilir: deniz, Maas Nehri, yağmur ve zemin suyu (Şekil 1).

Kentsel düzenin mevcut ve yaygın durumunda, yağmur suyu kirli su sistemine katılarak esasen ziyan edilmektedir. Bu anlayışı değiştirmek üzere su meydanının temel prensibi, temiz su depolanmasına dayanmaktadır. Şekil 2'deki ilk adımda, geleneksel sistemin gösterildiği du-

Şekil 2. Yağmur suyu depolamasının ayrılması.

Şekil 4. Rotterdam kent merkezi için gereken su toplama alanı büyüklüğü.

yüzen meydan

oyun alanı

basamaklı meydan

labirent

yüzen çim yüzey

mantar hasır

Şekil 6. Çeşitli su meydanı türleri.

rum, ikinci adımda yağmur suyunun ayrı bir toplama sistemine aktarılması şeklindeki iyileştirme çözümüne dönüştürülmektedir. Ancak tasarımın temelini oluşturacak düşünce, 3. adımda gösterilen, sistemlerin tam ayrışmasını, ama temiz su toplama sisteminin, kapalı borularla toplama yerine, açık toplama alanlarıyla oluşturulmasını önermektedir.

Tasarımın en can alıcı noktası ise, bu toplama alanlarının, bir anlamda havuzların aktif kamusal kullanımla entegre olması düşüncesidir. Kentsel kamusal alan kalitesinin iyileştirilmesi ile suyun depolanmasını birleştiren bir tasarım olmaktadır. Şekil 3'te gösterildiği gibi, yağmur durumunda su toplayıcı olan alanlar, yağmur olmadığı dönemlerde de çeşitli kullanımlara mekân sağlayabilmektedirler.

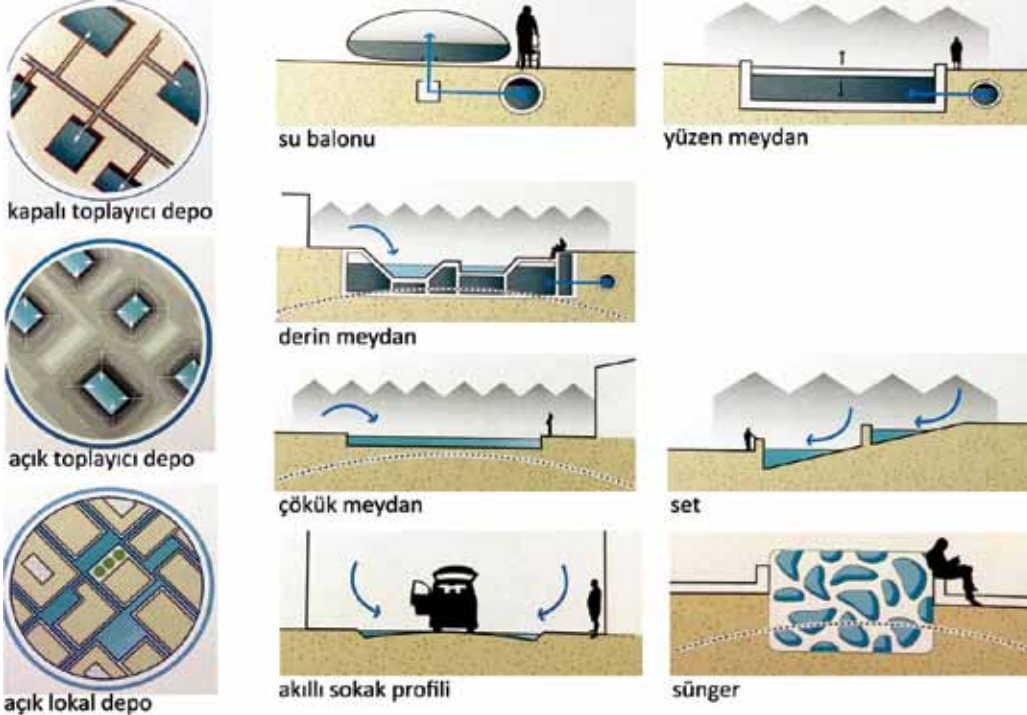
Projenin tasarımcıları, Rotterdam'ı su baskınından korumak için gereken fazla su depolama alanını 1000 x 700 metrelik bir alan olarak hesaplayıp, bunu tek bir alan olarak su bölgesine çevirdiklerinde, kentin merkezinin büyük bir

bölümünün tamamen su alanı olarak ayrılması gerekeceğini çarpıcı biçimde göstermektedirler (Şekil 4).

Onların önerisi ise, bu türde tek bir toplama alanı şeklinde büyük bir su alanı yaratmak yerine, bunu küçük parçalara bölüp mahallelere dağıtmaktır. (Şekil 5).

Meydanlar için çeşitli tasarım varyasyonları üretilmiştir, yüzen meydan, basamaklı meydan, labirent meydan, yüzen çim meydanı, sünger meydan veya kanyon meydan gibi (Şekil 6).

Su toplama havuzları geçirimsiz zemin, açık havuz, kapalı havuz şeklinde 3 tipte düşünülmüştür. Kapalı havuz tipinin iki örnekleme yapılmıştır. İlkinde yağış suyunun depolanacağı esnek bir balon sistemi söz konusudur, kuru dönemde inik durumda olan balon, ayrıca havayla veya yağmur sırasında suyla doldurulabilir. Kapalı havuz için yapılan diğer örnek tasarımda, esnek veya rijit olarak tasarlanabilecek bir yüzey, suyun alttan gelişiyse yüzen bir platform/

Şekil 7. Açık, kapalı ve karma tipte su toplama sistemleri örnekleri.

Şekil 9. Rotterdam Bloemhof için önerilen su meydanının çeşitli halleri.

meydan haline gelmektedir. Açık havuz türündeki meydanlar için de farklı örnek tasarımlar yapılmıştır. Çökertilmiş meydan farklı derinlikte havuzlara ayrılabilen, böylece yağışın getirdiği farklı su miktarına göre meydanın farklı yerleri suyla dolabilmektedir. Bu ayrıca su meydanının farklı görünümlere girmesine ve bu farklı durumların yine farklı kullanımlarla buluşmasına yol açmaktadır. Su toplama, tek ve büyük bir alanda büyük miktarda yapılabildiği gibi, arabaların geçtiği yollardaki küçük kesit profilleriyle az miktarda da yapılabilmektedir. Bunun dışında açık ve kapalı havuzların bir arada, üst üste de kullanılabildiği veya süngersi yapıda bir elemanla bir toplama da yapılabileceği görülmektedir. (Şekil 7)

Tüm bu türlerde hedef, suyun yağış sırasında geçici olarak tutulması, sonra da temiz su olarak saklanabileceği başka noktalara aktarılmasıdır. Tasarımcıların geliştirdikleri bu mimari öne-

riler, çeşitli platformlarda paylaşılmış, yerel yönetimler ve çeşitli kurumlar tarafından ilgi görmüş ve nasıl uygulanabilecekleriyle ilgili bilgi talepleri almışlardır. Bu doğrultuda tasarımcılar gerçekten suyla işleyen ölçekli bir model üretmişlerdir. (Şekil 8).

Bloemhof Meydanı için üretilen su meydanı tasarımının 4 farklı hali Şekil 9'da görselleştirilmiştir. İlk durum, genel olarak süregidecek tipik durumu, sonraki durum yılda yaklaşık 30 kez oluşacak hafif yağış sonrası durumu, bir sonraki yılda en fazla bir kere oluşabilecek çok yoğun yağış durumunu ve sonuncu da suyun buz tutmuş durumunu göstermektedir.

Tasarımın hayata geçirilmesi durumuna bakıldığında, Rotterdam'da ilk su meydanı yapımının Benthem Meydanı'nda Ekim 2012'de başladığı ve Aralık 2013'te dünyanın ilk çok işlevli su mey-

Şekil 8. Su meydanı çalışma prensibini gösteren model.

Şekil 10. Rotterdam Benthem Meydanı'nda inşa edilmiş su meydanı.

danı olarak kullanıma açıldığı görülmektedir. Tasarım çeşitli kademelerde yer alan alt meydanlardan oluşmakta, bu farklı alanlar spor sahası, kayak alanı, oturma yerleri gibi kullanımlarla hayat bulmaktadır (Şekil 10). Proje Rotterdam 2014 Mimarlık Ödülü'ne aday gösterilmiştir.

Hollanda'daki ikinci su meydanı uygulaması Hollanda'nın Tiel kentinde 2014 yılında başlamış ve halen sürmektedir. Meydanın barındıracağı kullanımlar, yakındaki bir okulun öğrencilerinin de katılımıyla, doğal bir oyun alanı, takımada oyun alanı, paten alanı ve spor sahası olarak belirlenmiştir (Şekil 11).

Su meydanları projesi birçok ortamda kamuoyuna sunulmuştur. Tasarımcılar tarafından projeye ilişkin eğlenceli bir çizgi roman⁹ üretilmiş, ulusal ve uluslararası birçok dergi ve gazetede ve Topos dergisinin "sürdürülebilirlik" sayısında yayınlanmıştır. Proje ayrıca 2013'te Sao Paulo Mimarlık Bienali'nde sergilenmiş, prototiple beraber de şu anda Oslo Ulusal Müzesi'nde sergilenmektedir.

Şekil 11. Tiel'de inşa edilmekte olan su meydanı.

Türkiye'de, hem küresel iklim değişimi, hem de plansız kentleşme nedenleriyle kentlerde son yıllarda gitgide daha fazla zarara yol açan ciddi su problemleri deneyimlenmektedir. Sadece bu yıl son 3 ay içinde birçok kentte (Kasım ayında Artvin, Ekim ayında Bursa, Zonguldak, Sakarya, Samsun, Eylül ayında Tokat, Sapanca, Bursa, Bodrum gibi...) seller meydana gelmiş, yaşam kayıplarına ve maddi zararlara yol açmıştır. Deniz kenarında yer almasına rağmen, aşağıdaki görüntü Üsküdar için her şiddetli yağışta tekrarlanan bir görüntü haline gelmiştir (Şekil 12).

Türkiye'de sellerin oluşma nedenleri kentleşmeyle ilgili olarak şu yanlışlarla ilişkilendirilebilir: yanlış kentleşme kararları, nüfus yoğunluğuna bağlı acil boşaltma problemleri, kentsel yerleşim alanlarında derelerin üzerinin kapatılması, dere yataklarının daraltılması şeklinde yanlış dere rehabilitasyon yöntemleri, derelerin kentin içinde akışlarının engellenmesi, kentte yüzeylerin kaplanması, suyun toprakla buluşmaması ve yağmur suyu için yetersiz altyapı.

Türkiye'de su yönetimi konusuna baktığımızda ise, ne yazık ki konunun mimarlara/tasarımcılara hiç değmeden, salt teknik bir meseleymişçesine ele alındığını görmekteyiz. Derelerin taşma sorunu ıslah adıyla salt standart bir teknik operasyon olarak ele alınmakta (Şekil 13), yolların ani yağışlarda yeterli gelmeyen altyapıları için de durum değişmemekte, mekânsal bir tasarımın aktörleri hiç bir zaman konuyla ilişkilendirilmemektedir.

Yazıya konu edilen örneklerden alınabilecek bir ders, Türkiye'de de mimarların, kent tasarımcılarının, endüstriyel tasarımcıların, peyzaj mimarlarının bu sorunlar için düşünce üretebilmeleri için fırsat yaratılmasının önemi olabilir. Yönetimler tasarımcıları konuya dahil ederek, soruna daha yaratıcı çözümlerin üretilmesinin yanı sıra, daha kaliteli kentsel mekânlara kavuşmamıza önayak olabilirler. ■

NOT

Şekil 12. Üsküdar'da yoğun yağış sonrası sahil yolundan görünüm.

Bu yazı, yazarın 2010 yılında Venedik'te düzenlenen "Constructed Environment" konferansında sunmuş olduğu bildiriden hareketle hazırlanmıştır.

ŞEKİL KAYNAKLARI

Şekil 1. Boer, F., Jorritsma, J., van Peijpe, D., (2010), De Urbanisten and the Wondrous Water Square, 010 Publishers, Rotterdam.

Şekil 2. <http://marcovermeulen.eu/projects/projects/46/watersquares/>

Şekil 3. Boer, F., Jorritsma, J., van Peijpe, D., (2010), De Urbanisten and the Wondrous Water Square, 010 Publishers, Rotterdam.

Şekil 4. Boer, F., Jorritsma, J., van Peijpe, D., (2010), De Urbanisten and the Wondrous Water Square, 010 Publishers, Rotterdam.

Şekil 5. Boer, F., Jorritsma, J., van Peijpe, D., (2010), De Urbanisten and the Wondrous Water Square, 010 Publishers, Rotterdam.

Şekil 6. <http://marcovermeulen.eu/projects/projects/46/watersquares/>

Şekil 7. <http://www.urbanisten.nl/wp/?portfolio=waterpleinen>

Şekil 8. <http://www.urbanisten.nl/wp/?portfolio=waterpleinen>

Şekil 9. <http://www.urbanisten.nl/wp/?portfolio=waterpleinen>

Şekil 10. <http://www.urbanisten.nl/wp/?portfolio=waterplein-benthemplein>

Şekil 11. <http://www.urbanisten.nl/wp/?portfolio=water-square-tiel>

Şekil 12. URL: <http://www.dunyabulteni.net/haber/304385/uskudar-yine-denizle-bir-oldu-foto>

Şekil 13. İSKİ web sitesi (URL: <https://www.iski.gov.tr/Web/statik.aspx?KID=1001137>)

NOTLAR

1. <http://climate.nasa.gov>

2. United States Environmental Protection Agency, URL: <http://www3.epa.gov/climatechange/basics/>

3. Karaca, M., Deniz A., Tayanc, M., (2000), "Cyclone Track Variability over Turkey in Association with Regional Climate", Int. J. of Climatology, No: 20.

4. http://floodplugs.com/flood_facts.html

5. <http://www.urbanisten.nl/wp/>

6. http://www.urbanaffairs.nl/urban_affairs/urbanaffairs.php

7. <http://marcovermeulen.eu/projecten/projecten/>

8. de Greef, P., interview (20 november 2007) with Pieter de Greef; landscape designer from the Rotterdam Housing and Planning Corporation (dS+V).

9. Boer, F., Jorritsma, J., van Peijpe, D., (2010), De Urbanisten and the Wondrous Water Square, 010 Publishers, Rotterdam.

Şekil 13. İstanbul'da İSKİ tarafından yürütülen çeşitli dere ıslahı uygulamaları.

KENTSEL MEKÂNDA SU TASARIMI

Müge ÜNAL

Peyzaj Mimarı
Çukurova Üniversitesi,
Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü,
Araştırma Görevlisi

Berrin SİREL

Peyzaj Mimarı
Yrd. Doç. Dr.
Çukurova Üniversitesi,
Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü
Öğretim Üyesi

"İlk yerleşim dönemlerinden başlayarak günümüz yerleşimlerine kadar geçen süreç içinde insan-su ilişkisinin hep var olmasına rağmen ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, sosyo-kültürel yapıları suyun kentsel mekânlarında kullanım farklarını ortaya koymaktadır. Kentsel mekânların tasarımında su kullanımında öncelikle mevcut akarsu ve durgun su yüzeylerinin kentin rekreasyonel kullanımına olanak sağlayacak şekilde yeniden tasarlanması gerekmektedir. Bu tasarımlarda suyun kentlerde mekânları ayırıcı değil bütünleştirici etkisi göz önünde tutulması gerekmektedir. Kentsel mekânlarda insanların yaşam kalitesini arttırıcı mekânlar olan toplumun her kesimi tarafından kullanılan alanlar olan kent meydanları, parklar ve özellikle çocuk oyun alanlarında suyun dokunsal, işitsel ve görsel etkisini ön plana çıkaran su tasarımlarına öncelik verilmesi gerekmektedir."

Yaklaşık 10.000 yıl önce avcı, toplayıcı ve göçer bir yaşamdan yerleşik ve üretici bir düzene geçiş yapan insanoğlunun ilk yerleşim yeri olarak Nil Nehri Vadisi, Fırat ve Dicle Nehirlerinin arasındaki (Mezopotamya), Çin ovaları (Sarıırmak, Gökırmak), İndus ve Ganj Vadisi gibi akarsu havzaları veya boylarını seçmeleri suyun insan yaşamı için önemini göstermektedir.

İlk yerleşimlerden günümüze kadar geçen süreçte doğal çevre ile yapay çevreyi bir araya getiren insan, suyu işlevsel amaçlarla kullanırken ilerleyen çağlarda suyun görsel, işitsel, dokunsal ve iklimsel özellikleri gibi farklı özelliklerini de yaşamının içine almış ve kentsel mekânların tasarımında suyu bir tasarım elemanı olarak kullanmıştır.

Kentleşen toplumlarda ilk su çalışmaları doğu ülkelerinde su kanallarının yapımı ile başlamakta ve toplumların kültürel gelişimleri su çalışmalarıyla paralellik göstermektedir. Doğanın en önemli öğelerinden biri olarak tarihî dönemler boyunca su, yerleşme alanlarında ve bahçelerde her zaman yer almıştır. Suyun, göz ve akla dönük bir peyzaj tasarım elemanı olarak, tarihî bahçelerin hemen hepsinde değişik ölçeklerde bulunduğu söylenebilir. (Uzun 1999).

Günümüzden yaklaşık 11.000 yıl öncesinde başlayan bu faaliyetlerin ilk örnekleri Mezopotamya, Mısır, İran (Pers), Eski Yunan ve Eski Roma'da bulunmaktadır. Suyun uygun şekilde kullanılması ve tarımsal sulama sistemlerinin geliştirilmesi ile bu bahçeler de gelişmiştir. Su zamanla sanatsal çalışmaların da önemli öğelerinden birisi olmuştur. İlkçağda su kemerlerinin inşa edilmesiyle bahçelerin suyla buluşması sağlanmıştır. Suyun kemerlerle nakledilmesi, Yunan ve Roma bahçelerini de etkilemiş, zengin yapıların yanında, özellikle Roma'da görkemli bahçeler ortaya çıkmıştır (Çizelge 1).

Günümüzde de su kentsel mekânlarda bir tasarım unsuru olarak çeşitli şekillerde kullanılmaktadır. Kentlerin mekânsal kültür ve gelişmişlik düzeylerine göre suyun tasarıma katılması farklılık göstermektedir. Mekânsal bilgi birikimi ve deneyimlerde suyun ön plana çıktığı toplumlar da suyun kentsel tasarımda kullanımı kent mey-

danlarında, parklarda, oyun alanlarında akar ve durgun su yüzeylerinde teknolojiye de yararlanılarak tasarlanmakta, suyun görsel işitsel ve dokunsal özellikleri kent insanı ile bütünleştirilmektedir (Şekil 1).

Kent yerleşimlerinde doğal olarak bulunan ya da oluşturulan su yüzeyleri sosyal ilişkileri güçlendiren odak öğesi ya da nirengi noktaları olması yanında kentin kent kimliğinin ve kültürünün oluşumunda da önemli rol oynamaktadır.

Dünya'da ve Türkiye'de içinden su geçen ve çoğu kez kent adıyla bütünleşmiş ya da mekânsal bellekte akarsu adı ile birlikte anılan kentler bulunmaktadır. Bu kentlerden bazıları çizelge 2 ve 3 de verilmiştir.

Günümüzün gelişmiş kentlerinin tarihî dokusu ve çevresi incelendiğinde, kentin yer seçimi nedenlerinden biri olan su varlığının tarihî kent mekânlarını şekillendirirken, tarihî kent mekânlarının da suyu biçimlendirdiği izlenebilir. Bu kentler çoğu kez bir bütün olarak günümüz gereksinimleri karşısında öz yapısını bozmadan gelişebilmiştir. Bu kentlerdeki akarsular ve kanallar kent kimliğinin önemli tanımlayıcıları olurken, kentteki rekreasyon etkinlikleri için de önemli kaynak olarak kullanılabilir. (Uzun 1999).

Kentin kuruluş nedeni olan suyu yaşamın ve kentsel sürdürülebilirliğin amacı ve aracı haline getirmiş bir kent olan ve 1991 yılından bu yana UNESCO tarafından doğal ve kültürel miras olarak korunan Paris'in içinden geçen ve üzerindeki 37 tarihî köprü ile kentin iki yakasının birleşmesi sağlanan Seine Nehri Paris'in mekânsal bellekte kalan kimlik öğelerinin çoğunluğunun çevresinde oluşmasını sağlamıştır. Nehrin iki yakasında bulunan Notre-Dame Kilisesi, Eyfel Kulesi, Louvre müzesi, Orsay Müzesi, Aziz Louise Adası gibi kentin simgesel yapıları ile bütünleşen nehir aynı zamanda kentin rekreasyonel aktiviteleri için de olanak sağlamaktadır.

Bir doğal diğeri insan yapısı iki yaşam ortamının bir bütün olarak algılanmasını sağlayan diğeri bir örnek, Londra kenti ile birbirini tamamlayan Thames Nehri'dir. London Eye, Westminster

1 2 3 4		5 6		7	8	9
MÖ 605-300		80 84		552	1302	1334
1) Mezopotamya Bahçeleri		2) Eski Mısır Bahçeleri		3) Eski İran (Pers) Bahçeleri		
						
BABİL'İN ASMA BAHÇELERİ MÖ 605 Irak (Mezopotamya)		MÖ 600-500 Mısır		PASARGADAE MÖ 600-500		
Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	
Baskınlardan koruma Sulama	Fırat ve Dicle Nehri Kanallar Baraj Yapay göletler	Rekreasyon Temizlik	Nil Nehri Havuzlar	Su gösterisi Görsel Etki	Açık kanallar Havuzlar	
4) Antik Yunan Bahçeleri		5) Eski Roma Bahçeleri		6) Uzak Doğu Bahçeleri		
						
MÖ 600-500		POMPEİİ KENTİ MS 80 Eski Roma		JAPON BAHÇELERİ MS 84 Japonya		
Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	
Sulama Rekreasyonel Su oyunları	Havuzlar Çeşmeler	Temizlik (Hamamlar)	Havuzlar Çeşmeler Su kemerleri Kaplıcalar	Rekreasyonel Serinlik huzur Peyzaja canlılık kazandırmak Felsefi	Çağlayanlar Göller Nehirler Su çanakları Köprüler	
7) Uzak Doğu Bahçeleri		8) İspanya Bahçeleri		9) Şato Bahçeleri (Bizans Dönemi)		
						
ÇİN BAHÇELERİ MS 552 Çin		GENERAL LIFE MS 1302- 1309 İspanya		CHATEAU DE CHENOCEAU MS 1334 Fransa		
Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	
Doğayı yansıtmak Rekreasyonel Görsel etki	Kaskatlar, Göletler Doğaya öykünen şelaleler, akan dereler Havuzlar Su aynası ve köprüler	Görsel Etki	Su aynası Havuzlar	Temizlik İçme Korunma Görsel etki ve estetik	Kuyular Değerli taşlar ve madenlerle süslenmiş Çeşme Havuz Çağlayan Derecikler	

Çizelge 1. Tarihi bahçelerde suyun kullanım amacı ve şekli (www.gardenvisit.com, <http://www.livius.org>, <http://www.fotocommunity.de>, <http://www.heritageinstitute.com>, <https://en.wikipedia.org>, <https://commons.wikimedia.org>)

10	11	12	13	14	15	16	17	18
1478	1550	1560	1566	1596	1632	1638	1658	1843
10) Türk Bahçeleri		11) Rönesans Bahçeleri			12) İngiliz Bahçeleri			
								
TOPKAPI SARAYI MS 1478 İstanbul		VILLA D ESTE MS 1550 İtalya			CHATSWORTH VİLLASI MS 1560 İngiltere			
Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	
Rekreasyon Görsel etki Canlılık kazandırmak	Havuz Çeşme Fiskiye Çağlayanlar	Rekreasyonel Su gösterileri	Geniş su aynaları Kaskatlar Su gösterileri Çeşmeler, Havuz Kanallar, Katlı fiskiyeler	Rekreasyonel Su gösterileri	Geniş su aynaları Kaskatlar Su gösterileri Çeşmeler, Havuz Kanallar, Katlı fiskiyeler	Doğayı yansıtmak Rekreasyonel Görsel etki	Doğal havuzlar İnformal Göller	
13) Rönesans Bahçeleri		14) İran Bahçeleri			15) Hindistan Bahçeleri			
								
VİLLA LANTE MS 1566 İtalya		CHAR BAGH MS 1596-1629 İran			TAÇ MAHAL MS 1632-1653 Hindistan			
Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	
Rekreasyonel Su gösterileri	Geniş su aynaları Kaskatlar Su gösterileri Çeşmeler Havuz , Kanallar Katlı fiskiyeler	Görsel Etki	Havuzlar (Değişken boyutlarda) Su kanalları	Görsel Etki	Havuzlar (Değişken boyutlarda) Su kanalları	Görsel Etki Estetik Serinlemek	Su aynası Havuzlar Fiskiye Çağlayan	
16) Fransız Bahçeleri (Barok Tarzı)		17) Fransız Bahçeleri (Barok Tarzı)			18) Türk Bahçeleri			
								
HERRENHAUSEN GARTEN MS 1638 Fransa		VAUX-LE-VICOMTE VERSAY MS 1658 Fransa (Barok sanatı)			DOLMABAĞÇE SARAYI MS 1843-1855 İstanbul			
Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	Amaç	Şekil	
Görsel etki Peyzaja canlılık kazandırmak	Sonsuzluğu sembolize eden kanallar Çeşmeler, Kaskatlar Fiskiyeler, Havuzlar	Görsel etki Peyzaja canlılık kazandırmak	Sonsuzluğu sembolize eden kanallar Çeşmeler Fiskiyeler Havuzlar	Görsel etki Peyzaja canlılık kazandırmak	Sonsuzluğu sembolize eden kanallar Çeşmeler Fiskiyeler Havuzlar	Rekreasyon Görsel etki Canlılık kazandırmak	Havuz Çeşme Fiskiye Çağlayanlar	

Çizelge 1. Tarihi bahçelerde suyun kullanım amacı ve şekli (www.gardenvisit.com http://www.livius.org, http://www.fotocommunity.de, http://www.heritageinstitute.com, https://en.wikipedia.org, https://commons.wikimedia.org)

Dünya Kentleri	Su Kaynağı	Yerleşim Tarihi
Basel, İsviçre	Ren Nehri	MÖ 5300
Kahire, Mısır	Nil Nehri	MÖ 3050
Roma, İtalya	Tiber Nehri	MÖ 753
Barselona, İspanya	Besos Nehri	MÖ 300
Paris, Fransa	Seine Nehri	MÖ 250-200
Köln, Almanya	Ren Nehri	MÖ 50
Londra, İngiltere	Thames Nehri	MÖ 43
Macaristan, Belgrat	Tuna Nehri	MÖ 8 - MS 103
Bordo, Fransa	Garonne Nehri	MS 17
Frankfurt, Almanya	Main Nehri	MS 794
Hamburg, Almanya	Elbe Nehri	MS 808
Venedik, İtalya	Venedik Kanalı	MS 811
Prag, Çek Cumhuriyeti	Vlatava Nehri	MS 900
Münih, Almanya	İsar Nehri	MS 1158
Berlin, Almanya	Spreer Nehri	MS 1237
Stockholm, İsveç	Mälaren Gölü	MS 1400
Rotterdam, Hollanda	Rotterdam Kanalları	MS 1500
Amsterdam, Hollanda	Amsterdam Kanalları	MS 1600
New York, ABD	Hudson Nehri	MS 1615

Çizelge 2. Dünya'daki kentsel akarsular ve yerleşim yerleri.

Türkiye Kentleri	Su Kaynağı	Yerleşim Tarihi
Diyarbakır	Dicle Nehri	MÖ 10000-8000
Manavgat/Antalya	Manavgat Nehri	MÖ 7000
Adana	Seyhan Nehri	MÖ 6000
Amasya	Yeşilirmak Nehri	MÖ 5500
Antakya	Asi Nehri	MÖ 5000-4000
Artvin	Çoruh Nehri	MÖ 3500-2200
Elazığ	Fırat Nehri	MÖ 3000
Eskişehir	Porsuk Çayı	MÖ 1500
Edirne	Meriç ve Tunca Nehri	MÖ 1500
Erzincan	Fırat Nehri	MÖ 1050- 1180
Tunceli	Munzur çayı	MÖ 1050- 1180

Çizelge 3. Türkiye'deki kentsel akarsular ve yerleşim yerleri.

Sarayı, Big Ben, Londra Kalesi gibi Londra'nın tarihî mekânları ile bütünleşen nehir'de 1839 yılından beri devam eden Oxford ve Cambridge tekne yarışları ve yelken yarışlarının da yapılması yanında çeşitli rekreasyonel etkinliklere de çok yönlü olanaklar sunmaktadır.

118 adacık üzerinde kurulu tarihî dokusu ile bütünleşmiş kanallarıyla Venedik gibi Kuzeyin Venedik'i olarak da adlandırılan diğer bir kanallar kenti olan Amsterdam 1500'den fazla köprüsü ve tarihî dokusu ile bozulmadan gelişmiş kentlerdir.

Nieuwe Maas Irmağı'nın kuzey kıyısında eski kent, güney kıyısında ise liman ve endüstri tesislerinin yoğunlaştığı yeni kentten oluşan Rotterdam da hem tarihî dokusu, hem de dünya ticaret limanı oluş özelliği ile suyla iç içe yaşayan kentlerdendir.

Yukarıda sözü edilen kentler yanında, günümüz kentleşme anlayışı ile önce bozulmuş daha sonra yeniden kazanılmaya çalışılmış kent-su ilişkisinin belirgin örneklerinden biri de Kore'nin

başkenti Seul ve Cheonggyecheon Nehri'nde görülmektedir.

Kirlenmesi nedeniyle üzeri betonla kapatılarak geniş bir cadde oluşturulan, daha sonra yoğun trafiğin etkisiyle yolun üzerine yükseltilmiş otoyol eklenerek tamamen kapatılan Cheonggyecheon Nehri'ni 2003 yılında kente geri kazandırmak için başlatılan proje ile otoyol ve karayolu kaldırılmış, nehir yatağı ortaya çıkarılıp yaklaşık 6 km.lik koridor boyunca nehre ekolojik canlılık kazandırılmıştır. Ayrıca bu koridorda düzenlenen çok yönlü rekreasyon tesis ve olanakları 2005 Eylül ayında halkın kullanımına açılarak dünyadaki en iyi örneklerden birini oluşturmuştur (Şekil 2).

Türkiye'de ise günümüzde kent ve suyu en iyi bütünleştiren kentlerin başında Eskişehir gelmektedir. 1975 yılında dünyanın en kirliliği arasında üst sıralarda yer alan ve üzeri kapatılması düşünülen Porsuk çayı ve çevresi, "Doğa ile Kenti Barıştırmaya Projesi" kapsamında yeniden düzenlenerek yaşam bulmuş ve günümüzde kentin ekolojik, fiziksel ve sosyal kimlik öge-

Şekil 1. Teknolojiden yararlanılarak suyun görsel ve işitsel kullanımı Dubai ve Singapur. (<http://www.luxuo.com>, <http://article.wn.com>)

si ve çok yönlü kullanım mekânına dönüştürülmüştür (Şekil 3). Ancak bu beceri akarsu ve durgun su varlığı açısından önemli bir potansiyele sahip olan, hatta su adı ile kent adının özdeşleştiği kentlerimizde bile ortaya konulamamıştır.

Yerleşme alanındaki akarsu ve durgun su yüzeyinin en fazla alan kapladığı bir kent olan Adana'da, tarihî kent dokusunu Seyhan Nehri'nin biçimlendirmesine karşın günümüzde bu su varlığı başlangıçta daha çok enerji ve tarımsal üretim kaynağı olarak görülmüştür. Sulama ve elektrik üretimi amacıyla inşa edilen Seyhan Barajı'nın 1956 yılında tamamlanması ve su toplamasından 1988 yılında baraj gölü kıyısında daha çok bir rekreasyon aksı niteliğindeki Adnan Menderes Bulvarı'nın açılmasına kadar olan dönemde kent halkı için bu varlığın çok büyük önemi bulunmamaktaydı. 1990'lı yıllarda kentin özellikle konut gelişme alanlarının kuzeye yönlendirilmesi ve 2015 yılı itibarıyla Seyhan Nehri üst kesimi, Seyhan baraj gölü ve ana sulama kanalları çevresindeki konut alanlarında yaklaşık 1 milyon nüfus oluşması (toplam kent nüfusunun % 60'ı) su var-

Şekil 2. Seul'un ortasından geçen Cheonggyecheon Nehri'nin dönüşümü. (<http://tsn.ua/blogi>)

Şekil 3. Eskişehir-Porsuk Çayı. (<http://www.eskisehirmekanlar.com>)

liğin çok yönlü önemini arttırmıştır. Su yüzeyi ve kıyıların rekreasyon ve spor amaçlı kullanımı, suyun manzara değerinin paraya dönüşerek konut fiyatlarına yansması ve su yakın çevresinde olumlu mikroklimatik etki olduğu bilinci bu artışın başta gelen nedenleridir. Ancak günümüzde özellikle Seyhan Baraj Gölü'nün rekreasyonel kullanımını, kıyı ve yakın çevresinde gelişigüzel yayılmış düşük nitelikli tesis, donatı ve olanaklar biçimlendirmektedir (Şekil 4). Spor amaçlı kullanımını ise daha çok Çukurova Üniversitesi'nin su sporları konusundaki çeşitli etkinlikleri sağlamaktadır (Şekil 5).

Seyhan Nehri'nde ise büyük potansiyel ortaya koymasına karşın kentin mekânsal bilgi birikimi

Şekil 6. Seyhan Nehri.

ve deneyimlerin yansıtılabildiği ve çevresindeki konut yapılaşmaları ile yeterli entegrasyonun sağlanabildiği bir su kıyısı kullanımından söz edebilmek güçtür. Çeşitli dönemlerde Seyhan Nehri ve kıyıların kente bütünleşmesini sağlayıcı kentsel tasarım yarışmaları yapılmasına ve böylece yararlanılabilir-uygulanabilir proje seçeneklerine sahip olunmasına karşın bu projeler yaşama geçirilememiştir. Günümüzde nehrin her iki kıyısında tasarım ve uygulama çalışmaları yapılmakla birlikte suya dokunmayan bu tasarımlar kent insanını çekememiş ve su kentle bütünleşememiştir (Şekil 6).

Sonuç olarak ilk yerleşim dönemlerinden başlayarak günümüz yerleşimlerine kadar geçen sü-

Şekil 4. Seyhan Baraj Gölü Adnan Menderes Bulvarı.

Şekil 5. Çukurova Üniversitesi Su Sporları Merkezi.

reç içinde insan-su ilişkisinin hep var olmasına rağmen ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, sosyo-kültürel yapıları suyun kentsel mekânlarında kullanım farklarını ortaya koymaktadır.

Kentsel mekânların tasarımında su kullanımında öncelikle mevcut akarsu ve durgun su yüzeylerinin kentin rekreasyonel kullanımına olanak sağlayacak şekilde yeniden tasarlanması gerekmektedir. Bu tasarımlarda suyun kentlerde mekânları ayırıcı değil bütünleştirici etkisi göz önünde tutulması gerekmektedir. Kentsel mekânlarda insanların yaşam kalitesini artırıcı mekânlar olan toplumun her kesimi tarafından kullanılan alanlar olan kent meydanları, parklar ve özellikle çocuk oyun alanlarında suyun dokunsal, işitsel ve görsel etkisini ön plana çıkaran su tasarımlarına öncelik verilmesi gerekmektedir.

Bu amaçla su duyarlı kentsel tasarım uygulamaları, kentsel tasarım içine su döngüsünü entegre bir yaklaşımla çevresel bozulmayı en aza indirerek estetik ve rekreasyonel alanda geliştirmek ve dolayısıyla sosyal ilişkileri güçlendirmek gerekmektedir. ■

KAYNAKLAR

- Uzun, G., 1997, *Çevre Tasarımında Su Kullanımı*, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 179, Adana.
- www.gardenvisit.com
- http://www.livius.org/se-sg/7wonders/seven_wonders.html
- <http://www.fotocommunity.de/pc/pc/display/3222841>
- <http://www.heritageinstitute.com/zoroastrianism/achaemenian/pasargadae.htm>
- <https://en.wikipedia.org/wiki/>
- <https://commons.wikimedia.org/wiki/>
- <http://tsn.ua/blogi/themes/zhittyayak-zhiti-ekologichno-v-umovah-suchasnogo-ukrayinskogo-mista-vlasniy-dosvid-478192.html>
- <http://www.luxuo.com/luxury-locations/worlds-largest-water-fountain-dubai.html>
- http://article.wn.com/view/2014/09/23/Drinking_sewage_solving_Singapores_water_problem
- <http://www.eskisehirmekanlar.com/fotogaleri-porsuk-cayi>

DÖNÜŞEN VE YENİLENEN BİR MEKÂN OLARAK SU

M. Ebru ERDÖNMEZ DİNÇER

Mimar

Doç. Dr.

YTÜ Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi

Tülin GÖRGÜLÜ

Mimar

Prof. Dr.

YTÜ Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi

"Su yaşam demek olduğu için, insanlar için ilk toplu yerleşmeler ve ilk kentler de su kıyılarında kurulmuştur. Su besler, su taşır, su arındırır. Suyu bakma arzusu insanlara bir yandan zevk vermekte öte yandan içinde olmak ta doğayla bütünleştirmekte ve tamamlamaktadır. Toplumların gelişmeye başlamaları, ulaşım olanaklarını keşfetmeleri ile de su ulaştırmaya başlamıştır. Su akıcıdır, yer değiştirir, taşır."

Su akışkandır, mekânı bağlar, parçalar, birleştirir, mekânı yeniden üretir, farklı biçimlere dönüşür, dönüştürür, su mahremdir kamusaldır. İnsanla kurduğu ilişkide insana doğanın parçası olduğunu hatırlatır, yalnızlığını tanımlar, kişiyi tanımlar ve özgürleştirir.

Su insanın varoluş biçimini tanımlar, gerek yaşamsal anlamda gerek fiziksel anlamda su insanın en önemli parçasıdır. Çokluğu yok eder, hiçliği de yok eder. Yeryüzünde yapılmış ve yapılan savaşlar, politik olaylar, yıkımlar hatta mitler su üzerinden yaşanmış ve yaşanacaktır.

Su mitolojide, dinde ve tüm kültürlerin törensel aktivitelerinde anahtar bir rol oynar. Dünya genelinde pek çok kültürün geleneklerinde hem yaratıcı hem de yok edici olarak tasvir edildiği bilinmektedir. Örneğin yaradılış hikâyeleri su ile ilişkili bir mitoloji zenginliği yaratmıştır. Bu mitolojik öyküler genellikle su ile ilgili hayranlık ve korkunun birlikte yer aldığı zıtlıkları barındırır, bu ikilik dünya genelinde tüm kültürlerde kendini göstermektedir. Örneğin Eski Yunan'da Odissey destanında su yaratıkları iyiler - örneğin deniz kızları ve kötüler - deniz canavarları olarak net bir şekilde ikiye ayrılmıştır. Bunun dışında pek çok yaradılış hikâyesinde hayatın yok oluşu korkunç bir sel felaketi ile tasvir edilmiştir. Bunlardan en bilineni Nuh'un Gemisi öyküsüdür.

Suyun sembolik anlamı ve değeri; su pek çok kültürün önemli bir parçasıdır. Hristiyanlık Yahudilik ve Müslümanlıkta da su hayatın önemli olayları ile sembolik bir bütünlük içinde görülmüştür. Hristiyanlıktaki vaftiz, Yahudilik ve İslam'da ölümlerin gömülmeden önce yıkanması örnek olarak gösterilebilir. Su fiziksel yaşamın devamı için temel bir ihtiyaç olduğu kadar, tarih boyunca dünyanın farklı coğrafyalarında varlığını sürdüren toplumların sosyal, kültürel ve dini ritüellerinin de ilham kaynağı olmuştur. Hem batı hem doğu dinlerinde su, arıtma metaforu ile birçok törenin merkezinde yer alır.

Hint kültüründe suyun ruhu ve vücudu temizleyici ve arındırıcı kutsal bir varlık olduğu düşünülür. Hindistan'da Ganj nehri Hintliler açısından kutsal bir anlam taşımakta, ölümlerini yaktık-

ları, bıraktıkları nehirde kendilerini de arındırarak kutsamaktadırlar. Nil nehri çağlar boyunca Mısır'a yaşam vermiştir, bunun yanı sıra ölüm tanrısının da Nil nehrinden gelerek ölen firavunları karşıladığı ve taşıdığı Mısır inançlarında rölyefler, duvar resimleri ile sabitlenmiştir. Bu aynı zamanda insanların suyu kutsadığını da ifade eder.

Tarih boyunca suyun üzerinde yaşamak, doğa ile simbiyotik bir ilişki içerisinde yaşama hayalini sembolize etmiş ve bu kuru bir kara parçasında var olmaktan çok daha mümkün görünmüştür. Bu hayalin en eski örneği Atlantis adasıdır. Atlantis, su ütopyasının belki de en ünlü örneği olduğu için önemlidir. Thomas Moore ütopya sözcüğünü ilk kez 1516 yılında Ütopya kitabında ideal, hayali örnek bir sosyal hayatı barındıran bir ada halkını tariflemek için kullanmıştır. Ütopya kelimesi Yunanca hiç bir yer anlamına gelen "no place-utopie" kelimesinden türetilmiştir.

Su yaşam demek olduğu için, insanlar için ilk toplu yerleşmeler ve ilk kentler de su kıyılarındadır kurulmuştur. Su besler, su taşır, su arındırır. Suyu bakma arzusu insanlara bir yandan zevk vermekte öte yandan içinde olmak ta doğayla bütünleştirmekte ve tamamlamaktadır. Toplumların gelişmeye başlamaları, ulaşım olanaklarını keşfetmeleri ile de su ulaştırmaya başlamıştır. Su akıcıdır, yer değiştirir, taşır.

Paris, Roma, Londra, Amsterdam, İstanbul, Venedik, Lizbon günümüzdeki en önemli su kentlerinden birkaç tanesidir. Seine, Thames, Tejo, Kanallar, İstanbul Boğazı insan topluluklarının çevresine yerleşmeleri ve yaşam kurabilmele-ri açısından önemli su kanalları olmuştur, sonrasında da bu mekânları ince ince işleyerek, en prestijli alanları da özellikle su ile yakın ilişkide tutarak bu kentleri yüceltmişlerdir.

Su ülkesi olarak tanımlayabileceğimiz Hollanda'nın % 60'ından fazlası deniz seviyesinin altındadır. Ortaçağlardan itibaren ülke sıkça tekrarlanan su baskınları, deniz taşmaları ve önemli bir miktarda tarım ürünü ve hatta can kaybıyla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Bunun sonucun-

Nil Nehri. (Görgülü T. Arşivi)

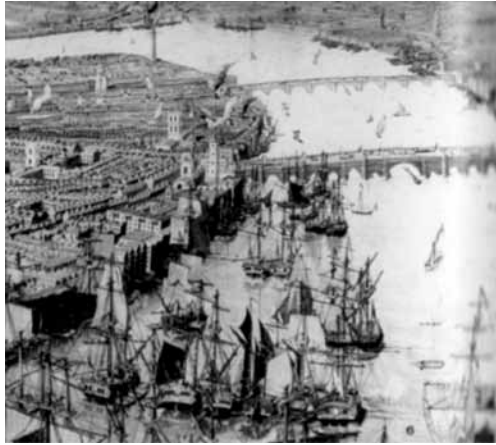
Amsterdam, yüzen evler. (Görgülü T. Arşivi)

da Hollandalılar su baskını ile savaşma konusunda gelişmiş teknolojiler üretme geleneğine sahip olmuşlardır. Hollandalılar su yollarını değiştirme ve kara parçalarını sürekli kontrol altında tutulan kanallar sistemi ile yeniden şekillendirme beceriyle hayatlarını sürdürebilmektedirler. Su kenti olarak anılan ve kanalların oluşturduğu Amsterdam'ın da en önemli özelliği, kanalları ve bu kanalların da deniz seviyesinin altında bulunmasıdır. Bu nedenle su baskınlarına karşı sürekli kanallar açılarak, suyun iç kısımlara kadar yayılabilmesine olanak verilmiştir. Amsterdam ile ilgili ilk planlar XVII. yüzyılın başında yapılmaya başlanmıştır. Plan paralelinde ilk olarak kentin surları inşa edilmeye başlanmıştır. Kenti planlayarak geliştirmenin amacı; ticareti daha güvenilir ve düzenli bir biçimde yapabilmektir. Kent dokusunu oluşturan kanalların iki yanında mutlaka yaya kaldırımları yer alır ve bu oluşuma "gracht" adı verilir, bu nedenle Amsterdam'ın sokak isimleri genelde Herren, Uillenburger... gracht olarak adlandırılmıştır. Yapılarda genelde bodrum katlara izin verilmez, çünkü zemin elastik yapıdadır. Amsterdam'da kaleler ve ihtişamlı şatolara rastlanmaz, en fazla burjuva kesimine hitap eden, konutlar bulunmaktadır. Yerleşimi planlanan kent 200 yıl içinde dolmuştur. Girişimciler, yatırım gerçekleştirilmemiş toprak parçasını alır, üzerine kanallar açar, yollar yapar ve bölgeye değer kazandırdıktan sonra yerleşime açardı. Günümüzde Amsterdam su ile yaşamın üst üste düştüğü iç içe girdiği bir kent görünümündedir. Buzulların erimesi nedeniyle denizlerin yükselmesine karşı su altında kalabilecek olan kentte yüzen konut tasarımları yapılmakta, suyun yok edici özelliği ile baş edilmeye çalışılmaktadır. Bu mimari çözümler gerçekleştirilmiş ya da fikir aşamasında da olsa bu projeler yüzen evler ya da yüzen kentler olarak düşünüldüğünde temel amaç sürekli olarak suyun üzerinde hareket etmektir.

Londra için yine en önemli yaşam kaynağı olan Thames nehri de kentin ortasından akıp gitmektedir. Kentte korunma amaçlı olarak yapılan ve

kentin çekirdeğini oluşturan Londra Kalesi Thames nehrinin kenarında yer almaktadır. Endüstri devriminin yaşanması ile birlikte de Thames nehri Londra için uzak denizlere açılan en önemli su yollarından bir tanesi olmuştur. Bir yandan büyümeye başlayan sanayi yapılarının su gereksinimini karşılamış, öte yandan atıkları kentten uzaklaştırmış, Londra'nın doğusuna doğru giderek çoğalan limanlarla da üzerinde

güneş batmayan imparatorluğun uzak sömürgelerinden gelen hammaddenin kente girişini, üretilen malların da pazarlanmasını sağlamıştır. Thames kenarında farklı bir yaşam oluşmuş 19. yüzyılda Londra'nın karanlık, kasvetli günleri bu tersanelerde ve işçi mahallelerinde yaşanmış, cinayetler işlenmiş, salgın hastalıklar baş göstermiş, isyan çıkaran gemiciler de hemen su kenarında kurulan darağaçlarında asılmışlardır.

Londra Thames Nehri. (XXI Dergisi)

Londra Thames Nehri, Docklands. (Görgülü T. Arşivi)

Londra Thames Nehri. (Görgülü T. Arşivi)

Boğaziçi Yalıları. (Erdönmez M. E. Arşivi)

İstanbul; dünyadaki belki de en güzel su kentlerinden bir tanesidir. Ağırlıkla 19. yüzyıldan sonra Boğaz kenarını kullanmaya başlayan İstanbul'un yerleşmesinde ise; hayati önem taşıyan bir başka su yolu vardır; Haliç ve Marmara Denizi. Antik dönemden başlayarak Marmara denizi kıyısındaki limanları kullanan kentte

Bizans döneminde bugün tarihi yarımada olarak adlandırılan bölgeden oluşan kenti koruma amaçlı deniz surları yapılmış, buna paralel olarak da kendiliğinden bir iç liman olan Haliç kıyısı da yine kentin ticari merkezinin Haliç kıyılarına sarkması ile mal getirme ve götürme amaçlı bir işlev üstlenmiştir.

19. yüzyılda ulaşım olanaklarının artması ile uzak Boğaz köyleri yerleşime olanak tanımış ve İstanbul'un, hatta dünyanın en güzel su evleri kıyıya yapılmıştır. Artık Boğaziçi bir zevk nesnesidir ve hala bu özelliğini sürdürmektedir, ancak bunun yanı sıra dünyanın çok önemli bir su yolu olduğu için de, silah taşıyan gemilerin geçişine de olanak veren bir ulaştırma aracına dönüşmüştür.

Kentlerin kuruluşu için hem yaşamsal hem de stratejik önem taşıyan suyu; kentlilerin kullanabilmesi için de yerleşme alanlarına taşıyan önemli mimari elemanlar kentin oluşturulan önemli parçalar haline gelmişlerdir, su kemerleri, suyun fiziksel gücünü kullanmak üzere değirmenler, arınmak, temizlenmek üzere hamamlar, tedavi amaçlı kaplıcalar, içmeler gibi.

Hayatı sürdürmekteki önemi ve geniş kullanım alanları dışında insanlar suyun var ettiği estetik güzelliklerden de yoğun biçimde etkilenmektedir. Su tarih boyunca bahçelerin ve kamusal alanların önemli bir parçası olmuştur. İnsanlar genellikle dinlenmek ve serbest zamanlarını geçirmek için plajlar, göl kıyıları nehir kıyıları hatta küçük bir süs havuzunu tercih etmektedir. Bu sebeple insanların içsel olarak suya bir çekim hissettikleri ve ortak bir bağ duygusu taşıdıkları gözlemlenebilmektedir.

Su bu denli yaşamsal bir ifadeye sahip olmasına karşın; yapılı çevre üzerinden ilerleyen mimarlık ve ilişkili disiplinlerde yaşam ve tutunma yüzeyleri, her an net olarak ortaya konmamış olsa bile, büyük ölçüde bir tür karasallığa yaslanmaktadır. Ortaya konan "düşün", "eylem" in ortaya konulduğu yer, ortaya koyanın bulunduğu yer, tanımlanan başka bir yer, bir "yer" olarak sıklıkla bu ilişkinin ürünü olmaktadır. Peki, ya o "yer" in yerini her anında bilinmezlik olan, "an" ları arasında tutarlı bir ilişki kurmanın zor olduğu, "yer" leşilemeyen yeni bir yer alsaydı, yani su alsaydı.

Yeni yer olarak ortaya çıkan "su" ise, buradan baktığınızda görülen deniz, plaj, havuz, kaplıca, hamam, vb. lerindeki su gibi değil, buranın

Waterworld (https://tr.wikipedia.org/wiki/Su_D%C3%B9nyas%C4%B1#Ayr.C4.B1ca_bak.C4.B1n.C4.B1)

Yüzen Kent. (<http://archidblog.blogspot.com.tr/2011/08/floating-city.html>)

Freedom Cove, Özgürlük Koyu.

https://www.google.com.tr/search?q=sustainability+islands&espv=2&biw=1600&bih=775&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0CAYQ_AUoAWoVChMlxZK5rZuXyQIVAw4sCh1nggJi#imgsrc=Kj6Yd

kendisinin su olduğu bir yer olarak ortaya konmaktadır. Bugünün tanımlamadığı su, suda olduğunuzda tanımlayabileceğiniz bir su olarak. "Yer" değiştirmelerle dolu, her anı geçişlilikleri barındıran, her anında kaçış olan, suyun "yer" olduğu bir su olarak belirmektedir. Bütün mekânın sadece su olduğu bir su. Su yeni hâkim "yer" olarak ele alınmakta, "su"da var olma biçimlerini, barınma modellerini, suyun yaşam mekânına dönüşmesini araştırmayı önermektedir. Bu doğrultuda suyu bütün halleriyle birlikte mekânsallaştırırken aynı zamanda da suyun engellerini, suyun yeni yeryüzünü, "su yüzü"ne odaklanmaktadır.

Su'nun zorunlu olarak yerleşme mekânı seçildiği koşullar bağlamında Hollywood sineması pek çok felaket senaryosu oluşturmuştur. Bunların arasından en kült olanı Water World (Su dünyası) 1995 yapımı kıyamet sonrası (post-apocalyptic) bir bilim kurgu filmidir. Yönetmeni Kevin Reynolds olup Peter Rader ve David Twohy tarafından beraberce yazılmıştır. Rader'in 1986'da yazdığı özgün senaryoya dayanır ve aynı zamanda yapımcısı olan Kevin Costner başrolüdür. Universal Pictures tarafından dağıtılmıştır.

Film uzak gelecekte oynar. Kesin bir zaman verilmemesine karşın 2500 yılında olduğu varsayılmıştır. Kutup buz takkeleri tamamen erimiş ve deniz düzeyi yüzlerce metre yükselerek neredeyse bütün karaları su altında bırakmıştır.

Yapılan mekânsal tasarımlar su üzerinde yüzen, bulunmuş malzemelerle yapılan savunma amaçlı bir kale ile çevrelenmiş bir yerleşmeyi tanımlamaktadır. Bu mekân yüzyıllar önce insanların, yerleşmeye elverişli bulabildikleri uygun yerlerde, aynı zamanda savunma amaçlı kurdukları kale kentlerin, su üzerinde yaşamı devam ettirmek amacı ile yapılmış bir benzeridir.

Son dönemde mimarların ekolojik sürdürülebilirlik adına yaptıkları tasarımların bir kısmı da su üzerinde yeni yaşam formatları kurgulamayı vaat ediyor. Yüzen kentler olarak tanımlanan bu yerleşmeler ana karanın karşısında su üzerinde yepyeni bir topografya oluşturuyor, aslında insanların seyretmekten keyif aldıkları uçsuz, bucaksız su manzarasını da kendi üzerinde yaşayacak kişiler için özelleştiriyorlar. Ekolojik anlamda sürdürülebildiği iddia edilen, kendi enerjisini üreten bu kentlerin de ne denli sürdürülebilirlik içinde olduğu ölçekleri açısından da soru işaretine dönüşmüş durumda.

Benzer örnekler olarak tamamlanan, Dubai'deki Palmiye adaları ise; denizin doldurularak yapıldığı, üzerinde bulunduğunuz zaman da asla bir adada olduğunuzu algılamadığınız, yalnız su kenarında ve manzaraya sahip gayrimenkullerin sayısının çoğaltıldığı bir durumu simgeliyorlar. Su üzerinde yaşamak ve var olmak bir yandan da ayrıcalıklı ve lüks bir durumu da somutlaştırıyor, pahalı tekneler, adeta küçük bir kent nüfusuna ve donanımına sahip büyük transatlantikler.

Suyun en önemli özelliğinin özgürleştirmek olduğu; hem insanı psikolojik olarak rahatlatığı, hem de fiziksel anlamda yeni ufuklar açarak (ki yeni ufuklar açmak deyimi de yine su üzerinden türetilmiş bir deyimdir) yeni bir yerlere varma fikrini gerçekleştirdiği açıktır. Şu anda yaşanan mülteci olaylarında yer değiştirmeler de yine su üzerinden yapılmakta, bunların bir kısmı gerçekten özgürlüğe doğru açılan bir kapıya dönüşürken, bir kısmı da suyun yok edilişini kanıtlar biçimde sonsuzlukla noktalanmaktadır. Acaba toplumlar üzerinde bu denli yaşamsal olan su üzerinde yerleşme fikri, ülkesiz kalan kişiler için geçici bir vatana ve özgürlüğü de tanımlayan bir yaşam formatına dönüşebilir mi?

Bu sorudaki can alıcı noktalar; geçicilik, özgürlük, sürdürülebilirlik kelimelerinde düğümlenmektedir. Geçici bir biçimde mültecilerin yaşayacağı, hiçbir yer olarak adlandırılabilir, doğanın kendisinden üretilmiş, doğaya zarar vermeyen, ama kişileri rahatlatılabilecek, gereksinim bittiği zaman da ilk biçimine dönüşebilecek bir yaşam formatı. 1998 yılında deneyimlenen "Freedom cove"; özgürlük koyu olarak adlandırabileceğimiz, kendi kendine yetebilen, biraz da eklenerek kendi kendine gelişen bir su yaşamı. Belki de huzuru ve insan olabildiklerini anlayabildikleri, yeni yaşamlarını silahlarla doldurulmuş bir kara parçasında değil su üzerinde buldukları bir yeni yaşam.

Su bir yandan dinginliği, huzuru, yaşamayı, insan olmayı, insanı tamamlamayı gösteren, pek çok şeyin de çözümü olabilecek bir kudrete sahipken, öte yandan gelecekteki felaket senaryoları paralelinde insanların yaşamlarını sürdürebilecekleri yeni olanakları da yaratabilecektir. ■

KAYNAKLAR

- Görgülü, T., "Su üzerinde yaşam Amsterdam", *Tasarım Dergisi*, Ocak 2007.
- Pradhan, P., "The Role Of Water As a Restorative Component In Small Urban Spaces", *Swedish University Of Agricultural Sciences*, Mayıs 2012.
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Su_D%C3%BCnyas%C4%B1#Ayr.C4.B1ca_bak.C4.B1n.C4.B1
- <http://archidblog.blogspot.com.tr/2011/08/floating-city.html>
- https://www.google.com.tr/search?q=sustainability+islands&espv=2&biw=1600&bih=775&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0CAYQ_AUoAWoVChMlxZK5rZuXyQIVAw4sCh1nggJi#imgsrc=Kj6Yd

SU İLE BÜTÜNLEŞEN BİR YAPI OLARAK “İKİNCİL KONUTLAR”

F. Pelin CENGİZÖĞLU

Y. Mimar

Mersin Üniversitesi Mimarlık Bölümü

Araştırma Görevlisi

“Günümüzde, kentlerin büyümesiyle artan betonlaşma, yoğun çalışma temposu ve beraberinde oluşan yorgunluk, insanlarda dinlenme ihtiyacını arttırmaktadır ve insanlar rahatlayabilecekleri, günlük yaşamın stresini atabilecekleri alanlara daha fazla gereksinim duymaktadır. Ancak çoğalan beton bloklar arasında kalan, kent içerisinde bu gereksinimlerini tam anlamıyla karşılayamayan kimi kullanıcılar, ikincil konut olarak tasarlanmış yapıları sürekli konut olarak kullanmaktadır. Bu sebeple günümüz yaşam koşulları göz önüne alındığında, kullanıcıların konuttan beklentileri barınmanın yanı sıra dinlenme gereksinimine de cevap verebilmesidir. Bu durumda yapılabilecek en kolay ve etkili çözüm, tasarımlarda su ögesine doğru bir şekilde yer verip kullanmaktır.”

İkincil konutlar, kullanıcıları tarafından yılın belirli zamanlarında ve belirli sürelerde dinlenme, tatil yapma, kentsel yaşamdan uzaklaşma gibi sebeplerle rekreatif amaçlı olarak kullanılan, genellikle fiziksel çekiciliği yüksek olan bölgelerde inşa edilen yapılardır. Bu yapı türünde temel amaç barınmanın yanı sıra dinlenme ve tatil yapma olduğundan bu konutlara tatil konutu da denmektedir. İkincil konutların ortaya çıkışı milattan önceki yıllara kadar uzanmaktadır. Endüstri devrimi ve buna bağlı olarak ulaşım ağının gelişmesiyle birlikte artan ikincil konutların esas gelişimi ikinci dünya savaşı sonrasında görülmeye başlanmıştır. Bu gelişmenin başlıca sebepleri olarak hızla gelişen teknoloji, ulaşım ağındaki gelişme ve artan otomobil sahipliği, çalışma süresinin kısalması ve artan boş zamanlar sayılabilir. Günümüzde ikincil konutlar nitelik ve nicelik bakımından büyük aşama kaydetmiştir. Kıyı şeridi boyunca ve yakın çevresinde çok sayıda ikincil konut yerleşmesi mevcuttur. Bu ikincil konutlar farklı plan tiplerinde, tekil konutlar (tek katlı konut, dubleks, tripleks) veya apartman daireleri şeklinde birçok sosyal aktiviteyi içinde barındıran yerleşmelerdir.

İkincil konutların bazı özellikleri zamana ve mekâna bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Ancak genel olarak ikincil konutların şu temel özellikleri bulunmaktadır;

1- Konum: İkincil konutlar ilk olarak kent çevresinde daha sonra hızlı şehirleşmenin ve ulaşım teknolojisinin etkisiyle daha uzak mesafelerde, iklimsel potansiyeli ve fiziksel çekiciliği yüksek olan bölgelerde inşa edilmeye başlanmışlardır.

2- Kullanım amacı ve süresi: İkincil konutlar şehir gürültüsünden uzaklaşma, dinlenme, tatil yapma gibi sebeplerle, yılın belirli zamanlarında belirli sürelerde rekreatif amaçlı olarak kullanılmaktadır.

3- Sabit mülk ve mülkiyet: İkincil konutlar sabit birer mülktürler ve mülkiyet özelliğiyle turistik tesislerden ayrılmaktadırlar.

4- Emlak yatırımı: İkincil konutları turistik tesislerden ayıran bir diğer özellik ise emlak yatırımı olmalarıdır.

5- Turizm sektörüne entegrasyon: İkincil konutlar, rekreatif amaçlı olarak kullanılma, ekonomiye katkı sağlama ve toplumsal yapıda birtakım değişiklikler meydana getirme anlamında turizm sektörünün bir parçasıdır.

Dünyada ve Türkiye’de ikincil konutlara yönelik yapılmış çeşitli sınıflandırmalar bulunmaktadır. Genel olarak ikincil konutları konumlarına, kullanım süresi ve sıklığına ve yerleşim düzenine göre sınıflandırabiliriz:

- Konumlarına göre iki tip ikincil konut ortaya çıkmaktadır. İlki kent çevresinde (metropoliten bölge) konumlanan, daha çok hafta sonu evi olarak kısa süreli ve sık kullanılan ikincil konutlar, diğeri ise kent çevresinden uzak turizm bölgelerinde konumlanan, daha çok tatil evi olarak uzun süreli ve seyrek aralıklarla kullanılan ikincil konutlardır.
- Kullanım süresi ve sıklığına göre iki tip ikincil konuttan söz etmek mümkündür. İlki daha çok hafta sonu evi olarak kısa süreli ve sık kullanılan ikincil konutlar, diğeri ise daha çok tatil evi olarak uzun süreli ve seyrek aralıklarla kullanılan ikincil konutlardır. İkincil konutların kullanım süresi ve sıklığına göre sınıflandırılması, konutun konumuyla yakından ilişkilidir.
- Yerleşme düzenine göre ikincil konutlar, tekil yerleşmeler ve toplu yerleşmeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Fotoğraf 1).

İkincil konut yapıları sahipleri tarafından tatil evi ya da hafta sonu evi olarak kullanılmaktadır. Konum olarak kent çevresinde yer alan ikincil konutlar, sık aralıklarla kısa süreli kullanıma sahipken, turizm bölgesi ve çevresinde yer alan ikincil konutlar ise, seyrek aralıklarla uzun süreli kullanıma sahiptir. Bu konutları konumlarına göre, kırsal bölge ve kıyı bölgesi ikincil konutları olarak da sınıflandırabiliriz. Kırsal bölge ikincil konutları genellikle dağ, yayla, akarsu-göl kıyısı, orman gibi alanlarda konumlanırken; kıyı böl-

Fotoğraf 1. Tekil ve toplu yerleşme düzenindeki ikincil konut örnekleri.

Fotoğraf 2. İkincil konut yapılarında bulunan süs havuzu ve yüzme havuzu örnekleri.

gesi ikincil konutlarının konumunu belirleyen temel öge "su"dur.

Mimari Öge Olarak Su

Su, insan yaşamında her zaman önemli bir yerdedir. Suyun insan sağlığı üzerinde hem biyolojik hem de psikolojik faydaları bulunmaktadır. Suyun dinlendirici ve zihinsel yorgunluğu azaltan etkisinin olduğu bilimsel çalışmalarda da ortaya konulmuştur. Ayrıca su, mimaride değişik formlarda ve şekillerde de kullanılmaktadır. Tasarımlarda mekânın görsel kalitesini arttırmak için kullanılması yanı sıra bir tasarım ögesi olarak farklı amaçlara yönelik kullanılabilmektedir. Tasarımda durgun su olarak kullanıldığında mekânda sessizlik, dinginlik hissi yaratırken, hareketli tasarlandığında ise heyecan hissi veren dinamik bir yapıya bürünür.

Özellikle kıyı bölgesi ikincil konutlarda tasarımı şekillendiren ana etmen su ögesidir. Bu yapı türünün su ile olan ilişkisi, yapının konumundan tasarımına kadar her aşamasında dikkate alınmalıdır. Çünkü ikincil konut yapılarında temel amaç, barınmanın yanı sıra tatil yapma ve dinlenme olduğundan su, bu amaçlara hizmet edebilecek zengin bir tasarım ögesidir. Kıyı bölgesinde yer alan ikincil konutların (tatil konutlarının) tasarımında öncelikli amaç serin mekânlar yaratmaktır. Çünkü bu konutlar çoğunlukla yaz aylarında kullanılmaktadır. Bunun için tasarım aşamasında rüzgâr etkisi, yönlendirme, su gibi etkenler göz önüne alınmalıdır. Bu yapı türünde suyun kullanımı ön planda olduğundan yapıların yer seçimi, görsel olarak mümkün olduğunca denize, manzaraya hâkim olabilecek şekilde yapılmalıdır. Bu yapıların konum olarak denize hâkim ol-

ması hem iklimsel açıdan hem de suyun insanlar üzerinde psikolojik olarak serinleme etkisi yaratması açısından amaca uygundur. Genellikle yaz aylarında sık kullanılan bu yapı türünde, kullanıcılar suyu fiziksel anlamda serinleme amaçlı da kullanabilme imkânı bulabilmektedir. Burada bahsedilen su ögesi, yalnızca deniz kullanımını değil havuz kullanımını da içermektedir. Bu yapılarda vazgeçilmez ana etmen olan su ögesi genellikle konum olarak denizle başlayıp devamında yapı grubu içerisinde havuz kullanımıyla devam etmektedir. Havuzların, peyzaj düzenlemesinde fonksiyonel olarak yüzme havuzu ve süs havuzu olacak şekilde kullanımı mevcuttur. Süs havuzları çoğunlukla görsel amaçlı değişik şekillerde kullanılırken, yüzme havuzları ise serinleme ve yüzme sporuna imkân tanıyan türde rekreasyon alanlarında kullanılmaktadır (Fotoğraf 2).

Mimaride Su Kullanımının Önemi

Günümüzde, kentlerin büyümesiyle artan betonlaşma, yoğun çalışma temposu ve beraberinde oluşan yorgunluk, insanlarda dinlenme ihtiyacını artırmaktadır. Bu nedenle insanlar biraz da olsa rahatlayabileceği, günlük yaşamın stresini atabileceği alanlara gereksinim duymaktadır. Ancak çoğalan beton bloklar arasında kalan insanlar, kent içerisinde bu gereksinimlerini tam anlamıyla karşılayamamaktadır. Bu durumda insanlar bu gereksinimlerine cevap verebilecek alanlara yönelmektedir. Örneğin; ikincil konut olarak tasarlanmış yapılar kimi kullanıcılar tarafından sürekli konut olarak kullanılmaktadır. Bunun başlıca sebepleri arasında, bu yapıların konum olarak denize yakın olması ve site içerisindeki olanaklar (dinlenme, gezinme, oturma alanları, sportif faa-

liyetler için düşünülmüş alanlar, çocuk oyun alanları, yüzme havuzları vb. rekreasyon alanları) bulunmaktadır. Çünkü bu yapıların bulunduğu olanaklar sayesinde kullanıcılar, vakitlerinin büyük bir bölümünü geçirdikleri yapılar olan konutlarında, yalnızca barınmaya değil aynı zamanda fiziksel ve psikolojik olarak dinlenmeye de imkân bulabilmektedir. İkincil konut yapılarının bu gereksinimlere cevap verebiliyor olmasında ana etmen su ögesinin tasarımda önemli bir yer edinmesidir. Kullanıcılar su ile hem görsel hem de dokunsal olarak etkileşim içinde bulunabildikleri için, ihtiyaçları olan huzur verici ortamda dinlenme fırsatını rahatlıkla yakalayabilmektedir. Bu sebeple günümüz yaşam koşulları göz önüne alındığında, kullanıcıların konuttan beklentileri barınmanın yanı sıra dinlenme gereksinimine de cevap verebilmesidir. Bu durumda yapılabilecek en kolay ve etkili çözüm, tasarımlarda su ögesine doğru bir şekilde yer verip kullanmaktır. İkincil konut örneğinden de anlaşılacağı üzere su ve mimarlık arasında etkili bir bağ vardır. Bu sebeple, yapılacak olan tasarımlarda, suyun kullanıcılar üzerindeki olumlu etkileri göz önüne alınıp, gerekli durumlarda su ögesine yer verilerek, hem görsel hem de işlevsel açıdan daha etkili tasarımlar yapılmalıdır. ■

KAYNAKLAR

- Arkon, C., 1989. *İkincil Konutlar: Sorunları ve Potansiyelleri ile Planlama İçerisindeki Konumu (İzmir Örneği)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, İzmir, 113.
- Kısa, P., 1998. *İkincil Konut Mimarlığında Cephe, Kütle ve Dış Mekân Oluşumu*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne, 219.
- Manisa, K., 2007. *İkincil Konutların Turizm Sektöründe Yeniden Kullanılabilmesine İlişkin Bir Model Önerisi*, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 184.
- Ovalı, P., 2006. "İç Turizmdeki Kavram Karmaşasının Kıyılarıma Yansıması: Birincil Konut Görünümü İkincil Konut Mimarisi". II. Ulusal Eğirdir Turizm Sempozyumu (9-12 Kasım 2006). *Turizm Araştırmaları Dergisi*, Nobel Yayın, 238, Isparta.

SANAYİ KENTİNDEN TURİZM KENTİNE: BALTIMORE DÖNÜŞÜMÜ

Rukiye TÜTER

Mimar

Çukurova Üniversitesi Mimarlık Bölümü
Araştırma Görevlisi

"Baltimore kenti ekonomik yapının değişmesi ile kenti geriye götüren bir değişim yaşamıştır. Kentte bulunan birçok fabrika iflas etmiş ve kapanmış, varlığını devam ettiren fabrikalar ise daha ucuz iş gücü imkânlarından faydalanmak üzere üretim yerlerini Uzakdoğu ülkelerine kaydırmayı tercih etmiştir. Kullanım işlevlerinden terk edilen mekânlar kent merkezlerinde atıl durumda kalmaya başlamıştır. Kentte sadece mekânsal işlev kayıpları olmamış azalan istihdamlar ile de kent nüfusları azalmış, toplumun zayıf ve güçsüz grupları kent merkezlerinde toplanarak kent merkezlerini çöküntü alan haline gelmesine sebep olmuşlardır. Kent merkezinde işlevini kaybetmiş birçok yapı konut, ticaret, kültür, eğitim, spor vb. gibi birçok farklı işlev kazandırılarak hem kent yaşamına tekrar katılması sağlanmış hem de kentlerin sanayi mirası yapılarını gelecek nesillere ulaştırılmasını sağlamıştır."

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda dünya genelinde ekonomik yapıdaki değişimler sonrasında "sanayi kenti" olarak adlandırılan birçok kent bu özelliğini kaybetmeye başlamıştır. Sanayi kentlerindeki fabrika ve üretim alanlarının hızlı bir şekilde kapanması ve üretim faaliyetlerinin işgücünün daha ucuz olduğu Uzakdoğu ülkelerine kayması ile toplum yapısında da dengeler değişmiş, kent limanları kullanılmayan alanlara dönüşmüş, işsizlik artmış, yoksulluk ise kentlerin çehrelerine yansımaya başlamıştır. Kentler artık birer çöküntü alan haline gelmiştir.

Kentlerin bu çöküntü alan çehresini ortadan kaldırmak ve kentleri tekrar eski görkemli dönemlerine döndürmek için Avrupa ve ABD'de birçok farklı proje hayata geçirilmiştir. Gerçekleştirilen bu projelerden ABD'nin Baltimore Kentinde 1950'li yıllardan itibaren uygulanmaya başlanan kentsel dönüşüm ve yenileme projesi sosyal, kültürel, ekonomik ve toplumsal açıdan değerlendirildiğinde istenilen sonuçta en çok yaklaşılan uygulamadır.

Baltimore Kentine Genel Bir Bakış

ABD'nin Maryland Eyaletine bağlı Baltimore kenti 1729 yılında bir liman kenti olarak kurulmuştur. Kentin ismi koloninin ilk valisi Lord Baltimore'un adından gelmektedir. Maryland Eyaletinin en büyük kenti olan Baltimore ABD'nin ise en büyük 20. kentidir. New York'un güneyinde jeopolitik açıdan önemli bir noktada yer alan Baltimore ülkenin en önemli liman kentlerinden biridir. Kent

sakinleri başlarda Avrupa'dan göç eden İrlandalı, Polonyalı ve İtalyanlar'ın sonraki yıllarda Afrikadan da büyük göçler almış ve kent çok uluslu kozmopolit bir kent dokusu taşımaya başlamıştır.

Kurulduğu 1729'lerden günümüze kadar aktif olarak yerleşim yeri olarak kullanılan kent 1904 yılında büyük bir yangın felaketi geçirmiş ve kentin büyük bir kısmı yok olmuştur. Bu yangından sonra tekrar inşa edilen kent bu yıllarda aktif olarak kullanılan sanayi yapıları, limanları ve ticari bölgeleri ile mutlak bir sanayi kentidir. Kentin yüz ölçümünün % 12'lik kısmı ise su alanlarından oluşmaktadır ve bir liman kenti kimliğine sahiptir.

Izgara plan şeması ile modern şehircilik anlayışıyla planlanmış özgün bir Amerikan şehridir. Kentte bulunan önemli yapılar Eski Roman Katolik Katedrali olan Baltimore Bazilikası, Savaş Anıtı, Old Baltimore Shot Tower Binası, Walters Art Museum, Joseph Mayerhoff Senfoni Salonu, Lyric Opera Binası, Baltimore Akvaryumu, Harbor Place Binası, Eski Termik Santral Binası vb. yapılardır.

Liman Kenti Kavramı

Kıyı kullanımı mümkün olan, gemicilik teknolojisinin, sanayi üretiminin ve ticaret olgusunun geliştiği kentler liman kenti olarak gelişim göstermişler ve tarih boyunca da önemli birer merkez olma niteliğini taşımışlardır. Liman alanlarının çevresinde bu işleve hizmet eden depolama, lojistik, ticaret yapıları da bu oluşumun bi-

Fotoğraf 1. Tekil ve toplu yerleşme düzenindeki ikincil konut örnekleri.

Fotoğraf 2. Baltimore Inner Harbor. (www.harbormagic.com Erişim Tarihi: 5.11.2015)

rer parçası olmuşlardır. Ancak zaman içerisinde gemicilik teknolojisinin gelişmesi, ulaşım ağındaki erişilebilirliklerin artması, kentlerdeki sanayi faaliyetlerinin yer değiştirmesi gibi etkenler ile limanlar kentlerden kopmuş ve kent içinde limanlar ile buna bağlı işlevlerin kullanım alanları terk edilmiş mekânlar haline gelmiştir.

Kent merkezlerinde kıyı ile ilişkili stratejik anlamda önemli noktalarda bulunan bu mekânların dönüştürülüp tekrar kent yapısına entegre edilmesi fikri ile bu alanlarda kentsel dönüşüm ve yenileme projelerinin oluşturulması düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Boşalan bu mekânlara hizmet ve servis birimleri ile sosyo-kültürel etkinlikleri barındıran işlevlerin verilmesi ayrıca liman ve sanayi yapılanmasındaki değişiklik sonucu bölgede azalan istihdam sorununu çözmek için bir fırsat sunmuştur.

Kentsel Dönüşüm / Kentsel Yenileme Kavramları ve Kentlere Yansıması

Roberts'e (2000) göre kentsel dönüşüm "değişime konu olan alanın ekonomik, sosyal, fiziksel ve çevresel sorunlarında sürekli bir gelişme sağlamaya yönelik olarak kapsamlı ve bütüncül vizyon ve eylemler bütünü" olarak tanımlanmaktadır.

Kentsel dönüşüm projeleri İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok Avrupa ve ABD kentinde devlet tarafından uygulanmış ancak elde edilen sonuçlar açısından pek tatmin edici olmamıştır. Bu durumun temel sebepleri arasında kentsel çöküntü olarak görülen alanların temizlenmesi ve bireylere konut temin edilmesinin sağlanması aşamasında bütüncül bir yöntem uygulanması yerine parçaçıl planlamalar ile parçaçıl çözümler üretilmesi kabul edilmektedir. Toplum tarafından da olumlu karşılanmayan bu uygulamalar "federal buldozer" olarak tanımlanmıştır.

Avrupa'da bu yıllarda uygulanan ve istenilen sonuçlara ulaşmayan bu çalışmalar 1970'li yıllara gelindiğinde sürece belediyelerin dışında özel sektör firmaları gibi farklı aktörlerin de dahil edilmesi ile farklı bir platforma taşınmıştır. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise sivil toplum örgütleri, yerel halk, kamu kurumları ve özel sektör firmaları dönüşüme hep

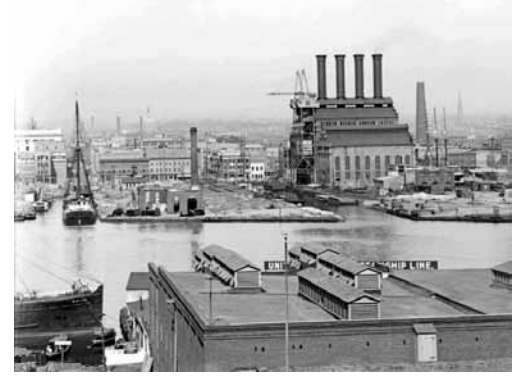
birlikte katılmış ve projeler sadece ekonomik ve fiziksel iyileşme göstermekle kalmamış sosyal ve kültürel iyileşmeyi de beraberinde getirmiştir.

Baltimore Kentinin Kentsel Dönüşüm Süreci

1950'lerden önceki yıllarda çok gelişmiş sanayi kuruluşları ve bu sanayi kuruluşlarında üretilen ürünlerin taşınmasını sağlayan limanı ile aktif bir tablo çizen Baltimore kenti bu yıllardaki ekonomik yapının değişmesi ile kenti geriye götüren bir değişim yaşamıştır. Kentte bulunan birçok fabrika iflas etmiş ve kapanmış, varlığını devam ettiren fabrikalar ise daha ucuz iş gücü imkânlarından faydalanmak üzere üretim yerlerini Uzakdoğu ülkelerine kaydırmayı tercih etmiştir. Kent limanı kent dışına çıkmış ve faaliyetlerine burada devam etmiştir. Kullanım işlevlerinden terk edilen bu mekânlar kent merkezlerinde atıl durumda kalmaya başlamıştır. Kentte sadece mekânsal işlev kayıpları olmamış azalan istihdamlar ile de kent nüfusları azalmış, toplumun zayıf ve güçsüz grupları kent merkezlerinde toplanarak kent merkezlerini çöküntü alan haline gelmesine sebep olmuşlardır.

Baltimore kentinin kentsel dönüşüm hikâyesi 1950'li yılların sonlarında kent merkezindeki ticari bölgede gerçekleştirilen Charles Center kentsel yenileme projesi ile başlamıştır. Kentteki ticari faaliyetlerin düşüşünün engellenmesi için bir komite kurulmuş ve bir master plan hazırlanmıştır. Hazırlanan plan temizlenmiş bir bölge önermek yerine var olan mevcut yapılar üzerinden gelişme planı hazırlanmasını önermektedir.

Başlangıç olarak Charles Center olarak adlandırılan 13 ha.lık 3 plazadan oluşan bir yapının yaya yolları, yaya köprüleri ve sirkülasyon elemanları ile birbirine bağlanıp sosyal kültürel ve ticari işlevleri içerisinde barındıran bir bina haline getirilmesi projenin başlangıç etabı olarak kabul edilmektedir. Daha sonraki yıllarda Inner Harbor olarak adlandırılan eski liman alanının da yenileme projesi kapsamına alınıp yeniden işlevlendirilmesi ile proje önce kentin güneyine doğru kıyı boyunca, sonra ise kentin kuzey kıyısına doğru Patapsco Nehri'ne doğru ilerlemiştir. 1990'lı yılların sonuna gelindiğinde ise Inner Harbor bölgesinde kent-

Fotoğraf 3. Baltimore Inner Harbor, 1902.

(https://www.pinterest.com/pin/512706738799483781/ Erişim Tarihi: 05.11.2015)

Fotoğraf 4. Baltimore Inner Harbor, 1980.

(http://darkroom.baltimoresun.com/2013/06/viewing-baltimore-from-above/#8 Erişim Tarihi: 05.11.2015)

sel mekâna eklenen yeni gökdelenler ve büyük iş ve alışveriş merkezleri, kongre merkezleri, spor tesisleri gibi cazibe merkezleri ile kent çöküntü görünümünden kurtarılıp bir turizm merkezi haline getirilmiştir. Kent merkezinde buna benzer işlevini kaybetmiş birçok yapı konut, ticaret, kültür, eğitim, spor vb. gibi birçok farklı işlev kazandırılarak hem kent yaşamına tekrar katılması sağlanmış hem de kentlerin sanayi mirası yapılarını gelecek nesillere ulaştırılmasını sağlamıştır. Kentte gerçekleştirilen tüm bu yenileme ve dönüşüm projelerinden sonra kent, her yıl yaklaşık 30 milyon turistin ziyaret ettiği bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Yenileme projelerinin kente bir diğer katkısı ise sanayisizleşme sürecinden sonra nüfusunun büyük bir kısmını kaybeden kentin günümüzde eski nüfusunun dengesine tekrar ulaşmasıdır.

Amerika'nın Baltimore kentinde başarıyla uygulanan bu dönüşüm projesi aynı kaderi taşıyan birçok Avrupa kentine de örnek olmuş ve bu kentlerde de uygulanmaya çalışılmıştır. ■

KAYNAKLAR

- Erdoğan, Z., (2006) *Kıyı Alanlarının Yeniden Oluşturulmasında Turizmin Rolü- Galataport Örneğinde Yapılabilirlik Analizi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Y. Lisans Tezi, İstanbul.
- Kızılder, D., (2009) *1980 Sonrası İstanbul'un Tarihi Kent Merkezinde Sosyo-Ekonomik ve Mekânsal Dönüşüm: Talimhane, Beyoğlu Örneği*, Yeditepe Üniversitesi, Y. Lisans Tezi, İstanbul.
- Hall, T., (1998) *Urban Geography*, Routledge, London.
- Robert, P., (2000) "The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration", *Urban Regeneration*, Roberts and Sykes eds., SAGE Publications, London.
- Özdemir, D., (2003) "Yeniden Canlandırma Projelerinde Kültür, Turizm ve Emlak Piyasaları Üzerine Kurulu Stratejilerin Başarı (sızlık) Koşullarının İncelenmesi", *Kentsel Dönüşüm Sempozyum Bildirileri Kitabı*.

“Kamusalcı” Mimar Yurttaşlara Açık Mektup SİZLERE DE GEREK!

Yücel ÇAĞLAR

Orman Mühendisi

“Su ve Mimarlık” konusunu işlediğimiz dosyada su havzalarının, doğal ortamın korunması ve geliştirilmesi yönünde yaşanan sorunları ve çözüm önerilerini dile getirmesini, dergimize katkı yapmasını istediğimiz Sayın Yücel Çağlar bu kapsamlı yazısını kamusal duyarlılığı olan mimarlara bir çağrı ile bitiriyor:

“yapı çevre” tasarım ve uygulamaları sırasında ürettiğiniz yaşama ortamlarında yaşayanların çevrelerindeki her türden “doğal” varlık ve ortamla, bu kapsamda da orman ekosistemleri ile su kaynaklarıyla yalnızca görsel olarak değil, işlevsel olarak da barışık yaşayabilmelerine katkısı olabilecek arayışlar içinde olun; bir “doğasever” ya da ormansever olarak değil ama bir mimar olarak!

“Dostum Oktay Ekinci’nin anısına saygılarımla”

Saygıdeğer Yurttaşlarım;

Kesin olarak bilmiyorum ama öyle sanıyorum ki, siz de orman ekosistemlerini sevenlerdensiniz; yanılmıyorum değil mi? Sayın Bülend Tuna da benim gibi düşünüyor olmalı ki, Güney Mimarlık Dergisi’nin “Su ve Mimarlık” konulu dosyasında bir orman mühendisi olan benim de yazmamı istedi. Nasıl da sevindiğimi bilemezsiniz. Bu sevincimin yalnızca iki nedenini söyleyeceğim: Haydarpasha Lisesi’nde öğrenciyken yükseköğrenim yapmayı düşlediğim yalnızca bir yer vardı; İTÜ, olmadı ODTÜ Mimarlık Fakültesi! Sınav günü rahatsızlığım nedeniyle İTÜ, ailemin karşı çıkmasıyla da ODTÜ olmadı ne yazık ki. Oysa nasıl olsa birisine girebilirim düşüncesiyle çizim gereçlerimi bile hazırlamıştım. Şimdiyse bir mimarlık dergisinde yazım çıkıyor; benim için ne denli hoş! Sevincimin ikinci nedeni ise, Sayın Tuna’nın, genç arkadaşlarımızın söylemiyle, olası; “Ne alaka?” vb. sorulardan çekinmeyip Güney Mimarlık Dergisi’nin “Su ve Mimarlık” konulu dosyasında bu içerikte bir yazıya da yer verecek olması. Bu, yıllardır ormancılık alanında uğraşı veren bir gönüldaşınız olarak benim için, “Görmez in istediği bir göz, Tanrı verdi iki göz” deyimini çağrıştıracak bir durum. Bu nedenlerle, şimdi, deyim yerindeyse sevinçten uçuyorum.

Öte yandan; orman ekosistemlerini gerçekten de seviyorsanız eğer, ormancılığımızda yalnızca son on yıl içinde gündeme gelen “gelişmeler” karşısında siz de en az bencileyin üzülecek, kaygılanacaksınız. Ormancılığımızda ve ormanlarımızda olup bitenler, yurttaş mimar olarak her canlı gibi sizi de etkiliyor, etkileyebilecek çünkü; bunu biliyorsunuz. Öyleyse, bu yazıyla ne amaçlıyorum? Çok açık: Olup bitenler, çoğunlukla sanıldığı gibi, yalnızca ormancı çalışanları ya da çevre/doğa korumacı dostlarımızı ilgilendirmiyor; ekolojik ve teknik boyutlarının yanı sıra siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel boyutları da var. “Peki, mimarlıkla bir ilgisi var mı?” diyorsanız eğer, yanıtım çok açık: Evet, var!

Son olarak şu görüşümü de bu bağlamda belirtmek istiyorum: Mimarlık, çıktıları, her anlamda kamusal olan bir uğraşı alanıdır. Belki abartıyorum; bana sorarsanız, girdilerinden de önemli bir kısmı kamusal olan bir uğraş. Mimarlığı; “... toplumsal yaşamın ve kültürün maddi ve moral gereksinimlerine göre yapı, toplu yapı ve kent biçimlendirmesi, tasarımı, üretimi, kullanımı ve yeniden kullanımı kolektif süreçleri ve sonuçlarını kapsayan ve güzel sanatlar ağırlıklı bir kültür faaliyeti” olarak tanımlayan Sayın Tuna da bu gerçeği benden çok kapsamlı dillendiriyor.* Bu nedenle mimarlar için bir de “kamusalcı yurttaş...” nitelemesi yapmam, gerçekte, hiç de anlamlı değil. Ancak, ne yazık ki, her kesimde olduğu gibi, mimarlar arasında da kamu yararını hiçe sayanlar var; yok mu?

Öncelikle bu “tezlerime” açıklık getirmeye çalışacağım. Bunu yaparken orman ekosistemlerinin canlı yaşamın niteliği ve devamlılığı için ne denli önemli olduğunu anlatmaya kalkışmayacağım kuşkusuz. Ayrıca, “yapılı çevre” tasarım ve uygulamalarında görebileceği araçsal işlevleri kısaca anımsatmakla yetinecek; yalnızca, evet yalnızca kamusal yurttaşlığınız için “yeni” sayabileceğiniz bir pencere açmaya çaba göstereceğim. Umarım, başarabilirim. Başaramadığımı düşünürseniz eğer, yazının gerisini okumanıza gerek yok bence yine de siz bilirsiniz.

* H. Bülend Tuna; “Toplum ve Mimarlık Temaları”, Güney Mimarlık, Eylül 2010, Sayı 1, Sayfa 9.

Bir ülkede;

- ✓ Karasal yüzeyin % 27'sini hukuksal olarak "orman" sayılan yerler oluşturuyor;
- ✓ "Orman" sayılan yerlerin tümüne yakın bir kısmı devlet mülkiyetindeyse;
- ✓ Kimin mülkiyetinde bulunursa bulunsun orman ekosistemlerinin tümü, anayasal bir gereklilik olarak devletin gözetimindeyse;
- ✓ Siyasal iktidar olabilmış tüm siyasal yönetimler "orman" sayılan yerlerdeki devlet mülkiyeti, gözetimi, yönetimi ve işletmeciliğinin sağladığı olanakları olabildiğince kendi çıkarları doğrultusunda değerlendirme çabasında olabiliyorsa; bu amaçla "devlet ormanı" sayılan yerlerin içinde ve bitişiğinde yerleşik yoksul köylülere "orman arazisi" dağıtımı için yasal düzenlemeler yapabiliyor; azımsanmayacak boyutlarda kaynağı istediği gibi aktarabiliyorsa;
- ✓ Başta kırsal egemenler ile inşaat, turizm ve madencilik yatırımcıları olmak üzere sermaye sahipleri hukuksal olarak "devlet ormanı" sayılan yerlere el koymak ya da bu yerlerden yararlanmak için her yola başvurabiliyor, hiç zorluk çekmeden başarılı da olabiliyorsa;
- ✓ "Devlet ormanı" sayılan yerlerdeki teknik ve yönetsel çalışmaların gerektiği gibi yapılamaması nedeniyle orman ekosistemleri "ayakta ölebilirken" en duyarlı, en eğitimli yurttaşların bile çoğunluğu ormancılık alanında olup bitenleri tartışma gündemlerine bile almıyor, "orman popülizmini" çağrıştıran etkinliklerle yetiniyorsa;
- ✓ Devlet ormancılığı düzeni hızla çökertilirken "ormanlar"/ormancılıkla doğrudan ilgili meslek örgütleri, bilim ve araştırma kuruluşları ikincil, üçüncül önemde "popüler" konularla daha çok ilgilenilebiliyor; kimileri, bilerek ya da bilmeden de olsa bu sürece destek olabiliyorsa;
- ✓ Özellikle "yapılı çevre" düzenleme çalışmalarında orman ekosistemlerinin ekolojik işlevlerinden, dolayısıyla ormancılık bilgi ve deneyim birikiminden de yararlanmak akıl edilemiyorsa; bu çalışmaların doğal orman ekosistemlerine verebileceği zararları bilmiyor ya da gerektiğince dikkate almıyor, bu zararları en aza indirebilecek "yapılı çevreler" tasarlama çabasına girmiyorsa;

eğer, bence, bu alanda da yaşamsal önemde sorunlar vardır; yok mudur sizce? "Vardır!" diyen, yanı sıra, bu soruları da dert edinen bir mimar yurttaşsanız, sizleri yeni dertler bekliyor; bilirsiniz. Her alanda olduğu gibi bu sorunların çözümlemesine yönelik çabalara katkıda bulunabilir; bu amaçla gerektiğince bilgilenecek, dahası, "ezberlerinizi bozarak" işe başlayabilirsiniz. Bir deneyelim isterseniz... Kırk yılı aşkın meslek yaşamımdaki deneyimlerden, gözlemlerden, edinebildiğim görgül ve deneysel bilgilerden hareketle, bu sürece, "orman" algımızı sorgulamakla başlamanın yararlı olacağını düşünüyorum.

"Orman" deyince...

Çoğunuzun aklına ne geldiğini kestirebiliyorum: Çeşitli tür, yaş, boy ve görünümde ağaç ve ağaççıkların oluşturduğu topluluk. Ancak, bu algılayış biçiminin günümüzde yeni yeni boyutlar kazandığını, giderek varsıllaştığını da görüyorum. Çeşitli biçimlerde tanımlanan bir ekosistem ya da "canlı bir birlik" olduğu artık daha çok öne sürülüyor sözgelimi. Konuyla yakından ilgilenip de gerektiğince bilgilenenler, "ormanların" nasıl bir ekosistem ya da "canlı birlik olduğuna ilişkin açıklamalar getirebiliyor. Ekolojik yönden büyük ölçüde katıldığım bu açıklamaların yapıyor olması, en azından benim için, çok sevindirici bir gelişme. Ne ki, bu açıklamalarla yetinildiğinde, karar ve uygulama süreçlerine gerektiğince işleştirelemediğinde ormancılığımızda, dolayısıyla "ormanlarda" olup bitenleri tüm boyutlarıyla açıklamak olanaksızlaşıyor; en azından son derece güçleşiyor. Bu durumun aşılması gerektiğini zorunlu görüyorum

Biliyorsunuzdur; orman ekosistemleri, görebildikleri işlevler, genişlikleri, niteliği ve niceliği ile yokluğunun doğrudan ve dolaylı etkileri giderek daha fazla önemsenen karasal ekosistemlerden birisidir. Ancak, daha sonra ayrıntılı olarak da değineceğim gibi; orman ekosistemleri karasal bir yüzey, arazi üzerinde yer alır. Bu nedenle, "orman" sayılabilecek yerlerin hukuksal tanımı her zaman önem taşımış, egemen üretim ilişkilerinin niteliğine bağlı olarak da tarihsel ve yersel olarak farklılık göstermiştir. "Orman" sayılacak (ve sayılmayacak) yerlerin hukuksal olarak tanımlanmasına gerek duyulması, "ormanlar" ve ormancılıkla ilgili hukuksal değişikliklerin çoğunluğunun "orman" tanımı ile ilişkili olması da bu gerçeği açıklıkla ortaya koyuyor bence. Ancak, bu önemine karşın Türkiye'de bu tanımın iki bileşenden oluştuğu gerçeği nedense gerektiğince göz önünde bulundurulmuyor. Oysa 1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı Orman Kanunu ile 1956 yılında çıkarılan, günümüze değin de birçok kez köklü biçimde değiştirilen 6831 sayılı Orman Kanunu'nun ilk maddesinde de bu yalın gerçeğin temel alındığı tanımlamalar yapılmıştır: Sözgelimi; bu iki yasada da "orman" tanımlanırken "ağaç ve ağaççık toplulukları" ile "yerleri" kavramları öne çıkarılmıştır. Bu, nedensiz bir düzenleme değildir: Düzenleme yapılırken;

1. Orman ekosistemini oluşturan ağaç ve ağaççık toplulukları herhangi bir nedenle ortadan kalkarsa/kaldırılırsa üzerinde bulundukları arazinin "orman" sayılma özelliğini sürdüreceği varsayılmış;
2. Üzerinde ağaç ve ağaççık topluluğu bulunmayan bir arazinin, koşullar gerektirdiğinde sonradan ormanlaştırmak amacıyla hukuksal olarak "orman" sayılabilmesi de olanaklı kılınmıştır.

Kısacası; tartışmalar sırasında "orman" denildiğinde, kastedilenin orman ekosistemleri mi yoksa hukuksal olarak "orman" sayılan yerler, araziler midir, sorusunun açıklıkla yanıtlanması, yöntemsel bir gerekliliktir. Bu nedenle öncelikle "orman" denilince akla gelen, daha doğru bir söyleyişle gelmesi gereken iki bileşene açıklık getirmeye çalışacağım.

1. Orman Ekosistemleri

Orman ekosistemlerinin hem orman ekolojisi çalışmaları hem de ormancılık politika ve uygulamalarının irdelenmesi ve tartışılması sırasında kesinlikle gözden kaçırılmaması gereken evrensel özelliklerinin¹ bu bağlamda da anımsanması pek çok yönlerden yol açıcı olabilecektir. Ayrıca, böyle bir anımsama, aynı zamanda, tartışmaların, en azından ortak bir kavramsal temelde yapılabilmesini de büyük ölçüde kolaylaştırabilecektir.

Katılır mısınız, bilemem: Kuramsal olarak kısmen ya da tümüyle bilinmesine karşın uygulama ve tartışmalar sırasında aşağıdaki gerçekliklerin çoğunlukla gözden kaçırıldığını düşünüyorum:

Orman ekosistemleri birbirleriyle yönü ve şiddeti zamana ve ortama göre değişebilen ilişkiler içinde bulunan, sonsuz sayıda alt sistemden oluşmuş, canlı sistemlerdir.

Orman ekosistemlerinin varlığı, yokluğu, nitelik ve niceliği ile yersel dağılımı, cins, tür, sınıf ayrımı yapmaksızın, tüm varlıkları doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir.

Orman ekosistemleri doğrudan ve dolaylı etkileri, doğrudan ve dolaylı olarak etkilenmesi herhangi bir mülkiyet biçimi ve sınırıyla sınırlandırılmayan oluşumlardır.

Dolayısıyla, orman ekosistemleri tüm canlıların ve bu arada da tüm insanların ortak varlıklarıdır.

Böyle bir tanım temel alındığında, açıktır ki, orman ekosistemlerinin aynı anda hem **özne** hem de **nesne** konumunda olduklarının kabul edilmesi gerekecektir. Orman ekosistemleri;

- ✓ **Özne** olarak çeşitli ürün ve hizmetleri eşzamanlı olarak üretebilmekte, canlı cansız tüm varlıkları etkileyebilmektedir;
- ✓ **Nesne** olarak da başta insan etkinlikleri ile iklimsel değişiklikler olmak üzere sonsuz sayıda etkenden çeşitli düzey ve biçimlerde etkilenebilmektedir; öyle ki, bu etkilerin birbirinden ayrılabilmesi, niteliklerinin belirlenebilmesi ve düzeyinin ölçülebilmesi; çok daha önemlisi, bir kısmının tümüyle önlenememesi her durumda olanaklı değildir; çünkü orman ekosistemleri, "doğa" bütünü içinde olan "doğanın" öteki öğeleriyle çeşitli biçim ve düzeyde etkileşim içinde bulunan varlıklardır.

Bilindiği gibi, "doğal" süreçler, ortamlar ile varlıklar arasında varlık/oluş gerekçeleri, işlevleri arasında üstünlüklü ve/veya öncelikli herhangi bir konum yoktur.

Kısacası; bu, bir bakıma evrensel sayılabilecek ayırt edici özellikleri nedeniyle kamu yararının gözetilmesinin, orman ekosistemlerinin yönetilmesinde de temel ilke olması beklenir. Bu ilkenin benimsenmesi durumunda ise son derece karmaşık birbirleriyle etkileşimli ekolojik, toplumsal, kültürel, giderek de siyasal sorun alanı ortaya çıkmaktadır.

2. Arazi / Alan Olarak "Orman" Sayılan Yerler

Orman ekosistemleri, "üretici varlık" olmasının yanı sıra, aynı zamanda bir yer ya da arazi, bir yüzeydir; ülke ya da bölgenin ya da yüzeyin bir kısmıdır. Bu kısım, doğal olarak oluşmuş orman ekosistemleriyle kaplı olabileceği gibi, herhangi bir yolla orman yetiştirilmek üzere ayrılmış, henüz ağaçsız ya da üzerindeki orman ekosistemlerini herhangi bir nedenle yitirmiş araziler de olabilir. Açık ki, bu boyuttaki karar süreçleri ülkenin ya da bölgenin arazi/alan yönetimi ile ilgili karar süreçlerinin tümleşik bir parçası ya da alt boyutudur. 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 1. maddesinin ilk bendine göre; "Tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları **yerleri** ile birlikte orman sayılır." tanımı yapılmıştır. Ancak, aynı maddenin öteki bentlerine göre;

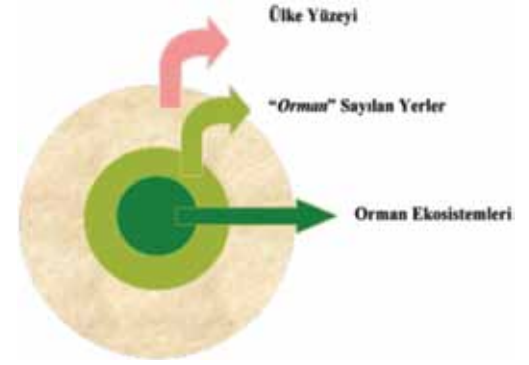
- ✓ Şehir mezarlıkları ile kasaba ve köylerin hudutları içerisinde bulunan mezarlıklardaki ağaç ve ağaççıklarla örtülü **yerler**;
- ✓ Sahipli arazide bulunan ve civarındaki ormanlarda tabii olarak yetişmeyen ağaç ve ağaççık nevelerinin bulunduğu **yerler**;
- ✓ Orman sınırları içinde veya bitişiğinde tapulu, orman sınırları dışında ise her türlü tasarruf belgeleriyle özel mülkiyette bulunan ve tarım arazisi olarak kullanılan, dağınık veya yer yer küme ve sıra halindeki her nevi ağaç ve ağaççıklarla örtülü **yerler**;
- ✓ Orman sınırları dışında olup yüzölçümü üç hektarı aşmayan sahipli arazideki her nevi ağaç ve ağaççıklarla örtülü **yerler**;
- ✓ Sahipli arazide ve muhitin hususiyetlerine göre yetişmiş veya yetiştirilecek olan fıstıkçamlıkları ve palamut meşelikleri dahil olmak üzere her nevi meyveli ağaç ve ağaççıklar;
- ✓ Sahipli arazideki aşılı ve aşısız zeytinlikler ile özel kanunu gereğince devlet ormanlarından tefrik edilmiş ve imar, ıslah ve temlik şartları yerine getirilmiş bulunan yabani zeytinlikler ile... yabani ve aşılannmış fıstıklık, sakızlık ve har-nupluklar;
- ✓ funda ve makilerle örtülü orman ve toprak muhafaza karakteri taşımayan **yerler** hukuksal olarak "orman" sayılmıştır.

- Ek olarak, 6831 yasanın 2. maddesine göre ise;
- ✓ "...orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde yarar olduğu tespit edilen **yerler**";
 - ✓ "...halen orman rejimi içinde bulunan funda ve makilerle örtülü yerlerden tarım alanlarına dönüştürülmesinde yarar olduğu tespit edilen **yerler**";
 - ✓ "31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (antepfıstığı, çam fıstığı) gibi çeşitli tarım alanları veya otlak, kışlak, yaylak gibi hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen **araziler**";
 - ✓ "...şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim **alanları**..."
- da "orman" sayılmayabilmektedir. Ünlü "İkiBe" tartışmasına kaynaklık eden uygulamalar ile henüz pek kimse ayırında değil, yakın gelecekte gündeme gelecek ve "İkiBe"den çok daha vahim yıkımlara yol açabilecek "İkiA" uygulaması da bu maddeye dayanıyor.

Açık ki, aşağıdaki çizimde görüldüğü gibi, bu boyutlar, birbirlerini kapsayacak biçimde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla, yalnızca bir boyutun sorgulanması, her durumda anlamlı sonuçlar vermeyecektir. Sözelimi; belirli bir dönemde herhangi bir orman ekosisteminin bitki türü bileşimi, yabanıl hayvan varlığının niteliği ve niceliğini etkileyecek biçimde değişebiliyor; üstelik de bu değişim, zaman ile yöreye bağlı olarak farklı düzeylerde ve yönlerde gerçekleşebiliyor:

Bilisizlik mi, kolaycılık mı, kestiremiyorum; bu gerçekliklere karşın kamuoyunda, bu değişimin hemen hemen yalnızca orman ekosistemlerine indirgenmiş "ormanların azalması/artması" boyutu tartışma konusu yapılıyor. "Buna da şükür" diyenlerden değilseniz eğer, bu boyutta yapılan tartışmalar sırasında "azalma/artma" olgusunun orman ekosistemi varlığında mı yoksa "orman" sayılan yerlerin genişliğinde mi olduğunun da, sorgulanması gerektiğini biliyor olmalısınız. Bu, önemli bir gerçeklik, çünkü, Şekil 2'de özetlendiği gibi; orman ekosistemleri ile "orman" sayılan yerlerle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili oluşumların, kimileri aynı biçimde adlandırılabilir de içerikleri, daha da önemlisi bu oluşumlara yol açan nedenler tarihsel ve yersel olarak farklılaşabiliyor:

Daha önce de belirttiğim gibi; bu gerçekliklerin gerektiğinde göz önünde bulundurulmaması, "ormanlar" ile ilgili tartışmaların çoğunlukla soyut ve duygusal düzlemlerde kalmasına yol açıyor. Örneğin; "İkiBe" tartışması, duyarlı kamuoyu bir yana, ormanbilimciler ile ormancılık meslek örgütleri de çoğunlukla bu düzlemlerde kalmış; dolayısıyla, siyasal iktidar da amaçladığı uy-

Şekil 1. "Orman" Sayılan Yerler ve Orman Ekosistemleri.

Şekil 2. Orman Ekosistemleri ile "Orman" Sayılan Yerlerle İlgili Temel Oluşumlar.

gulamalara dayanak olacak hukuksal düzenlemeleri kolaylıkla gerçekleştirebilmiştir.

Ülkesel Bir Gerçeklik: Kamusal Bir Varlık Olarak "Orman"

Tüm "doğal" süreçler, ortamlar ile varlıklar gibi orman ekosistemleri de öncelikle, ekolojik işlevleri nedeniyle kamusal varlıklardır. Doğal olarak oluşmuş olanlarda ise, kamusalılık, hiçbir nedenle göz ardı edilmemesi gereken bir evrensel bir gerçekliktir. Ülkemizdeki hukuksal olarak "orman" sayılan yerlerin yaklaşık % 85'indeki orman ekosistemleri, doğal olarak oluşmuştur. Yaklaşık % 15'i ise hemen hemen tümüyle ilgili kamu kuruluşları tarafından çeşitli amaçlarla yapılan ağaçlandırmalarla oluşturulmuştur.

Öte yandan; ülkemizdeki hukuksal olarak "orman" sayılan yerlerin tümüne yakın bir kesimi, tüm tarihsel dönemlerde devlet mülkiyetinde olmuştur. Bu gerçek de göz önünde bulundurulduğu içindir ki hem 1961 hem de 1982 Anayasasında;

"Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.

Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz."

kurallarına yer verilmiştir.

Kısacası; yurttaşların orman ekosistemlerinin sunduğu ürün ve hizmetlerden eşit biçimde ya-

rarlanması, ülkemizde de hava, su vb gibi temel bir haktır. Dolayısıyla; ülkemizde şimdilerde var olan orman ekosistemlerine sahip çıkması, her sınıf ve kesimden yurttaşın göz ardı etmemesi gereken bir kamusal görevdir. Söylememi yadırgamayın lütfen; mimarların da bu görevden kaçınmaması gerektiğini düşünüyorum.

“Yapılı Çevreler”Tasarlanı, Uygulanır ve Kullanılırken...

Bu bağlamda da ayrıca belirtmem gerekiyor mu, bilemiyorum; çok açık:

- ✓ “Yapılı çevreler”, her canlının dengeli “maliyetlerle” ulaşabileceği yeterli nitelik ve nicelikte suyun devamlı olarak nasıl sağlanabileceği sorusu yanıtlanmadan tasarlanmaması, gerçekleştirilmemesi gerekiyor;
- ✓ Orman ekosistemlerinin varlığı ancak uygun yerlerde, uygun yapısal özelliklere sahip, yeterli genişlikte olursa, su kaynaklarının niteliği, verimi ve devamlılığı üzerinde belirleyici olabilen öncelikli koşullardan birisidir;
- ✓ Uygun yerlerdeki, uygun yapısal özelliklere sahip, yeterli genişlikte orman ekosistemlerinin varlığı, “yapılı çevrelerin” görünümünü daha da güzelleştirmesinin yanı sıra hava, toprak ve su kirliliği ile gürültü, radyoaktif kirlenme vb. çevre sorunlarını da azaltabiliyor;
- ✓ Gerek “yapılı çevrelerin” tasarımı ile uygulanması gerekse “yapılı çevredeki” yaşantıların yoğunluğu, biçimi, sürekliliği çevredeki tüm “doğal” süreç, ortam ve varlıklar, bu kapsamda da su kaynakları ile orman ekosistemleri üzerinde çeşitli etkilerde bulunabiliyor.

Hangi düzlemde ve ölçekte olursa olsun “yapılı çevrelerin” tasarlanması, uygulanması ve kullanımı sırasında bu son derece yalın gerçekliklerin göz önünde bulundurulması; bu amaçla gerekli hukuksal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması, uygun yapılaşma stratejilerinin geliştirilmesi; bu doğrultuda plan, proje vb. belgelerin hazırlanması gerekiyor. Ülkemizde bu gereklerin, özellikle konut yapımı ve kullanımında hemen hemen hiç yerine getirilmediğini, en az bencileyin sizler de biliyorsunuzdur. Baksanıza; çeşitli düzeylerde ve çeşitli amaçlarla hazırlanan çevre düzeni ile imar planlarında bu gereğin yerine getirilmesini rastlantısallıktan kurtarabilecek hukuksal düzenlemeler yapılmamıştır. Dahası; 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 2, 10 ile 18. maddelerinde yer verilen “stratejik çevresel değerlendirme”, yanı sıra, 2011 yılında çıkarılan, ne ki çok kısa süreler içinde değiştirilen 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’yle öncekilerden çok daha kapsamlı bir yaklaşımla gündeme getirilen “mekânsal strateji planlaması” henüz yapılmamıştır. Öyle ki, Çevresel Etki Değerlen-

dirmesi Yönetmeliği’nde “Ek-1” olarak yer verilen “Çevresel Etki Değerlendirmesi Uygulanacak Projeler Listesi”ndeki 46 proje konusu arasında, sözgelimi, konut yapımı yoktur. Yönetmelikte “Ek-2” olarak verilen “Seçme-Elementer Kriterleri Uygulanacak Projeler Listesi”nde ise yalnızca;

- ✓ “Turizm konaklama tesisleri: Oteller, tatil köyleri, turizm kompleksleri vb. (100 oda ve üzeri)”
- ile
- ✓ “Toplu konut projeleri (500 konut ve üzeri)”

yer verilmiştir. Oysa, Yönetmelikte “Ek-5” olarak yer verilen “Duyarlı Yörelere”² kapsamında, öteki “Korunması Gerekli Alanlar” arasında su kaynakları ile “orman” sayılan yerler de sayılmıştır. Bu durumda ne mi oluyor; işte örnekleri:

- ✓ Yaşayanlarının çoğunluğunu emekçi sınıf ve katmanlardan yurttaşlarımızın oluşturduğu Ankara ve İstanbul gibi kentlerde bile içme ve kullanma suyunun nitelik ve nicelik olarak yetersiz olduğu;
- ✓ Bu yetersizliğin, satın alabilecek gelir düzeyine sahip yurttaşlarımızı metalaştırılıp şişelendirilmiş sulara yönelttiği³,
- ✓ Satın alma gücü bulunmayanları ise su yetersizliğine tutsak ederek sağlıksız sulara yönelmeye zorladığı

herkesçe biliyor. Böyleyken, aşağıda örneklenen türden “sulu yapıları çevreler” tasarlanabiliyor ve uygulanabiliyor:

Yakın zamana değin “mimarlık etkinliklerinin su ile ilişkisinin de bilinen bir gerçeklik diye düşünüyordum. Ancak, büyük kentlerde hızla yaygınlaştırılan “sulu” yerleşkeleri, her sıra dışı yağmurdan sonra sular altında kalan “yapılı çevreleri” gördükçe, bu düşüncem değişti; özellikle de

yıllık ortalama yağışı 500 mm’yi bile bulamayan, tarihte büyük kuraklıkları yaşamış, gereksindiği kullanım suyunu kilometrelerce uzaklıktaki kirlilikten akarsulardan üstelik de son derece yüksek maliyetlerle karşılamak zorunda kalan Ankara ve çevresindeki “marinalı” yerleşkelerin tanıtımlarını izledikçe, tasarımcısı ve uygulayıcısı mimarlarla sormak isterdim:

“Bu ‘sulu yapıları çevrelerde’ sular nereden, ne pahasına karşılanıyor; karşılanacak?”

Ek olarak; bu bağlamda son olarak ülkemizde artık sık sık gündeme gelen sellerin, kimileri TOKİ gibi mimarların da işlendirildiği kamu kuruluşları tarafından tasarlanıp yaptırılan “yapılı çevrelerde” yol açtığı öncekilerden daha büyük yıkımları, sonrasında yapılan açıklamaları anımsıyorum:

Gelin de şimdi, Cengiz Bektaş’ın “doğaya uyumlu mimarlık” yaklaşımını, yanı sıra;

“Tasarım ile uygulama denetimi (kontrollük) birbirinden ayrılmaz... Tasarım ile yapı denetimi birbirinden ayıranlar mimarlığın ne olduğunu bilmeyenlerdir.”

“...günümüzde doğaya uyumlu mimarlık tümayle unutulmuş gibi görünüyor ve ‘ekolojik mekolojik’ lafları bir şeyleri örtmek için kullanılıyor.”

savlarını anımsamayın!⁴ Ben, Bektaş’ın “doğaya uyumlu mimarlık” yaklaşımının giderek yaygınlaşan, söylemi bile metalaştırılan “doğaperestlikten” kaynaklandığını düşünmüyorum; Bence, Bektaş, bir mimarlık gereğinden, zorunluluğundan söz ediyor; ne ki, henüz her düzlemde zorunlu kılınmamış, etik düzeyde kalmış bir gereklilikten.

Söz Sudan Açılmışken...

Biliyorsunuz; ülkemizde 112 milyar m³ kullanılabilir suyun var olduğu; bu suyun ancak % 39'undan yararlanılabildiği; yararlanılan suyun da yaklaşık % 16'sının evsel olarak tüketildiği; ülkemizde "su sıkıntısı" olduğu öne sürülüyor. Bir yandan bu "sıkıntının" aşılması, bir yandan yeterli nitelik ve nicelikte suyun kamusal bir temel hak olmaktan çıkarılmasına yönelik çabaların önlenmesine yönelik onlarca (belki de yüzlerce!) çalışma yapılmış, yazanaklar yayımlanmış, eylem planları hazırlanmış; bu belgelerde yüzlerce eyleme yer verilmiş; hukuksal ve kurumsal düzenlemeler yapılmış; su hakkının korunması ve geliştirilmesine yönelik çeşitli oluşumlar örgütlenmiş, eylemler gerçekleştirilmiştir.⁵ Örneğin, 2013 yılında gerçekleştirilen 1. Ormanlık Şurası'nda birbirinden bağımsız olarak çalışan çeşitli "Çalışma Grupları" oluşturulmuş; Şura'da alınan kararlar arasında ise yalnızca;

- ✓ "Suyun Etkin ve Verimli Kullanımı Sağlanmalıdır." başlıklı 6. Karar kapsamında;

"Bina içi tesisatlarda yağmur suyu, gri su ve arıtılmış atıksuyun kullanılması için mevzuat geliştirilmeli; yağmur sularının sarnıçlarda biriktirilerek bahçe sulamalarında kullanılması özendirilmeli,"

"Kentsel dönüşüm faaliyetlerinde ekolojik kentler ve yeşil bina uygulamaları teşvik edilmeli,"

- ✓ "Su Kaynaklarının Korunması İçin Noktasal ve Yayılı Kaynaklardan Gelen Kirlilik Yükleri Azaltılmalıdır." başlıklı 9. Karar kapsamında ise;

"Evsel, endüstriyel atıksular ve sızıntı suları kaynaklı kirliliğin kontrolü için gerekli altyapı tamamlanmalı,"

"Su ve atıksu arıtma tesisleri uygun norm ve standartlarda inşa edilerek sertifikalı operatörlerce işletilmesi sağlanmalı"

strateji ve politika (!) önerilerine yer verilmiştir.⁶ Bu "strateji" ve "politika" önerilerinin mimarlık ve ormancılık uğraşlarını da doğrudan ilgilendirdiği açıktır. Ancak, ilginçtir, su, mimarlık, orman ve ormancılık konularının birlikte ele alındığı çalışmalar hemen hemen hiç yapılmamıştır. Bırakınız, üçünün birlikte ele alınmasını bir yana, herhangi ikisinin bir arada, birbirleriyle etkileşimli olarak irdelendiği çalışmalar bile son derece sınırlıdır. Oysa orman ekosistemleri/ormancılık-su-mimarlık, çeşitli yönlerden birbirleriyle etkileşim içinde olan sorun alanlarındandır.

Öte yandan; orman ekosistemlerinin su kaynaklarının nitelik ve niceliğinin iyileştirilmesi ve ko-

runması üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri gerektiğince biliniyor sanıyorum. Bu nedenledir ki, Orman Genel Müdürlüğü (ile Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü), örneğin; **Anadolu Su Havzaları ile Doğu Anadolu Su Havzası Rehabilitasyonu**; en son olarak da Ekim 2012 - Mayıs 2013 döneminde, % 72'si İngiltere Büyükelçiliği tarafından desteklenen **Ormanların Su Kullanımı Bağlamında Sürdürülebilir Orman Yönetimi Uygulamaları için Orman Genel Müdürlüğü'nün Kapasitesinin Geliştirilmesi** vb. projelerini⁷; yanı sıra, **Baraj Havzaları Yeşil Kuşak Ağaçlandırma ile Yukarı Havza Sel Kontrolü** vb. eylem planlarını gerçekleştirmiştir. Ek olarak; en son 2008 yılında hazırlanan Orman Amenajman Yönetmeliği'yle birlikte orman ekosistemlerinin yönetiminde *"ekolojik tabanlı çok amaçlı fonksiyonel planlama"* düzenine geçilmiş; 2014 yılında çıkarılan 299 sayılı Tebliğ'de⁸, *"Genel Orman Fonksiyonları"* kapsamında sularla ilgili olarak;

- ✓ İçme suyu
- ✓ Kullanma suyu
- ✓ Su kaynakları

"koruma hedeflerine"⁹ de yer verilmiştir. Açıkta ki, bu "koruma hedeflerinin" gözetileceği orman ekosistemlerinin konumu, niteliği ile genişliği, yalnızca orman ekolojisi ve/veya benimsenen ormancılık politikalarının ya da yapılagelen uygulamaların gereklerine göre belirlenecektir.

Sanıyorum ki, buraya değin sözünü ettiğim gerçekliklerin birbirleriyle ilişkisini kurmakta oldukça zorlanmış; dahası, gereksiz bulmuş, deyim yerindeyse "lâf salatası" olarak değerlendirmiş olabilirsiniz; doğrusu buna hiç şaşırmam. Şaşırmam, çünkü, egemen değer yargılarımızın çoğunlukla gerçekçiliği en azından tartışılabilir çeşitli önkabullere dayandığını, bunun da, sağladığı kimi kolaylıklara karşın yaşamsal önemde yanılsamalara neden olduğunu gözden kaçırabiliyoruz. Bu bağlamda dikkat çekmeye çalıştığım yanılsama ise bilgi, teknik, öğretim, özel olarak da mühendislik ve mimarlık alanlarının ülkemizde de birbirinden giderek soyutlanması, uzaklaştırılmasıdır. Gereksiz de bulunsa, buraya değin, bu durumun bence kaçınılmaz olan sonuçlarını sergilemeye çalıştım. Çünkü, böyle si yanılsamaların, sözgelimi;

- ✓ Deyim yerindeyse, "tek ağacı görmekten ormanı görememe" durumlarına yol açtığını; bu durumun söz konusu alanlardaki deneyim ve bilgi birikimlerinden beslenmesini olanaksızlaştırdığını ya da rastlantısallaştırdığını;
- ✓ Toplumsal, kültürel ve ekonomik getiri ve götürüleri bir yana bırakılırsa (!), insanoğlunun "doğal" süreçler, ortam ve varlıklara yabancılaşmasını hızlandırıp yaygınlaştırdığını ve kalıcılaştırdığını;

- ✓ "Doğal" süreçler, ortam ve varlıkların yalnızca yararlı görülen (ekolojik, ekonomik, estetik vb) işlevlerinin öne çıkarılmasına; buna karşılık yaşamın vazgeçilemez bileşenleri olduğunu gerçeğinin gözden kaçırılmasına; dolayısıyla ikincilleştirip yaşantıların alınıp satılabilen "kenar süsleri" düzeyine indirgenmesine yol açtığını

düşünüyorum. Bunla da yetinmiyorum; bir yurttaşınız olarak "yapılı çevre", benim deyişimle ise "yaşama ortamı" tasarımcısı ve uygulayıcısı mimarlık etkinliklerinin, her şeyden önce, gerek kuramda gerekse uygulamada böylesi yanılsamaların "değirmenine su taşımaktan" özenle kaçınması gerektiğini bekliyorum. Bence, ülkemizdeki "orman" sayılan yerler, özellikle de orman ekosistemleri ile ormancılığımızda olup bitenler de, söz konusu yanılsamanın çokça yaşandığı alanlardan birisidir. Dolayısıyla, diyorum ki; tüm toplumsal sınıf ve katmanlar ile kesimler, özellikle tasarım ve uygulamalarıyla yaşama ortamlarını biçimlendiren mimar yurttaşlarımız da bu alandaki gelişmelerden yana ilgisini esirgememelidir; yanılıyor muyum sizce?

"Doğa ile İç İçe Yaşama Trendi" Giderek Yükseliyor...

İzliyorsunuzdur; toplumun özellikle varlıklı ve küçük kentsoylu sınıf ve katmanlarının "doğaya dönüş" eğilimleri giderek yaygınlaşıyor (!) Başka bir söyleyişle; öteden beri arazi rantını artırıcı işlevler gören deniz, göl ve akarsu kıyıları ya da bu ortamların uzaktan bile olsa görünebileceği yersel konumlara, şimdilerde bir de orman ekosistemleri eklendi. Kısacası; günümüzün "yükselen trendlerinden" birisi de "doğa ile iç içe yaşamak" oldu (!) Görünüşe bakılırsa, siyasal iktidar da, özellikle büyük sermayeli yapsatçıları bu yöneldimden daha fazla yararlandırmak için elinden geleni yapıyor. Neler mi yapıyor; işte birkaç örnek:

- ✓ 2012 yılında 6292 sayılı **Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi ile Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun**'la; "İkiBe" arazilerinin herkese satışı, "İkiA" arazilerinin her çeşit amaçlarla kullanılması ile Hazine mülkiyetindeki tarım arazilerinin satışının başlatılması;
- ✓ 6360 sayılı **On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**'la kırsal ortamlarının sınırsız yapılaşmaya sınırsızca açılması;
- ✓ Çeşitli amaçlarla birçok kez değiştirilen 4342 sayılı **Mera**, 5403 sayılı **Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu**'nun işlevsizleştirilmesi;

- ✓ TOKİ'nin "çiftlik evleri" uygulamasını yaygınlaştırması;
- ✓ 648 sayılı KHK'nın 23. maddesiyle, 3194 sayılı **İmar Kanunu**'nun 27. maddesinin değiştirilmesi; yasaya getirilen Ek Madde 4 ile mera, yaylak ve kışlakların "Geçici" olarak yapılaşmaya açılması sağlanması; muhtarlıkların bu doğrultuda önemli işlevler yüklenmesi;
- ✓ İlgili yönetmeliklerle, genelgelerle yasalara bile aykırı düzenlemelerin yapılması.

Bu yönelimin, kırsaldaki yapılaşmalara yeni boyutlar kazandıracığı; bu kapsamda "yapılı çevre" tasarımcısı mimarlara da "yeni fırsatlar" yaratacağı açıktır.

Ülkemizdeki Bir Başka "Bağımsız Cumhuriyet"!

"Neresi?" diye sorarsanız eğer, hemen yanıtlayayım: Ormancılığımız; somut olarak da Orman Genel Müdürlüğü (OGM)!" "Nasıl yani?" mi diyor sunuz, açıklamaya çalışayım: OGM;

- ✓ Anayasanın 169. maddesi gereği, ülkemizde "ormanı" sayılan yaklaşık 22 milyon, "devlet ormanı" sayılan 21,7 milyon hektar araziye gözetmek ve korumakla; orman ekosistemlerini genişletmek ve daha verimli duruma getirmekle, işletme dahil değerlendirmekle yükümlü kılınan;
- ✓ Yükümlülüklerini yerine getirmek için; (i) merkezde Teftiş Kurulu Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, İç Denetim Başkanlığı ile 18 daire başkanlığı ve bu daire başkanlıklarına bağlı toplam 118 şube müdürlüğü ile (ii) ülke yüzeyinde 27 orman bölge müdürlüğü ile doğrudan merkeze bağlı 12 araştırma enstitüsü müdürlüğünden oluşturan; bölge müdürlüklerine bağlı toplam 243 orman işletme müdürlüğü, 28 fidanlık müdürlüğü, 4 müdürlük, 292 başmühendislik, orman işletme müdürlüklerine bağlı 1.380 orman işletme şefliği, 9 fidanlık şefliği, 187 ağaçlandıрма ve toprak muhafaza şefliği ve 128 diğer şeflik ile fidanlık müdürlüklerine bağlı 84 fidanlık şefliği olarak örgütlenen⁶;
- ✓ Bu birimlerde 40,2 bin "memur" ile 200 sözleşmeli (4/B); 17,5 bin sürekli ve 7,5 bin geçici işçi ile 1,5 bin geçici personel (4/C) işlendiren¹⁰;
- ✓ 2014 yılında 2,4 milyon TL'yi öner sermaye olmak üzere yaklaşık 5 milyon TL kaynak kullanan;
- ✓ Çalışmalarının gerektirdiği tesisleri kurabilen, alt yapı yatırımlarını gerçekleştirebilen; hukuksal ve kurumsal düzenlemeler hazırlayıp yaşama geçirebilen;
- ✓ Orman köylüsü sayılanların yaşama koşullarını iyileştirmek amacıyla çeşitli projeler uygulayan;
- ✓ Her düzeyde plan, program ve projeleri ülkedeki genel toplumsal, ekonomik gelişmelerden bağımsız olarak hazırlayıp gerçekle-

Hukuksal Düzenlemeler	İlk Çıkarıldığı Yıl	Toplam Değişiklik Sayısı	2003-2013 Döneminde Yapılan Değişiklik Sayısı
6831 Sayılı Orman Kanunu	1956	25	12
4342 Sayılı Mera Kanunu	1998	12	9
5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu	2005	-	3
3213 Sayılı Maden Kanunu	1987	7	4
2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu	1982	6	3
ÇED Yönetmeliği	1987	7	6
Ağaçlandırma Yönetmeliği	1989	7	4
Toplam		64	41

Çizelge 1. "Ormanlar" ve Ormancılıkla İlgili Başlıca Hukuksal Düzenlemeler.

tirebilen; çok sayıda yabancı kaynaklı projeleri uygulayabilen;

- ✓ Doğal orman ekosistemlerinin yapısal özelliklerini "gerekli" gördüğü gibi değiştirebilecek uygulamalar yapan

bir kuruluştur. OGM, daha somut bir söyleyişle, bağlı olduğu Bakan ve/veya Orman Genel Müdürlüğü bu çalışmalarının niteliklerini, büyüklüklerini ve ülke yüzeyine dağılımını tasarlar, planlar ve yürütürken, benzetmem yerindeyse, "bağımsız cumhuriyet" yöneticileri gibi davranabilmektedir. Özel bir neden olmadıkça, bu çalışmaları denetleme olanakları son derece kısıtlıdır; karar süreçleri hiçbir düzlemde demokratik olmadığı için de kararlar ile uygulamaların çeşitli yönlerden yerindeliği, büyük ölçüde rastlantısalıdır; bu rastlantıların hangi alanlarda ne denli gerçekleştiği ancak çok uzun dönemler sonra ortaya çıkabilmektedir; gerçekleşmelerden geri dönülmesi çoğu durumda olanaksızdır.

Bu çalışma düzeni ve olanakları nedeniyle OGM, hemen hemen her dönemde, her siyasal yönelimin egemen olmak istedikleri bir kuruluş olmuştur.

Kısacası, OGM; ülkemizde nerelerinin "orman" sayılabileceği, hukuksal olarak "orman" sayılan yerlerin hangi amaçlarla nasıl değerlendirebileceği vb. "yapılı çevre" tasarımı ve uygulamaları ile su gereksinmesinin yeterli nitelik ve nicelikte karşılanabilmesini de doğrudan etkileyebilecek kararları büyük ölçüde, kimi alanlarda ise tümüyle bağımsız olarak alıp uygulayabilmektedir. Buna karşılık; "yapılı çevre" tasarımcıları ve uygulamacılarının bu karar ve uygulamalar üzerinde herhangi bir biçim ve düzeyde etkili olabilmesi olanaksızdır. Görünüşe bakılarsa, onların da bu doğrultuda herhangi bir istek ya da beklentileri yoktur. Bu gerçeğin en çarpıcı tanıtı; OGM'nin yaygınlaştırmaya çalıştığı; 2014 yılında sayıları 1441'e, genişlikleri ise 25 bin hektara ulaşan¹¹ ağaçlı dinlenme yerleri (mesire yerleri ile kent ormanları) uygulamalarıdır. Bu çalışmaların hiçbir aşamasında, OGM ile başta "yapılı çevre" tasarımcısı ve uygulayıcıları ile su tedarikçileri olmak üzere ilgili uzmanlık alanların-

dan kişi ve kuruluşlar arasında kurumsallaşmış bir ilişki yoktur; OGM, bu alanda da, deyiş yerindeyse bildiğini okuyabilmektedir.

Yürürlükteki Devlet Ormancılık Düzeni de Özelleştiriliyor!

Çünkü çok iyi bildiğiniz gibi, bu dönüştürümün gerçekleştirildiği başlıca alanlardan birisi de, her türden kamusal varlıklar ile hizmet alanlarının sınırsızca metalaştırılmasıdır. Bu süreç, "devlet ormanı" sayılan yerler ile 1937 yılından bu yana yürürlükte bulunan devlet ormancılığı düzeninde de süregelmektedir. Ne var ki; ne Anayasanın 135. maddesinde varlık gerekçelerine açıklık getirilen ilgili "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" ne de öteki demokratik kitle örgütleri ile "duyarlı" yurttaşlar, bu gerçekliğin ayırındadır. Oysa, özellikle son on yılda, ormanlık alanında da bir yandan su kaynaklarının niteliğinin ve niceliğinin korunması, bir yandan yurttaşlarımızın dinlenme olanakları artırılması, yeni "yapılı çevrelerin" oluşturulması, bir yandan da ekonomik amaçlı etkinlikleri yönünden yaşamsal öneme sahip düzenleme ve uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu gerçek, OGM'nin verilerinden yararlanarak hazırladığım Çizelge 1'de açıklıkla görülüyor:

Bu değişikliklerin hemen hemen tümüyle, başta orman ekosistemleri olmak üzere, su kaynaklarının devamlılığına doğrudan ya da dolaylı katkılarda bulunan tüm yeşil alanlar, (meler, bitkisel üretim arazileri, bozkırlar vb.) yerleşmeye; madencilğe, turizme, spor tesisi, üniversite yerleşkesi, alt yapı vb. yatırımcıları tahsis edilmiştir.

Bu süreç, üç boyutlu olarak işletiliyor:

1. "Devlet Ormanı" Sayılan Yerlerin Özelleştirilmesi

Başta 6831 sayılı yasa olmak üzere ilgili hukuksal düzenlemeler de bu doğrultuda değiştirilmiştir. Çoğunlukla "devlet ormanı" sayılan alanların özelleştirilmesine yol açan bu düzenlemelerin başlıcaları aşağıda sergilenmiştir:

6831 sayılı yasanın 1. Maddesinde yapılan "orman" tanımı, orman ekosistemlerini ağaç ve ağaçlık topluluğuna indirgenerek, belirli genişlik ve uzaklıklar ile kullanım biçimlerini temel alarak tanımlanmakta, bu nedenle de belirleme ve sınırlandırma çalışmalarının ekolojik ölçütlere dayandırılması, en azından rastlantılara bırakılmaktadır. Sözgelimi; 6831 sayılı yasanın 2. Maddesi, Anayasanın 169 ve 170. maddelerinden hareketle;

- ✓ Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerlerin,
 - ✓ Halen orman rejimi içinde bulunan funda ve makilerle örtülü yerlerin,
 - ✓ 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımında orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden... çeşitli tarım alanları veya ... hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen arazilerin;
 - ✓ Şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanlarının
- "orman" sınırları dışına çıkarılmasına olanak verilmiştir. Yasanın 2. maddesinin "A" bendinin uygulanması amacıyla ilk olarak 1984 yılında çıkarılan "6831 Sayılı Orman Kanunun 2. Maddesinin (A) Fıkrasına Göre Orman Sınırları Dışına Çıkarılacak Yerler Hakkında Yönetmelik" 2007 yılında yeniden düzenlenerek "devlet ormanı" sayılan alanların hem de ormancılık dışı amaçlara kullanılmak üzere özelleştirilmesi büyük ölçüde kolaylaştırılmıştır.

Öte yandan; 6292 sayılı yasa çıkarılarak hem "İkiBe" arazilerinin işgalcilere satılması sağlanmış hem de "İkiA" uygulamasının yolu açılmıştır. 6831 sayılı Orman Kanunu'nun Anayasanın 169 ve 170. maddelerine dayanan, 1980'li yıllardan beri yürürlükte olan ama hiç uygulanmayan 2. maddesinin "A" bendine göre;

- ✓ "...orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde yarar olduğu tespit edilen yerler ile halen orman rejimi içinde bulunan funda ve makilerle örtülü yerlerden tarım alanlarına dönüştürülmesinde yarar olduğu tespit edilen yerler..."

hukuksal olarak "orman" sayılmayabilecek; Anayasanın 170. maddesine göre yalnızca "orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen yerleştirilmesi maksadıyla" değerlendirilmesi gereken bu yerler "orman" sayılmayabilecektir.

2. "Devlet Ormanı" Sayılan Arazilerden Yararlanmanın Özelleştirilmesi

Devlet orman işletmeciliğindeki özelleştirmeci uygulamaların bir başka boyutu da "devlet ormanı" sayılan alanlardan ormancılık dışı amaç-

larla yararlanma olanağının özel kişi ve kuruluşlara herhangi bir biçimde devridir. Orman Kanunu'nun 16, 17 ve 115. maddelerinin yanı sıra 2634 sayılı Turizmi Teşvik, 3213 sayılı Maden Kanunu başta olmak üzere çeşitli yasalarla öteden beri yapılagelen bu uygulamaların kapsamı giderek genişletilmiştir.

i. Özel "Ağaçlandırma":

6831 sayılı yasanın 1986 yılında çıkarılan 3302 sayılı yasayla yeniden düzenlenen 57. maddesi ise "orman sahasını artırmak" amacıyla; "orman sınırları içinde yangın ve çeşitli sebeplerle meydana gelmiş açıklıklarda; verimsiz, vasıfları bozulmuş ve amenajman planlarında toprak muhafaza karakteri taşımadığı halde muhafazaya ayrılmış orman alanları(nda)..." köy tüzel kişilikleri ve diğer gerçek, tüzel kişilerin "özel orman statüsünde" orman yetiştirmelerine olanak vermiştir. Bu gibi yerlerin çıplak mülkiyeti Hazine'de kalmakta; ancak buralarda yapılacak ağaçlandırmalar sonucunda ortaya çıkabilecek "ormanlardan" kişiler özel ormanları gibi yararlanabilmektedir. "Özel ağaçlandırma" uygulamalarının, "devlet ormanı" sayılan yerlerin şimdilik dolaylı da olsa özelleştirilmesinin yanı sıra bir amacı da budur. 2004 yılında hazırlanan **Ulusal Ormancılık Stratejisi**, dolayısıyla 2004-2023 döneminde uygulanması öngörülen **Türkiye Ulusal Ormancılık Programı**'nda "Orman Alanlarının Genişletilmesi" başlığı altında yalnızca "Uygun hazine arazileri üzerinde...", "Uygun özel araziler üzerinde" yapılacak "özel ağaçlandırma" çalışmalarına yer verilmiştir.

Öte yandan; 1986-2002 döneminde "gerçek ve tüzel kişilere" toplam 28,9 bin hektarda "özel ağaçlandırma" yaptırılabilmiştir. Ancak, bu "başarısızlık" üzerine **Ağaçlandırma Yönetmeliği**'nde 2003, 2004 ve 2009 yıllarında, kimileri Danıştay tarafından iptal edilen köklü değişiklikler yapılarak, "gerçek ve tüzel kişilere" akıl almaz "kolaylıklar" sağlanmıştır. Bu "kolaylıklar" yanıtsız kalmamış; 2003-2014 döneminde "özel ağaçlandırma" çalışmasına izin verilen "devlet ormanı" sayılan arazinin genişliği 98 bin hektara ulaşmıştır¹². Kısacası; son on yılda yapılan uygulamalardan hareketle şu tezler öne sürülebilir:

- ✓ "Özel ağaçlandırma" yapmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler çoğunlukla gözüne kestirdiği "bozuk orman" sayılan bir "devlet ormanı" arazisinde "özel ağaçlandırma" yapma izni istemiş, çoğunlukla da almıştır;
- ✓ "Özel ağaçlandırma" yapmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin "kimilerine" arazi dışında hibe, kredi, teknik bilgi desteği sağlanmıştır.
- ✓ "Ormanların korunmasını sağlamak, ormanlardaki sosyal baskıyı azaltmak, orman köylüsünün gelirini artırıp refah seviyelerini yükseltmek..." gerekçesiyle "karma orman" söylemiyle "Ağaçlandırmaların altında, aynı

veya birbirini takip eden zamanlarda, ağaçlandırmaya zarar vermeyen yıllık veya çok yıllık bitkiler" de yetiştirilebilmiştir.

- ✓ "Açma ve işgal suretiyle orman sayılan yerlerde kurulu fındık ve çay bahçelerinin sökülmesi neticesi meydana gelen arazide talep sahiplerine; özel ağaçlandırma, erozyon kontrolü, özel imar-ihya ve özel enerji ormanı izni" verilmiştir.
- ✓ 2003 tarihli Ağaçlandırma Yönetmeliği'yle "sahanın mülki hudutları içerisinde bulunduğu köy, belde veya belediye tüzel kişiliklerine" ve "köy halkının hane sayısının en az % 51'inin üye olduğu tarımsal kalkınma kooperatiflerine" verilen öncelik sonraki düzenlemelerde kaldırılmıştır.
- ✓ "Devlet ormanı" sayılan arazilerdeki maki ekosistemlerinin bir bileşeni olan deliceliklerin aşılması ve/veya tümüyle kaldırılıp zeytin ağaçlandırması yapılması olanaklı kılınmıştır.
- ✓ "Devlet ormanı" sayılan yerlerde ve Hazine arazilerinde gerçek ve tüzel kişiliklere bir defada en fazla 300 hektar arazi için "özel ağaçlandırma" izni verilebilirken bu üst sınırın belirlenmesi yetkisi daha sonra "ucu açık" olarak Bakanlığa verilmiştir.
- ✓ Kimi yörelerdeki orman işletmeleri gerçek ve tüzel "devlet ormanı" sayılan yerlerde "özel ağaçlandırma" yapmak için "uygun" arazi istemlerinin yoğunluğu nedeniyle olağan işlerini gerektiği gibi yapamaz duruma gelmiş; gözüne kestirdikleri yerlerde "özel ağaçlandırma" yapmak isteyenlerin çeşitli baskıları altında kalmıştır.
- ✓ "Özel ağaçlandırma" giderek daha fazla ilgi gördükçe, doğal olarak "kural dışı" durumlar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Sözgelimi, yakınlarındaki "devlet ormanı" sayılan yerlerde "özel ağaçlandırma" yapmak isteyen ya da "ister görünen" köy tüzel kişilikleri ile onları bu isteklerinden vazgeçirmek için sermayesi olanlar, bir bakıma "rüşvet" sayılabilecek "alış-verişlere" girmeye başlamıştır.

Bu gerçekleştirmeler göz önünde bulundurulduğunda, "özel ağaçlandırma" çalışmalarının, ilgili yasada belirtildiği gibi "orman sahasını artırmak" için "ağaçlandırma yapmak" amacıyla uyduğu söylenemez.

Öte yandan; 1995 yılında çıkarılan 4122 sayılı **"Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu"**nun 1. maddesine göre amaç;

"Devlet ormanlarında, Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki arazilerde, göl ve akarsu kenarlarında, tüzel kişilerin mülkiyet ve tasarrufundaki arazilerde, orman sahasını ve ağaç servetini çoğaltmak, toprak, su ve bitki arasında bozulan dengeyi kurmak, geliştirmek ve çevre değerlerini korumak maksadıyla, kamu

kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılacak ağaçlandırma ve erozyon kontrolü çalışmalarına ait esas ve usulleri düzenlemek”

olarak belirlenmiştir. Yasa, ülkedeki akla gelebilecek tüm kurum ve kuruluşların kimilerine “orman kurma, bakma ve işletme”, kimilerine “fıstıklık, zeytinlik, harnupluk, makilik, çayır ve meraların geliştirilmesinde altyapı çalışmalarını yapma”, kimilerine de “erozyon kontrolü ve ağaçlandırma” vb. yükümlülükler getirilmiştir. Yine gerçek ve tüzel kişilere “devlet ormanı” sayılan yerlerde “devletin hüküm ve tasarrufu altındaki arazilerde” orman ekosistemi oluşturabilme ve özel ormanı gibi yönetebilme olanağı sağlanmıştır. Ancak, Yasanın uygulanmasına yönelik somut adımlar ise, ancak 2007 yılı sonunda atılabilmiş; Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan **Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberliği Eylem Planı 2008-2012** uygulamaya konulmuştur. Ne var ki, çalışmaların çoğunluğu yine Bakanlık tarafından gerçekleştirilmiş; çalışmaların % 75’ini de “bozuk” yapıda olduğu düşünülen orman ekosistemlerinin iyileştirilmesine yönelik “rehabilitasyon” etkinlikleri oluşturmuştur:

ii. Turizm:

Anımsanacağı gibi, ülkemizde, bir yandan 1982 yılında çıkarılan 2634 sayılı **Turizmi Teşvik Kanunu**’nun 8. maddesi, bir yandan da 6831 sayılı **Orman Kanunu**’nun 1983 ve 1987 yıllarında yılında değiştirilen 17. maddesiyle, başta “devlet ormanı” sayılan yerler olmak üzere her türlü kamusal arazi yerli ve yabancı turizm yatırımcılarına 49 yıllığına tahsis edilebilmiştir. Başlangıcından 2004 yılına değin toplam 115 turizm ve kültür tesisi için 11 bin hektar “orman” tahsis edilmişken bu miktar 2004-2014 döneminde 183 tesise ve 29 bin hektara çıkmıştır¹³. Ancak, Anayasa Mahkemesi, 2002 yılında 6831 sayılı yasanın 17. maddesi ile 2007 yılında da 2634 sayılı yasanın 8. maddesindeki “devlet ormanı” sayılan yerlerin turizm yatırımlarına tahsis edilmesi ile ilgili işlemleri düzenleyen yaptırımları büyük ölçüde iptal etmiştir. Böylece, başta golf tesisleri olmak üzere çok sayıda turizm yatırımı amaçlı “orman” arazisi tahsis işlemi de durdurulmuştu. Ne var ki, siyasal iktidar, en son 2008 yılında çıkardığı 5761 sayılı **“Turizmi Teşvik Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”**la 2634 sayılı yasanın A, C ve D bendlerini yeniden düzenlemiştir. Bu düzenlemeyle; turizm yatırımlarına tahsis edilecek “devlet ormanı” sayılan yerlerde;

- ✓ Turizme tahsis edilecek alan, il genelindeki toplam orman sayılan yerlerin binde 5’ini geçmemesi.
- ✓ Yapılaşmaya esas inşaat hakkının 0.30’u aşmaması,

Kurum ve Kuruluşlar	Yıllar			Toplam	
	2008	2009	2010	Hektar	%
Çevre ve Orman Bakanlığı	440.623	479.563	466.169	1.386.355	95,7
Öteki Kamu Kurum ve Kuruluşları	19.601	17.003	15.252	51.856	3,6
Özel ve Tüzel Kişiler	2.250	2.185	1.271	5.706	0,4
“Sivil Toplum Kuruluşları”	1.118	2.524	793	4.435	0,3
Toplam	463.592	501.275	483.485	1.448.352	100

Çizelge 2. Gerçekleştirilen “Milli Ağaçlandırma Seferberliği” Çalışmaları.

Kaynak: <http://www2.agaclandirmaseferberligi.gov.tr/AgacLandirmaSonuclariGenel>.

- ✓ Turizm yatırımı için tahsis edilen orman alanının üç katı kadar alanın ağaçlandırma bedeli ve ağaçlandırılan bu alanın üç yıllık bakım bedelinin, yatırımcı tarafından Orman Genel Müdürlüğü hesabına, doğrudan belirtilen ağaçlandırma ve bakım işlerinde kullanılmak şartıyla gelir olarak kaydedilmesi

sağlanmıştır. Böylece 1982 yılından bu yana yapılan uygulamanın hem kapsamı genişletilmiş hem de uygulanması kolaylaştırılmıştır. Bu düzenleme; ülke genelinde, “orman” sayılan toplam 1,1 milyon dönüm alanın turizm yatırımları için yerli ve yabancı sermayeye tahsis edilebilmesine; bu alanlardaki orman ekosistemi varlığının da % 30’unun yapılaşma yoluyla yok edilebilmesine, başka bir söyleyişle ormanlarımızın azalmasına yol açabilecektir. Bu düzenleme ve uygulamaların, özellikle “yapılı çevre” tasarlayıcıları ile uygulayıcılarını ilgilendirmedeği söylenebilir mi?

iii. Madencilik:

“Orman” sayılan yerlerin madencilik yatırımlarına tahsis edilebilmesi de iki yasal düzenlemeyle yapılagelmektedir:

6831 sayılı Orman Kanunu’nun 16. maddesinin ilk fıkrası 2004 yılında çıkarılan 5177 sayılı yasayla;

“Devlet ormanları hudutları içerisinde maden aranması ve işletilmesi, Maden Kanununun 7. maddesinde belirtilen şartlara uyularak, ruhsat grubu gözetilmeksizin yapılır. Orman hudutları içinde alınan muvafakat süresi, temdit dahil işletme ruhsat süresi sonuna kadar devam eder. Ayrıca madencilik faaliyetleri için zorunlu; tesis, yol, enerji, su, haberleşme ve alt yapı tesislerine fon bedelleri hariç olmak üzere orman mevzuatı hükümlerine göre bedeli alınarak izin verilir.”

biçiminde değiştirilmiştir. Aynı düzenlemeyle maddeye bir de;

“Madencilik faaliyetlerinin ve faaliyetlerle ilgili her türlü yer, yol, bina ile tesislerin hükmi şahsiyeti haiz amme müesseselerine ait ormanlarda veya özel ormanlarda yapılmak istenmesi halinde Çevre ve Orman Bakanlığınca izin verilebilir.”

fıkrası eklenmiştir. 22 Mart 2007 tarihinde ise bu değişikliğin yaşama geçirilmesini düzenleyen **“Orman Sayılan Alanlarda Verilecek İzinler Hakkında Yönetmelik”** yürürlüğe konulmuştur. Ne var ki, bu Yönetmelikle Yasada sözü edilmeyen petrol arama ve işletme, define arama, arkeolojik kazı yapma izinleri de verilmiştir.

Kısaca söylemek gerekirse, bu düzenlemeler kapsamında başta madencilik olmak üzere çeşitli etkinliklerin orman ekosistemlerine olası olumsuz etkilerinin belirlenmesi ve önlenmesine yönelik gerektiğinde etkili olabilecek hemen hemen hiçbir yaptırıma yer verilmemiş; ağırlıklıla bu türden izinler karşısında alınacak bedellerin belirlenmesine yönelik işlemlere açıklık getirilmiştir. Öyle ki, bu iş ve işlemlerin, serbest çalışan orman mühendislerine ya da özel orman mühendisliği bürolarına yaptırılması da olanaklı kılınmıştır.

Öte yandan; 2004 ve 2010 yıllarında çıkarılan 5177 ve 5995 sayılı yasalarla 3213 sayılı **Maden Kanunu**’nda yapılan değişikliklerle “orman” sayılan alanlarda madencilik yapılması daha da kolaylaştırılmıştır.

- ✓ Yasanın 7. maddesiyle; *“orman, muhafaza ormanı, ağaçlandırma alanları, kara avcılığı alanları, özel koruma bölgeleri, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, tarım arazileri, meralar, sit alanları, su havzaları, kıyı alanları ve sahil şeritleri, karasuları, turizm bölge ve merkezleri ile kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, askeri yasak bölgeler ve imar alanları ile mücavir alanlarda”* madencilik çalışmaları yapılabilmesi sağlanmıştır. Öyle ki, madencilik faaliyetleri, ancak, çevre ve insan sağlığına zarar verdiği saptandıktan sonra, o da gerekli önlemler alınincaya değin durdurulabilecektir. Ek olarak, maden arama faaliyetleri için herhangi bir izin de alınmayabilecektir.
- ✓ Değişikliğin 31. maddesiyle, 4122 sayılı **Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu** uyarınca ağaçlandırılmış sahalara **“ormansız saha”** statüsünün uygulanması; 32. maddesiyle de madencilik çalışmalarının gerektireceği tesis, yol, enerji, su, haberleşme ve alt yapı tesislerinden devlet ormanlarında yapılabilmesi kolaylaştırılmış; bu gibi alt yapı yatırımları için verilecek

izinlerden alınması gereken fon bedellerinin alınmaması sağlanmış; Geçici 4. maddesiyle de, jeotermal kaynaklar ile mineralli suların işletilmesi ve değerlendirilmesi için gerekli tesislere arazi tahsis edilmesi olanaklı kılınmıştır.

Bu yasal düzenlemelere dayanılarak; 2003-2014 döneminde 15,5 bin maden işletmesine "devlet ormanı" sayılan 44,3 bin hektar; 15,6 bin madencilik tesisi için ise 23,6 bin hektar tahsis edilmiştir¹⁴.

"Devlet ormanı" sayılan yerlerin yalnızca özel "ağaçlandırma", turizm ve madencilik etkinliklerine tahsis edildiğini düşünmüyorsunuz umarım. Bu yerler, 6831 sayılı Orman Kanunu'na tümü 2000'li yıllarda gerçekleştirilmiş değişiklikler ile getirilen ek maddelerle, deyim yerindeyse "yolgeçen hanına" dönüştürülmüştür:

"Savunma, ulaşım, enerji, haberleşme, su, atık su, petrol, doğalgaz, altyapı, katı atık bertaraf ve düzenli depolama tesislerinin; baraj, gölet, sokak hayvanları bakımevi ve mezarlıklarının; Devlete ait sağlık, eğitim ve spor tesislerinin ve bunlarla ilgili her türlü yer ve bina..." (Madde 17).

"Orman ürünlerini işleyecek her çeşit fabrika kurulması Tarım ve Orman Bakanlığının; Devlet ormanları hudutları içinde veya bu orman sınırlarına bir kilometreye kadar olan yerlerde taş, kum ve toprak, dört kilometreye kadar olan yerlerde ise hızar, şerit kurulması ve kireç, kömür, terebentin, katran, sakız ve benzeri gibi işletilmesinde ağaç kullanılan ocakların açılması ve balık üretmek üzere tesis" (Madde 18).

"Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünce yapılacak spor tesisleri; erişme kontrolü uygulanan karayollarındaki ulaştırma yapıları ve müştemilatı olan hizmet tesisleri ile bakım işletme tesisleri ile Devlet idareleri ile kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan, işletilen, işlettilen veya yap-işlet-devret modeli esas alınarak yaptırılan ve işlettilen tesisler; demiryolu, otoyol, Devlet ve il yolları ile su isale hatlarının yapımında zorunlu olarak ortaya çıkan kazı fazlası malzemenin depolanacağı alanlar" (Ek Madde 9).

"Şehrin içindeki veya yakın çevresindeki ormanlık alanların afetler öncesinde piknik alanı, mesire yeri ve afet sonrasında geçici barınma yeri" (Ek Madde 13).

Gördüğünüz gibi, ülkemizde, Anayasanın özellikle de 169. maddesinde geçen

"Devlet ormanları ... kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz."

kuralına karşın, "devlet ormanı" sayılan yerler, sermayenin deyim yerindeyse, "yol geçen hanına" dönüştürülmüştür. Açık ki, tüm bu uygulamalar, siyasal iktidarların söz konusu anayasal kuraldaki "kamu yararı" kavramını anlama ve açıklama biçimlerine dayandırılmaktadır. Sorun, yalnızca, siyasal iktidarın dayandığı sınıfların niteliğine, ekonomi politik yönelimlerine bağlı olan bu uygulamaların yapılabilmesi midir sizce? Bence, değildir. Sorun; söz konusu kavramın, kamu yararının gerektirdiği biçimde anlaşılması ve açıklanması çabalarının yeterince gösterilmemesidir. Böyle olunca da siyasal iktidarlara "devlet ormanı" sayılan yerleri yolgeçen hanına dönüştürebilecek her türlü düzenleme ve uygulamaya yasal dayanak üretebiliyor.

3. Ormancılık Çalışmaları ve Hizmetlerinin Özelleştirilmesi

Daha önce de belirttim; Anayasanın 169. maddesine göre; "Devlet ormanları kanuna göre devletçe yönetilir ve işletilir." Ancak, 1980'lerin ikinci yarısından sonra devlet ormanlarının yönetilmesi ve işletilmesine yönelik çok sayıda iş ve işlem özelleştirilmiştir: Bu süreç, 1987 yılında 6831 sayılı yasanın 6. maddesi değiştirilerek; "devlet ormanlarına ve devlet ormanı sayılan yerlere ait her çeşit işler" in Orman Genel Müdürlüğü tarafından başkalarına yaptırılabilmesi olanaklı kılınmasıyla başlatılmıştır. Bu alandaki "özelleştirme" uygulamaların başlıcaları aşağıda örneklenmiştir:

i. Ağaçlandırma:

Türkiye'de ağaçlandırma çalışmaları, ağırlıklı, ilgili (Orman, Çevre ve Orman...) Bakanlığın Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü ile OGM tarafından yapılmış ve yaptırılmıştır. Şimdilerdeyse, tüm bu çalışmalar hemen hemen yalnızca OGM tarafından özel kişi ve kuruluşlara yaptırılmaktadır. Bu, uygulamalar, ağaçlandırılacak arazinin hazırlanmasının yanı sıra fidan dikimi ve dikim yapılan alanların da belirli bir süre bakımı ve korunmasını da kapsamıştır.

ii. Planlama:

"Orman" sayılan yerlerde yapılacak çalışmaların yerini, zamanını, niteliğini ve yoğunluğunu belirleyen orman yönetim (amenajman) planlarının özel kişi ve kuruluşlara yaptırılması ise, ormancılık kesimindeki özelleştirmeci uygulamalarının görece olarak en özgün boyutunu oluşturuyor. Ülkemizde de hazırlanması yasal bir zorunluluk olan bu planlar, 1980'li yıllara değin OGM'nin yarı özerk sayılabilecek birimleri tarafından hazırlanıyor; 1980'den sonraki yıllarda özel kişi ve kuruluşlara hazırlattırılan planlar ise OGM'nin ilgili birimleri tarafından denetleniyor-

du. Böyle iken, tümüyle yeniden düzenlenerek 5 Şubat 2008 tarihinde yürürlüğe konulan **Orman Amenajman Yönetmeliği**'nin 4. maddesinin "e" bendinde;

"Arazide yapılan envanter çalışmaları ile planların yapılması aşamaları amenajman denetim başmühendislerince denetlenir. Bu işler gerektiğinde 5531 sayılı Orman Mühendisliği, Orman Endüstri Mühendisliği ve Ağaç İşleri Endüstri Mühendisliği Hakkında Kanun hükümlerine göre serbest yeminli meslek mensuplarına da yaptırılabilir."

kuralına yer verilmiştir. Böylece; söz konusu planların hazırlanmasının yanı sıra plan hazırlama sürecinin yaşamsal öneme sahip çeşitli envanter çalışmaları ile anılan planların hazırlanması ile ilgili iş ve işlemlerin özel kişi ve kuruluşlar tarafından denetlenebilmesi de olanaklı kılınmıştır.

iii. Orman Ürünü Hasat Çalışmaları:

OGM'nin 12 Eylül 1996 tarihinde çıkardığı 5038 sayılı Tamimle dikili durumdaki ağaçların kesme, sürütme, yükleme ve taşıma işleri "alıcılar" tarafından karşılanmak üzere vadeli açık artırmalı satış yoluyla satılması uygulaması gündeme getirilmiştir. Tamim, dikili ağaç satışlarının hem tahsisli hem de vadeli açık artırmalı olarak yapılması ile ilgili iş ve işlemleri düzenlemektedir. Tamime göre, açık artırmalı dikili ağaç satışlarından yararlanan kişiler ve kooperatifler 6831 sayılı yasanın 34. maddesiyle sağlanan "haklardan" yararlandırılmayacaktır. Böylece, temel ormancılık iş ve işlemlerinden birisi olan orman ürünü hasadı ve piyasaya sunulmasıyla ilgili iş ve işlemler tümüyle özelleştirilmiş olmaktadır.

"Devlet ormanı" Sayılan Yerlerdeki Orman Ekosistemleri de Dönüştürülüyor!

Daha önce de söylemiştim anımsarsanız: Ülkemizde orman ekosistemlerinin çok büyük bir çoğunluğu doğal yapısal özelliklerini henüz tümüyle yitirmemiştir. Doğal orman ekosistemlerindeki biyolojik çeşitlilik düzeyi son derece yüksektir. Sözgelimi; ülkemizdeki orman ekosistemlerinde beş çam, (Pinus L.), dört göknar/kökner (Abies Mill.), yirmiye yakın meşe (Quercus), on akçaağaç (Acer L.), yirmiüç söğüt (Salix L.); dört kavak (Populus); ikişer kayın (Fagus L.) ve gürgen (Carpinus) ve beş huş (Betula) türü başta olmak üzere çok sayıda ağaç ve ağaççık türü doğal olarak yetişebiliyor. Üstelik bu ağaç ve ağaççık türleri ile alt türleri ve çeşitlerinin on beşe yakını endemiktir; ülkemize özgüdür. Ne var ki, ülkemizde orman ekosistemlerinin yapısal özellikleri (ağaç ve ağaççık türleri bileşimi, yaş, sıklık düzeyi, orman ürünü ve-

rim gücü, parçalılık durumu, vb.), yanı sıra, genişlikleri ile yersel dağılımları da çeşitli nedenlerle (başta yeni orman ekosistemi oluşturma olmak üzere kimi ormancılık çalışmaları, yasadışı yararlanmalar, ekolojik koşullardaki değişimler vb.) değişiyor. Ancak, ormancılık kamuoyu bile bu değişimlerin gerçekleştiği alanları, yöreleri, değişimlerin niteliği ile hızları ve nedenleri yakından izleyemiyor. İzleme çabaları ise daha çok alan genişlikleri ile orman ürünleri verim gücündeki değişimlere indirgenmiştir. Oysa, yaklaşık olarak son otuz yılda, orman ekosistemlerinin;

- ✓ Toplam genişlikleri % 4,9 oranında artmış; yersel dağılımı değişmiş; kimi bölgelerde (Antalya, Balıkesir, Muğla, Trabzon, İstanbul, Giresun ve İzmir) azalmış öteki bölgelerde ise genişlemiş; 7 orman bölge müdürlüğünün (sırasıyla; İzmir, Giresun, İstanbul, Trabzon, Muğla, Balıkesir ve Antalya), "orman" sayılan yerleri toplam 288,5 bin hektar azalmıştır. Bu azalma Antalya'da 152,6 ve Balıkesir'de 69 bin hektar olmuş; 20 orman bölge müdürlüğünde ise "orman" sayılan yerler toplam 1,3 milyon hektar genişlemiş;
- ✓ Orman ürünleri yönünden "verimsiz" sayılanları % 6,8 oranında azalmış;
- ✓ İbre yapraklı ağaç türlerinden oluşanlarının oranı % 42,2 iken % 53,8'e çıkmış; geniş yapraklı (kışın yaprağını döken) ağaç türlerinden oluşanlarının oranı % 7,4 iken % 8,6 olmuş; karışık olanlarının genişlikleri ise % 40,6 düzeyinde artmıştır;
- ✓ Parçalılık sayısı artmış; parça büyüklüğü ise azalmış;
- ✓ En geniş ilk sekiz orman ağacı türünün oluşturdıklarının genişlik paylarında % 320 ile % 39 arasında değişen oranlarda artışlar olmuştur.

Açıktır ki, tüm bu değişimlerin ne denli istedik, hedeflenmiş olduğu, ne türden ekolojik, ekonomik ve toplumsal getiri ve götürülere yol açtığına da bilinmesi gerekir; gerekir ama ormancılığımızda böylesi soruların sorulması ve yanıtlanması henüz gündeme gelmemiştir.

"Son Söz": İsteyenin Bir Yüzü..."

Umarım; " - Bu denli uzun mektup olur muymuş?" diye düşünmüyorsunuzdur. Gerçekten, düşünüyorum da, çok uzun oldu. Ama bir an için kendinizi benim yerime koyun; ormancılığımızda, dolayısıyla da "ormanlarımızda" olup bitenler karşısında kararlar bağlayan, bu "derdini" mimar dostlarla da paylaşma olanağı bulabilmiş bir yurttaş olarak siz olsanız ne yapardınız? Hoşgörünüzü dileyerek bir soru daha soracağım: Orman ekosistemleri/ormancılık-su-mimarlık, sizce, zorlamalı bir birliktelik mi? Ol-

madığını düşünüyor; buraya değin okuduğunuzda cesaretlenip sizlere şu dileğimi sunarak mektubumu bitiriyorum:

Sevgili kamusal mimar yurttaşlarım;

"yapı çevre" tasarım ve uygulamaları sırasında ürettiğiniz yaşama ortamlarında yaşayanların çevrelerindeki her türden "doğal" varlık ve ortamla, bu kapsamda da orman ekosistemleri ile su kaynaklarıyla yalnızca görsel olarak değil, işlevsel olarak da barışık yaşayabilmelerine katkısı olabilecek arayışlar içinde olun; bir "doğasever" ya da orman-sever olarak değil ama bir mimar olarak!

Saygılarımla. ■

NOTLAR

1. Bildiğiniz gibi, bu bağlamda öne çıkaracağım özellikler, öteki ekosistemlerde de büyük ölçüde vardır. Ancak, sanıyorum ki, bu temel gerçekliğin yanı sıra, söz konusu özellikler sayılırken orman ekosistemlerini oluşturan "başlıca" varlıkların ağaç ve ağaççıklar olduğu gerçeği gözden kaçırılmayacaktır.
2. Kolaylık olsun diye aktarayım: "Duyarlı Yöreler", Yönetmeliği 4. maddesinin "k" bendinde; "Çevresel etkilere karşı biyolojik, fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel nitelikli özellikleri ile duyarlı olan veya mevcut kirlilik yükü çevre ve halk sağlığını bozucu düzeylere ulaştığı belirlenen yörelerle, ülkemiz mevzuatı ve taraf olunan uluslararası sözleşmeler uyarınca korunması gerekli görülen ve Ek-5'te yer alan alanlar..." olarak tanımlanmıştır.
3. Belirtildiğine göre; "2014 yılında Türkiye'de su pazarı hacmi % 3,8'lik büyüme ile 10,7 milyar litreye ulaşmış ve bu hacmin 6,3 milyar litresi % 2,6'lık büyüme ile damacana satış kanalından, 4,4 milyar litresi de % 5,5'lik büyüme ile PET satış kanalından gelmiştir. Tona olarak damacana toplamının % 59'unu, diğer ambalajlı sular ise % 41'ini oluşturmuştur. 2014 yılında Sektördeki toplam ciro yaklaşık 4,2 milyar TL'ye ulaşmıştır". (Kaynak: <http://www.suder.org.tr/sektor.html> (Erişim 1 Ekim 2015))
4. "Sevgiyle Yapan, Şiirsel Bir Mimar; Cengiz Bektaş" (Söyleşi Gamze Akdemir); (<http://www.tasarimyarismalari.com/sevgiyle-yapan-siirsel-bir-mimar-cengiz-bektas/>)
5. Daha ayrıntılı bilgi edinmek isteyenler; *Türkiye'nin Su Ayak İzi Raporu, Su, Üretim ve Uluslararası Ticaret İlişkisi* (WWF-Türkiye, 2014); *Türkiye'de Suyun Durumu Ve Su Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar: Çevresel Perspektif*, Muluk, Ç.B., Kurt, B., Turak, A., Türker, A., Çalışkan M.A., Balkız, Ö., Gümrükçü, S., Sarıgül, G., Zeydanlı, U. 2013. (İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği - Doğa Koruma Merkezi, 2013); *Uluslararası Su Hakkı Sempozyumu*, (Sosyal Değişim Derneği, 2010), *Türkiye'de Su Yönetimi: Sorunlar ve Öneriler*, (TÜSİAD, 2008); *Su ve Yaşam* (Anonim, 2012), *Su ve Çevre Hakkı Raporu*, (Halkevleri, 2011) başlıklı yazanaklar ile Su Akademisi'nden yararlanabilir.
6. *Ormancılık ve Su Şurası 2013 Kararları, Geleceğimiz İçin*; TC Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ankara, 2013.
7. *Dış Kaynaklı Projeler*; Orman Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler, Eğitim ve Araştırma Daire Başkanlığı, 2014, Ankara.
8. *Ekosistem Tabanlı Fonksiyonel Orman Amenajman Planlarının Düzenlenmesine Ait Usul ve Esaslar*, 299 Sayılı Tebliğ, Orman Genel Müdürlüğü Orman İdaresi ve Planlama Dairesi Başkanlığı, 2014, Ankara, 2014.
9. *Koruma hedefleri*; 299 sayılı Tebliğ'de; "Ekolojik ve sosyokültürel fonksiyonlu orman ekosisteminin kendi fiziksel varlığı başta olmak üzere verimliliği, yenilenebilirlik kapasitesi, biyolojik çeşitliliği, orman ürün ve hizmetlerinin oluşumu üzerinde etkili olan tüm doğal faktörlerin ve ekosistem elemanları arasındaki karşılıklı ilişkilerin korunması için orman işletmelerinde öngörülen teknik, biyolojik, sosyal ve ekonomik etkinlikler..." olarak tanımlanmıştır.
10. Orman Genel Müdürlüğü 2014 Performans Programı, Orman Genel Müdürlüğü, 2015, Ankara.
11. <http://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/Sayfalar/Istatistikler> (Ormancılık İstatistikleri_2014\6 Rekreasyon alanları_2014 - RAR arşiv), (Erişim 5 Ekim 2015)
12. <http://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/Sayfalar/Istatistikler> (Ormancılık İstatistikleri_2014\4 Silvikültür ve Ağaalandırma_2014 - RAR arşiv; Erişim 5 Ekim 2015)
13. <http://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/Sayfalar/Istatistikler> (Ormancılık İstatistikleri_2014\11 Orman izinleri_2014 - RAR arşiv; Erişim 6 Ekim 2015)
14. Agy.

TARIM VE KIRSAL ALANLARIN GELECEĞİNDE BÜYÜKŞEHİR KANUNU: BİR TEHDİT Mİ, BİR FIRSAT MI?

Bülent GÜLÇUBUK

Prof. Dr.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Tarım Ekonomisi Bölümü Öğretim Üyesi

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası

Yönetim Kurulu Üyesi

"Köyler, kasabalar idari olarak şehir nüfusuna dönüştürülebilir, ama bin yıllık yaşam geleneği devam ediyor. Bunu koparmak kolay olmamalıdır. Kanun sadece ekonomik boyut ile ön plana çıkmıştır. Bireyi, kültürü, sosyolojik bakış açısını dikkate almamıştır. Bu haliyle tarımı, kırsalı zor günler, yıllar beklemektedir. Yerel halka sorulmadan çıkarılan kanun, yerelin değerlerini ve sosyo-ekonomik yaşam biçimini etkilemektedir. Kanun ile tarım ve kırsal alanlar tehdit altına girmiştir. Bir yanda kırdaki insan, bir yanda çiftçi, bir yanda da tarım toprakları, doğal kaynaklar tehdit altındadır. İşte, ortak gelecek açısından Büyükşehir Kanunu'nun neler getireceği önemlidir. Burada belediyecilik anlayışına, yerel yönetim anlayışına sorumluluklar ve de yetkiler düşmektedir. Yerel yönetimler kanun ile ortaya çıkan tehditleri bertaraf etmek için vatandaşı, kırsal yapıyı, tarımı, doğal kaynakları ön plana bir politik duruş benimsemek durumundadır ve de zorundadır."

Türkiye'de tarımın ve kırsal alanların geleceği açısından çok önemli bir kanun, "Büyükşehir Kanunu" iki yılı aşkındır yürürlüktedir. Bilindiği gibi, Büyükşehir Kanunu 06.12.2012 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Kırsalın, çiftçinin ve tarımın geleceğini ilgilendiren ve de biçimlendiren/biçimlendirecek olan kanun "kervan yolda düzülür" anlayışı ile çıkarıldı ve hem yerel yönetimleri, hem tarımı hem de kırsalda yaşayanları hazırlıksız yakaladı. Bu bir kanunun çıkış gerekçesi ve yaklaşımı ile ters düşen bir olgudur. Çünkü **kanun toplumsal uzlaşmadan, politik bilgilendirme olmadan, yerelde yaşayan ve yaşam yerinin statüsü değişen halka sorulmadan çıkarıldı**. Özellikle kırsaldakiler, kanun ile geleceği biçimlenecek çiftçiler, konuyu yani Büyükşehir Kanunu'nu tam olarak ele alamadı, kavrayamadı ve de kırsaldakiler, tarım ile uğraşanlar kanunun kendileri açısından gelecekte neler getireceğinin de halen tam olarak ya farkında değiller ya da kestiremiyorlar. Oysa kanunda o kadar açık esaslar var ki, bunlar doğrudan veya dolaylı neredeyse nüfusun en az yarısını doğrudan etkileyecek.

Böylesine önemli bir kanun Türkiye gündeminde kendisine zor yer buluyor. Ve neredeyse bu kanun da geçti gitti artık, daha başka yeni neler çıkaralım da tarım üzerinde, kırsal üzerinde hüküm sürelim beklentisi ortaya çıktı. Kırsalın, çiftçinin ve tarımın geleceğini ilgilendiren ve de biçimlendirecek olan "Büyükşehir Kanunu" gündemden uzak tutulmaya çalışılıyor. Kanunda o kadar açık esaslar var ki, bunlar tarımın, kırsalın geleceğini biçimlendirecek ve de biçimlendirmeye de başladı. Kanunun tam olarak adı; **"13 İlde (sonradan 14 il oldu) Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 6360 Sayılı Kanun"**.

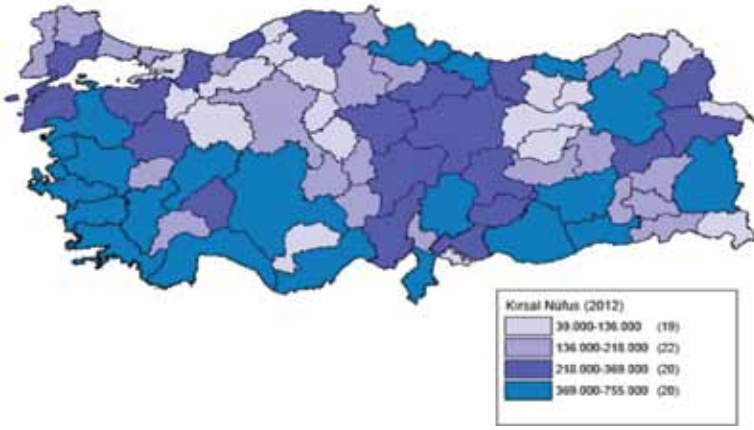
6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu gerçekten de kamu yönetiminde önemli değişiklikler yapıyor. Öncelikle büyükşehir belediyelerinin bulunduğu kentlerde il özel idareleri, il genel meclisleri ve köylerin tüzel kişiliği kaldırıldı. Belediye sınırları ile kentin mülki idare sınırları aynı oldu. Böylelikle, "büyükşehir"ler "bütünşehir"ler oldu. Merkezi idarenin temsilcisi olan valinin denetleyici rolü sözde yerelin güçlendirilmesi adına tartışmalı hale geldi. Kanun ile nüfusu 750 bini geçen iller büyükşehir

statüsü kazanıyor ve söz konusu il adıyla büyükşehir belediyesi kuruluyor. Bu il sınırlarında belde belediyeleri kaldırıldı ve bağlı bulunduğu ilçenin bir mahallesine dönüştü. Büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde yer alan köyler de kaldırılarak, mahalleye dönüştürüldü. Ayrıca, nüfusu 500'ün altına düşmüş köyler ve varsa mahalleler kaldırılırken, "nüfusu 500'ün altında olan yerleşim yerlerinde mahalle kurulamaz" hükmü getirildi. Bu durumdaki yerleşim yerleri, en yakın yerleşim birimleriyle birleşerek ortak bir mahalle oluşturuldu. Bu düzenleme ile birlikte, yaklaşık 1.600 kasaba belediyesi ile 16 binden fazla köy ve 30 ilde il özel idaresi ve il genel meclislerinin tüzel kişiliği ilk mahalli idareler seçiminden sonra (30 Mart 2014) kaldırıldı.

Kanun toplum ve siyaset nezdinde iki farklı görüş ortaya çıkarmıştır. Birincisi kanun hizmette bütünlük esasını getirecek ve böylece kırsala da belediye hizmetleri götürülecek biçimindedir. İkincisi ise kanun ile tarım arazileri kentsel araziye dönüşecek, yeni rant alanları yaratılacak, tarım arazileri ve taşınmazlar üzerinde amaç dışı kullanımlar olacak ve devamında kır kültürü, köylülük kültürü bitirilecek. Bu bildiride kanun tarım ve kırsal alanların geleceği açısından ele alınmış ve analitik değerlendirmeye tutulmuştur.

Kanun Tarım ve Kırsal Alanlar Açısından Neden Önemli?

Dünyada giderek artan bir gıda sorunsalı var. Açlık, yoksulluk, iklim değişiklikleri, göçler, doğal kaynakların acımasız ve bilinçsiz kullanımı, su savaşları vb. birçok sorun geleceğimizi tehdit ediyor. İnsanoğlu bir açmaz içindedir. Zengin ülkeler geçici olarak kendilerine çözüm bulabilirler, varsıl aileler, bireyler kendilerinin sorunlardan sıyrılacağını düşünebilir ama gelecekte ortaya çıkacak sorunlar insanlar arasında ayrım yapmayacak ya da insanlar böyle bir ayırmada herkese sorumluluk biçecektir. Bu kaygılar içerisinde çıkarılan Büyükşehir Kanunu gelecek açısından da bazı ipuçlarının habercisi olmaktadır. Bir yanda hizmet bütünlüğü denilirken diğer yanda yaşam maliyeti artan kır, artan tarımsal üretim maliyeti, özellikle kıyı bölgelerinde doğal kaynak tahribatı şimdiden kendisini göstermektedir. Bulunduğu coğrafyaya, yerleşime yabancılaştırılan bir kanun var ortada.

Harita 1. İller itibarıyla kırsal nüfus büyüklükleri (2012). Kaynak: TÜİK

Kırsaldaki gelecek kaygısı ile ne olacağız diyor; üretim açısından, taşınmazlar açısından, yaşam maliyeti açısından, kültür açısından, sosyolojik ve ekonomi-politik açılarından...

Tarımın genel önemini burada bir kez daha vurgulamakta yarar vardır. Tarım neden önemlidir;

- Yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenebilmek için,
- Kıt kaynakları en iyi değerlendirebilmek için,
- Ülkemiz ekonomisinin daha güçlü olması için,
- Adil gelir dağılımı için,
- Tabana dayalı kalkınma için,
- Ulusal güvenliğimiz için,
- Krizler, afetler, gıda krizleri için,
- Daha düşük yatırımla daha fazla istihdam yaratmak için...

Bu açılardan değerlendirildiğinde tarımın ülkemiz için gerçek bir "sigorta ve güvence" aracı olduğunu belirtebiliriz. Kanuna bu açıdan bakmak geleceği daha iyi kavramak açısından önemlidir.

Tarıma ev sahipliği yapan kırsal alanlar geleceği korumak açısından önemlidir. Yani kırsal ve kırsallık;

- Tarımsal üretim ve devamlılık için,
- Kültürel geçmişi korumak ve yaşatmak için,
- Bireylerin sağlıklı, mutlu bir ortamda, bulundukları yerde yaşamlarını sürdürebilmeleri için,
- Temiz hava, doğa ve sağlıklı beslenebilmek için,
- Yazılı olmayan kültürel mirası korumak için,
- Toprakların sahiplenilmesi ve sürdürülebilir kullanımı için,
- Toprakları ranta kurban etmemek için,
- Geçmiş ile gelecek arasında köprü oluşturmak için,
- Kendine yetmeye çalışan yoksul ve/veya orta sınıf için önemlidir.

Tarım ve kırsalın belirtilen önemleri Büyükşehir Kanunu ile tehdit altına girmiştir. Bir yanda kırdaki insan, bir yanda çiftçi, bir yanda da tarım toprakları, doğal kaynaklar tehdit altındadır. İşte,

ortak gelecek açısından Büyükşehir Kanunu'nun neler getireceği önemlidir.

Büyükşehir Kanunu Tarım ve Kırsal Açısından Neler Getirdi?

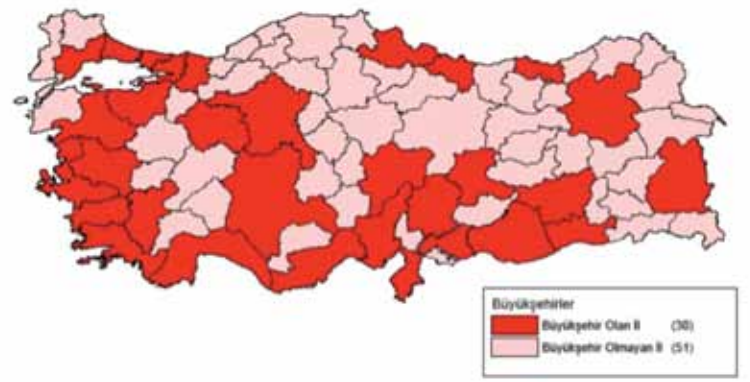
Kanun ile **bir gecede kır nüfusu % 50'den fazla azaldı yani bu nüfus şehirleşti**. 2011 yılında nüfusun % 23,2'si kırsalda yaşıyorken, 2014 yılı sonu itibarıyla kanun ile birlikte bu oran % 8'lere düştü. Tabii bu azalış sadece idari bir tanımlamadan kaynaklanan azalış, oysa kır nüfusu halen yerinde oturuyor, yaşamına ve üretime devam ediyor. Tabii, bu azalış kır nüfusu için iyi mi oldu, yoksa olumsuz mu? Bunu zaman gösterecek ama **görünen köydeki kılavuz bugünden de bazı ipuçları** veriyor. Buradan şöyle bir çıkarımda da bulunabiliriz; Kanun ile kentleşen bir ülke durumuna geldik.

Harita.1'de de görüleceği gibi, Türkiye'de kırsal nüfusun en fazla olduğu iller aynı zamanda büyükşehir kapsamına giren illerdir. Bu illerdeki kırsal nüfusun artık kırsallık tanımı kalmamıştır. Mahalle statüsüne dönüştürülen buralardaki köy ve kasabalar artık geleneklerini, ortak kullanım alanlarını, mezarlıklarını, çeşmelerini vb. maddi, manevi değerlerini yitirme noktasına gelmiştir.

Harita 2'de 6360 Sayılı Kanun sonrasında büyükşehir olan iller gösterilmektedir. Burada dikkati çeken büyükşehir kapsamındaki illerin büyük bölümü kıyılardadır. Bu iller aynı zamanda nüfusu en kalabalık illerdir. Kanun ile büyükşehirlere verilen yetkiler her an bu kıyıların, tarım alanlarının, doğal kaynakların amaç dışı kullanım yollarını ortaya çıkarabilir.

Temel İçeriği İle Büyükşehir Kanunu

Kanun ile birden bire 16 binden fazla köy mahalleye dönüştü, yüzlerce kasaba belediyesi kapatıldı. Bundan sonra bu yerleşimlere hizmet nasıl gidecek, ne kadar gidecek, uzaklık kavramı hizmet sunumunda ve hizmete erişimde ne kadar etkili olacak belirli değil... Aslında kanunda

Harita 2. 6360 Sayılı Kanun Sonrasında Büyükşehir Belediyesi Bulunan İller.

yer alan ve kırsal, tarımı ilgilendiren maddeler üzerinden değerlendirme yapmakta ve temel çıkarımlarda bulunmakta yarar vardır...

- 6360 sayılı Kanunla büyükşehir belediye başkanının seçim çevresi, mülki idare sınırları olmuştur. Halen uygulanmakta olan ilk kademe belediyesi ifadesi kanundan tümüyle çıkarılmakta, büyükşehir ve ilçe belediyesi ayrımı netleşmektedir.
- 6360 sayılı Kanunla büyükşehir belediyelerinin bulunduğu 30 kentteki il özel idareleri kaldırılmıştır. İl özel idarelerinin her türlü taşınır ve taşınmaz malları, hak, alacak ve borçları, oluşturulacak bir komisyon tarafından, kamu kurumları arasında paylaştırılmıştır (Geçici madde 1).
- Kanuna göre; Büyükşehir belediyelerinin bulunduğu illerde, "Yatırım İzleme ve Koordinasyon Merkezi (YİKİM)" adıyla bir kurum oluşturuluyor. Bakanlar Kurulu kararı ile bu illere bağlı ilçeler ve diğer illerde de Yatırım İzleme ve Koordinasyon Merkezi kurulmuştur. Yatırım İzleme ve Koordinasyon Merkezinin sevk ve idaresi, illerde valilik, ilçelerde ise kaymakamlar tarafından yerine getirilmektedir. Yani; kanun ile belediyeler yatırımda bulunmakta, hizmetlerini sunmaya çalışmakta ama bunun sevk ve idaresinden mülki idare sorumlu olmaktadır. Bu durumda mülki idare amirleri ile yani valiler ve kaymakamlar ile belediyeler arasında sorunlar, anlaşmazlıklar yaşamaktadır. Burada vatan-daş aksayan hizmetlerden, yatırımlardan etkilenmektedir.
- Yukarıdaki maddeyi yani madde 34'ü biraz daha irdelemek gerekirse; Kanun kapsamında, valiye kentteki kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülmesi gereken yatırım ve hizmetlerin aksaması durumunda müdahale imkânı getirilmiştir. Ancak bu durumun öncelikle halkın sağlığı, huzur ve esenliği ile kamu düzeni ve güvenliğini olumsuz etkilediğinin vali veya ilgili bakanlıkça tespit edilmesi gerekmektedir. Söz konusu durumun tespiti halinde vali, yatırım ve hizmetin ildeki diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca ye-

rine getirilmesini isteyebileceği gibi, yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı aracılığıyla da bahsi geçen hizmetin yerine getirilmesini isteyebilecektir. İşte burada mülki idarenin tarafsızlığı önem taşımaktadır. Aksi takdirde seçilmişlerle, atanmışlarla ciddi sorunlar ortaya çıkabilecek ve bundan da vatan-dış etkilenecektir.

- Kanun ile Büyükşehir sınırlarına dahil edilen köylerde yaşayanlar içme suyu, atık su gideri, alt yapı yatırımları ve benzerleri için zamanla "bedel, katılım payı" vb. adlarla yeni harcama kalemleri ile karşılaşmaktadır. Bu giderler zaman içinde (geçiş olarak 5 yıl sonrası deniliyor) metropol alandaki fiyatlar düzeyine ulaşarak gittikçe daha ağır maliyetli bir yaşama mahkûm olacaklar. Yani, kırsalda hizmetler büyükşehir değerleri üzerinden belirlenecek. Zaten yoksulluk kırsalda kronikleşmiş, bu hizmet sunumu yaklaşımı ile daha da yüksek maliyetler çıkacak. Bu durumda yeni bir kırdan kente göç dalgası ile karşılaşılabilir.
- Kanun ile yalnızca büyükşehir belediyesi olan illerde değil, diğer illerde de 559 belediyenin nüfusun 2000'in altına düşmesi nedeniyle kapatılması öngörülmüştür. Yani, yalnızca nüfus kriterini esas alan bir düzenleme söz konusudur. Böyle bir düzenleme, hizmetin yerelden sağlanması ve toplumun kararlara katılması açısından büyük denge-sizliklere neden olacaktır. Burada yüzölçüm, merkezi yerleşimlere uzaklık, hizmetlere erişim gibi göstergeler ana belirleyici olmalıdır.
- Kanunda önemli bir değişiklik ise yerel yönetimlerin gelirleri ile ilgili olmuştur. 6360 sayılı Kanunla büyükşehir belediyelerinin ve il özel idarelerinin vergi gelirlerinden aldıkları paylar ile elde edilen gelirden aldıkları oranlar değişmektedir. 6360 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle genel bütçe vergi gelirlerinden büyükşehir dışındaki belediyelerin aldıkları pay % 2,85'den % 1,50'e, il özel idarelerine verilen % 1,15 pay da % 0,5 düşürülmekte, buna karşın büyükşehir ilçe belediyelerinin payı % 2,50'den % 4,5'e çıkarılmaktadır. Büyükşehir ilçe belediyelerine ayrılan % 4,5'lik payın % 90'ı nüfusa, % 10'u ise yüzölçümüne göre dağıtılacaktır. Burada yüzölçüm ile nüfus arasında nasıl bir dengenin olacağı dikkate alınmamıştır. Büyükşehir belediyelerinin büyükşehir ilçe belediyelerinden aldığı % 30 pay ise değişmemiştir.
- Kanunun 3. maddesine göre; ilçe belediyeleri veya ilçe belediyelerinin talep etmeleri halinde büyükşehir belediyeleri tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüşen köylerde yapılacak ticari amaç taşımayan yapılar için yürürlükteki imar mevzuatı doğrultusunda yönetimin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun tip mimari projeler yapar veya yaptırır. Peki, burada ölçüt ne olacak, kim ya-

pacak, yerel doku ve kültür nasıl korunacak? Yoksa kıyı bölgelerinde, merkezlere yakın yerleşimlerde yeni bir zengin ve kırsal düşkün bir nüfus mu oluşturulacak? Bu konular beraberinde belirsizlikleri de getirmiştir.

- Kanun diyor ki; maden üretim faaliyetleri ile bu faaliyetlere dayalı ruhsat sahasındaki tesisler için işyeri açma ve çalışma ruhsatına ilişkin yetki ve görevler, il özel idarelerinin tüzel kişiliğinin kaldırıldığı illerde valiliklerce yürütülür. Bu durum, tarım toprakları üzerinde yeni bir baskı yaratmakta, tarım topraklarının amaç dışı kullanımı giderek daha da artmaktadır? Bunlar gelecek açısından hatıta bugünden yeni tehditler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra önceden park yapmak, kamulaştırma kararı almak ya da imar planları üzerinde yetkili olan ilçe belediyeleri artık bu konularda büyükşehir belediyesinin denetimi ya da onayına tabidir. İşte burada büyükşehir belediyelerinin nasıl bir tavır izleyeceği önemlidir.
- Kanunun 7. maddesinde aynen şöyle bir ifade geçiyor; "Büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilirler." Burada bu faaliyet ve hizmetin ölçütü net değildir? Burada ziraat, veteriner, su ürünleri vb. fakültelerin ilgi alanlarına girilecek kadar ölçüt genişler mi? Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın çalışma alanı ile belediyelerin çalışma alanları nasıl sınırlanacak, belirli değil! Nitekim, ilk uygulama halleri ile belediyelerde tarımsal işlere girilmiş durumdadır. Bunun ne getireceği, ne götüreceği ve diğer kurumlara nasıl etkide bulunacağı tartışmalıdır.
- Kanunun 11. maddesi şöyle diyor; "İmar mevzuatı uyarınca belediyelerin otoparkla ilgili olarak elde ettikleri gelirler tahsil tarihinden itibaren 45 gün içinde büyükşehir belediyesine aktarılır. Büyükşehir belediyeleri bu geliri tasdikli plan ve beş yıllık imar programına göre hazırlanan kamulaştırma projesi karşılığında otopark tesisi için gerekli arsa alımları ile bölge ve genel otoparkların inşasında kullanır. Bu gelirler bu fıkra da belirtilen amaç dışında kullanılamaz." Burada şu sonuç ortaya çıkıyor; özellikle kıyı bölgelerimizdeki birçok yerleşimde otopark gelirleri temel gereksinimleri karşılama açısından önem taşımaktadır. Buralar ilgili yerleşim dışından birilerinin işletmeciliğine verilebilir ve elde edilen gelir ise bu yerleşim için kullanılabılır. Bu durumda kendi sahip olduğu taşınmazlara yabancılaşma gibi bir durumun yanı sıra sosyal huzursuzluklar da ortaya çıkmaktadır.
- Madde 16; 5393 sayılı Kanunun 12. maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir; "Mevzuatla orman köyleri ve orman köylüsüne tanınan hak, sorumluluk ve imtiyazlar orman

köyü iken mahalleye dönüşen yerler için devam eder. Bir belediyeye katılarak mahalleye dönüşen köy, köy başlısı ve belediyelerde kullanılan mera, yaylak, kışlak gibi yerlerden bu mahalle sakinleri ve varsa diğer hak sahipleri 25.2.1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu hükümleri çerçevesinde yararlanmaya devam eder." Peki, bir köy başka bir köye bağlandıysa, birleştiyse, bir ilçeye katıldıysa bu sefer mera, yaylak, kışlak vb. yerlerden kimler nasıl ve ne kadar yararlanacak? Bu durumda yeni anlaşmazlıkların ortaya çıkması kaçınılmazdır.

- Kanunda 1. maddeye göre tüzel kişilikleri kaldırılan belediye ve köylerin persone- li, her türlü taşınır ve taşınmaz malları, hak, alacak ve borçları, komisyon kararıyla ilgisi- ne göre bakanlıklara, büyükşehir belediyesi, bağlı kuruluşu veya ilçe belediyesine devre- dilir. Buradan şu çıkarımda bulunabiliriz; bu durumda belediye ile mahalleye dönüştü- rülen köyün ilişkileri her an gerilebilir, yerel- de yeni anlaşmazlıklar ortaya çıkabilecek ve taşınmazların kullanımında öncelik, hiyerar- şik sorunlar ortaya çıkabilecektir. Bu durum- da da yine güçlü olan mı kazanacak sorusu ortaya çıkmaktadır.
- Kanunda şöyle bir madde bulunmaktadır; "...bu yerlerde içme ve kullanma suları için alınacak ücret 5 yıl süreyle en düşük tarife- nin % 25'ini geçmeyecek şekilde belirlenir. 10.7.2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun geçici 2. maddesi ile köy tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dö- nüştürülen yerlerde de bu fıkra hükmü uy- gulanır." Burada 5. yılsonunu beklemeden bile su için büyük ücretler ortaya çıkacaktır. Türkiye'de kullanılan suyun % 75'inin tarım- da kullanıldığı düşünülürse, su artık kamu için büyük bir gelir kapısı, çiftçi ve kırdaki aile için büyük bir yaşama maliyetini be- beraberinde getirecektir. 5 yıl sonrasını düşün- mek bile insanı ürkütüyor. ... Bahçedeki, tar- ladaki, yayladaki, meradaki suya ücret geli- yor, hem de şehir şebeke fiyatı ile. Buralarda hem de belediyelerin bir yatırımı olmadan belediyelere bir su geliri ortaya çıkıyor.

Kanunun Ortaya Çıkardığı Tarımsal ve Kırsala Yönelik Kaygılar

Kanun bazı uygulamalara, kullanımlara fırsat yaratacak bir düzenleme niteliğini içinde barındır- maktadır. Aşağıdaki hassasiyetler kırsal, tarımı tedirgin etmektedir. Kanun;

- Yeni rantlar yaratabilir,
- Meralar amaç dışı daha rahat kullanılabilir,
- Doğal kaynaklar üzerinde baskı artabilir,
- Kırsalda yaşam maliyeti artacak, bu küçük çiftiyi kente göçe zorlayacak ve toprakları elden gidebilecektir,
- Kırsaldan yeni göç dalgası ortaya çıkabilir,

- Süreçte sermaye için yeni ucuz işgücü ortaya çıkabilir,
- Kırsal arazi kentsel arsaya dönüşecektir ve de
- Kırsal bölge topraklarının imara açılması kaçınılmaz olacaktır.
- Toprak artık sermaye birikim aracı haline gelmiştir. Ama kırdaki için değil kırım kaynaklarını ranta çevirmek isteyenler için geçerlidir.

İşte, bu kaygılar kırsalda yaşayanları, tarım ile uğraşanları, geçmiş izlerini kırsalda arayanları ve statüsü değişen yerleşimleri tedirgin ve de tehdit etmektedir.

Buraya kadar belirtilenler tarım ve kırsal alan ile ilgili genel konuları içeriyor. Genel bir değerlendirme yapılacak olunursa, bugünü ve geleceği şu biçimde yorumlayabiliriz?

Öncelikle şu konulara dikkat çekmek gerekir. Kanun ile;

Büyükşehir Belediyesi olgusu, merkezi politikaların en küçük birimlere kadar yayılmasının aracına dönüşmekte, merkezi idarenin gücünü yerel düzeyde etkinleştirmenin mekanizması olarak etkili bir araç konumuna gelmiştir.

- Kanun yönetimin tek elde toplanmasını sağlayan, yereldeki farklılıkları görmeyen, özgünlüklerini göz ardı eden bir düzenlemeyi getiriyor.
- Kırsal yaşamın kendine özgü niteliklerini, değerlerini aşındırıyor.
- Kanun ile köylere yönelik yürütülecek hizmetler kentin öncelikleri içinde geri planda kalacaktır.
- Kent-kır ayrımını ortadan kaldıran kanun ile genişleyen belediyenin hizmet alanının büyük bir kısmını, yerleşim bölgesi olmayan tarım arazileri, meralar, orman alanları ve ekolojik hassasiyeti bulunan bölgeler oluşturmaktadır.
- Kırım planlanması, temel olarak tarımsal üretimin planlanmasını da beraberinde taşıması gerektiği için imar mevzuatı ve planlama pratiği yetersiz ve belirsiz kalacaktır.
- Kanun, üretim için kullanılması gereken verimli tarım arazilerinin, kentsel alan kapsamına alınıp arsaya dönüştürülmesinin yolunu açmıştır.
- Kanun ile tüzel kişiliği sona eren köylerde satışçıların gözünü diktiği kıyı alanları ve meralar, tüzel kişilikler tarafından korunamayacağı için “amaç dışı kullanıma” açılacak ve böylece doğal varlıklar ve kır yaşamı, ekosistem dengesi gözetilmeksizin tahribata uğrayacaktır.
- Kanun ile Türkiye’de yeni bir göç dalgası ile oluşacaktır. Üretim kaynakları sınırlanan, yaşam biçimine müdahale edilen kırsaldaki yurttaş kentlerde daha zor koşullarda yaşamaya, iş bulmaya ve barınmaya zorlanacaktır.

Sonuç Yerine; Kanun Bir Tehdit mi Bir Fırsat mı?

Kanunun kırsal alanlar ve tarım için tehdit mi yoksa fırsat mı getirdiği, getireceğine aşağıdaki saptamalarla yanıt bulabiliriz;

- Kent-kır ayrımını ortadan kaldıran kanun ile genişleyen belediyenin hizmet alanının büyük bir kısmını, yerleşim bölgesi olmayan tarım arazileri, meralar, orman alanları ve ekolojik hassasiyeti bulunan bölgeler oluşturmaktadır.
- Kırım planlanması, temel olarak tarımsal üretimin planlanmasını da beraberinde taşıması gerektiği için imar mevzuatı ve planlama pratiği yetersiz ve belirsiz kalacaktır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın, belediyenin planlama yetkisi olan ve tarımsal faaliyet yürütülen arazilerde nasıl etkin olacağına tartışılması ve geliştirilmesi gereklidir.
- Kanun, üretim için kullanılması gereken verimli tarım arazilerinin, kentsel alan kapsamına alınıp arsaya dönüştürülmesinin yolunu açmaktadır.
- Yasa ile tüzel kişiliği sona eren köylerde rantçıların gözünü diktiği kıyı alanları ve meralar, tüzel kişilikler tarafından korunamayacağı için “amaç dışı kullanıma” açılacak ve böylece doğal varlıklar ve kır yaşamı, ekosistem dengesi gözetilmeksizin tahribata uğramaktadır.
- Geline nokta haritalar değişti, kır nüfusu azaldı, kentleşme arttı, kırdaki oturan kentli arttı, kentte yeni kır sınıfı ortaya çıktı, kır-kent sözde kaynaştırıldı...
- Kanun bu hali kır nüfusunu azaltmakta, tarımsal üretim maliyetini ve kırdaki yaşam maliyetini yükseltmektedir.

Gerçekten toplumcu, halkı ön plana koyan bir yerel yönetim (büyükşehirler açısından) anlayışı ancak aşağıdaki konulara ağırlık verirse bu kanunun tehditlerini kırsal için, tarım için fırsata çevirebilir.

- Çiftçiler açısından gelecekte ortaya çıkacak en önemli sorun sulama ve su ücretlendirilmesi olacak. Bu konuda belediyeler suyu kademeli ücretlendirebilir. Yani, evsel su, endüstriyel su, tarımsal amaçlı su biçiminde bir ücretlendirmeye giderek çiftçiden minimum maliyet üzerinden sulama bedeli alabilir.
- Suyun etkin ve verimli kullanımı konusunda yerel yönetimler çalışmalar yaparsa bu çiftçiye katkı olarak yansır.
- Yerel yönetimler öncelikle kırsalın, kırsaldakinin taşınmazına kesinlikle müdahale etmeyecek ve bunu ranta çevirecek düzenlemelere girişmemelidir. Yani; kapatılan daha doğrusu mahalleye dönüştürülen köy ve kasabalardaki ortak mülkiyete, taşınmazlara, mera, çayır vb. unsurlara belediyelerin karışmayacağı ve bunları halkın kullanımına bırakılacağı ve yasanın getireceği hakları kötüye, yere-

lin çıkarlarına ters biçimde kullanılmayacağı konusunda taahhütte bulunmalıdır.

- Çiftçiye, küçük üreticiye maliyeti düşürecek katkılarda bulunulabilir. Kooperatifler desteklenebilir. Çiftçinin ürünlerini satabilecekleri satış mekânları oluşturulabilir.
- Kırsaldaki, tarımdaki kadınlara yönelik pazar alanları, ürün geliştirme eğitimleri ve fırsatları verilebilir.
- Kırsaldaki, tarımdaki gençler için eğitim-yayım programları, tarım dışı istihdam alanları oluşturulabilir.
- Kırsalda üretilen ürünlerin katma değerini artırıcı girişimlerde bulunulabilir. Paketleme, pazarlama gibi.
- Kırsala altyapı hizmetlerinin düzenli götürülmesi sağlanabilir.
- Taşıma, nakliye işlemlerinde katkıda bulunulabilir.
- Kırsal turizm faaliyetlerinde özellikle kadın ve gençlere yönelik projeler geliştirilebilir. Ama bu mutlaka çevre-doğa dostu olmak durumundadır.
- Kırsalda belediyelerin alıcısı olduğu süs bitkileri, dış mekân bitkileri vb. üretimi sağlanabilir, bunların alıcısı belediye olabilir.
- Belediye kendi tükettiği ürünleri kırsaldan (eski köy-kasaba) temin edebilir, böylece üreticiye katkıda bulunabilir.
- Belediyeler çiftçilerin, küçük üreticilerin, kadınların ürünlerini satabilecekleri, değerlendirebilecekleri satış alanları, pazar yerleri oluşturabilir.
- Kente ulaşım için ucuz ulaşım olanakları artırılabilir.
- Kentteki sosyal faaliyetlere kırdakilerin katılımı için organizasyonlar yapılabilir.

SONSÖZ OLARAK; Köyler, kasabalar idari olarak şehir nüfusuna dönüştürülebilir, ama bin yıllık yaşam geleneği devam ediyor. Bunu koparmak kolay olmamalıdır. Kanun sadece ekonomik boyut ile ön plana çıkmıştır. Bireyi, kültürü, sosyolojik bakış açısını dikkate almamıştır. Bu haliyle tarımı, kırsalı zor günler, yıllar beklemektedir. Yerel halka sorulmadan çıkarılan kanun, yerelin değerlerini ve sosyo-ekonomik yaşam biçimini etkilemektedir. Kanun ile tarım ve kırsal alanlar tehdit altına girmiştir. Bir yanda kırdaki insan, bir yanda çiftçi, bir yanda da tarım toprakları, doğal kaynaklar tehdit altındadır. İşte, ortak gelecek açısından Büyükşehir Kanunu’nun neler getireceği önemlidir. Burada belediyecilik anlayışına, yerel yönetim anlayışına sorumluluklar ve de yetkiler düşmektedir. Yerel yönetimler kanun ile ortaya çıkan tehditleri bertaraf etmek için vatandaşları, kırsal yapıyı, tarımı, doğal kaynakları ön plana bir politik duruş benimsemek durumundadır ve de zorundadır. ■

NOT

Bu yazı 22-23 Mayıs 2015 tarihinde Adana’da TMMOB tarafından düzenlenen “Adana Kent Sorunları Sempozyumu - 3” kapsamında sunulan bildirinin dergimiz için düzenlenmiş halidir.

TARİHSEL SÜREÇTE KORUMA KAVRAMLARI VE ASPENDOS TİYATROSU RESTORASYONU

E. Füsun ALİOĞLU

Mimar

Prof. Dr.

Kadir Has Üniversitesi,

Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

"Burada soru, Aspendos Tiyatrosu'na ilişkin restorasyon projesinin nasıl bir kapsama sahip olması gerektiğidir. Sadece binanın fiziki anlamda restorasyonunun yapılmasını amaçlayan kapsamın yetersiz olacağı açıktır. Kuşkusuz olması gereken, uluslararası tüzüklerde, bildirgelerde yer alan tavsiyeler doğrultusunda biçimlenmiş bir koruma modelidir. Arkeoloji, mimar, mühendis, sanat tarihçi, konservatör vb. çeşitli meslek alanlarından koruma uzmanları, tasarımcılar, toplum bilimciler, ses, ışık, dijital ortam vb. uzmanlardan oluşan disiplinler arası çalışmayı ilke edinmiş, bir yönetim planına sahip anlayış uygulamanın iyi olmasını sağlayabilir. Ayrıca böylesine önemli koruma projelerinin ulusal ya da uluslararası yarışmalar aracılığı ile elde edilmesi bir taraftan tanımlanmış kapsamlı bir programa, diğer taraftan yaratıcı fikirler üretilmesine aracı olacağı düşünülmelidir."

Koruma kuramı, varlığını, yüzyıllarca süren bir geçmişe borçludur. Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesi, Batı Roma'nın çöküşü ile Pagan Yunan ve Roma formları önemlerini kaybetmişlerdir. Böylece, Hristiyan Batı Avrupa'da, Antik Roma'nın kültürel mirası yok edici uygulamalar ile karşı karşıya kalmıştır. Yeni yapılar inşa etmek için devşirme yapı malzemesi, yapı elemanı kaynağı olarak görülen antik yapılar deyim yerinde ise tam bir şiddete maruz kalmıştır. Ancak aynı zamanda bu süreç, koruma olgusunun erken tartışmalarının da kaynağı olmuş, ilk farkındalıklar, İtalya'da Roma'da antik dönem yapı harabeleri üzerinden başlamıştır. Düşünürler, entelektüeller, sanatçılar, mimarlar Roma mirasına ilgi duymaktadır. Doğrusu Katolik Hristiyan yönetim aynı fikirde değildir. Vatikan papa emirnameleri çoğu kez bu alanların kireç ocağı olarak kullanımına, yıkımına izin vererek tahribatını onaylamıştır. Aynı yönetim, zaman zaman da duyarlı kesimlerin etkisi ile koruma hukukunun ilk örnekleri olan kararlara da imza atmıştır. İtalya'da öncelikle de Roma kentinde Roma arkeolojisi bağlamında başlayan farkındalık, koruma yaklaşımları, Helen, Yunan mirasını da içererek, önce tüm İtalya'ya sonra Avrupa'nın diğer ülkelerine yayılmıştır. Giderek, korunması gerekli mirasın tanımı değişmiş, ulusların kendi tarihsel kimliklerini buldukları dönemler, Avrupa dışındaki tarihsel birikim de kapsama dahil olmuştur. Tartışmalı gerçekleşen bu ortamda eski eserlerin belgelenmesi, yaşatılması önem kazanmış, çeşitli koruma yöntemleri ortaya çıkmıştır¹.

Bu süreçte korumanın ilk atılımları kabul edilebilecek olaylar gerçekleşmiştir. Örneğin Yunan ve Roma dünyasına duyulan ilgi bazı meslek alanlarının doğmasına neden olmuştur. Roma kalıntıları görmek için gelenlere Marcus Aurelius ve Trajan Sütunları üzerinden Roma'nın ücret karşılığı seyrettilmesi; Koleksiyonerliğin bir yatırım alanı olduğunun keşfedilmesi, turizm ve müzeciliğe varan yapılanmaların erken örnekleridir. Bu ve benzeri durumlar eski Yunan ve Roma dünyasına ve Avrupa dışı uygarlıklara duyulan merakı kıskırtmış ve bilinçli düşünce ve pratiklerin gelişmesi söz konusu olmuştur. Şehir rehberleri hazırlanmış, eski yapılar, yapı elemanları belgelenmiş, müzeler kurulmuş, arkeolojik kazılar yapılmış, sanat, mimarlık eğitimi Vitruvius'un *Mimarlık Üzerine On Kitap* eseri bağlamında yeniden biçimlendirilmiş, koruma örgütsel ve yasal ola-

rak ele alınmıştır. Dönem, aynı zamanda Yunan ve Roma biçimlerini taklit ederek ya da yorumlayarak yeni yapı tasarlamayı da tutkuya dönüştürmüştür. Filippo Brunelleschi (1377-1446), Leone Battista Alberti (1404-1472), Donato Bramante (1444-1514), Raffaello (1483-1520), Andrea Palladio (1508-1580) Klasik devir yapılarını yansıtan yapılar, çevreler tasarlamak arzusunda olmuştur².

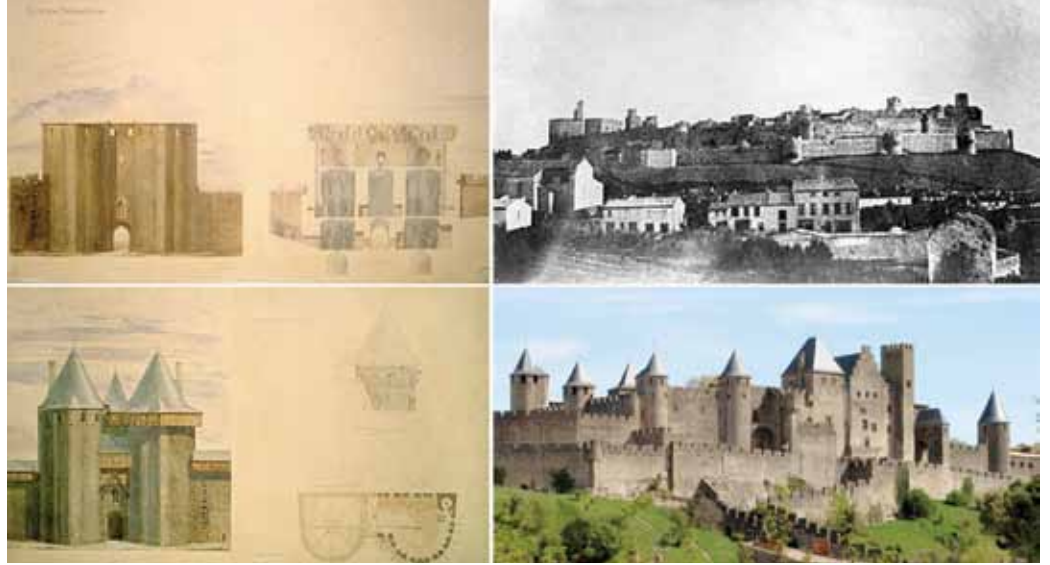
Tartışmalı geçen bu süreçte, her pratik ile "neyi, niçin, nasıl" korumalı sorularının yanıtları aranmış, cevaplar için ölçütlere gereksinim duyulmuştur. Koruma, önceleri sadece anıtsal yapıları içermekte ve "Anıt" kavramı Roma kentindeki Roma kalıntıları kapsamaktadır. Roma için Ünlü ozan Francesco Petrarke'nin (1304-1374) "Benzeri hiç bulunmayacak ve olmayacak" tanımlaması, Petrarke ve Cola di Rienzo'nun (1313-1354) Antik Roma tutkuları 14. yüzyılın bakış açısını anlatabilmektedir³. Leon Battista Alberti'nin (1404-1472) "...eğer yerleşmede herhangi bir Roma yıkıntısı bulunuyorsa korunmalıdır..." ifadesi ise ilginin Roma kentinin dışına çıkarak çevresel bir boyut kazandığını göstermektedir. Korunması gerekli şeyin tanımlanması giderek diğer uygarlıkların kalıntıları da kapsayarak genişlemiştir. Örneğin Fransa'da, Roma hayranlığı ve "Vitruviusculuk" moda olurken, kendi geleneksel mimarilerine karşı bir farkındalık da gelişmiştir. Fransız mimar Philibert de L'Orme (1510-1570), ülkesindeki Ortaçağ mimarisini önemsemekte bunu "...Mevcut şekillerin silinip atılmasını değil bunların düzenli bir değişikliğe uğramasını, bir yapıda eski ve yeni unsurların zarafet ve ustalıklı bağdaştırılmasını..."⁴ biçiminde ifade etmektedir.

Ulusların kökenlerine ilişkin arayışlar neyi korumalı sorusuna cevabın kapsamını genişletmiştir. Nitekim, 19. yüzyılda, Eugene Emmanuel Viollet-le-Duc (1814-1879) antik dönem yerine Ortaçağ mirasını araştırmayı tercih etmiştir. Mimar, mühendis, sanat tarihçisi, eğitimci, jeolog, etnograf, dekoratör, eleştirmen Eugene Emmanuel Viollet-le-Duc⁵, Fransa Ortaçağı'na duyduğu ilgiyi restorasyon uygulamalarına yansıtarak, çok tartışılacak sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Resim 1, 2). Viollet-le-Duc, bir taraftan "...mimarlık kuramı üzerindeki çalışmaları, ortaçağ mimari tarihi araştırmaları ve restorasyonlarıyla..." 19. yüzyılın en etkili restorasyon kuramcısı kabul edilmektedir⁶. Diğer taraftan, Viollet Le Duc "...Bir yapıyı restore etmek,

belki de hiçbir zaman olmamış bir bütünlük içinde onu ayağa kaldırmaktır...” anlayışı ile bir dizi Ortaçağ yapısı restorasyonunda, farklı tarihsel dönem eklerine ciddi zararlar veren uygulamaların mimarı olarak da anılmaktadır. Viollet Le Duc “...teori olarak her yapının veya yapı kısmının kendi stilinde onarılması, tamamlanması gerekliliğini...”⁸ savunmuş ve restorasyon uygulamalarında, örneğin 12. yüzyılda yapımına başlanmış olan Paris Notre Dame Katedrali’nin, 19. yüzyıldaki restorasyonunda, 13. yüzyıl pencerelerini kaldırmakta⁹ hiçbir bir sakınca görmemiştir. Ortaçağ yapılarının bir inşaat sürecinde tamamlanmamış ve sonraki dönemlerin eklerini taşıyor olması Viollet-le-Duc’un en önemli sorunudur. Getirdiği çözüm korumanın yeni bir içerik kazanmasına vesile olmuş “stilistik rekonpozisyon” uygulamaları ortaya çıkmıştır.

Tüm Avrupa’da ve Dünya’da giderek yaygınlaşan “stilistik rekonpozisyon”, “üslup birliği” olarak adlandırılan bu uygulamalar birçok yapıda, yerleşmede geri dönülemez tahribata neden olmuştur. Bununla birlikte stilistik rekonpozisyon anlayışı ile gerçekleştirilen restorasyonlar eleştirilere, tepkilere neden olarak neyin, niçin ve nasıl korunması gerektiği konularının yeniden tartışılmasını da sağlamıştır. John Ruskin (1819-1900), The Seven Lamps of Architecture adlı kitabında, yapının bugüne ulaşan biçimi ile korunması gerektiğine dikkat çekerek, “romantik görüş” olarak adlandırılan koruma anlayışını, “...Anıtlarınıza iyi bakınız; O zaman restorasyona gerek kalmayacaktır. Zamanında çatıya koyulan birkaç kurşun levhası, yağmur oluklarından zamanında alınan birkaç dal ve yaprak, hem çatıyı, hem de duvarları hasardan kurtaracaktır...”¹⁰ ifadesi ile tanımlamaktadır. Ruskin restorasyona karşı olduğunu “...Restorasyon bir yapının başına gelebilecek en büyük felakettir. Öyle bir felaket ki ondan hiçbir şey kurtulamaz ve yok olanın yerine sahte bir benzeri getirilir. Bu önemli konuda kendimizi hiç aldatmayalım; nasıl ölüleri diriltmek mümkün değilse, mimarlıkta da bir zamanlar muhteşem ve güzel olanı restore etmek olası değildir. Öyleyse restorasyondan söz etmeyelim. O baştan sona bir yalıdır...”¹¹ biçiminde ifade eder. Kuşkusuz taşınmaza müdahalenin minimum olması gerektiğini savunan bu görüş stilistik rekonpozisyona karşı şiddetli itirazını, restorasyonun reddine kadar getirmektedir. Yaygınlaşan bu karşı görüş William Morris’in (1834-1896) “...düşünüyoruz ki eğer şu an yapılmakta olan işlemler böyle sürerse gelecek kuşaklar bu eserleri araştırmaya değer bulmayacaklar...”¹² ifadesi ile yanlış müdahalelerin özgünlükler için nasıl tehdit olduğunu bir kez daha yinelemiştir.

Bu ortamda, restorasyonlar için ölçütler oluşturma çabaları yaygınlaşmıştır. Konunun sistemli biçimde tanımlanmasını ve çağdaş restorasyon kuramının ortaya çıkmasına Camillo Boito (1836-1914),

Resim 1. Carcassonne Kalesi, solda, Viollet Le Duc’un rölye ve restitüsyon çizimleri (<http://www.carcassonne.culture.fr/en/rt404.htm>); Carcassonne Kalesi, sağ üstte Viollet Le Duc restorasyonu öncesi, 1850’lere doğru (<http://www.carcassonne.culture.fr/fr/frtt101.htm> Fot. Léopold Verquet), sağ alta günümüzdeki durumu (<https://ejlienonleave.wordpress.com>).

Resim 2. Pierrefond Şatosu, solda restorasyon öncesi (http://www.herodote.net/La_protection_du_patrimoine_est_un_souci_recent-article-242.php), Sağda Viollet Le Duc restorasyonu sonrası (http://www.culture.gouv.fr/public/mistral/memoire_fr?ACTION=CHERCHER&FIELD_5=LBASE&VALUE_5=PA00114803).

Gustavo Giovannoni (1873-1947) çok önemli katkı sağlamışlardır. Boito’nun görüşleri özgünlüklerin önemli ölçüde tahrip edildiği üslup birliği anlayışı ile yapılmış İtalya’daki restorasyonlara bir tepkidir. Örneğin Milano Sforza Kalesi’nin yıkılıp yeniden inşası; Bologna, Palazzo di re Enzo kısmen başka yapılardan kopya edilerek tamamlanması; Siena, Palazzo Salimbeni cephesinin Gotik devir örnekleri göre yapılması¹³ vb. restorasyonlardaki özgünlük kayıpları (Resim 3-5) Boito’nun fikirlerinin ana temasını oluşturmuştur. Boito, “...Anıtlar tüm insanlığın tarihini belgelerler. Bu nedenle onlara saygılı davranılması gerekir. Yapılacak herhangi bir değişiklik yanıltıcı sonuç ve hükümlere yol açabilir... İlk tasarımdan sonra, değişik dönemlerde yapılan ekler anıtın bir parçası olarak kabul edilmeli; başka bir ögeyi kapatma ya da bozma gibi zararlı etkileri olmadığı takdirde korunmalıdır...”¹⁴ ifadesi ile taşınmazın özgünlüğüne dikkat çeker. Boito, bir yapıdaki farklı dönemlerin önemine değinirken, anıtın varlığını sürdürebilmesi için bazı eklere gereksinim duyabileceği gerçeğinden hareketle müdahale ilkeleri de belirlemiştir. Anıta yapılması söz konusu eklerin somut verilere dayandırılmasını, anıtın görsel bütünlüğüne saygı gösterilerek değişik özellikte ve değişik malzeme ile gerçekleştirilmesini öngörür. Hatta bu yaklaşımı “kötü yapılmış onarımları iyi yapılmışlara tercih ettiğini”¹⁵ ve “...sağlam-

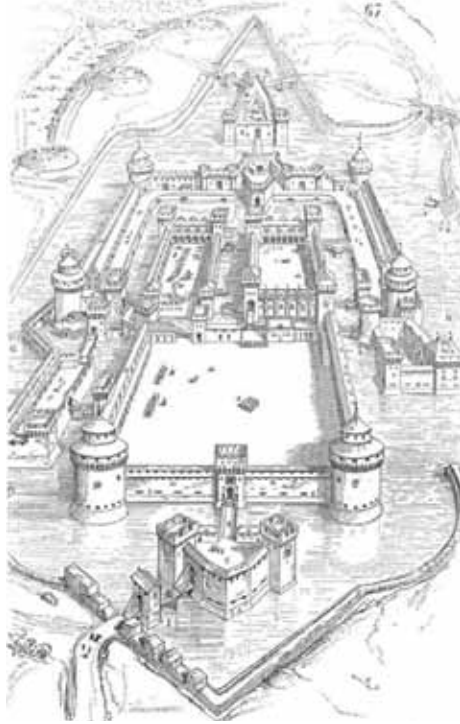
laştırma onarımdan, onarım ise restorasyondan iyidir...”¹⁶ ifadesi ile dile getirir. Başka bir deyişle, iyi yapılmış onarımların eskiye benzetme konusundaki başarılarının eski ile yeninin ayırt edilmesinde sorun yarattığına dikkat çekerek, “Onarımda başarı arttıkça sahtekârlık da artmaktadır” demektedir¹⁷.

Boito’nun etkileri 1883 tarihinde Roma’da toplanan Üçüncü Mühendisler ve Mimarlar Kongresi’nde kendini gösterir. Bu toplantı sonuçlarında Boito’nun görüşü benimsenerek “...Yeni ile eski arasındaki üslup farkı, kullanılan malzeme farkı, süsü ve şekillerin göze çarpmaması, bina civarında bir yerde eski ve sökülmiş parçaların sergilenmesi, onarım tarihinin her yenilenen parçaya işlenmesi veya belirli bir işaretin konmuş olması, yapıya tamamlayıcı bir yazının hak edilmiş olması, yapılan çalışmaların çeşitli safha ve zamanlarını belirten yazılı ve resimli bir açıklamanın binada ve yakınında bir yerde bulundurulması, yahut yapının yapılması ve onarımın açıkça ortaya konmuş olması (Notorieta)...”¹⁸ ifadesine yer verilir. Gustavo Giovannoni ise Boito’nun ilkelerini geliştirmiştir. Giovannoni, hangi devre ait olursa olsun tarihî değeri olan eserlerin korunması gerektiğini vurgulamıştır. Giovanni de Boito gibi stil birliği anlayışı ile bir eseri yapıldığı ilk tarihe göre olsa olsa yönemi ile onarılmasına, tamamlanmasına karşıdır.

Boito ve Giovannoni'nin görüşleri, 1931 yılında Atina gerçekleşen "Tarihî Anıtların Korunması ile İlgili Mimar ve Teknisyenlerin I. Uluslararası Konferansı"nda kabul edilmiştir. Aynı görüşler, İtalya'da, 1932 yılında Carta Del Restauro Italiana (İtalya Restorasyon Tüzüğü) olarak yasalaştırılmıştır. Carta Del Restauro, anıtın bakım ve sağlamlaştırma çalışmalarının önemli olduğunu ancak bunun bazı ilkelerle yapılması gerektiğine dikkat çeker. Tüzük, "Bir restorasyon asla onu inceleyenleri yanıltacak veya tarihî bir belgeyi değiştirecek şekilde" amacına bağlı olarak;

- Anıtın bütünlenmesinin "...birtakım varsayımlara değil, anıtın sağladığı kesin verilere ve büyük ölçüde anıtın özgün öğelerine..." dayanması,
- İşlevini kaybetmiş eski uygarlıklara ait yapılarda, her tür bütünlemeden kaçınılması,
- Böyle yapıların anastilosis¹⁹ yöntemi ile korunması,
- "Hangi döneme ait olursa olsun, sanat değeri ve tarihî anısı olan tüm öğeler"ın korunması,
- Üslup birliği kaygısına düşülmemesi,
- Yeni ek ya da sağlamlaştırma için yeni öğe kullanımının en az tutulması,
- Eklerin "yalın ve yapısal düzeni yansıtır karakterde olmalarıdır benzer üslupta bir ek ancak yapının mevcut çizgilerini devam ettirmek ve bezemeden arınmış geometrik anlatımlar söz konusu" olması,
- Eklerde kesin ve açık ve özgünden farklı malzeme kullanılması,
- Sağlamlaştırmada eski yapı yöntemlerinin yanı sıra çağdaş bilimsel gelişmelerden faydalanılması, çağdaş müdahale tekniklerinin kullanılabileceği konularına vurgu yapar.

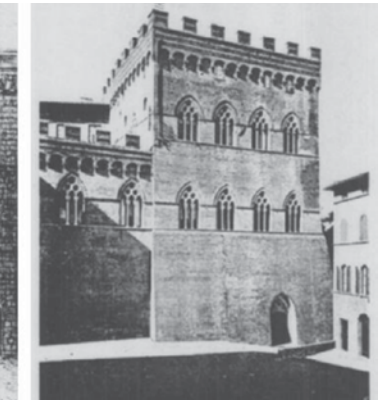
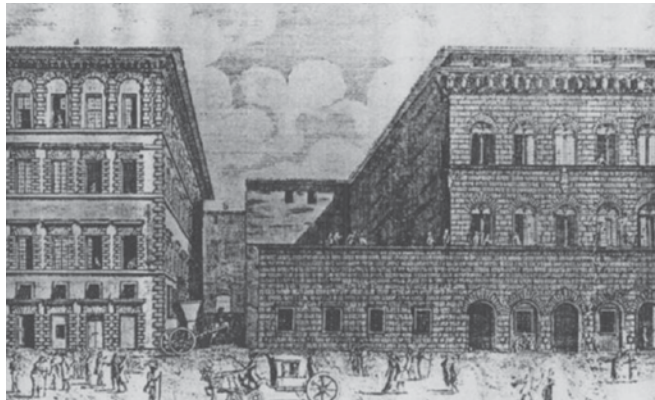
Çok uzun bir tarihsel süreçte olgunlaşan bu temel ilkeler sonraki toplantılarda tekrar tekrar geliştirilerek yinelenmiştir. Venedik'te 1964 yılında gerçekleştirilen "Tarihî Anıtlarla İlgili Mimar ve Teknisyenlerin II. Uluslararası Kongresi"nde kabul edilen "Venedik Tüzüğü"nde²⁰ bu ilkelere, o zamana değin dünyada gerçekleşen pratiklere ve iki dünya savaşının ardından farklılaşan sorunlara cevap verecek nitelik kazandırılmıştır. Venedik Tüzüğü'nde öncelikle "...Tarihî anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihî bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar..." biçiminde en geniş kapsamlı korunması gerekli varlık tanımı yapılır. Tüzük, "...anıtın estetik ve tarihî değerini korumak ve ortaya çıkarmak..." amacına bağlı olarak önceki kriterler yinelenir. Farklılıklardan biri olarak onarımın bir uzmanlık olduğunun ve onarım kararlarının bir kişiye bağlı olamayacağının ifade edilmesidir. Bir diğeri ise bazı özel durumlarda yapının özgün tasarımının ortaya çıkarılmasının önem kazanabileceğidir. Tüzükte yer alan "Anıta mal edilmiş farklı dö-

Resim 3. Castello Sforzesco, solda 16. yüzyıla ait bir gravür, sağ üstte yapının 1750'deki durumu, sağ altta restorasyon sonrası günümüzdeki durum. (https://it.wikipedia.org/wiki/Castello_Sforzesco)

Resim 4. Palazzo di Re Enzo, solda restorasyon öncesi, sağda restorasyon sonrası durumu (Fotoğraflar: Nicola Zanichelli, 1906). http://www.ced.berkeley.edu/downloads/pubs/faculty/shanken_2010_preservation-and-creation-rubbiani.pdf)

Resim 5. Castello Salimbeni, solda 18. yüzyıla ilişkin bir betimleme, sağda restorasyon sonrası durumu. (Edward D.English, Urban Castles in Medieval Siena the Sources and Images of Power)

nemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir. Bir anıt üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda yok edilen malzemenin önemi azsa, açığa çıkarılan malzeme büyük tarihî, arkeolojik ya da estetik değer taşıyorsa

ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise haklı çıkarılabilir. İlgili unsurların öneminin değerlendirilmesi ile ilgili yargıyı ve neyin yok edileceği üzerinde karar vermek, sadece bu işi üzerine almış kimseye bırakılamaz" ifadesi bu iki konu netlikle tanımlamaktadır (Resim 6).

Resim 6. Cartagina Roma Tiyatrosu'nda sonraki dönem ekleri kaldırılarak tiyatro ortaya çıkarılmıştır. Solda restorasyon öncesi, 1997; Sağda restorasyon sonrası, 2000. (<http://zheleva-martins.com/2015/11/06/the-roman-theatre-in-cartagina-the-restoration>)

Resim 7. Anastilosis örnekleri (E. Fain, "Reinforced Concrete in Anastilosis: The Establishment of a New Technique" Athens: ATINER'S Conference Paper Series, No: ARC2013-0706, 2013).

Resim 8. Efes Kütüphanesi, solda in situ ve anastilosis uygulaması öncesi (1953), sağda uygulama sonrası. (<http://www.oaei.at/index.php/excavation-history.html>)

Roma kentinin antik mirasına duyulan tutku ile başlayan koruma kültürü, niçin, neyi ve nasıl korumalıyız soruları ile süreç içinde çeşitli ve farklı boyutlar kazanmıştır. Majör yapıların yanı sıra bir bisiklet sundurmasının da korunması gerekli değer olduğu anlaşıldığında anıt yerine "Korunması Gerekli Kültür Varlığı" kavramı kullanılmaya başlamıştır. 1975 Avrupa Mimari Miras yılı akabinde de dünyada, "Korunması Gerekli Kültür Varlığı" kavramı kabul edilmiş ve yaygınlaşmıştır. Sanayileşmenin ilk yapısal örnekleri artık kullanılmamaya başladığında Sanayi Arkeolojisi kavramına dikkat çekilmiştir. Modern mimarlığın bazı örneklerinin günümüzde korunması gerekli varlıklar olarak kabul edilmesi gerekliliği tartışılmış ve ölçütler oluşturulmuştur. Günümüzde somut olmayan kültür varlığı, kültürel peyzaj²¹, yaşayan insan hazinleri vb yeni tanım-

lar²² söz konusudur. Batı toplumlarının yüzyıllara dayanan deneyimleri, çeşitli sözleşme, tüzük ve kartalarda tekrarlanmış, geliştirilerek yenilenmiştir. Bu belgelerdeki görüşler, çağımızın koruma ölçütlerinin esasını teşkil etmiştir. Koruma, daima çeşitli boyutları ile tartışılmaya yeni ölçütler tanımlanmaya devam edecektir. Çünkü yaşam koşullarındaki değişimler doğrudan kentsel mekânlarda, yeni biçimlenmelere neden olmaktadır. Toplumun yerleşme, barınma, çalışma, dinlenme, eğlenme vb gereksinimlerinin aldığı içerik ve biçim doğrudan yapılaşma üzerinde kendini göstermektedir. Yarın başka kavramların bu tanıma girmesi kuşkusuz söz konusudur. Böylesine geniş bir skalada tanımlanan "Korunması Gerekli Kültür Varlığı" şeylerin nasıl korunması gerektiği kuşkusuz en önemli konulardandır.

Aspendos Tiyatrosu Restorasyonu Üzerinden Yeniden Düşünmek

İnsanlık tarihinin önemli bir dönemini ve sürecini temsil eden Aspendos Tiyatrosu gibi antik dönem kalıntısı arkeolojik mirasın gelecek kuşaklara ulaşabilmesi için koruma amaçlı müdahale kaçınılmazdır. Ancak bu noktada, yapı, kendisinin sergilendiği müze olarak mı korunacaktır yoksa yapıya yeni bir işlev mi verilecektir sorusunun yanıtlanması gerekir. Bu, uygulanması gerekli koruma yöntemini belirleyecek olan en önemli karardır. Şayet yapıya işlev verilmeyecek ise "harabe estetiği" kavramı yol gösteren temel hareket noktasıdır. Bu kavram, harabe halinde günümüze ulaşmış somut kültürel mirasın mevcut durumunun, sürdürülebilirlik yaklaşımı ile korunmasını hedefler. Böyle bir koruma programında, müdahalenin minimum tutulması, çeşitli restorasyon yöntemleri ile malzeme ve strüktürel ölçekte sağlamlaştırma amaçlanır. Bununla birlikte in situ ve anastilosis, yani özgün yerinde, mevcut fakat birbirinden ayrılmış parçaların bir araya getirilmesi ile geçmiş mimariye ilişkin bir izlenim yaratılmaya çalışılır. Bu tür müdahale çeşitli uygulama ölçeklerine sahip olabilmektedir. Bir sütunun, bir sütun dizisinin, bir cephenin ya da bir mekânın bu yöntemle ayağa kaldırıldığı görülür (Resim 7, 8).

Aspendos örneğinde olduğu gibi yapıları işlevlendirerek korumak günümüzün eğilimidir. Eski yapıların kamusal alanlar olarak düzenlenmesi korumanın kavramsal idealleri ile çalışmamaktadır. Aksine ve özellikle mirasa ilişkin kamu yararı, eğitim, kamu bilinci oluşturmak açısından, bu bir fırsat olarak görülmektedir. Venedik Tüzüğü'ndeki "Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir..." ifadesi de bunu açıkça dile getirmektedir. Segesta Bildirgesi'ni de ek olarak sunan Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü'nde de²³ "Arkeolojik mirasın halka sunulması, çağdaş toplumların kökenlerinin ve gelişmelerinin anlaşılmasına yardım eden" önemli bir yöntem olduğu ve aynı zamanda "onun korunması gerekliliğinin anlaşılmasına da yardım eden en iyi araç" olarak tanımlanır. Antik yapıların işlevlendirilmesi, Antik Gösteri Mekânlarının Kullanılmasına İlişkin Tüzük'de²⁴ kapsamlı olarak ele alınır. Tüzükte, kültürel ve sanatsal gelenekleri kapsayan bir miras olarak tiyatrolar, amfiler ve sirkler gibi eski gösteri mekânlarının bazılarının belirli işlevlerde hâlâ hizmet verebilme kapasitesine sahip olduğu belirtilerek "koşullar elverdiğince eski alanlara sanatsal yaratım, ortak keyif ve duygu birikimi açısından üstlendikleri rolleri bir kez daha tam olarak" kazandırılabilirceği vurgulanmaktadır. Böyle bir yaklaşımın "En çok tanınan ve ziyaret edilen eski gösteri mekânlarının" korunmasını kolaylaştıracağı fakat daha da önemlisi kamu bilincinin geliştirilmesinde önemli bir araç olabileceğine dikkat çekilir (Resim 9, 10).

TARİHİ ÇEVRE KORUMA VE RESTORASYON

Bu çerçevede Aspendos Tiyatrosu'nun, koruma-kullanma dengesini gözetken, kamu yararı çerçevesinde uygun bir işleve sahip kılınması önemli bir kazanç olabilir. Nitekim yapı zaman zaman gösteriler için kullanılmaktadır. Aspendos Tiyatrosu'nun son restorasyonu²⁵ onu yeni kullanımına hazırlamak amacı ile yapılmıştır. Bununla birlikte ortaya çıkan sonuç tepkilere neden olmuştur. Ancak bu tepkilerin belli bir noktaya odaklandığı söylenebilir. Çünkü bir restorasyon eleştirisi gibi görünen tartışma, tiyatro basamaklarındaki tümleme işlemi sırasında kullanılan taşın rengine bağlı kalmıştır. Haber kaynaklarında yer alan *"Aspendos'un taşının rengi koyu ve açık gri. Tabii ki bunu bilim adamları ve işinin ehli kişiler daha iyi bilecektir ama bir izleyici, turizmci ve kuartl bir rehber olarak şunu söyleyebilirim; girdiğiniz anda restore edilen yerin göze çarpmaması gerekir. Zaten restorasyonda amaç budur. Siz oraya gittiğinizde zaten direkt o bembeyaz mermerleri görüyorsunuz ki çok can sıkıcı. Tiyatronun resmini bize vermeyen bir görünüm çiziyor. Restorasyon hissedilmeyecek gibi olmalı. Yaklaştıkça, belki el sürünce veya iyice yakından bakınca anlaşılması gerekiyor. Ama bizde öyle değil. Aspendos'a girince bembeyaz mermerler. Oraya girerken 2 bin yıl öncesinin dünyasına hazırlıyorsunuz kendinizi. 2 bin yıl öncesinde orda yapılan etkinliklere hazırlıyorsunuz ve birden günümüz taşları, mermerleriyle yapılmış oturma düzeni çok zavallı bir görünüm veriyor."*²⁶ İfadesinden de anlaşılacağı gibi bir anlamda, tıpkı 19. yüzyılda olduğu gibi "başarılı restorasyon" talebi söz konusudur. Başka bir deyişle yapılan eklerin nerede ise stil birliği çerçevesinde ele alınmış olmasının gerektiği hatırlatılmaktadır. Bu bize Boito'nun *"Onarımda başarı arttıkça sahtekârlık da artmaktadır. ... kötü yapılmış onarımları iyi yapılmışlara tercih ettiğini"*²⁷ cümlesini hatırlatmaktadır. Halbuki Aspendos Tiyatrosu'ndaki basamak tümlmeleri Venedik Tüzüğü'nde yer alan eklerin, *"yalın ve yapısal düzeni yansıtır karakterde olmalarıdır benzer üslup-ta bir ek ancak yapının mevcut çizgilerini devam ettirmek ve bezemeden arınmış geometrik anlatımlar söz konusu olması; Eklerin kesin ve açık ve özgünden farklı malzeme kullanılması"* tanımına uymaktadır. Bu işlem aynı zamanda, "Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler" (2003) Tüzüğü'nde yer alan yapılan müdahalenin geriye dönüşe uygun olması (*reversible*) tavsiyesine de uygun görünmektedir. Uluslararası örneklerde de bu tanımlamaya uygun restorasyonlar yapılmaktadır (Resim 11-14).

Ancak Aspendos Tiyatrosu son restorasyonuna duyulan tepkiler nedeni ile yeniden düşünülmesi gereken başka önemli konular söz konusudur. Bu ise antik tiyatrolar nasıl onarılmalıdır sorusuna bir kez daha cevap verme gerekliliğidir. Nitekim konuya bu anlamda değinen haberler de medyada yer almıştır. Bunlardan birinde Prof. Dr. Zeynep Ahunbay *"Arkeolojik tiyatrolarda kullanım sorunu var. Oralari konser ve et-*

Resim 9. Gösteriler için kullanılan Epidauros Tiyatrosu, Yunanistan. (<http://www.greektheatre.gr/epidauros/>; http://blog.visitgreece.gr/wpcontent/uploads/2015/06/2005_07_2001_ANCIENT_THEATRE_OF_EPIDAUROS_OEDIPUS_REX-EVI_FYLAHTOY1.jpg)

Resim 10. Gösteriler için kullanılan Büyük Tiyatro, Syracuse, Sicilya. (https://en.wikipedia.org/wiki/Greek_Theatre_of_Syracuse; <http://www.archdaily.com/235708/greek-stage-oma>)

Resim 11. Atina Akropolünde tütleme örnekleri. (<http://www.ysma.gr/en/parthenon>)

Resim 12. Aspendos Tiyatrosu restorasyon öncesi.

(<https://www.flickr.com/photos/saltonline/19917821841/in/photostream>; <http://hafifmuzik.org/liste/turkiyenin-en-iyi-konser-salonlari/>)

kinlik için kullanmak adına eksik yerlerinin bütünlenmesi isteniyor" diyerek, tarihî mekânların konser, tiyatro, dans gösterisi gibi kültürel faaliyetler için kullanılıyor oluşuna²⁸ dikkat çekmiştir. Bir diğer haber Özgen Acar²⁹ tarafından yapılmıştır. Acar, makalesinde, Yrd. Doç. Birol Can'ın çalışmalarından şu pasaja yer vermiştir "Bu gösterilerin hepsi, hem binlerce insanın katılımı, hem de gösterinin yüksek ses ve ışık performansı gerektirdiği düşünüldüğünde, risk oluşturabilecek durumdadırlar. Zira bir bilimsel çalışmada, bu etkinlikler esnasında ses düzeyinin 50 desibele (Db) kadar çıktığı tespit edilmiştir. Oysa yapılan akustik ölçümler neticesinde, tiyatronun dokusuna zarar vermemek için kullanılması gereken maksimum ses düzeyinin 30 Db olması gerektiği vurgulanmıştır. Hatta (Anadolu Gösteri Eğitim Prodüksiyon Hizmetleri Ltd. Şti. / Anadolu Ateşi), protokolde yer alan şartlara uymayarak, tiyatroya yasal kapasitesinin (en fazla 2 bin 500 kişi) çok üstünde, 7 binin üzerinde seyirci aldığı ve izin verilen Db sınırının çok üstünde ses kullandığı için para cezası verilmiş ve sözleşmesi iptal edilmiştir. Gerekli güvenliği sağlanmamış bir yapıda bu derece yoğun kalabalıkların ve yüksek düzeyde gürültünün ya-

ratabileceği ve geri dönüşü olmayan tahribatların bir an önce önüne geçilmezse, ortaya çıkacak facianın bilançosu çok ağır olabilir" ifadesi ile tartışma daha doğru noktalara çekilmiştir.

Halbuki, arkeolojik alanların yeniden işlevlendirilmesi 20. yüzyılda gerçekleştirilen bir dizi toplantının konusu olmuştur. Palermo'da, 17-20 Eylül 1995 tarihinde düzenlenen "Eski Tiyatroların Korunması ve Kullanılması" toplantısında kabul edilmiş olan Segesta Bildirgesi'nde Antik mimari mirası korumanın, kültürel mirasa yönelik bilgilendirme sağlamak ve duyarlılık geliştirmenin önemine dikkat çekerek "eski gösteri mekânlarını sanatsal üretim alanları olarak" kabul edilmesinin bu mekânların değerini arttıracaklarını belirtir. Ancak, bildirmede, koruma-kullanma dengesinin önemli olduğu vurgulanarak,

- "Mekândan sorumlu olanlar ile etkinlikleri düzenleyenler arasında işbirliği ve diyalog oluşumunun desteklenmesi,
- Kaliteli sanatsal etkinliklerin teşvik edilmesi; aynı ölçüde, sanatçıların mirasın kültüre boyutunu göz önünde bulundurması,

- Kalıcı değişikliklerin veya anıtın dokusunu etkileyebilecek geçici çalışmaların iptal edilmesi,
- Hareketli yapıların inşa edilmesi ve kurulması için yeni fikirler üretmek üzere yarışmaların düzenlenmesi,
- Her bir mekânın kullanımına ilişkin düzenlemeler hazırlanması ve eski parçaları, mevcut restorasyonları ve sahne tesislerine ilişkin bilgi sunulması,
- Yerel sakinlerin rahatsız olmasını engellemek için izin verilen desibel düzeyinin sınırlanması ve ses titreşimlerinin eski yapılar üzerindeki etkisine ilişkin çalışmaların teşvik edilmesi,
- Özel mevzuat yardımıyla kamu güvenliğinin gözetilmesi, özellikle seyirci kapasitesinin aşılmasının sağlanması, ziyaretçilerin belirlenen yollara yönlendirilmesi için gereken tüm önlemlerin alınması" tavsiye edilir.

Antik kalıntıların işlevlendirilmesi, koruma müdahalesine çok boyutlu bir içerik kazandırmaktadır. Bir taraftan arkeolojik bir yapının tüm kültürel katmanlarının oluşturduğu özgünlük (Authenticity) sürdürülebilir kılınacaktır. Başka bir deyişle en uygun restorasyon yöntemleri ile yapısal ve strüktürel sağlamlaştırma yapılacaktır. Fakat aynı zamanda miras, özellikle toplumsal bilinç oluşturma amacına yönelik olarak kamu alanı olarak yeni işlevlerle donanacaktır. Bu donanımın nelerden oluşabileceği yine "Antik Yapıların İşlevlendirilmesi Antik Gösteri Mekânlarının Kullanılmasına İlişkin Tüzük"^{te30} tanımlamaktadır. Tüzükte;

- "Kamunun sitleri adım adım keşfetmesini ve doğru seyir noktalarına yönlendirilmesini sağlamak için, eski zamanlarda kullanılan yolları izleyen seyir gezilerinin tasarlanması;
- Farklı ziyaretçi gruplarına uygun şekilde hazırlanacak broşürler, sesli kılavuz kayıtları ve kılavuz kitaplar gibi materyallerle, kamunun kalıntıları daha iyi bir şekilde anlayabilmesinin sağlanması,
- Büyük sitlerde, eğitimsel çalışma toplantıları düzenleyebilecek eğitimli rehberler hazır bulunmalıdır;
- Ziyaretçiler için, siti nasıl yorumlayacaklarını öğrenebilecekleri ve sitin tarihsel nitelikleri hakkında (eski dünyaya ve yerel tarihe ve diğer sitlerle karşılaştırmalara ilişkin) bilgi alabilecekleri bir bilgi merkezinin oluşturulması ve bu merkezin sitin ana girişinde uygun bir konumda açılması.
- Büyük sitlerde, bu bilgi merkezleri zamanla sitin tarihi ve geçmişteki kullanımlarına ilişkin bilgi sağlamak üzere etkileşimli araçlar ve çoklu ortam ürünleri ile donatılacaktır. "Çevrimiçi" telematik ve "çevrim dışı" çoklu ortam bilgi kaynakları ziyaretçilerin gezilerini planlamasına yardımcı olabilecek ve onları ziyaretin ardından sit hakkında daha fazla bilgi edinmeye teşvik edecektir.
- İmkânların izin verdiği her durumda, sitlerde umumi telefonlar, kredi kartı tesisleri, bilgi görüntüleme birimleri, farklı dillerde tabela işaretleme, sıra sistemleri, vestiyerler gibi ziyaretçi dostu tesis ve donanımlar sunulmalıdır;

Resim 13. Aspendos Tiyatrosu tımlleme işlemleri sonrası. (Kevser Uzun, Ağustos 2015)

Resim 14. Aspendos Tiyatrosu tımlleme işlemleri sonrası. (Kevser Uzun, Ağustos 2015)

- Engelliler için sunulan tesislerde özel tahliye ve güvenlik prosedürleri gerekli olursa da, diğer ziyaretçilere yönelik tesisler ile benzerlik esas alınmalıdır;
- Eski bir sitte gösteri düzenlendiğinde, sanatçıların özel lojistik gereksinimleri de hesaba katılmalıdır. Maksimum kişisel konfor sağlama isteği ile kültürel mirasa duyulan saygı arasında uzlaşma sağlanmalıdır;
- Ziyaretçiler için yüksek standartlar sunmak için, çalışanlar sürekli olarak eğitim almalı ve imajın çok önemi olduğu bir kültürel girişimin halkla ilişkiler ve dil gereksinimlerine uygun nitelikler taşımalıdır.
- Yalnızca yangın veya başka tehlikeler değil, aynı zamanda -ve daha da önemlisi- ziyaretçiler ya da izleyiciler arasında ortaya çıkabilecek panik durumları ile başa çıkmak için, sit düzenine veya anıtın konumuna uygun önlemler alınacaktır. Dolayısıyla, bu amaçla alınacak önlemlerde aşağıdaki amaçlar gözetilecektir:
- Anıtın veya sitin etrafında, ziyaretçilerin araçlarını rastgele park etmesini engelleyecek ve güvenlik ve acil durum hizmetlerinin herhangi bir engelle karşılaşmadan sürdürülebilmesine olanak tanıyacak bir güvenlik alanının belirlenmesi" vb. konularda tavsiyeler yer almaktadır.

Burada soru, Aspendos Tiyatrosu'na ilişkin restorasyon projesinin nasıl bir kapsama sahip olması gerektiğidir. Sadece binanın fiziki anlamda res-

torasyonunun yapılmasını amaçlayan kapsamın yetersiz olacağı açıktır. Kuşkusuz olması gereken, bu makale boyunca değinilen uluslararası tüzüklerde, bildirgelerde yer alan tavsiyeler doğrultusunda biçimlenmiş bir koruma modelidir. Arkeoloji, mimar, mühendis, sanat tarihçi, konservatör vb. çeşitli meslek alanlarından koruma uzmanları, tasarımcılar, toplum bilimciler, ses, ışık, dijital ortam vb. uzmanlardan oluşan disiplinler arası çalışmayı ilke edinmiş, bir yönetim planına sahip anlayış uygulamanın iyi olmasını sağlayabilir. Ayrıca böylesine önemli koruma projelerinin ulusal ya da uluslararası yarışmalar aracılığı ile elde edilmesi bir taraftan tanımlanmış kapsamlı bir programa, diğer taraftan yaratıcı fikirler üretilmesine aracı olacağı düşünülmelidir. ■

NOTLAR

1. Koruma kuramının tarihsel evrimi için Bkz. Cevat Erder, *Tarihi Çevre Bilinci*, ODTÜ, Mimarlık Fakültesi Yayını, No.24, Ankara, 1975; Jukka Jokiletho, *A History of Architectural Conservation*, UK, 1999.
2. Erder, 1975, 28-35, 46.
3. Erder, 1975, s.14.
4. Erder, 1975, s. 98-99.
5. Erder, 1975, s. 47.
6. Doğan Kuban, *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu*, YEM Yayınları, İstanbul, 2000, s. 27.
7. Kuban, 2000, s. 27.
8. Erder, 1975, s. 149.
9. Erder, 1975, s. 152.
10. Zeynep Ahunbay, *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, YEM Yayınları, İstanbul, 1996, s. 14.
11. Ahunbay, 1996, s. 14.
12. Ahunbay, 1996, s. 15.
13. Erder, 1975, s.85.
14. Ahunbay, 1996, s. 18.
15. Erder, 1975, s.84-85.

16. Ahunbay, 1996, s. 18.
17. Erder, 1975, s.84-85.
18. Erder, 1975, s.86.
19. Anastilos, kalıntının genel çizgilerini ortaya çıkarmak ve korunmasını sağlamak amacıyla, mümkün olan en az ek ve nötr malzeme ile dağılmış parçaların birleştirilmesi işlemidir.
20. www.icomos.org.tr
21. Kültürel peyzaj, "kültürel ve doğal kaynakları ve bu bağlamda yaban hayatı ve evcil hayvanları içeren, tarihi bir olay ve bir etkinlikte birlikte olan ya da çeşitli kültürel ve estetik değerler sergileyen coğrafi alanları kapsayan" olarak tanımlanmaktadır. (<http://www.mimarist.org/odadan/1830-TMMOBMimarlarOdasiBasinAciklamasiKulturelPeyzajAlanlariKorunmaliveToplumYararınaKullanilmalidir.html>)
22. Yaşayan İnsan Hazine (YIH), "Somut Olmayan Kültürel Mirasın belli unsurlarını yeniden yaratmak ve yorumlamak açısından gerekli bilgi ve beceriyi yüksek düzeyde sahip kişileri anlatır. Burada beklenen, ustalığını 10 yıldır icra emekte olan, sanatını usta-çırak ilişkisi ile öğrenmiş olan, bilgi ve becerisini uygulamada üstünlüğe sahip, konusunda ender bulunan bilgiye sahip, kişi veya grubun yaptığı işe kendini adanmış, kişi veya grubun bilgi ve becerilerini geliştirme yeteneği olan (sanatının toplumla buluşmasını sağlayacak yenilikler içermesi), kişi veya grubun bilgi ve becerilerini çığıra aktarma becerisine sahip (bir çırak yetiştirmiş) olmasıdır." olarak tanımlanmaktadır. (<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12929/yasayan-insan-hazine-ulusal-envanteri.html>)
23. <http://www.kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/arkolojiyeni02.pdf>
24. <http://www.kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/arkolojiilave03.pdf>, <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Tuzukler1&dil=tr>
25. Resmi web sayfasında, Aspendos Tiyatrosu için "2010 yılında kapsamlı projeleri Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlatılan tiyatrosun restorasyon çalışmalarına Ocak 2013 tarihinde başlanılmış olup Eylül 2014 tarihinde tamamlanması planlanmaktadır" ifadesi yer almaktadır. <http://www.kulturturizm.gov.tr/TR,62699/aspendos-tiyatrosu-restorasyonu.html>
26. <http://www.kemergozcu.com/haber/11201/aspendos-restorasyonuna-destiri.html>
27. Erder, 1975, s.84-85.
28. <http://bianet.org/bianet/siyaset/167915-aspendos-ve-ses-tehlilesi-yakin-gecmisten-ornekler>
29. http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/382169/Aspendos_ve_Otekiler_2_.html
30. <http://www.kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/arkolojiilave03.pdf>, <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Tuzukler1&dil=tr>

“ENGELLİ olan insanımız değil YAPILARIMIZ” FOTOĞRAF YARIŞMASI

Can ŞİMŞEK

TMMOB Mimarlar Odası
Bursa Şubesi Başkanı

Mimarlar Odası Bursa Şubesi engellilere yönelik yaşam çevrelerimizdeki sorunlara dikkat çekmek ve bu konuda duyarlılık kazandırmak amacıyla düzenlediği fotoğraf yarışması sonuçlandı. Yarışma duyurusunda şunlar dile getirildi:

Yarışma Duyurusu

Birleşmiş Milletlere üye 156 ülke tarafından 10-16 Mayıs tarihleri arasında eş zamanlı etkinliklerle ele alınan Engelliler Haftası'nın, 2015 yılında ülkemizde de engelsiz kentler ve engelsiz yapılar ile herkes için erişilebilir alanlar ve mekânların sağlanabilmesi için bir milat olmasını dileriz.

Nüfusunun yaklaşık % 13'ü engelli olan Türkiye'de, Engelli nüfusun % 70'e yakınının engeline uygun mimari düzenlemelerden yoksun şekilde yaşadığını biliyoruz. Mimarlar Odası Bursa Şubesi olarak mimari engellerden arındırılmış mekânların, engelli-engelsiz tüm insanlarımız için bir lüks değil, önemli bir ihtiyaç ve hak olduğuna inanıyoruz.

Ülkemizde ne yazık ki niteliksiz ve bilim dışı imar uygulamalarının etkisinde gerek kentsel alanlarımız (caddelerimiz, sokaklarımız, parklarımız bahçelerimiz vb.) gerekse yapılarımız, bırakın engelli vatandaşlarımızı her yaştan engelli veya engelsiz vatandaşımızın mekânsal erişimi açısından türlü engeller barındırmaktadır.

Yürüme engelli vatandaşlarımızın tekerlekli sandalyeleri ile yardımsız asla çıkamayacağı eğimde engelli rampaları, görme engelli vatandaşlarımızın her an bir engele çarpabileceği kabartma yolları, girilemeyen asansörleri ve yürünemeyen yollarıyla yapılarımız ve kentlerimiz bırakın engelli insanlarımız için sağlıklı erişim sağlamayı, engelsiz insanlarımız için dahi ulaşamaz haldedir. Diğer yandan bu ve buna benzer birçok engel için kenti yönetenlerce ya hiçbir çözüm üretilmemekte; ya da göstermelik uygulamalarla yanlışlar, yanlışla düzeltilmeye çalışılmaktadır.

Tüm bu tespitlerden hareketle engelsiz yapılar ve kentler için mesleki sorumluluğumuz gereği ulusal çapta gerçekleştirilecek bir fotoğraf yarışması açarak gerek halkımız, gerekse yöneticiler-

rimiz nezdinde toplumsal bir farkındalık yaratmayı hedefledik.

Bugün burada ilan ettiğimiz Fotoğraf Yarışmamızın amacı, “Engelli Olan İnsanımız Değil, Yapılarımız” sloganıyla ulusal çapta profesyonel ya da amatör fotoğrafçılarımızın bahsettiğimiz mimari eksiklikleri gözlemlemelerini sağlamak ve engelsiz insan ilişkisini çarpıcı karelerle ortaya koyacak çekimlerini bir sosyal sorumluluk projesi kapsamında kamuoyuyla paylaşmalarını sağlamaktır.

Söz konusu projemize duyarlı tüm vatandaşlarımızın ve de kurumlarımızın desteğini umuyor ve bu yarışmanın bu önemli soruna ışık tutmasını ve çözüm arayışları konusunda teşvik edici olmasını diliyoruz.

Yarışmanın Ardından

Mimarlar Odası Bursa Şubesi olarak bu yıl dördüncüsünü gerçekleştirdiğimiz TFSF onaylı yarışmada 137 Yarışmacının, 383 fotoğrafı değerlendirildi.

Engelli Yapılarımız Fotoğraf yarışması gerek ilanı sürecinde gerekse sonuçlarının açıklanmasının ardından kamuoyundan büyük ilgi gördü. Özellikle Engelli dernekleri, Kent Konseylerinin Engelli Komisyonları ve konuyla ilgili birçok kuruluş bu konuda Şubemize teşekkürlerini iletiler ve fotoğrafların farklı ortamlarda sergilenebilmesi için başvuruda bulundular. Diğer yandan asıl harekete geçirmeye çalıştığımız dinamikler olan yerel yönetimlerden henüz herhangi bir geri dönüş alamadık.

Yarışmanın yarattığı etki ve hassasiyetlerin yanında özellikle engelli örgütlerinin temsilcilerinden çok olumlu geri dönüşler aldık. Diğer yandan yine engelli örgütleri temsilcilerince gönderilen fotoğrafların daha çok engelli-merdiven ikilemine takılı kalmış olması ve diğer engelli sorunları açısından değerlendirildiğinde sığ kalmış olması eleştirildi.

Ödül ve sergileme alan fotoğraflardan oluşan sergi ilk olarak bu yıl 27.si gerçekleşen Yapı ve Yaşam Fuar ve Kongresi'nde sergilendi. Diğer yandan birçok engelli örgütü tarafından da sergilenmek üzere talep edildi. ■

1. Ödül / Osman Aرسال

2. Ödül / Hatice Karakan

3. Ödül / Aytül Akbaş

Kenan Taşpınar

Mehmet Ali Poyraz

Veli Dölek

Sebahattin Özveren

Sebahattin Özveren

Sebahattin Özveren

Kadir Çivici

Barış Barlas

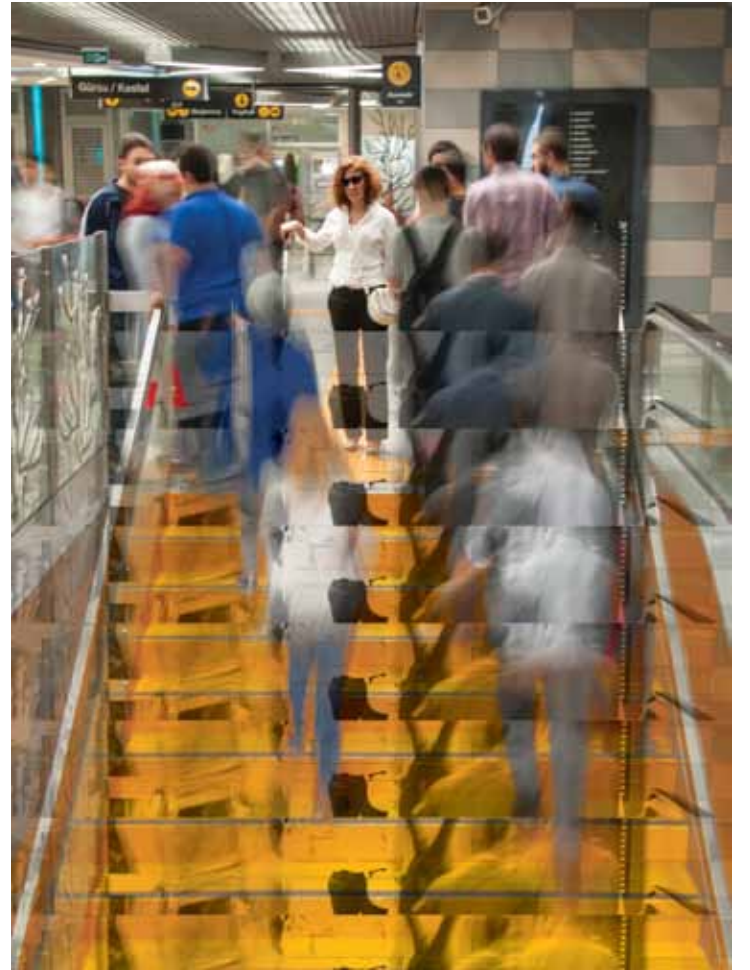
Kemal Özkılıç

Sebahattin Özveren

Yavuz Yaman

Kemal Özkılıç

Ali Mermertaş

Hülya Şamer

Hüseyin Opruklu

Onur Pınar

Özkan Köse

ADANA 5 OCAK KENT MEYDANI DÜZENLEMESİ VE BALIKÇILAR ÇARŞISI DÖNÜŞÜMÜ

ÇUKUROVA
ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ
2014-15 BAHAR
YARIYILI
MİMARİ PROJE 8

Kentler sosyal, kültürel ve ekonomik kimlikleri farklı bireylerden oluşan karmaşık bir sisteme sahiptirler. Kent merkezleri ise farklı kimlikteki bu insanların bir araya geldiği ve toplandığı mekânlardır. Geçmişte de günümüzde olduğu gibi kent merkezleri ticaret, sanat, eğitim, kültür, spor, dinsel bir çok farklı işlevi aynı anda barındıran alanlardı.

Proje alanı olarak belirlenen Adana'nın tarihi kent merkezindeki 5 Ocak Meydanı ve bu meydanın güneyindeki Obalar Caddesi ve Saydam Caddelerinin kesişim noktasında yer alan balıkçılar pazarı günümüzde halen yoğun bir şekilde kent merkezi olarak kullanılmaktadır.

Tarihi neolitik dönemlere kadar giden Adana kent merkezi birçok farklı uygarlığa ev sahipliği yapmış ve halen de kent merkezi aktif bir şekilde kullanılmaktadır.

Ancak günümüzde artan nüfus, taşıt yoğunluğu gibi birçok farklı sebepten dolayı kent merkezi bu yükü kaldıramamakta ve alanda problemler ortaya çıkmaktadır. Bölgedeki yoğunlukla orantılı olarak insanların toplanabilecekleri, birlikte zaman geçirebilecekleri, sosyal ve kültürel faaliyetler gerçekleştirebileceği alanların yetersiz olması bu alanda bir kent meydanı düzenlenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bunun yanı sıra bölgede bulunan balıkçılar çarşısının modern kentin gerektirdiği şartları taşınamasına rağmen pazarın aktif olarak kullanılması bu alanın da yenilenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Proje kapsamında öğrencilerden bu alanda bir kent meydanı ve balıkçı pazarı tasarımları istenmiştir.

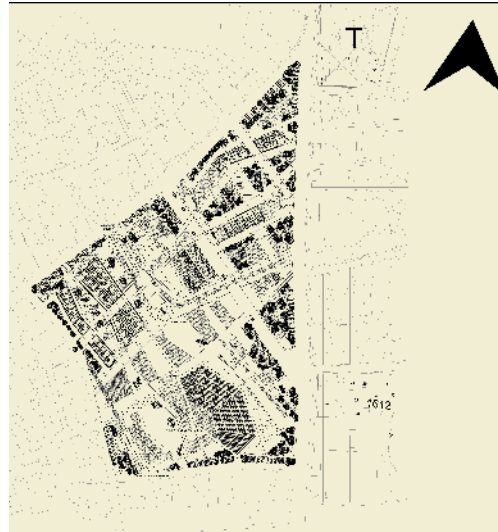
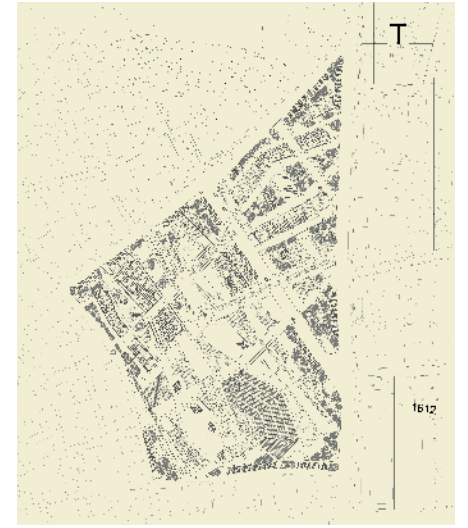
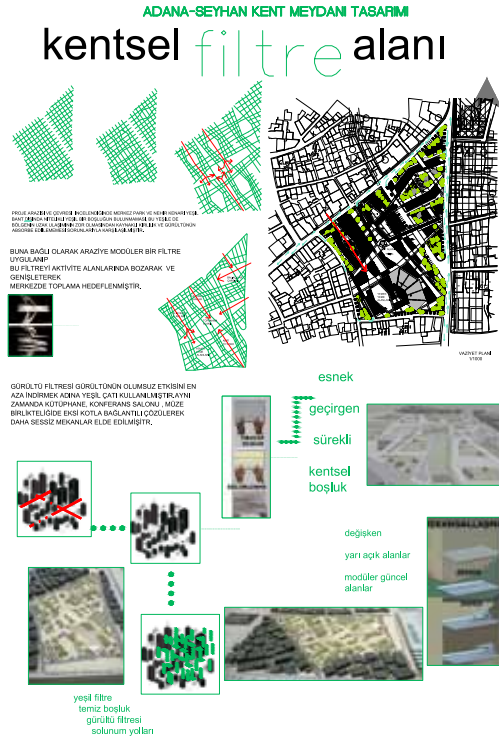
Fotoğraf 1. Proje Alanı.

Adana 5 Ocak Kent Meydanı Tasarımı İhtiyaç Programı

	BİRİMLER	KİŞİ SAYISI	ADET	ALAN
A	Balık Pazarı			1200 m ²
	Balıkçı Dükkânları (Her ünite bünyesinde depo, soğuk hava deposu, soyunma-giyinme mekânı, bir adet WC, çöp depolama mekânı ve satış mekânı olacaktır.)	-	30	40 m ²
B	Alışveriş Mekânları			2000 m ²
	Perakende Satış Birimleri (Her dükkânın içerisinde depolama mekânları, soyunma-giyinme mekânı, bir adet WC, çöp depolama mekânı ve satış mekânı olacaktır.)	-	40	40 m ²
	Hediyelik Eşya Satışı (Satış ve tanıtım amacıyla kullanılacak takılıp sökülebilir, modüler satış üniteleri tasarlanması beklenmektedir.)	-	20	20 m ²
C	Yeme-İçme Mekânları			1600 m ²
	Lokanta (Yeme-içme mekânlarında en az kapalı alan kapasitesi kadar yarı açık oturma alanları, her lokanta içerisinde iki kadın iki erkek olmak üzere 4 adet WC, depolar, mutfaklar, personel için giyinme - WC mekânları olacaktır.)	100	4	300 m ²
	Kafeterya (Yeme-içme mekânlarında en az kapalı alan kapasitesi kadar yarı açık oturma alanları, her kafeterya içerisinde iki kadın iki erkek olmak üzere 4 adet WC, depolar, mutfaklar, personel için giyinme - WC mekânları olacaktır.)	40	4	100 m ²
D	Sosyal - Kültürel Mekânlar			
	Açık Hava Amfisi	3000	1	-
	Çok Amaçlı Salon (salonun içerisinde fuaye, yeterli sayıda tuvaletler, yönetim birimi ve depolar düşünülmelidir)	500	1	-
E	Teknik-Servis Birimleri			
	Servis Mekânları Ortak WC (20 kadın, 20 erkek)	40	1	-
	Otopark (1000 araç kapasiteli yeraltı otoparkı düşünülmelidir.)			
	Servis Otoparkı (servis alması gereken lokanta, kafeterya, balık pazarı vb. gibi birimler için servis yaklaşımı ve otoparkı tasarlanmalıdır.)			

Notlar: Birimler tasarlanırken engelli standart ve yönetmeliklerine uygun, engellilerin de rahatlıkla kullanabileceği şekilde tasarlanmasına önem gösterilmelidir. Tüm birimler ilgili standart, yasa ve yönetmelikler göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır. Bu mekânların dışında kent meydanında olabilecek sosyal-kültürel mekânlar için öneriler beklenmektedir.

Burcu YILDIZ

ANTI - STEREOTİP

STEREOS (KATI) VE TYPOS (NİTELİK, TİPİ) SÖZCÜKLERİNDEN OLUŞAN STEREOTİP TERİMİ, DİĞER İNSANLARIN İÇİNE YERLEŞTİRİDİĞİMİZ KATEGORİLERİ İFADE ETMEKTEDİR. SOSYAL PSİKOLOJİ LİTERATÜRÜNDE GRUPLAR ARASI İLİŞKİLER, İNANÇLAR VE TEMSİLLER BAĞLAMINDA KULLANILAN STEREOTİP BİRBİRİNE, GRUP VEYA TOPLULUK HAKINDA SAHİP OLAN TEMELLENDİRİLMİŞ KALIP ÖNYARGILARDIR.

KÜRESEL MEKAN DİLİ DOĞRU AYDINLATMA VE İKLİMLENDİRMEHİN DE YARDIMI İLE BEDE-BÜNDÜZ, YAZ KIŞ GİBİ AYRIMLARI DRTADAN KALDIRARAK ZAMANDAN VE MEKANDAN BAĞIMSIZ BİR BİÇİMLENMEYE DOKLANIR MEKAN ORGANİZASYONU YAPININ KENDİ SOYUT VE MEKANİK ZAMANINI DAYATMASINA YÖNLENDİRİR.

AKS SİSTEMLERİ

YERLEŞİM YAKLAŞIMLARI

BEÇİŞTİRİŞTEN BÖNDÜMÜZE TÜRK MİMARİSİNE BAKTIĞIMIZDA, MEYDAN KÜLTÜRÜ BAKİME DİNİ TESİSLERDE BELİŞİME BÖSTEREBİLİŞİ, BÜNLÜK SOSYALHAYATTA İZLERİNE BAKİNE RASTLANILHAMIŞTIR. MEYDANLARIN TOPLULUKLARIN PROTESTO AYAKLANMALARİ İÇİN UYGUN YER OLUŞU DÜŞÜNGÜLEREK MEYDANLARA ÖNERİ VERİLMEHİŞTİR.

KONSEPT KONTEYNERİ

ŞEFFAF KONTEYNERLAR
- MOBİL / TAŞINABİLİR
- DEMONTE / TAKILIR SÖKÜLÜR
FARKLI DÜZENLERİN UYGULANMASINA ZEMİN OLUŞTURUR.

SİMÜLASYON

KENTİN İŞLEVSEL VE SEÇENEKLİ ÇEŞİTLİLİĞİNİ BAKINDIRAN ZİYARETÇİLERİ SALT TÜKETMEYE DEĞİL ÜRETİME KAYAL DÜŞÜNE YÖNLENDİREN AKILDI VE MEKANİK ORGANİZASYONLARI AMAÇLARI DOĞRULTUSUNDA ÖLÇEK -BÜYÜKLÜĞE, BİÇİM-KABUĞA, MEKAN-ALTYAPIYA, ZAMAN DURUMA,İŞLEV-SERVİSE, KULLANICI-İRİŞİMİYE, DENEYİM-TEXTE, KULLANIM-MONTAJA, ETKİNLİK-BÖSTERİYE NİTELİK HİCELİŞE, BERÇEK SİMÜLASYONA DÖNGÜŞÜR.

Gülay KORKUTAN

PROJE OLUŞUM AŞAMASI

Sokaklardan çekilen akslarla meydana oluşan kesişim noktaları meydana karakterini belirleyen çekim noktalarını oluşturmuştur. Bu çekim noktaları birbiriyle bağlantılı olacak şekilde toplanma, dinlenme ve aktivite alanları şeklinde kurgulanmıştır.

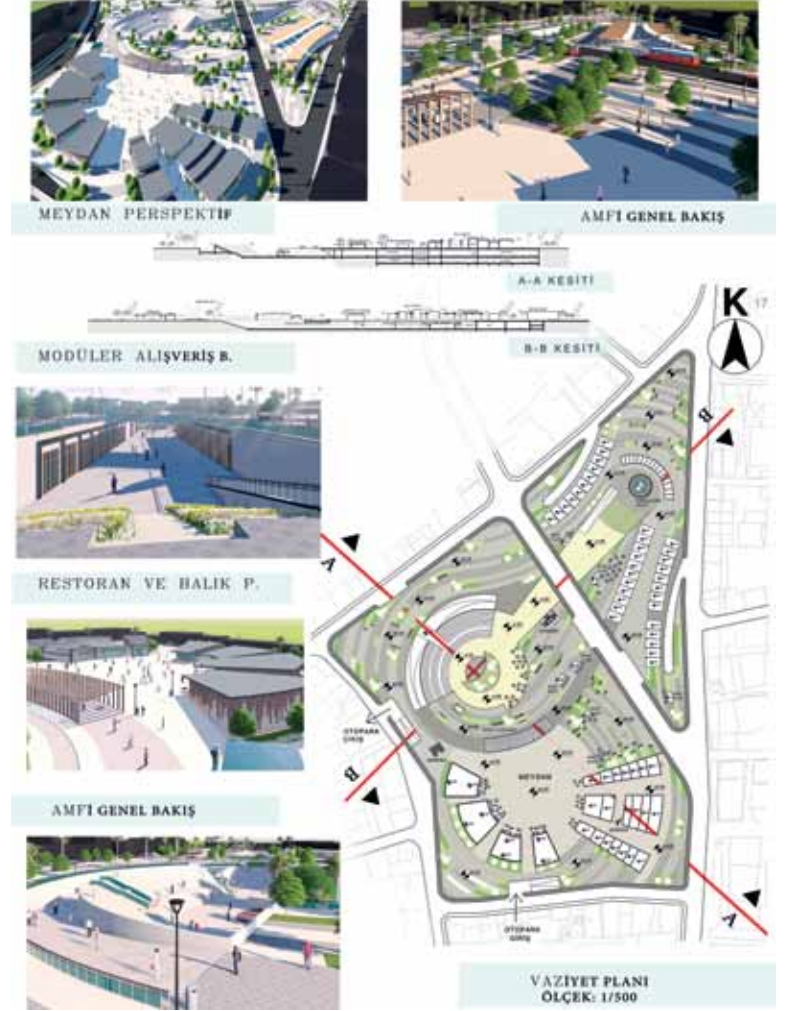
Peyzaj tasarım kararında kullanıcının yeşil alan ile bağlantısını koparmamak için yeşil dokunun ağırlıkta olduğu bir sert zemin öngörülmüştür. Zemindeki yeşil zeminler yönlendirici birer detay olarak da düşünülmüştür.

Meydan kullanımı gün, hafta, yıl esnasında insan aktivitelerine göre değişebilmektedir. Bu doğal dalgalanmalara cevap verebilmek için esnekliğin yaratılması gerekir. Meydan tasarımımda bu esnekliği sağlamak için alışveriş birimleri konteynır olarak kurgulanmıştır.

Açık sergi alanı, dışa dönük mekânları ve önündeki meydan ile birlikte kent merkezinde bir buluşma noktası olarak tasarlanmıştır.

İnsanları meydana yönlendirmesi için konteynır olarak tasarladığım bu satış birimleri çevredeki en kalabalık aksta olan Obalar ve Saydam Caddesi kavşağından başlayıp meydana doğru açılarak konumlandırılmıştır. Yine bu iki caddeden insanları çekmek için meydanın kuzey kısmına çağırıcı nitelikte karşılama anıtı koyulmuştur. Bu anıt buluşma noktaları için referans olarak düşünülmüştür.

Amfi ile anıt arasındaki aks karşılama anıtından insanları sırayla modüler alışveriş birimleri -kafe - amfi ve bir rampa aracılığıyla da meydana ulaştırılmaktadır. Böylece sirkülasyon hiç bozulmadan insanlar sürekli bir şekilde meydana dolaşım halinde bulunabileceklerdir.

Kübra GÜLER

MİMARİ RAPOR

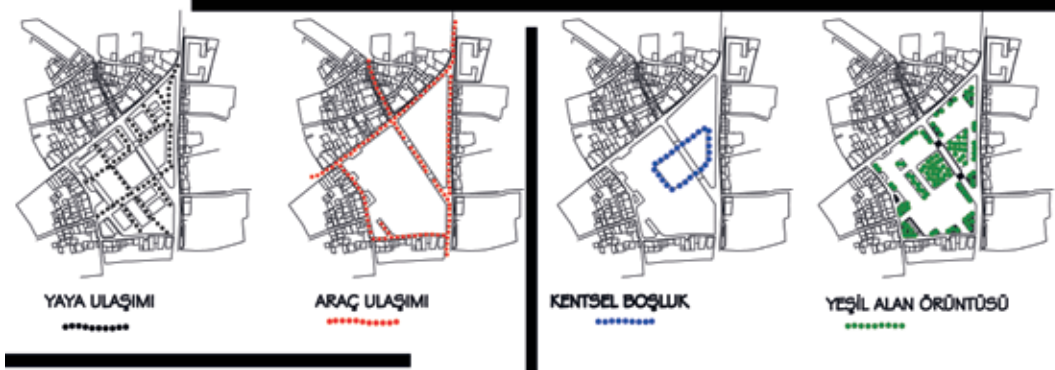
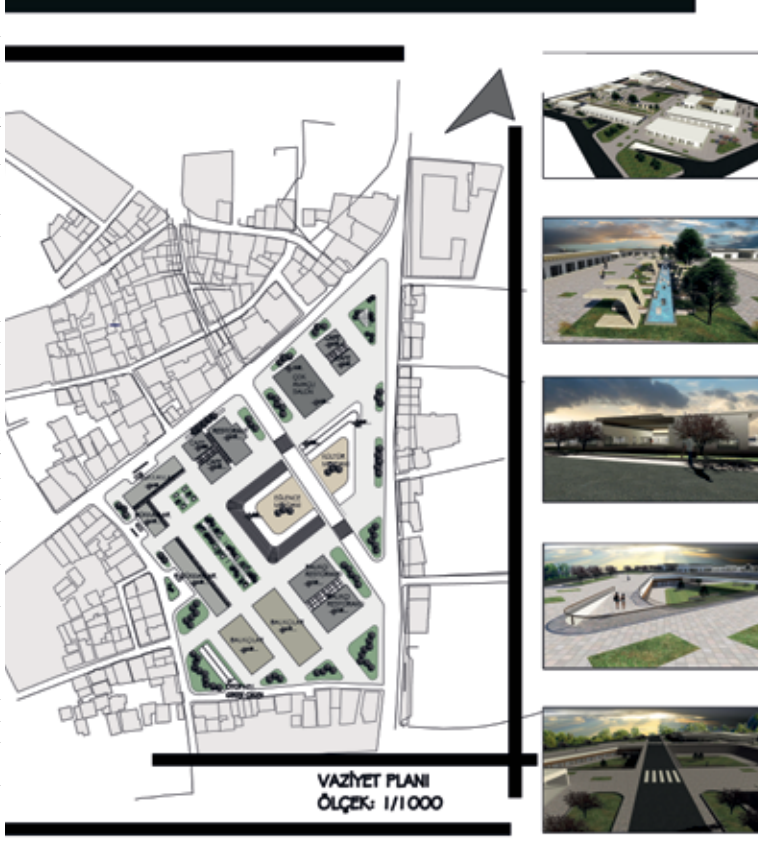
Adana'nın Balıkçılar Çarşısı civarında çalıştığımız kent meydanı projesi, o çevrede sıkışmış ticaret alanlarına, yaya ulaşımına, çevrede olan gürültü kirliliğine en etkin çözümler getirerek kendi içinde sıkışmış o bölgeyi daha sosyal ve kültürel bir alan haline getirmeyi amaçlamaktadır.

Proje için verilmiş alan, şehrin merkezinde olup, tarihi dokuyu yansıtan binalara yakınlığı ile kentlinin ihtiyacına yanıt vermektedir. Yoğun araç trafiğinin getirmiş olduğu gürültü kirliliği, yakın çevredeki düzensiz planlama ile otopark ve yeşil alan yetersizliği büyük sorun teşkil etmektedir. Bu durumu güçlendirmek amacıyla aşağıdaki tasarım kararlarına göre proje şekillendirilmiştir.

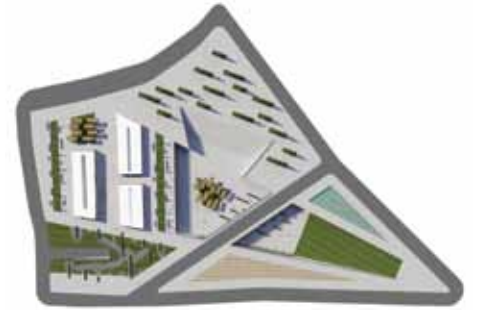
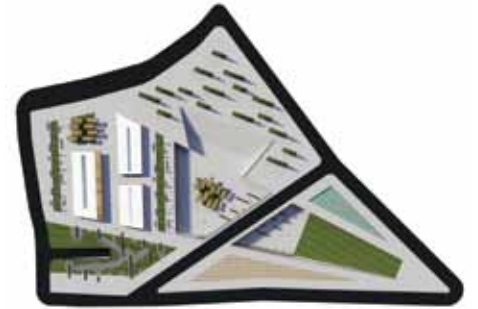
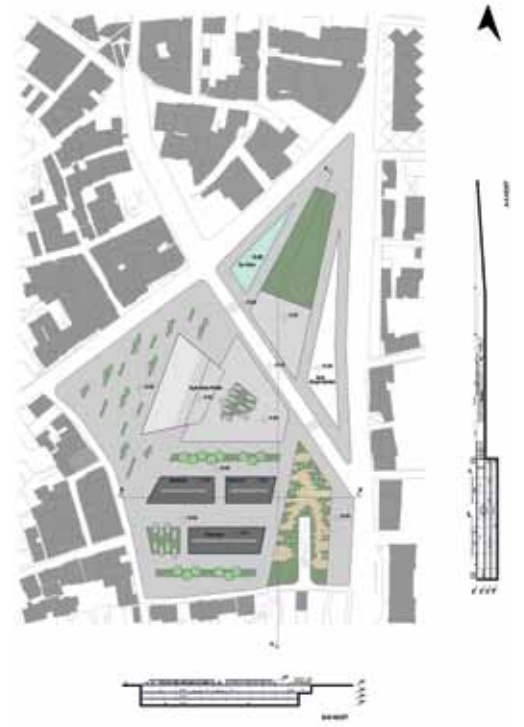
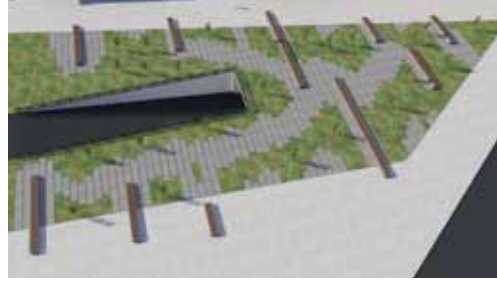
1) Yerleşim ve Kütle Oluşum Kararları: İhtiyaç programında belirtilen her bir fonksiyonun birbirinden bağımsız yapılar olarak ifade edilmesi, bu yapıların meydana takılarak meydan biçiminin tanımlanması, meydana dahil olması kurgulanmış, aynı zamanda meydanın ve diğer fonksiyonların halka en iyi perspektif verebilecek kuzey cephesine açılması amaçlanmıştır.

2) Açık - Yarı açık Alan İlişkisi: Meydana toplanma, kutlama, şenlik vb. açık hava faaliyetlerinin gerçekleştirileceği öngörülmüş, paylaşım ve etkileşim alanı olarak -5.00 kotuna eğlence meydanı tasarlanmıştır. Yeşil alan ve su elemanları ile proje alanı zenginleştirilmiştir. Fonksiyonların hem ayrı hem birlikte çalışması yarı açık alanlar ile sağlanmıştır.

3) Ulaşım Kararları: Yaya akışını bozmamak için arazinin iki yakası -5.00 kotundaki eğlence meydanı ile birbirine bağlanmıştır. Servis alması gereken birimler için açık otoparklar tasarlanmıştır. Yoğun araç trafiğinin getirmiş olduğu otopark sıkıntısına çözüm olarak yeraltı otoparkı tasarlanmıştır.

Merve GÜMÜŞ

MİMARİ RAPOR:

Arazi kent merkezinde olup çok sayıda ticaret alanı içerisinde yer almaktadır. Merkezde yer alan düzensiz planlama, otopark ve yeşil alan yetersizliği gibi problemleri beraberinde getirmiştir. Projenin amacı bu tip sıkıntılara yanıt vererek halkın sosyal-kültürel ve yaşamsal faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri bir meydan tasarlamaktır.

Bu amaç doğrultusunda:

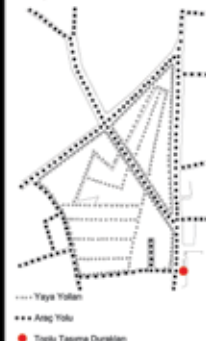
Kalabalık kitle grupları yerine ihtiyaç programındaki birimler farklı kotlara çözülerek kentsel bir boşluk yaratılmış böylece halka nefes alabilecekleri bir alan bırakılmıştır. Bu boşluk aynı zamanda çok amaçlı aktivitelere olanak vermektedir.

Yaya-araç ulaşımının ayırılmasına gidilmiş -5.00 kotuna yönelen rampa ve açık hava amfisi ile araziyi bölen yolun iki kısmında yer alan alanlar birbirine bağlanmıştır. Bu şekilde yayının araçla karşılaşması engellenmiştir.

Proje alanında zemin altı katlı otopark tasarlanmıştır. Yer altı otoparkı, mevcut alanda yaşanan bekleme yoğunluğunu ortadan kaldırmakla birlikte kent içi kullanıma da hizmet edecek şekilde kurgulanmıştır.

Yeşil alan düzenlemesi ile kent içerisinde nefes alma noktaları artırılmıştır. Gölgesinden faydalanmak amacıyla oturma alanlarının olduğu yerlere ağaç dikilmesi önerilmiştir.

ULAŞIM KARARLARI

YEŞİL ALAN SİSTEMATİĞİ

DOLU-BOŞ ORANI

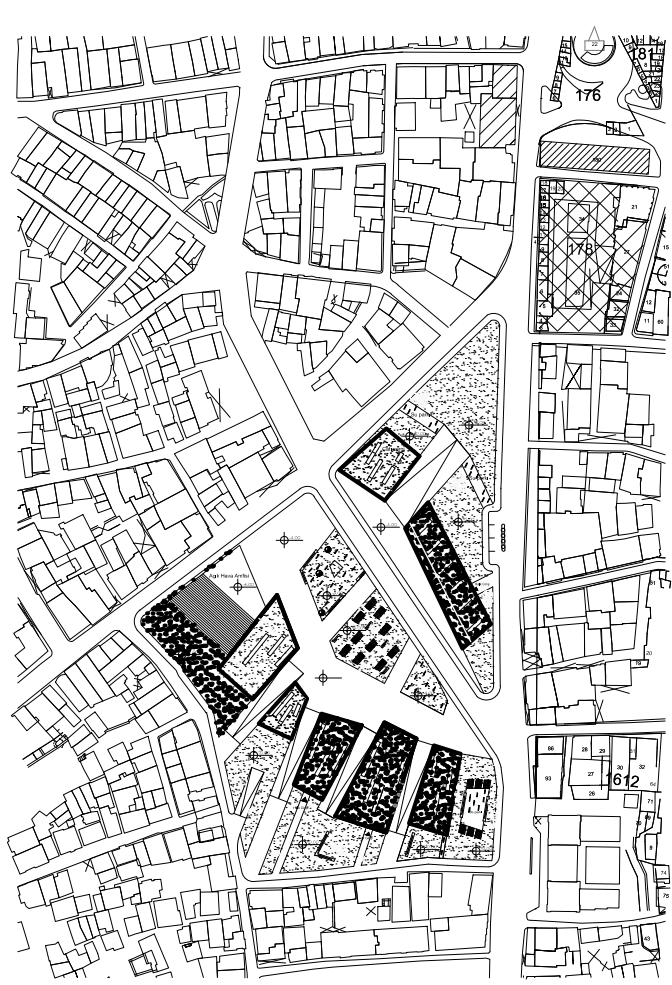
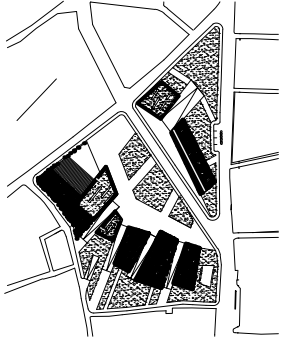
MİMARİ RAPOR

Kentin merkez ve yoğun bir noktasında bulunan arazi, çevre - metro yoluyla ve yaya araç trafiğinin karmaşası ile sıkışmış bir konumdur. Bu alanı sıkışıklıktan kurtarmak için bu alanı patlatmak temel düşünce olmuştur. Halkın daha rahat ve ferah kullanabileceği bir alan tasarlamak genel amaçtır.

Tasarım Kararları

Yaya ve araç kaosu kurtulmak adına birimler -4.00 kotuna yönlendirilmiş olup - 0.00 aynı gibi duran kırıklıklar bu kotta birleşerek kentsel bir toplanma alanı oluşturulmuştur. Bu iki kotada aynı hizmet vermek amaçlanmıştır.

YEŞİL ALAN ANALİZİ

VAZİYET PLANI 1/500

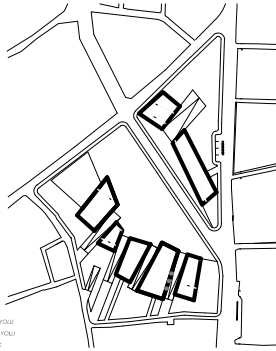

RÜZGAR

YAYA YOLU
ARAÇ YOLU
DURAK

ULAŞIM AĞI

YAYA YOLU
ARAÇ YOLU
DURAK

Yeşil çatılar çevredeki yeşil dokuya itafen tasarlandı ve yeşil bir omurga oluşturulmuştur. Ayrıca bu çatılar bölgedeki yoğunluğun yarattığı kentsel ısı adasını minimize etmektedir. Böylelikle çevreye daha geniş bir saha sunulmuştur. Üzerinde yürünebilir çatılarda sergi alanları oluşturulmuştur.

Hakim rüzgar yönü güneybatı aksı referans alınarak akslar belirlenmiştir.

Balıkçılar kentsel hafızayı korumak adına aynı yerinde konumlandırılmıştır.

Meydandaki araç sıkıntısına ise kapalı otopark ile cevap verilmiştir.

Su parkları, açık sergi alanları ile daha ferahlatıcı birimler oluşturulamaya çalışılmıştır.

BİR MUAMMA: SANAT-HAYAT AFORİZMALAR

Derleyen: Ali Artun,
Çevirenler: Selda Somuncuoğlu,
Elçin Gen, Nur Altınyıldız Artun,
Ayşe Boren, İletişim Yayınları
Sanat-Hayat dizisi, İstanbul,
Eylül 2015, 358 sayfa.

En nihayetinde sanat hayatla, hayat da sanatla anlamlandırılır. Hem birbirlerinin varlığını belirler hem birbirlerini tehdit ederler. Sanat ve hayat, kimi zaman özdeş, kimi zaman karşıt sayılırlar. Baştan beri sanatçılar ve filozoflar bu diyalekteği aşabileceklerini, bu ikiliğe son verebileceklerini hayal etmişlerdir. Ama nafile...

Bu kitap bir sanat-hayat aforizmaları seçkisi. Bir başı veya sonu yok. Her açtığınızda keyfinizce karıştırabilir, istediğiniz yerini seçip okuyabilirsiniz. Sanat-hayat muammasının kendinize özgü gizlerine dalabilirsiniz.

Sanat ve hayat birdir (Tzara). Hayat, sanatın ta kendisidir (Maleviç). Sanat hayatın kendisidir ama hayata karşıt bir hayatın (Derrida). Bir tek hayat vardır, o da sanattır (Nietzsche). Sanat hayatın yaratılmasıdır (Puni). Sanat hayatın ikamesidir (Pessoa). En yüce sanat, hayatın sanatıdır (Tolstoy). Sanat sanatın ötekisidir (Loos). Sanat, hayat olmayan, hayatı bir şekilde yıkan, hayata karşı çıkan birşey üretir (Simmel). Sanat hayatı açıklayamaz (Bachelard). Sanat hayat karşıtlığı çözümsüzdür (Octavio Paz). Bu karşıtlığı devrimci eylem yıkacaktır (Debord). Sanat hayata karşı bir öfkedir (Bataille). Hayatın çektiği azabın yegâne tedavisi sanattır (Schopenhauer). Sefil ve alçaltıcı olan hayatın tek sırrı sanattır (Oscar Wilde). Hayat sanatın yalanlarından arındırılamaz (Bataille). Sanat en basit ifadesi olan aşka çevrilmedir... Aşk, her insanı hayatla kaynaştıran yegâne düşüncedir (Breton).

Tanrı insana bir sanat eseri şeklinde hayat verir. İncil şöyle yazıyor: "Ve Rab Allah, yerin toprağından insanı yaptı ve onun burnuna hayat nefesini üfledi ve insan yaşayan can oldu."

MİMARLIĞI GÖREBİLMEK

Bruno Zevi, Çeviren: Alp Tümerterkin,
Daimon Yayınları, İstanbul,
Mayıs 2015, 176 sayfa.

Mimarlık kuramcısı Bruno Zevi'nin, orijinali 1948'de yayınlanan "Mimarlığı Görebilmek" başlıklı kitabı Türkçe çevirisiyle Daimon Yayınları'ndan çıktı. Yirminci yüzyılın önde gelen mimarlık kuramcılarından Bruno Zevi'nin en ünlü çalışması olan "Mimarlığı Görebilmek" başlıklı kitabı, Alp Tümerterkin'in çevirisiyle yayımlandı. "Mimarlığı Görebilmek", Aykut Köksal'ın genel yayın yönetmenliğinde, mimarlık ve kent kitapları yayımlamak üzere kurulan Daimon Yayınları'nın üçüncü kitabı.

Bülent Özer, kitabın arka kapağında yer alan yazısında şöyle diyor: Çağdaş yapı sanatı alanında dünyaya ün salmış iki seçkin kişi bir üçüncüyü tanımlarken aşağı yukarı aynı övgülere başvuruyorlar. Övenler F. L. Wright ve Lewis Mumford, övülen insan ise Bruno Zevi. İlkün Mumford'a kulak verelim: "Bruno Zevi, mimari düşüncenin değil yalnız İtalya'daki, fakat bütün Avrupa'daki önderidir!" Wright'ın yargısı bir bakıma daha da geniş, daha da kesin: "Bruno Zevi, çağımızın en derin, en samimi eleştircisidir. Onda, yapı sanatını görebilme, gördüklerini de korkusuz, aydınlatıcı terimlerle anlatabilme gücü var!"

Bu olumlu yargıların en önemli dayanaklarından biri de, "Saper vedere l'architettura" adlı denemede, yazarın büyük bir cesaretle ileri sürdüğü mimari görüş ve değerlendirmeler olsa gerek. Bu başlığı "Mimariyi Görebilmek" diye dilimize çevirebiliriz. Kitabın özü ve savunduğu tez, İngilizce baskısının başlığında üç kelimeyle anlatılmıştır: "Mekân olarak mimari".

Kitabında, mimari gerçekliği çeşitli faktörler üzerinden tanımlayan farklı yaklaşımları irdeleyen Bruno Zevi, 1948'de kaleme aldığı bu çalışmayla, modernist mimarlık yazınının en parlak örneklerinden birini veriyor.

POLİTİKA VE MİMARLIK: ERNST EGLİ VE TÜRKİYE'DE MODERNLİĞİN ARAYIŞI (1927-1940)

Oya Atalay Franck,
Mimarlar Odası Anma Programı Dizisi,
Mimarlar Odası Yayınları, 2015,
Ankara, 190 sayfa.

Oya Atalay Franck'ın *Politika ve Mimarlık: Ernst Egl ve Türkiye'de Modernliğin Arayışı (1927-1940)* başlıklı kitabı, Mimarlar Odası Ernst Egl Anma Programı'nın ilk kitabı olarak Mimarlar Odası Yayınları arasında yayımlandı.

Ali Cengizkan kitabın Türkçe baskısına yazdığı önsözde şunları vurguluyor: "Kitap, 1927 yılından 1940 yılına kadar ülkemizde yaşayan, eğitimci olarak Türkiye mimarlık eğitimine, tasarladığı eğitim-kültür-sanayi-konut yapılarıyla mimarlık pratiğine, öngördüğü ve üzerine tartıştığı şehirlerin oluşumu üzerine tasarladığı planlarla ve yazdığı yazılarla eleştirel, yapıcı, özümleyici pek çok katkıda bulunan Ernst Arnold Egli (1893-1974) üzerine ilk kapsamlı ve birinci el araştırma..."

"Ernst Arnold Egli çok yönlü bir mimar. Yaşadığı tarihsel dönem içinde dünya mimarlığının 'Modern Hareket' ile dönüşüm geçirmeye başlaması; 'taşındığı' ülkenin yedi yüzyıllık bir imparatorluktan Cumhuriyet yönetimine geçişi yaşıyor olması; bu alt-üst oluş ortamında Atatürk ile yakın ilişkisi dolayısıyla Sanayi-i Nefise Mektebi'nde, yeni adıyla Güzel Sanatlar Akademisi'nde mimarlık eğitimi programını yenileştirmek ve Milli Eğitim Bakanlığı Proje Bürosu'nu kurup yönetmekle görevlendirilmiş oluşu; kendi deneyimi ve rolü için oldukça ayrıcalıklı bir konumu tanımlıyor. Bu zengin, ayrıcalıklı ve karmaşık durum, bir 'yabancı mimar' olarak dönemin kurucu politik aktörleri arasındaki varlığını şu başlıklar altında işlemeyi olası kılıyor: 1. Türkiye Bağlamında Toplum, Siyaset ve Mimarlık; 2. Modern ile Geleneksel Mimarlığın Sentezine Dair Denemeler; 3. 'İşlevsellik'in Simgesi' Olarak Mimarlık; 4. Modern Mimarlık ve Devlet Erkinin Temsili; 5. Sentezin Sonucu Olarak Özgünlük; 6. Bağımsız bir Modernizm Yolunda."

OTOPARK TASARIMI - PLANLAMA İLKELERİ - PROJELER

Yazarlar: Ilja Irmischer, Ivan Kosarev,
Angela Schiefenhövel,
Çevirmen: Zuhal Nakay, YEM Yayınevi,
İstanbul, Mayıs 2015, 570 sayfa.

Otopark kavramından yola çıkarak otopark yapılarının tasarımı ve uygulamalarında dikkat edilmesi gerekenler, Türkiye'de ilk kez bu kitapta en kapsamlı ve ayrıntılı olarak ortaya konuyor. Yazarlar, her türden otopark yapısı için modern bir planlama anlayışının yanı sıra tasarım ve yapım bilgileri içeren Otopark Tasarımı'nda, konuyu akademik titizlik ve bütüncül bir yaklaşımla irdeleyerek kullanıcı dostu, işlevsel, ekonomik ve pratik otopark yapısı çözümleri sunuyor. YEM Yayın'ın Otopark İşletmecileri Derneği'nin katkılarıyla hazırladığı yeni kitabı Otopark Tasarımı, konuya çok basit bir soruyla başlar: Otopark nedir?

Bu sorunun en iyi yanıtını yine kitabın kendisi vermektedir. Otopark yapıları çoğunlukla dikdörtgen park yerleri ve onlara bağlanan araç yollarının basit kombinasyonu olarak görülmektedir. Oysaki bunun hiç böyle olmadığını en çarpıcı cevabıdır elinizdeki kitap; özellikle de proje bölümündeki birbirinden ilginç, estetik ve teknik düzeyi yüksek otopark örneklerinden de görüleceği üzere. Ancak bu örnekleri farklı kılan en önemli nokta, tasarım açısından başarılı oldukları kadar işlev açısından da tatmin edici olmalarıdır. Bu kitabın amacı da buna giden yolu başta mimarlar, mühendisler, trafik planlamacıları olmak üzere, otoparkların yapımında yer alan yapı sahipleri, proje geliştiricileri, yatırımcılar, kentsel ve yerel politikacılar gibi tüm katılımcılara en iyi şekilde tanıtmak ve onlara bu konuda ışık tutan bir yapım ve tasarım rehberi sunmaktır.

ARADIĞINIZ KİTAPLAR MİMARLIK VAKFI KİTABEVİNDE

www.mivkitabevi.com

MİMARLIK VAKFI İKTİSADİ İŞLETMESİ

KARAKÖY KEMANKEŞ CADDESİ NO: 31 BEYOĞLU 34425 İSTANBUL

T: (0212) 244 86 87 / F: (0212) 244 86 88

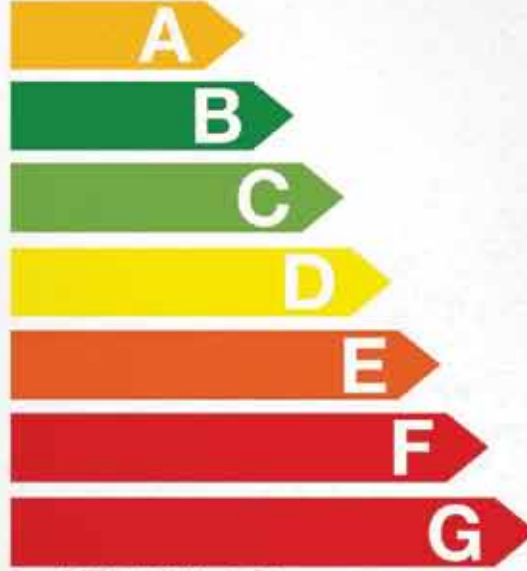
ENERJİNİ VERİMLİ KULLAN!

Enerji

Üretici
Model

YTONG

Tasarruflu Bina

A

Enerji Tüketimi Yüksek Bina

Isı Yalıtımı W/mK

YTONG yüksek ısı yalıtımı özelliğine sahiptir. Bu nedenle YTONG'lu duvarların ilave ısı yalıtım malzemesi ile kaplanmasına gerek yoktur.

0,13

İç Ortam Sıcaklığı °C

YTONG ile yapınız yazın serin, kışın sıcak olur.

20°

Enerji Performansı

Ayrıntılı bilgi için; www.ytong.com.tr

★★★★★

YTONG yüksek ısı yalıtımı sağlar...

YTONG hafiftir...

YTONG sağlamdır...

YTONG yanmaz...

YTONG ses yalıtımı sağlar...

YTONG kolay işlenir...

YTONG milimetrik ölçülerdedir...

YTONG sağlıklı mekanlar yaratır...

YTONG çevre dostudur...